

LIBER
SEXTVS
DECRETALIVM D.
BONIFACII PAPAE VIII.
SVÆ INTEGRITATI VNA
CVM CLEMENTINIS ET
EXTRAVAGANTIBVS,
RESTITVTVS.

CUM PRIVILEGIO GREGO-
*rii XIII. Pont. Max. & aliorum Prin-
cipum.*

BONIFACIUS PAPA VIII. natione Hænicus, patria Anagninus, è familia Cajetana, anno 1294. Pontifex Maximus creatus est. Is Decretales Epistolas prædecessorum suorum per Guilielmum Archiepiscopum Ebrudunens. & Berengarium Episcopum Biterens. ac Magistrum Richardum de Senis S. R. E. Vicecancellar. diligenter fecit recenseri: & quibusdam Decretis novis à se additis in unum librum sub debitis titulis redigi, & quinq; aliis Gregorii Papæ IX. annecti, Sextumq; nuncupari iussit. Ad quem Joannes Andr. Bononiens. continuas glosas, quibus multa ex ejus lectura fuerunt inserta, & hoc signo [] notata, conscripsit.

INDEX

INDEX

TITVLORVM ET
CAPITVLORVM LIBRI

SEXTI DECRE-
TALIVM.

TABVLA TITVLORVM
v. librorum Sexti Decreta-
lium secundum ordinem
Alphabeti.

A.

Appellationib. lib. 2. tit. 15.
Arbitris. lib. 1. tit. 22.
Censurionib. inquisi-
tionib. & denuncia-
tionib. l. 5. r. 1.
Aetate & qualitate
Ordinis praeficiendorum. l.
1. tit. 10.

Appellationib. lib. 2. tit. 15.
Arbitris. lib. 1. tit. 22.

B.

Bigamis. lib. 1. tit. 12.

C.

Capellia Monachorum. l. 3. r. 18.
Censuris, exactionib. & pro-
curacionib. lib. 3. tit. 20.

Clericis conjugatis. lib. 3. tit. 2.
Clericis non residentibus. l. 3. r. 3.
Clerico agrotante vel debilita-
to. lib. 3. tit. 5.

Cognatione spirituali. libro 4.
titul. 3.

Concessione praebeata & ecclesia
non vacantis. l. 3. r. 8.

Confessus. lib. 2. tit. 9.

Consecratione ecclesie vel altari-
um. lib. 3. r. 21.

Consuetudine. lib. 1. tit. 4.

Constitutionibus. lib. 1. r. 2.

D.

Decimis, primitiis, & obla-
tionib. lib. 3. r. 13.

De desponsatione impuberum.
lib. 4. tit. 2.

Dignitas. lib. 1. tit. 12.

Dolo & contumacia. l. 2. r. 6.

E.

Electio & electi potestate.
lib. 1. tit. 6.

Equi mittitur in possessionem
causares serbanda. l. 2. r. 7.

Exceptionib. lib. 2. tit. 12.

Excessibus praelatorum & sub-
ditorum. l. 5. r. 6.

F.

Falsis Presbyterorum & aliis
illegitime natis. l. 1. r. 11.

Fors competenti. lib. 2. tit. 20.

H.

Hereticis. lib. 5. tit. 2.

Homicidio. l. 5. tit. 4.

I.

In qua & meritis & causa sunt.
lib. 1. tit. 20.

Immunitate ecclesiarum, came-
rerorum & aliorum locorum
religiosorum. l. 3. tit. 23.

In integrum restitutio. l. 1. r. 21.

Injuriis & damno dato. l. 5. r. 8.

Institutionibus. lib. 3. r. 6.

Iudiciis. lib. 2. tit. 1.

Iuramento calumnia. l. 2. r. 4.

Iurjurando. lib. 2. tit. 11.

Iure patronatus. lib. 3. tit. 19.

L.

Litis contestatione. l. 2. r. 3.

M.

Majoritate & obedientia.
lib. 1. tit. 17.

N.

Ne clericis vel Monachis secu-
laribus negotiis se immi-
sceant. l. 3. r. 24.

Ne sede vacante aliquid inno-
uetur. l. 2. r. 8.

O.

Officio vicarii. lib. 1. tit. 13.

Officio & potestate iudicis
delegati. l. 1. r. 14.

Officio legati. lib. 1. tit. 15.

Officio ordinarii. lib. 1. r. 16.

P.

Pactis. lib. 1. tit. 18.

Paenis. lib. 5. tit. 9.

Panitentis & remissi. l. 5. r. 10.

Postulatione praeator. l. 1. r. 5.

Praebeatis & dignit. lib. 3. r. 4.

Prescriptionibus. lib. 2. tit. 13.

Privilegiis. lib. 5. tit. 7.

Procuratoribus. lib. 1. tit. 19.

R.

Rebus ecclesie non alienandis.
lib. 3. tit. 9.

Regularibus transuentibus ad reli-
gionem. l. 3. tit. 14.

Regulis iuris. lib. 5.

Religiosis domib. l. 3. r. 17.

Reliquiis & Generatione sancto-
rum. lib. 3. tit. 22.

Renunciacione. lib. 1. tit. 7.

Rerum permutatione. l. 3. r. 30.

Rescriptis. lib. 1. tit. 3.

Restitutioe spoliatorum. l. 2. r. 5.

Restitutioe in integ. l. 1. tit. 21.

Schismaticis. lib. 5. tit. 3.

Sententia & re iudicata. l. 2.
ritul. 14.

Sententia excommunic. l. 5. r. 11.

Sepulturis. lib. 3. tit. 12.

Sponsalibus & matrimonii. l. 4.
ritul. 1.

Status regularium. lib. 3. tit. 16.

Summa trinitate & fide ca-
tholica. lib. 1. r. 1.

Supplenda negligentia. praelat-
lib. 1. tit. 8.

T.

Temporibus ordinationum. l. 1.
ritul. 9.

Testamentis & ultimis volun-
tatis. lib. 3. tit. 11.

Testibus & arrestat. lib. 2. r. 10.

V.

Verborum signifi. lib. 5. tit. 12.

Vita & honest. cleric. l. 2. r. 11.

Voto & voti redemptione. lib. 3.
tit. 15.

Vsuris. lib. 5. tit. 5.

Vt lite pendente nihil inno-
uetur. lib. 2. tit. 8.

RINIS TABVLAE

titulorum.

TABVLA OMNIUM CA-
pitulorum Sexti Decretalium se-
cundum ordinem Al-
phabeti.

A.

Abarbitris. de off. & pot.
jud. del.

Abbate. de sen. & re iud.

Abbatibus. de priuileg.

Ab eo qui appellat. de appell.

Ab eo qui contra. de elect.

Absolutionis. de his qua & si.

Accusatus. de heres.

A collatione. de appell.

Astor qui. de do. & contum.

Ad Apostolicam sen. & re iud.

Sexti Decretalium.

- Ad decimas. de rest. spol.
 Ad succidendos. de schism.
 Alma mater. de sent. excom.
 Altrercationis. de biga.
 Animarum. de sepult.
 Appellatio. de appell.
 Avaritia. de elect.
 Auctoritate Martini. de con-
 cessio. praben.
 Auctoritate sedis. de prab.
 B. **B**eneficium. de regularibus.
 C. **C**lericus. de immu. eccl.
 Clericus. de Vita & honesta.
 cleric.
 Clerici. de cler. conjuga.
 Collatio. de offi. leg.
 Commissio. de elect.
 Concertationi. de appell.
 Constitutionem. de sent. exc.
 Constitutionem. de Verborum
 significat.
 Constitutionem. de regularib.
 Constitutio. de elect.
 Consuetudinem. de consuetud.
 Consuetudinem. de cleric. non
 residen.
 Contingit. de iurejuran.
 Contra Christianos. de heret.
 Cordi nobis. de appell.
 Cui de non. de praben.
 Cum singulari. de presb.
 Cum in ecclesiis. de prab.
 Cum de diversis. de privi.
 Cum persona. de privi.
 Cum in multis. de presb.
 Cum aliquib. de rescr.
 Cum aterni. de sentent. & re
 judic.
 Cum ab uno. de sentent. & re
 judic.
 Cum quis. de sepulturis.
 Cum quis. de sententia excom-
 municationis.
 Cum medicinalis. de sententia
 excommunicationis.
 Cum nullus. de temp. ord.
 Cum appellacionibus. de appell.
 Cum in tua. de consuet.
 Cum non deceat. de elect.
 Cum ex eo. de elect.
 Cum expediat. de electio.
 Cum quidam. de exceptio.
 Cum ex eo. de excessi. pralat.
 Cum C. laicus. de for. competen.
 Cum contumacia. de heret.
 Cum secundum leges. de heret.
 Cum in possessionibus. de iureju-
 rand.
 Cum in generali. de officio. vic.
 Cum plures. de officio & pote-
 state jud.
 Cum de beneficio. de prab.
 Cum in illis. de prab.
 Cum in ecclesia. de prab.
 Cum Episcopus. de offi. ord.
 Cupientes. de elect.
 D. **D**ebet domum. de immu. ec-
 cles.
 Decernimus. de sententia ex-
 communicationis.
 Decretis. de heret.
 Degradatio. de panis.
 Deliberatione. de officio. leg.
 Detestanda. de conc. prab.
 Dilectio. de sententia excommu-
 nicationis.
 Discretionem. de dec.
 Dispendia. de rescrip.
 Dispendis. ut lit. pend.
 Dudum. de prab.
 Dudum. de rebus ecclesia non a-
 lienandis.
 Duobus. de rescript.
 E. **E**cclisia. de supp. neglig. pra-
 latorum.
 Ecclesia. de in integr. rest.
 Eius. de praben.
 Eos qui de sententia excommu-
 nicationis.
 Eos qui de temp. ordi.
 Eos qui de immu. eccl.
 Episcopalis. de major. & obed.
 Episcopus. ne cle. vel mo.
 Episcopum. de prescri.
 Episcoporum. de privi.
 Et si capitulum. de institut.
 Et si pignorationes. de injur.
 Et si sententia. de sentent. &
 re judic.
 Eum cui. de prab.
 Eum qui. de eo qui mittitur in
 pos.
 Eum qui. de dolo & contum.
 Eum qui. de prabend.
 Exceptionis. de lit. cont.
 Ex eo quod. de elect.
 Executor. de conc. prab.
 Exigit. de censib.
 Exitus. de verb. signifi.
 Ex sponsalibus. de spons.
 F. **F**elicis. de panis.
 Felicitas. de censu.
 Fideli. de sum. trin.
 Filii. de heret.
 Frequens. de rest. spolia.
 Fundamenta. de elect.
 G. **G**enerali. de elect.
 Gloriosus. de reliq. & ven.
 Grandis. de sup. neglig. pral.
 Gratia. de rescrip.
 H. **H**ac constitutione. de officio. &
 pore. jud. del.
 Hi qui. de prab.
 Hoc consiliosissimo. de rebus eccl.
 non alien.
 I. **I**n appellacionibus. de iure ca-
 lumn.
 Indemnitate. de elect.
 Indulgentia. de pan.
 In electionibus. de elect.
 In fidei. de heret.
 Injustores. de heret.
 Ipso iure. de rescrip.
 Is cui procuratio. de elect.
 Is cui ab apostolica. de offi. & po-
 restate.
 Is cui est. de sententia excom-
 municationis.
 Is cui conceditur. de prab.
 Is qui mandat. de homicid.
 Is qui contra. de elect.
 Is qui. de fil. presby.
 Is qui a procuratore. de procur-
 atoribus.
 Is qui habet. de sepult.
 Is qui in ecclesia. de sententia
 excommunicationis.
 Is qui monasterium. de reg.
 Index. de officio & potestate ju-
 dicis delegat.
 Iuris. de judi.
 L. **L**egatos. de offi. legati.
 Legitima. de appell.
 Licet ecclesiarum. de prab.
 Licet Episcopus. de prab.
 Licet ab interlocutoria. de ap-
 pellatione.
 Licet in officialem. de officio. vic.
 Licet u. de procur.
 Licet Romanus. de const.
 Licet canon. de elect.
 Licet pater. de sepult.
 Licet. de sent. excom.
 Licet vobis. de privi.
 Licet in tua. de rer. permitt.
 Licet mulieres. de iurejur.
 M. **M**andatam. de prab.
 Mandato. de prab.
 Mediatores. de testibus & atte-
 stationibus.
 Mulieres. de judi.
 N. **N**e aliqui. de heret.
 Ne aliqui. de privi.
 Ne captanda. de con. prab.
 Nedium. de cogn. spir.
 Nemo deinceps. de elect.
 Non est. de consue.
 Non indiscrete. de procur.
 Non

Capitulorum Tabula.

Non potest. de prob.
 Non putamus. de consue.
 Non solum. de appell.
 Non solum. de regular.
 Nulli licere. de elect.
 Nullam. de jur. cal.
 Nullus Episcopus. de temp. ord.
 Nullus religiosus. de elect.
 O.
 Officii. de off. legati.
 Ordinarii. de off. ord.
 P.
 Patrum. de pact.
 Pastoralis. de cle. agr.
 Per Catechismum. de cog. spir.
 Per exemptionem. de priu.
 Per hoc. de hares.
 Permittimus. de arate & qualitate.
 Perpetuo. de censib.
 Perpetuo. de post. ul. prala.
 Perpetuo. de elect.
 Periculosus. de statu regu.
 Pia. de except.
 Postquam. de accusa.
 Pralati. de homic.
 Praesens. de off. leg.
 Praesens. de off. ord.
 Praesens. de praben.
 Praesens. de sentent. excommunicationis.
 Praesentium. de testibus & attestacionib.
 Presbyteri. de capel. mon.
 Praesidentes. de har.
 Privilegium. de Verboru significatione.
 Procuratori. de procur.
 Procurator. de elect.
 Pro humani. de hom.
 Provida. de elect.
 Q.
 Quam sit ecclesiasticus. de elect.
 Quamquam usurarii. de usur.
 Quamquam in causa. de elect.
 Quamquam pedagogorum. de cens.
 Quamvis non plures. de cognat. spirit.
 Quamvis alicui. de offic. & potestate.
 Quamvis supercessionibus. de offic. ordin.
 Quamvis plenissima. de prob.
 Quamvis tibi. de prob.
 Quamvis ad reorum. de pen.
 Quamvis. de reser.
 Quamvis constituitur. de elect.
 Quamvis procurator. de procur.
 Quamvis pactum. de pact.
 Quia agendum. de proc.
 Qui contra certam. de elect.
 Qui generaliter. de procur.

Qui post votum. de regu.
 Qui pontificali. de offi. & potestate jud.
 Quia plerique. de off. ord.
 Quia saepe dubitatur. de prob.
 Quia nonnulli. de immu. eccl.
 Quia per ambitiosam. de resc.
 Quia saepe contingit. de elect.
 Quia periculosum. de sent. excommunicationis.
 Quia ex eo. de pact.
 Quia cunctis. de conces. prob.
 Quicumque. de sententia excommunicationis.
 Quicumque haereticos. de hares.
 Quod votum. de voto & vot. redemp.
 Quodam. de prob.
 Quoniam Episcoporum. de har.
 Quoniam ut intelleximus. de immu. eccl.
 Quoniam Episcopi. de priu. sil.
 Quoniam aliqui. de renunt.
 Quoniam electione. de elect.
 Quoniam ex constitutione. de conces. prob.
 Quoniam in baptismo. de sent. excommun.
 Quorundam. de elect.

R.

Religiosus. de testam.
 Religioso. de sentent. excommunicationis.
 Religiosi. de sepult.
 Religionum. de relig. dom.
 Romana. de suppl. negl. pral.
 Romana. de sentent. excommunicationis.
 Romana. de testibus & attestacionibus.
 Romana. de censib.
 Romana. de foro comp.
 Romana. de offic. vica.
 Romana. de offi. ord.
 Romana. de panis.
 Romana. de panste.
 Romana. de appell.

S.

Sicut cunctis. de elect.
 Saculares. de foro comp.
 Saepe contingit. de temp. ord.
 Si a iudice. de appell.
 Si a subdelegato. de off. & pot.
 Si Apostolica. de prob.
 Si a sede. de prob.
 Si Apostolica. de pra.
 Si Abbatem. de elect.
 Si ad solum. de regul.
 Si adversus. de integ. rest.
 Si annum. de judi.
 Si ad Episcopum. ne sede vac.
 Si beneficia. de prob.
 Si clericos. de sent. excom.

Si civitas. de sententia excommunicationis.
 Si capitulo. de conces. prob.
 Si compromissarius. de elect.
 Si confirmationem. de elect.
 Si contra unum. de officio & potestate.
 Si canonici. de offi. ord.
 Si clericus. de prob.
 Si cui. de elect.
 Si cui. de praben.
 Sicut nobis. de Verborum significatione.
 Sicut cum. de elect.
 Si duo procuratores. de procuratoribus.
 Si duo ex tribus. de officio & potestate.
 Si de calumnia. de jur. calum.
 Si delegatus. de offi. & pot.
 Si ecclesiam. de conse. eccl.
 Si Episcopus. de suppl. negl. pralatorum.
 Si Episcopus. de prob.
 Si Episcopus. de peniten.
 Si Episcopus. de offi. ord.
 Si eo tempore. de reser.
 Si eo tempore. de elect.
 Si electio. de elect.
 Si ex tribus. de arbit.
 Si eum. de prob.
 Si forte. de elect.
 Si gratiose. de reser.
 Si contra. ut lite pend.
 Si iudex. de sent. exc.
 Si infantes. de desponsus. imp.
 Si is cum quo. de fil. Presbyt.
 Si is cui. de praben.
 Si is cui. de accusa.
 Si is ad quem. de institut.
 Si is cui. de offi. & potest. jud.
 Si laicus. de iure patr.
 Si mortu. de prob.
 Si oblato. de lit. contest.
 Si Papa. de priu.
 Si pater. de rest.
 Si post praestitum. de conf.
 Si propter. de reser.
 Si pro te. de reser.
 Si postquam. de cle.
 Si pro clericis. de prob.
 Si postquam. de prob.
 Si pluribus. de prob.
 Si pauper. de prob.
 Si quando. de elect.
 Si quem. de procur.
 Si qui. de preser.
 Si quis iusto. de elect.
 Si religiosus. de elect.
 Si sententia. de sententia excommunicationis.
 Si soli. de conces. pra.
 Si super. de off. & pot. jud.

Sexti Decret. Capitul. Tabula.

Si te. de renunciat.
 Si tibi absenti. de prab.
 Si tibi concessio. de prab.
 Solet. de sent. exc.
 Statuimus. de sentent. excom-
 municationis.
 Statuimus. de elect.
 Statuimus. de confessio.
 Statuimus. de offic. & potest.
 judic. deleg.
 Statuimus. de offi. & pot.
 Statutum. de reser.
 Statutum. de elect.
 Statutum. de sent. excom.
 Statutum. ne cler. vel Mon.
 Statutum. de prab.

Statutum. de heret.
 Statutum. de here.
 Statuta. de heret.
 Statuto perpetuo. de dec.
 Super eo. de heret.
 Super eo. de prab.
 Susceptum. de reser.
 Suscepti. de prab. & dign.
T.
 Tibi qui. de reser.
V.
 Vbi periculum. de elect.
 Vbi unus. de penit.
 Veniens. de verborum sign.
 Venerabilibus. de sentent. ex-
 communic.

Volentes. de pris.
 Usurarum. de usur.
 Vt Apostolica. de pris.
 Vt animarum. de constitutio-
 nibus.
 Vt circa. de elect.
 Vt commissi. de heret.
 Vt inquisitionis. de heret.
 Vt licigantes. de officio ordina-
 ris.
 Vt officium. de heret.
 Vt periculosu. ne cleric. vel Mo-
 nach.
 Vt quastionibus. de arb.
 Vt quis. de elect.
 Vt super. de appell.

F I N I S

CLEMENS PAPA V. natione Gallus, provincia Vasconia, dio-
 cesis Burdegalensis, anno 1305. Romanus Pontifex creatur. Is
 non modò in concilio Viennensi, sed etiam ante & post ipsum
 concilium plurimas constitutiones edidit: quas, cum & assidua occupa-
 tione, & morte præventus in unum collectas volumen, & sub congruis
 titulis collocatas edere ut decreverat, non potuisset, Ioannes XXII. eius
 successor publicavit. Eas Ioann. And. Bononien. glossis illustravit.

TABULA

TABVLA TITVLO- RVM ET CAPITVLO- RVM CLEMENTINARVM.

TABVLA TITVLO- RVM CLEMENTINARVM secundum ordinem Alpha- beti.

A.
Erate & qualitate & ordine presciendorum. l. 1. r. 6.
Appellationibus. lib. 2. r. 12.

B.
Baptismo & eius effectu. lib. 3. tit. 15.

C.
Causa possessionis & proprietatis. lib. 2. r. 3.
Celebratione missar. l. 3. r. 14.
Censib. exactionib. & procuratorib. l. 3. r. 13.

Concessione prabendae. l. 3. r. 3.
Consanguinitate & affi. l. 4. r. 1.

D.
Decimis, primitiis, & oblationibus. l. 3. r. 8.
Dolo & contumacia. l. 2. r. 4.

E.
Electione & electi potestate. lib. 1. r. 3.
Exceptionib. lib. 2. r. 10.
Excessib. pralat. l. 5. r. 6.

F.
Foro competent. libr. 2. tit. 2.

H.
Hereticis. lib. 5. r. 3.
Homicidio voluntario, vel casuali. l. 5. r. 4.

I.
Immunitate ecclesiarum. l. 3. tit. 17.
Iudaeis & Sarracenis. l. 5. r. 2.
Iudaeis. lib. 2. tit. 1.

Iure patronatus. lib. 3. r. 12.
Iurejurando. lib. 2. r. 9.

M.
Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi. l. 5. r. 1.

O.
Officio vicarii. lib. 1. r. 7.
Officio & potestate iudicis delegat. lib. 1. r. 8.

Officio iudicis ordinarii. l. 1. r. 9.

P.
Poenitentis & remiss. l. 5. r. 9.

Panis. lib. 5. tit. 8.
Prabendis & dignitat. li. 3. r. 2.
Privilegiis, & excessibus privilegiatorum. lib. 5. r. 7.
Probationibus. lib. 2. tit. 7.
Procuratorib. lib. 1. r. 10.

R.
Rebus ecclesia non alienandis. lib. 3. tit. 4.
Regularibus, & transeuntibus ad religionem. l. 3. r. 9.

Religiosis domibus. lib. 3. r. 11.
Reliquis & Generatione sanctorum. lib. 3. r. 16.

Renunciacione. lib. 1. r. 4.
Rerum permutatione. l. 3. r. 4.
Rescriptis. lib. 1. tit. 2.

Restitucione in integrum. l. 1. r. 21.

S.
Sententia & re iudicata. l. 2. tit. 11.
Sententia excommunicationis. lib. 5. tit. 10.

Sepulturis. lib. 3. r. 7.
Sequestratione possessionum & fructuum. l. 2. r. 6.

Statu Monachorum. l. 3. r. 10.
Summa trinitate & fide catholica. l. 1. r. 1.

Supplenda negligentia pralatorum. l. 1. r. 5.

T.
Testamentis & ultimis voluntatibus. l. 3. r. 5.
Testibus. lib. 2. tit. 8.

V.
Verborum signifi. l. 5. r. 11.
Vita & honestate clericorum. lib. 3. tit. 1.

Vsuris. lib. 5. tit. 5.
Vt lite pendente nihil innotetur. lib. 2. r. 5.

TABVLA CAPITVLO- RVM CLEMENTINARVM secundum ordinem Alpha- beti.

A.
Abbatibus de rescri. ab ecclesia. de restit. in int.

Abusombus. de penit. & remission.

Ad compescendas. de seq. poss. & fruct.

Ad nostrum. de cens.
Ad nostrum. de haret.
Appellanti. de appell.
Archiepiscopo. de privil.
Attendentes. de sta. Monach.
Auditor. de rescript.

C.
Causa beneficiati. de cau. poss. & prop.

Causam electionis. de elect.
Cedit quidem. de Iudaeis.
Constitutionem. de elect.

Cum a repulsione. de appell.
Cum concessa. de elect.
Cum de quibusdam. de reb. dom.

Cum ecclesia. de ata. & qualis.
Cum ei quem. de conc. preb.
Cum ex eo. de sent. excom.

Cum illuso. de renunt.
Cum Iudaei. de test.
Cum lite. ut lit. penden.

Cum rationi. de elect.
Cum secundum statuta. de pan. & remiss.

Cum sit nimis. de magistr.
Cum sit natura. de cens.
Cupientes. de panis.

D.
Dignum prorsus. de celebr. missar.

Diocesanis. de vir. & hon. cl.
Dispendiosam. de judic.
Dudum. de judic.

Dudum. de sepult.

E.
Eos. qui. de sepult.
Eos. qui. de regular.
Eos. qui. de consang. & affin.

Et si. de rescri.
Et si. de offi. ordin.
Et frequenrib. de sent. exc.

Ex gravi. de usur.
Excommunicationis. de excep.
Ex vi. de paradiso. de verb. sig.

F.
Fides catholica. de summ. trim.
Frequens. de excess. pral.

G.
Generalem. de arar. & qual.
Gratia. de rescri.
Gravis. de celebrat. missar.

Gravis. de sent. excom.

I.
In plerisque. de elect.
Instrumento. de procur.

Clementinarum Tabula.

*Inter sollicitudines, de magist.
Iudices, de offi. deleg.*

L.

Literis nostris, de probat.
Literas, de rescrip.

M.

Monasteriorum, de reb. eccl.
non alien.

Multorum, de haret.

Multorum, de panit.

N.

Ne concessione, de rer. perm.
Ne in agro, de stat. mon.

Ne Romani, de elect.

Nolentes, de haret.

Non potest, de procur.

P.

Pastoralis, de re jud.

Per literas, de praben.

Plures ab uno, de jur. patr.

Præsenti constitutione, de cens.

Præsenti, de bapt. & ejus effe.

Procuratorum, de procur.

Quamvis, de appell.

Quamvis sacris, de for. com.

Quamvis rigor, de appell.

Qua de ecclesiis, de offi. sicar.

Quia contingit, de relig. dom.

Quia regulares, de suppl. negl.

Quod circa, de elect.

Quoniam qui, de vit. & hon. cl.

*Quoniam ex constitutione, de
immun. eccl.*

R.

Religiosi, de privileg.

Religiosi, de decim.

Religiosus, de procur.

Religiosis, de testam.

Romani, de jurejur.

S.

Saepe contingit, de verborum
significatione.

Si ante, de dol. & contum.

Si à iudicibus, de appell.

Si appellationem, de appell.

Si beneficiorum, de decim.

Sicut appellationem, de appell.

Si de beneficio, de prab.

Si dignitatem, de prab.

Si dominum, de relig. & Sen. san.

Si duobus, ut lit. penden.

Si furiosus, de homicid.

Si iuxta, de prabend.

Si plures, de prabend.

Si quis suadente, de panit.

Si Romanus, de prabend.

*Si summus, de sentent. excom-
municacionis.*

Si una, de reb. eccl. non alien.

Statutum, de elect.

T.

Testibus, de test.

V.

VT calumniis, de re judic.

Tt clericor. de offi. jud. ord.

Vr constitutio, de jur. patr.

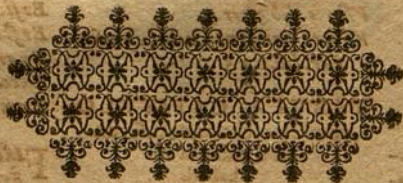
Vr professores, de regi. lar.

Vr si quis, de arat. & qual.

F I N I S.

IOANNES PAPA XXII. natione Gallus, patria Caturcensis, ex provincia Aquitania, anno 1316. Romanus Pontifex creatus est. Is præter constitutiones Clementis V. prædecessoris, multas quoque suas publicavit. Ad quas Zenzelinus de Cassanis (quem alii Genzelinum vocant) uberes composuit commentarios.

TABULA

**TABVLA EXTRA-
 VAGANTIUM VIGINTI JOANNIS XXII.**
**TVM ETIAM TITVLORVM ET CAPITV-
 LORVM EXTRA VAGANTIVM COM-
 munium, per Alphabeti ordinem**
 distincta.

INDEX TITVLORVM
 extravagantium X X. Ioannis
 XXII. iuxta seriem Alpha-
 beticam.

C
 Onessione prebende.
 Ecclesia non vacantis. tit. 4.
 Crimine falsi. t. 10.
E
 Electione & electi potestate.
 tit. 1.
I
 Iudais & Sarracenis. t. 8.
M
 Majoritate & obedientia. t. 2.
N
 Ne sede vacante aliquid innovetur. t. 5.
P
 Penit. t. 12.
 Præbendis & dignitatibus. t. 3.
 Privilegiis. t. 11.
R
 Religiosis domibus. t. 7.
S
 Sententia excommunicationis,
 suspensionis, & interdicti.
 tit. 13.
T
 Torneamentis. t. 9.
V
 Verborum significatione. t. 14.
 Voto, & voti redemptione. tit. 6.

TABVLA CAPITVM E-
 xtravagantium XX. Ioannis
 XXII. secundum ordinem
 Alphabeti.

A
 Ad apostolatus. t. 4. de concess.
 præb. & eccl. non vac.
 Ad nostri apostolatus. tit. 11. de
 privileg.
 Ad condicorem. t. 14. de Verbor.
 signifi.
 Ad onus. t. 1. de elect. & ele. pot.
 Antiqua. t. 6. de vot. & voti red-
 dempt.
C
 Copiosus in misericordia. t. 8. de
 Ind. & Sarracen.

*Cum ad sacrosancta. tit. 13. de
 sent. exc. suspens. & interd.*
*Cum inter nonnullos. 14. de Ver-
 bor. signifi.*
D
 Dierum crescente malitia. t. 12.
 de pen.
E
 Ecclesia Romana. tit. 2. de mayo.
 & obed.
 Execrabilis. tit. 3. de præben. &
 dign.
P
 Prodiens quasi. tit. 10. de crim.
 fals.
Q
 Quia in futurorum. t. 9. de tor-
 neam.
 Quia nunquam. t. 14. de Ver-
 bor. signifi.
 Quia quorundam. t. 14. de Ver-
 bor. signifi.
 Quorundam exigit. tit. 14. de
 Verbor. signifi.
S
 Sancta Romana. t. 7. de rel. dom.
 Sedes Apostolica. tit. 4. de conc.
 præb. & eccl. non vac.
 Si fratrum. t. 5. ne sed. vac. aliq.
 inno.
 Suscepti regiminis. t. 1. de elect.
 & el. potest.

TABVLA TITVLORVM
 quinque librorum Extravagan-
 tium communium, secun-
 dum ordinem Al-
 phabeti.

A
 Auctoritate & usu pallii. lib. 1.
C
 Celebratione missarum. l. 3.
 Censibus, exactionibus, & pro-
 curationibus. l. 3.
 Consuetudine. l. 1.
 Crimine falsi. l. 5.
D
 Decimis. l. 3.
 Dilationibus. l. 2.
 Dolo & contumacia. l. 2.
E
 Electione. l. 1.

E
 Emptione & venditione. l. 8.
F
 Furtis. l. 5.
H
 Hæresibus. l. 5.
I
 Immunitate ecclesiarum. l. 3.
 Iudiciis. l. 2.
 Iudais. l. 5.
M
 Majoritate & obedientia. l. 1.
N
 Ne sede vacante aliquid inno-
 vetur. l. 3.
O
 Officio custodis. l. 1.
 Officio delegati. l. 1.
 Officio iudicis ordinarii. l. 1.
P
 Pœnitentiis & remissionibus.
 lib. 5.
 Pœnis. l. 5.
 Postulatione pralatorum. l. 1.
 Præbendis & dignitatibus. l. 3.
 Privilegiis. l. 5.
R
 Rebus ecclesia non alie. l. 3.
 Regularibus & transeuntibus
 ad religionem. l. 3.
 Religiosis domibus. l. 3.
 Reliquiis & venerat. sanctor.
 lib. 3.
S
 Schismaticis. l. 5.
 Sententia excommunicationis.
 lib. 5.
 Sepulchris. l. 3.
 Simonia. l. 5.

T
 Treuga & pace. l. 1.
V
 Vita & honestate cler. l. 3.

TABVLA OMNIUM CA-
 pitulorum Extravagantiũ com-
 munium, per Alphabeti
 ordinem.

A
 Ad certitudinem. de sent. exc.
 Ad cuiuslibet. de præb. & dign.
 Ad nostrum. de reg. & trans. ad
 relig.

Tabula Extravagantium.

<p><i>Ad regimen. de prab. & dig.</i> <i>Ad Romani. de prab. & dig.</i> <i>Ad universalis. de treug. & pa.</i> <i>Ambitiosa. de reb. eccl. non alie.</i> <i>Antiquorum. de pen. & remis.</i></p> <p style="text-align: center;">C</p> <p><i>Cum de estabile. de simon.</i> <i>Cum Matthaus. de her.</i> <i>Cum nonnulla j. de prab. & dig.</i> <i>Cum nonnulla ij. de prab. & di.</i> <i>Cum praexcelsa. de rel. & Gen. sanct.</i></p> <p style="text-align: center;">D</p> <p><i>Debent superioribus. de offic. jud. ordin.</i> <i>Declarationes. de decim.</i> <i>Derestanda. de sepult.</i> <i>Dignum arbitantes. de Iudaicis</i> <i>Dispensis. de postul. pral.</i> <i>Disipulorum. de celeb. wis.</i> <i>Divina. de priviil.</i> <i>Divinis. de panis.</i> <i>Docta sanctorum. de vita & hon. cler.</i> <i>Dudum. de schismaticis.</i></p> <p style="text-align: center;">E</p> <p><i>Et si dominici j. de pan. & rem.</i> <i>Et si dominici ij. de pan. & rem.</i> <i>Et si deceat. de major. & obed.</i> <i>Et si in temporalium. de prabe.</i></p>	<p style="text-align: center;">& dignit.</p> <p><i>Excommunicamus. de sent. excommunicationis.</i> <i>Ex debito. de elect.</i> <i>Execrabilis. de prab. & dign.</i> <i>Ex eo. de her.</i> <i>Exhibita. de priviileg.</i> <i>Ex superna. de prab. & dign.</i></p> <p style="text-align: center;">F</p> <p><i>Frequentes. de jud.</i></p> <p style="text-align: center;">G</p> <p><i>Grave nimis. de rel. & Gen. san.</i></p> <p style="text-align: center;">I</p> <p><i>In delictorum. de dilat.</i> <i>In fidelis. de furtis.</i> <i>In iuncta. de elect.</i> <i>Inter cunctas. de priviil.</i></p> <p style="text-align: center;">M</p> <p><i>Malitiis. de auct. & usupal.</i> <i>Meruit. de priviil.</i> <i>Multa mentis. de Iudaicis.</i></p> <p style="text-align: center;">N</p> <p><i>Nuper j. de prab. & dign.</i> <i>Nuper ij. de prab. & dign.</i> <i>Nuper iij. de prab. & dign.</i></p> <p style="text-align: center;">P</p> <p><i>Pastoralis. de immu. eccl.</i> <i>Pia sollicitudinis. de prab. & di.</i> <i>Postulasti. de prab. & dig.</i> <i>Provide. de sent. excom.</i></p>	<p style="text-align: center;">Q</p> <p><i>Quemadmodum. de pen. & rem.</i> <i>Quia cunctos. de offic. cust.</i> <i>Quia nonnulli. de sent. exc.</i> <i>Quod olim. de immu. eccl.</i></p> <p style="text-align: center;">R</p> <p><i>Ratio recta. de relig. dom.</i> <i>Regimini j. de expt. & Gen.</i> <i>Regimini ij. de empr. & Gen.</i> <i>Rem non noiam. de dol. & cont.</i></p> <p style="text-align: center;">S</p> <p><i>Salvator. de prab. & dig.</i> <i>Sancta Romana. de elect.</i> <i>Sancti in sine. de smor.</i> <i>Sedes Apostolica. de offi. deleg.</i> <i>Si religiosus. de elect.</i> <i>Spondent. de crim. falsi.</i> <i>Super cathedram. de sepult.</i> <i>Super gentes. de consue.</i> <i>Suscepti. ne sed. vacan.</i></p> <p style="text-align: center;">V</p> <p><i>Vas electionis. de censi. & c.</i> <i>Vas electionis. de heret.</i> <i>Viam ambitiosa. de reg. & tras. ad rel.</i> <i>Vices illius. de treug. & pac.</i> <i>Vnum sancta. de major. & obed.</i> <i>Vnigenitus. de pen. & rem.</i> <i>Vt pralatorum. de maj. & obed.</i> <i>Vt quos. de offic. jud. ord.</i></p>
---	---	---

F I N I S.

LIBER SEXTVS DE CRETALIUM DOMINI BONIFA- CII PAPAE VIII.

BONIFACIVS Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Doctoribus
& scholaribus universis Bononia^a commorantibus, salutem & Aposto-
licam benedictionem.

Sacro sanctae Romanae Ecclesiae (quam imperscrutabilis divinae providentiae
altitudo, universis dispositione incommutabili prae tulit Ecclesiae, & totius
orbis praecipuum obtinere voluit magistratum) regimini praesidentes, curis
solicitamur continuis, & assidua meditatione urgemur: ut juxta creditae
nobis dispensationis officium, subditorum commodis (in quorum prosperi-
tate atiq; prosperamur) jugi, quantum nobis ex alto concessum fuerit,
solicitudinis studio intendamus. Amplectimur quippe voluntarios pro-
piorum & quiete labores, & noctes quandoq; transigimus insomnes, ut scandala removeamus
ab ipsis: & quas humana natura (novas semper deproperans edere formas) lites cotidie in-
venire conatur, nunc antiquorum^c declaratione, nunc vero novorum editione jurium, prout
nobis est possibile, reprimamus.

Sanè, cum post volumen Decretalium à felicitis recordationis Gregorio Papa nono, praedecesso-
re nostro tam provide, quam utiliter compilatum, nonnulla ab eo & ab aliis Romanis Pontifi-
cibus successivè super diversis dicerentur articulis editae Decretales: de quarum aliquibus, aut
Decretales existerent, earumq; auctoribus dubitabatur sollicite in judicis & in scholis: nos ad
apicem summi Pontificatus superna dispositione vocati, super hoc cum instantia requisiti à mul-
tis^d, ambiguitatem & incertitudinem hujusmodi, dispendium pluribus afferentem^e, omni-
no tollere, ac elucidare, qua de Decretalibus ipsis teneri, quaeve deberent in posterum refutari,
gratia suffragante divina, pro utilitate publica desiderabiliter affectatos: per venerabiles fra-
tres nostros Guilielmum Archiepiscopum Ebrudunens.^f & Berengarium Episcopum Biterens.
ac dilectum filium magistrum & Richardum de Senis, Sanctae Romanae Ecclesiae Vicecancellarium,
juris utriusq; Doctorem, Decretales hujusmodi diligentius fecimus^h recenseri: & tandem plu-
ribus ex ipsis (cum vel temporales, aut sibi ipsis, vel aliis juribus contrariae, seu omnino superfluae
viderentur) penitus rescatis: reliquas, quibusdam ex eis abbreviatis, & aliquibus in toto, vel
in parte mutatis, multisq; correctionibus, derivationibus, & additionibus (prout expedire vidi-

^a In uno manuscripto ita, Paduae commorantibus: in altero Vaticano ita, Bononiae, Parisiis, Aurelianisque
commorantibus. ^b eorum. ^c Optimus tex. secundum Doct. quod declarans non novat. similis tex. in l. here-
des palam. s. sed & si notam. ff. de testamentis. Fon. ^d In dubio juris, si Princeps est praesens, consulendus est: aliter
non valet actus. vide l. cum de novo. C. de legibus. ^e Alias, afferentes. ^f Ebrudunens. ^g Doct. not. quod Do.
vocari possunt magistri. glo. 3. in Clem. cum sit. de ma. ego addo text. in l. quibus praecipua. ff. de verb. sign. Fon. ^h
Nota, quod potestas condendi legem, est delegabilis. Do. Fon.

Prooemium.

mus) factis in ipsis, in unum librum, cum nonnullis nostris constitutionibus (in quibus ad correctionem morum, subditorumq; ^a quietem multa statuuntur salubria, fructus uberes Deo propitio in domo Domini allatura, & plurima in iudiciis & extra frequentata dubia deciduntur) redigi mandavimus, & sub debitis titulis collocari.

Quem librum quinq; libris aliis dicti voluminis Decretalium annectendum, Sextum censuimus nuncupari: ut idem volumen senarium ^b (qui numerus est perfectus) librorum, illo adjuncto numerum comprehendens, perfectam in ^c rebus agendis formam tribuat, & in manibus disciplinam.

Nec sine causa morem praedecessorum nostrorum (qui cum constitutiones aliquas promulgabant uoviter, eas mandabant sub antiquarum serie situari) omisimus in hac parte servare. hac ^d enim fecimus, ne infinitos libros destrui, & alios non sine maximis dispendiis, laboribus, & expensis de novo fieri oporteret.

Vniuersitati ^e vestrae igitur per Apostolica scripta mandamus, quatenus librum huiusmodi cum multa maturitate digestum, quem sub bulla nostra vobis transmittimus, prompto suscipientes affectu, eo utamini de cetero in iudiciis & in scholis: nullas alias, praeter ^f illas, quae inseruntur, aut specialiter reseruantur in eo, Decretales aut Constitutiones, à quibuscunq; nostris praedecessoribus Romanis Pontificibus post editionem dicti voluminis promulgatas, cepturi ulterius, aut pro Decretalibus habituri.

^a Alias ita: Vtrorumque subditorum quietem. ^b Consule Euclidem & alios Mathematicos, ex quibus intelliges, cur numerus senarius dicatur perfectus. adde Macrobius lib. 1. cap. 6 in somnium Scipionis. ^c Al. ita: in ecclesiasticis rebus agendis. ^d Hoc. ^e Nota text. hic juncta superscriptione, quod Scholares & Doct. simul faciunt uniuersitatem. Do. Philip. Fon. ^f Nota quod dictio Praeter, sequens negativam includit. Do. hic Rom. consil. 328. Fon.

000

2

DE SVMMA TRINI-
TATE, ET FIDE
CATHOLICA.

TITVLVS PRIMVS.
CAPITVLVM VNIC.

*Spiritus Sanctus aeternaliter à Patre & Filio, tanquam ab uno principio & unica
spiratione procedit. Ioan. Andr.*

Gregorius X. in generali Concilio Lugdunensi.

Fideli ac devota professione fateamur, quòd Spiritus Sanctus aeternaliter ex Patre & Filio, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno principio: non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit: hoc professus est hactenus, pradicavit & docuit, hoc firmiter tenet & pradicat, proficitur & docet sacrosancta Romana ecclesia, mater omnium fidelium, & magistra: hoc habet orthodoxorum Patrum, atque Doctorum Latinorum, pariter & Græcorum incommutabilis & vera sententia. Sed quia nonnulli propter irrefragabilis præmissæ veritatis ignorantiam in errores varios sunt prolapsi: Nos huiusmodi erroribus viam præcludere cupientes, hoc sacro approbante concilio, damnamus & reprobamus omnes, qui negare præsumpserint, aeternaliter Spiritum Sanctum ex Patre & Filio procedere: sive etiam temerario ausu asserere, quòd Spiritus Sanctus ex b Patre & Filio tanquam ex duobus principiis, & non tanquam ex uno procedat.

DE CONSTITVTIONIBVS.
TITVLVS II.

CAP. I.

Neua constitutio Principis solit primam contrariam, quamvis id non exprimat. Speciales consuetudines, & statuta, rationalia non tollit, nisi id exprimat. Ioan. Andr.

Bonifacius VIII.

Licet Romanus Pontifex (qui iura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere) constitutionem & condendo posteriorem, priorem (quamvis de ipsa mentionem non faciat) revocare noscatur. Quia tamen locorum specialium & personarum singularium consuetudines & statuta, (cum sint facti, & in facto consistant) potest probabiliter ignorare. Ipsi (dum tamen sint rationalia) per constitutionem à se noviter editam (nisi expressè caveatur in ipsa) non intelligitur in aliquo derogare.

CAP. II.

Duo sunt deſta. Primum, quòd statuta ordiniorum non ligant probabiliter ignorantes. Secundum, quòd statutum Episcopi extra suam diaceſim ſubditum non ligat. Ioan. Andr.

Idem.

a Papa cogitur conſiteri. Do. & infideli deponitur. xl. diſtin. ſi Papa per gleft. vide Magiſtrum & ibi Doſt. Theologos lb. i. ſent. 11. & 12. Tho. p. 4. 36. Art. 2. & 4. b aliàs, à Patre. c Quoſa dicitur quaſi commune ſtatutum, & verbum ſtatuti reſcribit ius ſcriptum. i. diſt. 8. cum ſrag. ſecundum Anch.

VT animatum a periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcunque ordiniorum prolatis, ligari nolumus ignorantes. Dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit aut supina. Statuto Episcopi, quo (in omnes qui furtum commiserint) excommunicationis sententia promulgatur, subditi ejus furtum extra ipsius diaceſim committentes, minime ligari noscuntur. Cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune.

DE RESCRIPTIS.

TITVLVS III.

CAP. I.

Reſcriptum impetratum ab excommunicato, eſt ipſo jure nullum, & inde ſecutum: niſi in cauſa excommunicationis vel appellationis. b. d.

Gregorius IX.

Ipsò jure reſcriptum, vel processus per ipsum habitus non valeat, si ab excommunicato (super alio quam excommunicationis vel appellationis articulo) fuerit impetratum.

CAP. II.

Per clauſulam, quidam alii, poſſunt ſole quatuor conueniri: quorum nomina in primo citatorio exprimentur, ne variationi ſit locus. Ioan. Andr.

Innocentius III. in concilio Lugdunensi.

Cum in multis juris articulis infinitas reprobetur, prouidè duximus statuendum, ut per illam generalem clausulam, quidam alii, quæ frequenter in literis nostris inferitur, ultra tres vel quatuor in iudicium non trahantur. Quorum nomina in primo citatorio exprimat impetrator: ne locus fraudi forsitan relinquatur, si circa ea possit liberè variare.

CAP. III.

Si actor contrarium super pluribus personalibus literas impetrat ad diversos, non valent literæ, nec processus eorum: & reo condemnabitur in expensis. Et idem in reo conueniente vel reconueniente actorem, eodem durante iudicio. b. d. Ioan. Andr.

Idem in eodem.

Dispensatio litium æquitatis compendio volentes qua possumus industria coartare, statutum felicis recordationis Gregorii Papæ noni prædecessoris nostri, super hoc editum ampliantes: Decernimus, ut si quis contra alium plures personales mouere voluerit quaestiones, non ad diversos iudices, sed ad eosdem super omnibus huiusmodi quaestionibus literas studeat

a Doſt. hic not. quod laici ligantur ſtatuto Episcopi in ſuauorem animæ ſuæ. c. novit. de luda. c. inter de purg. can. Font.

impetrare. Qui verò contrarium fecerit, omni modo a careat literarum: nec processus habitus valeat per easdem, reo, si eum per ipsas citavit vel fatigaverit, in expensis legitimis condemnandus. Reus quoque si eodem durante iudicio actorem sibi obnoxium dixerit, re-conventionis beneficio vel conventionis (si contra eum literas impetrare maluerit) de iure suo debet apud eosdem iudices experiri: nisi eos ut suspectos poterit recusare: simili pœna (si contra hoc fecerit) puniendus.

CAP. IV.

Receptus per literas facultatis, si ad recipientes spectabat recepto, ipsorum, & non Papa auctoritate intelligitur esse receptus: nisi in literis aliud esset expressum. Si autem recepto non spectabat ad eos, tunc Apostolica auctoritate dicitur receptus. h. d. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

Umaliquibus recipiendi aliquem in canonicum aliquis ecclesiæ, non obstantibus ejusdem ecclesiæ privilegiis, consuetudinibus, vel statutis juramento, confirmatione Apostolica, vel quacunque firmitate alia roboratis, per nostras literas concedimus facultatem, si canonicorum receptio aliis in ipsa ecclesiæ non spectat ad eos, quibus hujusmodi literæ diriguntur, sed ex earum viribus recipiunt potestatem, is qui recipitur, auctoritate Apostolica dignoscitur esse receptus. Si verò canonicorum receptio aliis pertineat ad eosdem, non Apostolica, sed recipientium censetur auctoritate receptus: nisi quod eum auctoritate nostra recipent, in nostris literis cavere expressè.

CAP. V.

Rescriptum papale quod concedit promotionem primorum beneficiorum usque ad beneplacitum Papa, extinguitur mortuo Papa: scus si tibi dicatur, usque ad beneplacitum Apostolica sedis: nec intelligitur tale rescriptum de beneficiis prius non canonicè de-sentis. h. d. Ioan. And.

Idem.

Si gratia tibi à Romano Pontifice concedatur, ut beneficia b, que tempore tuæ promotionis obtinebas, posses usque ad suam voluntatis beneplacitum retinere: hujusmodi gratia per ejus obitum (per quem ipsius beneplacitum omnino extinguitur) eo ipso expirat. Secus autem si usque ad Apostolicam sedis beneplacitum gratia concedatur prædicta: tunc enim (quia sedes d ipsa non moritur) durabit perpetuo: nisi à successore fuerit revocata: Prætextu verò talis concessionis, que debet (cum sit ambitiosa) restringi, ea solum beneficia, que canonicè obtines, potes licite retinere.

CAP. VI.

Vacatio per mortem, & vacatio per renunciationem sunt diversa: & ideo in literis ad beneficia impetratis, ubi expresso non venit relatum. h. d. Ioan. And.

Idem.

Acceptum ab Apostolica sede mandatum, ut ab aliquo beneficii (quod obiner) resignatione recepta, ipsum alteri conferas & assignes: adimplere non potes, si ille antequam resignet, rebus eximatur humanis. Cum non per resignationem vacaverit, sed per mortem. Nisi de intentione mandantis aliud appareret expressè. Si duo super eodem beneficio literas impetrent, primo eorum per illius obitum, qui tenebat, secundo verò per cessionem ejusdem ipsum proponente vacare: se-

a Hoc est, si virtute primi rescripti ad versarius erat in mora, mala fide interrupta præscriptione propter secundum rescriptum ad alium, omnes isti effectus pereunt. Phi. Et vide c. procedere etiam in delegatis ab inferioribus à Papa, Anch. Phi. Do. Font. b Quid nomine beneficii intelligatur, vide Docto. in c. cum olim. de præben. & dzg. Plura beneficia sine dispensatione tenere licet. 7. cod. lit. gratia. Dom. c obtines, possis, &c. d In Codice. Barbas, sedes Apostolica.

cundus (cum beneficium ipsum cessione non morte vacaverit) debet primo in ipsius affectuone præferri.

CAP. VII.

Legi ignorans beneficium sibi collatum, in impetratione alterius illius mentionem non fecerit, valent literæ: alterum tamen eligi, si de iure simul teneri non possint. Ioan. And.

Idem.

Gratia, quam super beneficio à sede Apostolica impetrasse proponis, vitiosè reputari non debet, quamvis de alio beneficio ab Episcopo tuo antea tibi absenti & ignoranti collato nullam (cum tempore impetrationis nescires) feceris mentionem. Vtrumque tamen (si talia sint beneficia, que simul nequeant de jure teneri) habere non potes: sed eligas, quod ex eis malueris retinere.

CAP. VIII.

Si restitatur quis ad gratiam revocatum, sine alterius præjudicio intelligitur restitutus: unde alter ante restitutionem impetrans, præferri non debet. h. d. Ioan. And.

Idem.

Quamvis is, cuius gratia (per quam mandabatur à certa ecclesiæ provideri de beneficio proxime vacaturo) per nos fuerit revocata, restitatur à nobis deinde ad eandem: non tamen ei, cui post revocationem, & ante restitutionem prædictam, similis in eadem ecclesiæ gratia facta fuit, (nisi de hoc b expressè dixerimus) anteferi debet. Cum talis restitutio (ubi aliud non exprimitur) intelligatur fieri sine juris præjudicio alieni.

CAP. IX.

In literis ad beneficia impetratis inscribitur tempus date: unde per illas beneficium curatum obtinere non poterit, qui licet nunc sit major, illo tempore minor erat. h. d. Ioan. And.

Idem.

Si eo tempore, quo tibi de beneficio cum cura, vel sine cura mandavimus provideri, ad obtinendum curatum beneficium, idoneam e non habebas ætatem: tibi, licet nunc legitima effectus sis ætatis, auctoritate literarum hujusmodi (cum tempore date ipsarum adhuc non esses idoneus) de beneficio curam animarum habente nequaquam poterit provideri. Beneficium autem sine cura (cum ad ipsum sufficientem tunc ætatem haberes) per eas licite poteris obtinere.

CAP. X.

Gratia generalis non præjudicat speciali, & debet facere mentionem de precedenti privilegio, consuetudine vel statuto. h. d. Zenz.

Idem.

Si propter tuam debitam persolvendam fructus beneficiorum primi anni, que in tua vacabunt dioecesi (non obstantibus quibuslibet consuetudinibus, privilegiis, vel statutis, per que nostra impeditur concessio) usque ad quinquennium de speciali gratia concedimus: intentionis nostræ nequaquam existit, si fructus hujusmodi, ecclesiæ tuæ fabricæ vel alteri usui, seu cuiquam singulari personæ, de speciali consuetudine, privilegio, vel statuto fortitan debeantur: quod eis per concessionem ipsam (nisi hoc expressè caveatur in d ea) præjudicium aliquod generetur.

CAP. XI.

Causa ab Apostolica sede, vel ejus legato committi debent dignitatem obtinentibus, vel canonicam ecclesiæ cathedrali. Nec tractari debent nisi in civitatibus, vel locis insignibus. h. d. usque ad 4. Cum verò. a. d. de sac. lit. l. 4. q. 4. h. 2. 1. 1.

a Hodie hujusmodi mandata de providendo omnino sunt sublata per Concil. Trident. sess. 24. de reform. c. 19. b nisi hoc, &c. c que sit idonea ætas in quolibet ordinato, tradit Pannor. c. sicut inordinata, de præben. d Papa in beneficiis lib. præjudicare potest alterius juri. nam in beneficiis lib. omnia potest. c. 2. inf. de præben.

Idem.

Idem.

Staturum a quod circa iudices a sede Apostolica deputandos nuper edidimus, cum quaedam contenta in eo, quae pro communi utilitate credebantur indulta (sicut experientia docuit) tendere dignoscantur ad normam: sanctione praesenti (quam irrefragabiliter observari mandamus) suadente utilitate, in melius duximus reformandum. Sancimus igitur ut nullis, nisi dignitate praeditis, aut personatum obtinentibus, seu ecclesiarum cathedralium canonicis, causae auctoritate literarum sedis Apostolicae, vel legatorum ejusdem de cetero committantur: nec audiantur alibi, quam in civitatibus, vel locis insignibus, ubi possit commodè copia peritorum haberi.

Actor & reo ejusdem dioecesis existentibus, causa committi non debet extra illam, nisi in sex casibus, in quibus tamen non trahatur ultra normam dietam. Tenent in duobus ultimis casibus impetrans per juramentum fidem fecerit de illis, repellitur a iudice: & in expensis condemnabitur. hoc dicit, usq. ad §. Cum autem Domini.

Cum verò ejusdem civitatis seu dioecesis fuerint actor & reus, extra ipsas causa non committatur, nec conveniatur aliquis eorundem. Nisi ab Episcopo contra aliquem de sua dioecesi, vel ab aliquo contra eum, aut contra ejus capitulum, seu contra universitatem civitatis, villae, aut castri fuerit actio dirigenda: vel nisi actor eandem civitatem seu dioecesim intrare non audens, aut sui adversarii potentiam merito perhorrescens, eum intra ipsas nequeat convenire secure: in his quippe casibus extra dictas civitates & dioecesim, possit contra praedictos causas committi: nullus tamen eorum ultra unam dietam a fine sua dioecesis valeat conveniri. Sed & in duobus ultimis casibus, nisi impetrans de praedicto timore (quem in literis commissionis exprimere teneatur) primò fidem iudici faciat saltem per proprium juramentum, iudex ipse nullatenus in causa procedat, sed parres a sua jurisdictione dimittens, impetratem eundem in expensis legitimis alteri parti condemnet.

Actor contra reum diversa dioecesis debet impetrare delegatum, vel in dioecesi rei vel in alia non propria, nec ultra unam dietam distans. h. d. Dominicus.

Cum autem actor & reus civitatum & dioecesium fuerint diversarum, si actor in civitate vel dioecesi rei iudicem habere recuset, ipsum non in sua, sed in alia civitate, vel dioecesi liberè impetrare valeat, reumque trahere, ad eandem: dummodo locus, ad quem eum traxerit, ultra unam dietam (sicut in casu alio praemittitur) minimè sit remotus.

Delegatus extra locum commissionis, nec partes citare, nec causam cognoscere potest sine expresso partium consensu, nec subdelegare loci vel personi alii, quam hic expressit. h. d. Ioan. And.

In nullo quoque casuum praedictorum iudex extra civitatem seu dioecesim, in quibus deputatus fuerit, citet partes, nec de causa sibi commissà cognoscat: nisi ad id expressus accesserit earundem assensus. Neque alibi, quam intra illas, & personis dantaxat designatis superius, committat a quomodolibet vices suas.

Delegatus nihil debet a partibus recipere, nisi esculentum & poculentum liberè oblatum, quod paucis possit consumi diebus: vel moderatas expensas, si non sunt pauperes, quando pro necessitate vel indigentia, non malitiose, extra domum suam pergeret. hoc dicit, Dominicus.

Insuper ut gratis, & cum omni puritate iudicium coram ipso procedat, nullum munus vel quicquam aliud

(nisi forsan, esculentum vel poculentum mera liberalitate oblatum, quod paucis consumi possit diebus; vel nisi cum ipsum propter causam sibi commissam contigerit extra suum domicilium proficisci, moderatas expensas) recipere ab eisdem partibus qualitercumque praesumat. Provisurus attentè quòd in ipsis expensis modum nequam excedat: nec plus ab una parte, quam ab alia exigat, cum commune gerat negotium, utriusque: quòdque (ubi causae sic commissae utilitas vel necessitas non exegerit) occasionem propter vendendas expensas proficiscendi extra domicilium non assumat: sed & ubi notabiliter fuerint pauperes a litigantes, etiam pro expensis nil proorsus exigat ab eisdem.

Delegatus nisi indigeat, non assumat assessorem: aliàs de suo illi provideat. Si eger, non suspectum partibus assumat, cum moderato salario a partibus solvendo.

Assessorem autem, ut quandoque b faciunt aliqui fraudulenter (nisi eo indigeat, quod conscientiae relinquatur ejusdem) sibi nequaquam adjungat: alioquin de suo proprio providere teneatur eidem. Si autem indigeat, ipsum neutri parti suspectum assumens, ei de competenti salario, providè moderando ab eo, faciat a partibus communiter provideri.

Delegatus taxare debet salarii notariorum, nec participare debet cum ipsis vel assessoribus in salario. h. d. Dom.

Notarium verò vel notarios, in causa sibi commissà scribentes, qui ut plurimum in exigendo salario metas rationis excedunt, (ut ad ipsius spectat officium,) prudenter refrenet. Nec cum ipsis, aut cum assessore praefato lucrum participet ullo modo.

Delegatus recipiens aliquid contra prohibitionem huius capituli, tenetur restituere, non obstante danti remissione. Ioan. And.

c Si quid autem contra constitutionem praesentem receperit, ad ipsius restitutionem integram teneatur. Nulla eorum quibus restitutio faciendà fuerit, remissione ullatenus profutura eidem.

Delegatus non debet vocare testes, nisi statu causae requirento: & producentis illis administrare debet expensas in veniendo & redeundo. Dominicus.

Pro ferendo quoque testimonio (praetextu cuius aliqui alios fraudulenter interdum a iudicibus vocari procurant, ut eos laboribus & expensis fatigent, aut extorqueant aliquod ab eisdem) nullum ullatenus a convocet: nisi quando conditio & status causae requirent. Sed nec tunc, nisi à producente competentes (vocato pro testimonio, veniendo, stando, & redeundo) faciat ministrari expensas.

Gesta contra decretalem sunt ipso iure nulla. h. d. Et non dividentur.

Quidquid autem contra praemissa vel eorum aliquod contigerit attentari, sit ipso iure irritum & inane.

CAP. XII.

Sola praeventa presentatio & receptio in canonicum secundi impetrantis in eadem ecclesia, non excludat primum impetratem, à praebenda vacante tempore suae receptionis, vel post à vacante ante suam receptionem vel presentacionem: & hoc si per processum executoriali, vel interpositionem decreti pro primo impetrante affecta extiterat: nisi dolo vel negligentia excluderetur ab eadem. h. d. Dominicus.

Idem.

Tibi qui gratiam in e Bituren. ecclesia impetrasti à nobis certo executori concessio, qui te in canonico recipi faceret, & de praebenda tibi (si qua in eadem ecclesia tunc vacabat: alioquin de vacatura f proxime)

a Nota, appellatioe status comprehendit ius commune Friv. de Conc. Trid. sess. 25. de reform. c. 10. b nomine peritorum qui intelligantur, vide Archidiacon. in ca. commissi. de bar. c. eorundem. d. Vid. Bar. in l. mulier. ff. de cond. & demonst. & Bald. in l. C. de bar. inst. Fon.

a Paupertas excusat ab onere expensarum. Dom. b Iura disponunt super eo quod non fit sepe, sed quandoq. Do. c Vid. l. si rem. §. omni. ff. de pig. ar. d. convocent. e Britens. al. Betarensi. f Hosti mandata de providendo, & gratias expectandas omnino sustulit Conc. Trid. sess. 24. de reform.

provideret: alius similem gratiam, post tuam impetrationem obtinens in eadem, licet prius, quam tu suas literas presentaverit, & in canonicum sit receptus, in præbenda tempore tuæ receptionis, vel etiam post vacante (ex quo alteri ante tuam receptionem collata non extitit) anteferi non debet. Idem quoque si ante receptionem, quam in canonicum vacavisset præbenda, per processum tui executoris, qui ei, ad quem præbendæ collatio pertinet, notificaverat, quod eam volebat per huiusmodi potestatem conferre: aut interdixerat ne conferret eandem, seu illam suæ reservaverat collationi: præsertim cum interpositione decreti affecta: tunc enim tibi & non alteri debet præbenda huiusmodi assignari. Quinimò si ante receptionem & presentationem etiam tuam, præbenda vacavit, idem erit censendum, si in huiusmodi gratia tibi facta decretum à nobis fuerat, irritum & inane, quod contra ipsam coningeret attentari. In prædictis a itaque casibus debes tu præbendam vacantem potius, quam impetrator ultimus obtinere: dum tamen dolus tibi non possit, vel notabilis negligentia imputari.

CAP. XIII.

Si primo sub conditione provideri mandatur, & secundus pure impetrans (priusquam veniat conditio) à Papa vel executor suo canonicatum obtineat, in affectione præbenda primo præfertur. Ioan. Andr.

Idem.

SI pro te alicui directæ fuerint scripta nostra, ut tibi de canonicato, & præbendæ ecclesiæ b Bituren. (si ad id accederet Episcopi & capituli ecclesiæ prælibatæ assensus) auctoritate Apostolica provideret. Alter postmodum impetrans, qui ex collatione Apostolicæ sedis, vel executoris super hoc deputati provisione (priusquam Episcopi & capituli prædictorum assensus ad provisionem tibi accederet faciendam) canonicatum obtinuit Bituren. (licet tu interveniente postea prædictorum assensu dicti prioris mandati auctoritate in canonicum ipsius ecclesiæ sis receptus) in præbenda vacante tibi merito antefertur.

CAP. XIV.

Hac est solennis decretalis, & per Ioan. Andr. subtiliter glossata: & potest sic secundum eum summari: Si inter duos impetrantes non appareat prioritas, &c. hæc decretalis duo membra distinguit, & in secundo subdividit. Et partes patent secundum Ioan. Andr. licet glossa prima latius summet.

Idem.

DVobis e super provisione simili sibi faciendâ in eadem ecclesiâ, literas à nobis obtinentibus una die, certis eis executoribus deputatis, si non appareat, quis primò impetraverit ex eisdem, is eorum, cui canonicatum contulimus, est in præbenda præferendus alteri, qui à nobis canonicatum non extitit affectus: licet priusquam alius eis (ad quos spectat canonicorum receptio, & collatio præbendarum) suas presentaverit literas, & ab eis in canonicum sit receptus. Si verò neutri eorum vel utrique canonicatum contulimus, tunc (ex quo in gratia sunt æquales) is, qui primò presentaverit, erit potior in præbenda. Quod si forsân ambo simul in presentando concurrant, it ad quos (ut præmittitur) spectat canonicorum receptio & collatio præbendarum, vel eorum major pars, ex eis alterum, quem voluerint, eligere teneantur: quo electo, alius omninò careat impetratis: nisi ex tenore literarum ipsius expressè appareat, quod utrique ipsorum voluerimus providere.

CAP. XV.

Omnes indulgentia concessæ à Bonifacio, vel suis prædecessoribus, clericis, de præcipiendis perpetuè fructibus suorum bene-

a Quoz, b Biterrens. c Meminisse semper oportet eorum qua sancit Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 19.

fiorum in absentia, sunt revocata. Et proficitur Papa se illas in posterum non daturum. Ioan. Andr.

Idem.

Quia per ambitiosam importunitatem petentium, tam nos, quam nonnulli prædecessores nostri Romani Pontifices, indulgentias perpetuas multis concessimus, de percipiendis fructibus beneficiorum suorum, (distributionibus a quotidianis duntaxat exceptis) sive in scholis essent, sive in ecclesiarum suarum altera: residerent, aut in Romana curia moram traherent, seu alio cetero loco, vel etiam ubicunque: ex quo insolentia oriuntur vagandi, & dissolutionis præparatur materia: minuitur cultus divinus, quem desideramus augeri: & officium plerunque (propter quod beneficium ecclesiasticum datur) omittitur. Nos volentes emendare præterita, & quantum possumus ad verus futura cavere, omnes huiusmodi similes indulgentias (personis, non ecclesiis vel dignitatibus datas) penitus revocamus. Et earum concessionem nostris volumus exulare temporibus. Quodque nobis licere non patimur, nostris successoribus indicamus.

DE CONSVETVDINE.
TITVLVS IV.

CAP. I.

Trasactu consuetudinis etiam jurata, vel quancumque tempore observata, non potest quis nisi unicum personatum, dignitatem, vel aliud perpetuum officium, simul cum canonica & præbenda in aliqua ecclesiâ absq; dispensatione sedis Apostolicæ obtinere, vel jam obtenta tenere: & contra præsumptum, irritum est omninò. Ioan. Andr.

Bonifacius VIII.

Consuetudinem b, quam in vestra ecclesiâ servatam asseritis tanto tempore, quod in contrarium memoria non existit, videlicet quod ipsius ecclesiæ canonici duos personatus, aut duas dignitates, vel præposituras, seu administrationes, aut duo officia, vel eorum alterum cum reliquo in simul & præbendam possint in ea licite absque dispensatione sedis Apostolicæ obtinere: corruptelam (cum sacris sit inimica canonibus, & de ambitionis radice processerit) merito reputantes, eam auctoritate Apostolica reprobamus, eosque ad ipsius observantiam, etiam si juramento firmata extiterit (cum iuramentum iniquitatis vinculum non existat) decernimus non teneri: Statuentes, ut (cum unum officium vix dignè valeat aliquis adimplere) nulli liceat de cetero, nisi unicum personatum vel dignitatem, aut præposituram, sive administrationem, vel officium perpetuum, quocumque nomine censeantur e, cum præbenda in simul absque dispensatione dictæ sedis in eadem ecclesiâ obtinere, vel jam obtenta d tenere. Quod si à quoquam secus præsumptum fuerit, irritum sit omninò.

CAP. II.

Non valet consuetudo, quod ab officiali Episcopi ad Episcopum appelletur. Ioan. Andr.

Idem.

Non putamus illam consuetudinem quancumque tempore de facto servatam consonam rationi, quod ab officiali Episcopi ad eundem Episcopum valeat appellari. Ne ab eodem ad seipsum (cum sit idem auditorium utriusque) appellatio interposita videatur.

a Appellatione fructuum venimus manualia, ut annotant Doct. Do. Font. b Vide Conc. Trid. sess. 7. de reform. c. 2. & 4. & sess. 24. de reform. c. 17. c al. censetur. d Constituto antiquo iurâ declaratoria extenditur ad præterita, etiam si contra se habeat consuetudinem, dummodo declarat illam non valere. Do. Pbi. Font.

CAP.

CAP. III.

Uales consuetudo praescripta, quod Episcopus in inquirendo, puniendo, & corrigendo subditorum excessus, sui capituli consilium requirere non teneatur. Ioan. And.

Idem.

Non a est (dum tamen alia sit praescripta b canonice) consuetudo, quam allegat Episcopus, reprobanda: quod in inquirendis c, puniendis, & corrigendis subditorum excessibus, consilium sui capituli requirere minime teneatur.

CAP. IV.

Per rescriptum Apostolicum, quo de praebenda primò vacatura mandabatur alicui provideri, laudabilis illius ecclesie consuetudo non tollitur: hinc est quod si ibi est consuetudo, quod antiquiores canonici vacantes praebendas possint optare gradatim: illo obstante mandata poterit antiquior vacantem optare praebendam: & expectari per xx. dies optare volentibus, executor de non optata providebit eadem: si autem praebendam vacantem in curia Papa conferret, nonnullam antiquior optare non poterit. Ioan. And.

Idem.

Cum in tua d ecclesia (in qua consuetudo habetur, quod antiquiores canonici gradatim meliores si voluerint, possint cum vacante, per se, vel per alios optare praebendas:) provideri mandamus alicui de praebenda, nulli alii de iure debita, proximo inibi vacatura: huiusmodi non obstante mandato, poterunt ipsi antiquiores iuxta consuetudinem eandem optare, cum praebenda vacabit: & illa quae optata non fuerit (si nulli sit debita) erit illi pro quo scripsimus, conferenda. In praebenda verò sed. Apostol. vacantibus (cum de ipsis per Rom. Pontif. ordinatur) locus praedictae consuetudini non existit. Ne autem praetextu ejusdem consuetudinis, provisiones auctoritate Apostolica faciendae, ultra debitum differantur: statuimus, ut executoris super ipsis provisionibus deputati, optare volentes per viginti dies dumtaxat & expectent: in quibus elapsis liberè in non optatis ad exequenda sibi mandata procedant: praefata consuetudine non obstante.

DE POSTULATIONE PRAELATORUM.

TITVLVS V.

CAP. I.

Si quis eligat postulando, vel postulandum, vel in postulandum: vel postulare eligendo, vel eligendum, vel in eligendum: ralis electio vel postulatio est irrita ipso iure. Si autem dicat, Eligo & postulo, prout melius de iure valere potest, idem: nisi probabiliter dubitaretur, an esset eligendus vel postulandus, & tunc consensus tempore eligat alteram viam, electionis scilicet vel postulationis: qua electa ad alteram redire non poterit. hoc dicit Ioan. And.

Bonifacius VIII.

Perpetuo prohibemus edicto, ne sub aliqua ex iis formis, quas perniciose curiositas adinvenit: eligo postulando, & postulo eligendo, aut eligo postulandum, & postulo eligendum: cum nec vera electio, nec vera postulatio resultet ex ipsis, quin sibi potius invicem adversentur: aut sub illis g. verbis, eligo in postulandum, vel postulo in eligendum: cum rem imperfectam significare noscantur: ad faciendas electiones vel postulationes. de cetero procedatur: si fecus actum fuerit, eo ipso irritum decernentes. Subea etiam forma,

eligo & postulo, prout potest melius de iure valere (cum incertitudinem contineat) quinquam postulari vel eligi prohibemus: statuentes, quod contra factum fuerit, vitiis omnino carere, nisi quando probabiliter dubitatur, utrum quis sit eligendus, vel potius postulandus: quo casu is, qui sic postulatus fuerit a aut electus, consensus tempore viam electionis vel postulationis (ne in incerto vagetur) eligere necessarìo teneatur: redeundi ad aliam b (postquam unam elegerit) sibi licentia penitus interdicta.

DE ELECTIONE ET ELECTI POTESTATE.

TITVLVS VI.

CAP. I.

Si aliquid opponatur contra provisionem, electionem, vel postulationem factam ad personam, dignitatem, vel canoniam, in personam vel formam: & ob hoc fuerit appellatum ad Papam: appellans & defendens, & quorum interest, a die objectionis, intra mensem arripiant iter eundem ad Papam. Ioan. And.

Innocentius IV. in Concilio generali

Lugdunen.

Statuimus, ut si quis electionem, postulationem, vel provisionem factam impugnat, in formam c obijciens aliquid vel personam, & propter hoc ad nos appellari contigerit: tam is, qui opponit, quam qui defendit, & generaliter omnes quorum interest, & quos causa contingit, per se, vel per procuratores, ad causam instructos ad sedem Apostolicam a die objectionis, iter arripiant intra mensem.

Si pars altera expectata per xx. dies post adventum alterius non venerit, in negotio procedatur. Ioan. And.

Sed si pars alia d non venerit, per viginti dies post adventum alterius expectata, in electionis negotio, non obstante ejuisdem absentia (sicut de iure fuerit) procedatur. Hæc autem in dignitatibus, personatibus, & canoniis observari volumus, & mandamus.

Non probans quod in formam opponit, condemnatur parti alteri in expensis: non probans quod obijcit in personam, est a beneficiis triennio suspensus: & perpetuo privatus, si se interim ad illa miserit. ha pena locum non habet, si legitime pateat eum calumniosum non fuisse. Ioan. And.

Adicientes, ut qui plenè non probaverit, quod in formam opponit, ad expensas, quas propter hoc pars altera e se fecisse docuerit, condemnatur. Qui verò in probatione defecerit, ejus quod obijcit in personam, a beneficiis ecclesiasticis triennio noverit se suspensum: ad quæ si intra illud tempus propria temeritate se ingererit, eis ipso iure perpetuo sit privatus, nullam super hoc de misericordia spem aut fiduciam habiturus. Nisi manifestissimis constiterit documentis, quod ipsum ad calumniae vitio causa probabilis & sufficiens excusaret.

CAP. II.

Vota conditionalia & alternativa & incerta in electionibus reprobantur, & habentur pro non adjectis: & recedunt in pure consentientes. Ioan. And.

Idem.

In electionibus & postulationibus, ac scrutiniis, et quibus jus oritur eligendi, vota conditionalia, alternativa f vel incerta penitus reprobamus: Statuentes, (ut huiusmodi votis pro non adjectis habitis) ex puris

a Vid. de consuet. c. fin. Do. b al. legitime. c al. requireretur. d Vid. cap. 2. de don. & nota quod ecclesia dicitur esse prelati, quod intelligit quoad administrationem, quia prelati non est dominus. e de ditione, dumtaxat, vide Archid. in c. statutum. s. in nullo. sup. de rescr. & Bari. & Alex. in l. si quis ius dicit. non obi. f al. seu postulando. al. vel. g dicitio, verbi, deest in manus. cod.

a Alit. & electus, quam electionem glossa agnoscit, verbo, sic. b Vid. c. ut quis duas. infr. tit. prox. l. eum qui duob. ff. de acqu. her. Fon. c Ille dicitur impugnare actum, qui opponit aliquid contra formam actus: vel contra personam in cuius commodum, dirigitur executio actus. Vid. gl. in c. personis. sup. de app. d alia vel altera. e adversa. f Et incerta.

consensus celebretur electio: voce illorum, qui non pure consenserint, ea vice a in alios residente.

CAP. III.

Tonitur causa constitutionis, & juris veteris conservatio. Ioan. And.

Gregorius X. In generali Concilio Lugdunen.

Vbi periculum & majus intenditur, ibi proculdubio est plenius consulendum. Quam gravibus autem sit onusta dispendiis, quot & quantis sit plena periculis ecclesie Romanæ prolixa vacatio, exacti consideratio temporis edocet, & considerata prudenter illius temporis discrimina manifestant. Hinc nos evidens evocat ratio, ut (dum reformandis etiam minoribus nostra solerter vacat intentio) ea quæ periculosa sunt, nequam abque remedio reformationis accommodè relinquamus. Ideoque omnia quæ pro vitanda discordia in electione Rom. Pontificis, à nostris sunt prædecessoribus, & præcipuè à felicis reoordationis e Alexand. Papa III. salubriter instituta, omnino immota in sua firmitate manere censentes: nihil enim detrahare illis intendimus, sed quod experientia decesse probavit, præsentis constitutione supplere.

Tonitur quomodo debeat fieri Romani Pontificis electio, quando moritur in civitate, in qua cum sua curia residebat.

Hoc sacro concilio approbante statuimus: ut si eundem Pontificem (in civitate, in qua cum sua curia residebat) diem claudere contingat extremum: cardinales qui fuerint in civitate ipsa præsentibus, absentes expectare decem diebus tantummodo teneantur: quibus elapsis (sive absentes venerint, sive non) extunc omnes conveniant in palatio, in quo idem Pontifex habitabat: contenti singuli singulis tantummodo servientibus clericis vel laicis, prout duxerint eligendum: illis tamen, quibus parens necessitas id suggerit indulgeri, duos habere permittimus, eisdem a electionis arbitrio reservato.

In eodem autem palatio unum conclave (nullo intermedio pariete, seu alio velamine) & omnes inhabitent in communi: quod (reservato libero ad secretam cameram aditu) ita claudatur undique, ut nullus sine illud intrare valeat vel exire. Nulli ad eisdem cardinales aditus pateat, vel facultas secretè loquendi cum eis: nec ipsi aliquos ad se venientes admittant: nisi eos, qui de voluntate omnium cardinalium inibi præsentium, pro iis tantum quæ ad electionis instantis negotium pertinent, vocarentur. Nulli etiam fas sit ipsi cardinalibus, vel eorum alicui, nuncium mittere, vel scripturam. Qui verò contra fecerit, scripturam mittendo vel nuncium, aut cum aliquo ipsorum secretè loquendo, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. In conclavi tamen prædicto aliqua fenestra competens dimittatur, per quam eisdem cardinalibus ad victum commode necessaria ministrantur: sed per eam nulli ad ipsos patere possit ingressus: verum si (quod absit) intra tres dies postquam (ut prædicatur) conclave præfatum iidem cardinales intraverint, non fuerit ipsi ecclesie de pastore provisum: per spacium quinq; dierum immediatè sequentium, singulis diebus, tam in pandio, quam in cœna uno solo ferculo sint contenti: quibus (provisione non facta) decursis, extunc tantummodo panis, vinum & aqua ministrantur eisdem: donec eadem provisio sublequatur. Provisionis quoque hujusmodi pendente negotio, dicti cardinales nihil de camera Papæ recipiant: nec de alius eidem

a Deponens vota hic expressa, non privatur potestate eligendi, sed vox sua non computatur. Do. Fon. b Vid. Conc. Lateran. sub Alex. III. cap. 1. & Clem. ne Roma. de elect. c In Conc. Later. cap. 1. & referitur c. dicit de vitanda. extra de elect. d al. ejusdem. e Vid. l. si non specialis. C. de test. & Do. in c. causam. de test. & Bald. in d. l. si non specialis. f In antiq. exemplar. illum. g Vid. gl. in c. ne tales. de conf. dist. 1. Fon.

ecclesie tempore vacationis obvenerintibus undercut: sed ea omnia ipsa vacatione durante, sub ejus (cujus fidei & diligentie camera eadem est commissa) custodia maneat: per eum dispositioni futuri Pontificis reservanda. Qui autem aliquid receperint, teneantur extunc à receptione quorumlibet redditum ad eos spectantium abstinere: donec de receptis taliter plenariam satisfactionem impendant. Iidem quoque cardinales accelerandæ provisioni sic vacent attentius, quod se nequam de alio negotio intromittant: nisi foret necessitas ad eodè urgens incidere, quod eos oportere de terra ipsius ecclesie defendenda, vel ejus parte aliqua providere: vel nisi aliquid tam grande, & tam evidens periculum immineret, quod omnibus & singulis cardinalibus præsentibus concorditer videtur illi celeriter occurrendum. Sanè si aliquis ex prædictis Cardinalibus conclave prædictum (ut supra exprimitur) non intraverit: aut intrans absque manifesta causa infirmitatis exierit: ipso minime requiritur, nec in ejusdem electionis negotio ulterius admittendo, per alios ad eligendum summum Pontificem liberè procedatur. Si vero infirmitate superveniente, idem conclave ex eis aliquem exire contingat, ipsa etiam infirmitate durante poterit, ejus suffragio non requisito e, ad electionem procedi: sed si ad alios post sanitatem sibi redditam, seu ante, redire voluerit: vel etiam si alii absentes (quos per decem dies diximus expectandos) supervenerint: re integra, & videlicet antequam eidem ecclesie sit de pastore provisum, in eodem negotio, in illo statu in quo ipsum invenerint, admittantur, præmissa tam de clausura, quam de servientibus, cibo, ac potu, & reliquis cum aliis servaturis.

Quid ius, quando moritur Romanus Pontifex extra civitatem, in qua erat curia.

Porro si quando Romanum Pontificem extra civitatem prædictam (in qua erat cum sua curia residens) contigerit ab hac luce migrare: teneantur cardinales in civitate, in cujus territorio, seu districtu idem Pontifex obiit, convenire, nisi sit forsitan interdicta, vel contra ecclesiam Romanam in aperta rebellionem persistat: quo casu in alia viciniori conveniant, quæ similiter nec interdictio subjaceat, nec sit (ut prædicatur) aperte rebellis. In hac etiam civitate tam quoad expectationem absentium, quam quoad habitationem communem, clausuram, & cætera omnia in domo Episcopali, vel alia qualibet eisdem cardinalibus deputata, eadem observentur, quæ superius obeunte dicto Pontifice in ea, in qua cum sua curia residebat, sunt expressa.

De executoribus hujus iuris cum panis. Ioan. And.

Præterea (quia parum est iura condere, nisi sit, qui eadem tueatur) adjiciendo sancimus: ut Domini d. a. lique rectores, & officiales civitatis illius, in qua Romani Pontificis electio fuerit celebranda, auctoritate nostra, & ejusdem approbatione concilii potestate sibi tradita, præmissa omnia & singula plenè ac inviolabiliter sine fraude ac dolo aliquo faciant observari: nec cardinales ultra quam præmittitur, arctæ præsumant. Super his autem taliter observandis, statim audito summi Pontificis obitu, coram clero & populo universo civitatis ipsius ad hoc specialiter convocandis, præsent corporaliter juramentum. Quod si præmissa diligerenter non observaverint, aut fraudem in eis, vel circa ea commiserint, cujuscunque sint præminentie, conditionis, aut status, omni cessante privilegio, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant, & perpetuò sint infames: nec unquam eis portæ dignitatis pateant: nec ad aliquod publicum officium admittantur.

a Ipsos. b In antiq. Codicibus ita: ad eligendum suscipiendum Pontificem liberè, &c. c Ha duo voces, ad electionem, desunt in antiq. Codicibus. d In antiq. dominus.

tu. Ipsos in super feudis, & bonis ceteris, quæ ab eadem Romana ecclesia, vel quibuslibet aliis ecclesiis obveniunt, ipso facto decernimus esse privatos: ita quod ad ecclesias ipsas plene ac liberè revertantur, administratorum earundem ecclesiarum arbitrio sine contradictione aliqua disponenda. Civitas verò prædicta non solum sit interdictio supposita, sed & a Pontificali dignitate privata.

Obstat cardinalis, ut in electione Roman. Pontificis dependant omnem privatum affectum: & cassas omnia pacta, oblationes, & juramenta, quæ antea vel facta essent de aliquo eligendo.

Ceterum (quia cum arbitrium, vel inordinatus capiat affectus, vel ad certum b aliquem obligationis cuiusque necessitas adigit, cessat electio, dum libertas adimitur eligendi) cardinales eosdem obsecrantes per viscera misericordie Dei nostri, per asperionem sui preciosi sanguinis obrestamur, ut pensantes attentius quid eis imminet, cum agitur de creatione c vicarii Iesu Christi, successoris Petri, rectoris universalis ecclesie, gregis dominici directoris, omni privata affectionis inordinatione deposita, & cujuslibet passionis, conventionis, obligationis necessitate, nec non conditi & intendimenti contemplatione cessantibus, non in se recipiant considerationis intuitum, vel in suos: non quæ sua sunt, quarant: non commodis privatis intendant, sed nullo arte ipforum in eligendo iudicium, nisi Deo: pariter & liberis mentibus, nuda electionis conscientia, utilitatem publicam liberè prosequantur: omni comatu & sollicitudine, prout possibilitas patitur, id acturi tantummodo, ut eorum ministerio acceleretur utilis & pernecessaria totius mundi provisio, idoneo celeriter eidem ecclesie sponso dato. Qui autem secus egerint, divinè subiaceant ultioni, eorum culpa (nisi gravi propter hoc peracta poenitentia) nullatenus absolvenda. Et nos nihilominus pactiones, conventiones, obligationes, conditi & intendimenta omnia, sive juramenti, sive cuiuslibet alterius fuerint vinculo firmitatis annexa, cassamus, irritamus, & viribus decernimus omnino carere: ita quod nullus ad illa observanda, quomodolibet sit adstrictus: nec quisquam ex eorum transgressione notam vereatur fidei non servatæ, sed non indignè laudis titulum potius mereatur: quam lex etiam humana restetur, Deo magis transgressiones huiusmodi, quam jurisjurandi observationes acceptas.

Mones omnes fideles, ut statim audita summi Pontificis morte, e jus celebrant exequias: & quotidie orent pro vigili, concordia, & utili provisione Rom. ecclesie, prælati autem in suis prædicationibus ipsos subditi ad hoc hortentur: & eis frequentiam orationum, & observantiam jejuniorum indicant. hoc dicit. Ioan. And.

Quia verò fidelibus non est, tam de sollicita quantumcunque inventione fidendum, quam de instantia orationis humilis & devotæ sperandum: huic adijcimus sanctioni, ut in omnibus civitatibus, ceterisque locis insignibus, ubi primùm de memorati Pontificis obitu certitudo claruerit, à clero & populo, solennibus pro eo exequiis celebratis, singulis diebus (donec de ipsius ecclesie provisione indubitanter rumor pertrulerit veritatem) humiles preces fundantur ad Dominum: apud eum d devotis orationibus infistatur, ut ipse, qui concordiam facit in sublimibus suis, sic efficiat eorundem cardinalium corda in eligendo concordia, quod provisio celer, concors, & utilis (prout animarum salus exigit, & totius orbis requiritur) ex ipsorum unanimitate sequatur. Et ne tam salubre præ-

sentis sanctionis edictum ignorantia negligi p. textu contingat: districte præcipimus, ut Patriarcha, Archiepiscopi, Episcopi & alii ecclesiarum prælati, ceterique, quibus concessum est proponere verbum Dei, clerum & populum, propter hoc specialiter frequentius congregandos in suis sermonibus ad supplicum precum suffragia, pro celeri & felici exitu tanti negotii frequentanda, solerter hortentur: & ipsis eadem auctoritate, non solum orationum frequentiam, sed a observantiam (prout circumstantiæ pensandæ suaserint) jejuniorum indicant.

CAP. IV.

Appellantes contra electiones, postulationes, vel provisiones, omnia qua obijcere intendunt contra personam vel formam, tenentur exprimeri: & jurare, quod illa credunt vera esse, & eas se posse probare. Super non expressis, ipsi, vel adherentes eis, non audiuntur: nisi de novo emergant, vel perveniant, vel superveniat probandi facultas: super quo jurare debent. Statutum Innoc. editum contra non probantes, quæ obijciuntur in personam vel formam, in suo robore conservatur. Ioan. And.

Idem in eodem.

VT circa electiones, postulationes, & provisiones ecclesiasticas viam malitiosæ (prout est possibile) præcludamus, ne diutius periculosè b vacent ecclesie: vel personarum, dignitatum, & aliorum ecclesiasticorum beneficiorum provisio differatur. Edicto perpetuo providemus, ut (si quando aliqui electionibus, postulationibus, vel provisionibus se opponunt, proponendo aliqua contra electionis, postulationis, seu provisionis formam, aut personas eligentium, vel electi, sive illius, cui erat provisio faciendæ sive facta, & propter hoc contigerit appellari) appellantes in instrumento publico, seu literis super appellatione confectis, omnia & singula expriment, quæ in formam intendunt obijcere vel personas: Coram personis authenticis, aut persona, quæ super hoc testimonium perhibeat veritati, corporali præstito juramento, quod credunt ea, quæ sic expriment, esse vera, & se posse probare. Alioquin tam opposentes, quam (tempore appellationis interpositæ, vel postmodum) adherentes eidem, obijcendi aliqua (quæ non fuerint in huiusmodi literis vel instrumentis expressa) potestatem sibi noverint interdictam: nisi aliquid postea forsan emerferit: vel super antiquis supervenerit probandi facultas: aut aliqua antiqua in opponentium notitia de novo pervenerit, quæ appellantes appellationis tempore emissa verisimiliter ignorare poterint, & etiam ignorarint. Super huiusmodi autem ignorantia, & superveniente facultate probandi, fidem per proprium præstandum corporaliter faciunt juramentum: hoc adijciendum in juramento eodem, quod ad ea probanda credunt se sufficientes probationes habere. Illa sanè, quæ felices recordationis, Innocentius Papa quartus contra non plene probantes ea (quæ in formam vel personam obijcerant) statuit, in suo volumine robore permittere.

CAP. V.

Electus ante confirmationem administrare non debet per se, vel per alium, in totum, vel in partem, sub quocunque colore; qui contra fecerit, ipso iure privati sunt iure ex electione quæstio. Ioan. And.

Idem in eodem.

Avaritia & cæcitas, & damnandæ ambitionis improbitas, aliquorum animos occupantes, eos in illam d temeritatem impellunt, ut quæ sibi à iure interdicta

a al. Sed & observantiam. b Vid. Conc. Lat. sub Innoc. III. c. 23. & refertur ext. de elect. can. non pro defectu. c Vid. Lambertinum de iure patron. l. 2. p. 2. g. 1. art. 1. d Qui dicantur agere auctum temerarie, vid. sext. qui si. sint legit. per venerabilem. ver. videbatur. & per Ioan. And. in cle. 1. de sepult.

noverint, exquisitis fraudibus usurpare conentur. Nonnulli siquidem ad regimen ecclesiarum electi, quia eis (iure prohibente) non licet se ante confirmationem electionis celebratæ de ipsis, administrationi ecclesiarum (ad quas vocantur) ingerere: ipsam sibi tanquam procuratoribus, seu œconomis committi procurant. Cum itaque non sit malitiis hominum indulgendum: nos latius providere volentes, hac generali constitutione sancimus, ut nullus de cetero administrationem dignitatis (ad quam electus est) priusquam celebrata de ipso electio confirmetur, sub œconomato, vel procuratoris nomine, aut alio de novo quâsit colore, in spiritualibus vel temporalibus, per se vel per alium, pro parte vel in totum, gerere vel recipere, aut illis se immiscere præsumat. Omnes illos, qui secus fecerint, iure (si quod eis per electionem quâsitum fuerit) decernentes eo ipso privatos.

CAP. VI.

Eligentes, quàm citò commode possunt, electionem electo præsentent. Electus intra mensem consentiat: alias privatus est iure quâsito, nisi conditio persona ipsius excuset. Post consensum confirmationem petat intra tres menses, alias electio viribus vacuetur. Ioann. Andr.

Idem in eodem.

Quam sit ecclesiis ipsarum dispendiosa vacatio, quam periculosa etiam esse soleat animabus, non solum iura testantur, sed etiam magistra rerum efficacis experientia manifestat. Cupientes itaque competentibus remediis vacationum diuturnitatibus obviare, hoc perpetuo decreto statuimus: ut si quando fuerit electio in aliqua ecclesia celebrata, electores electionem ipsam (quàm citiùs commode poterunt) electo præsentare, ac petere consensum ipsius procurent. Electus verò illum adhibere intra mensem à tempore præsentationis huiusmodi teneatur. Quem si electus ipse ultra præstare distulerit, iure (si quod ei ex sua electione fuerit acquisitum) extunc se noverit eo ipso privatum. Nisi forsan ea sit electæ personæ conditio, ut electioni de se celebratæ absque superioris sui licentia, ex prohibitione, seu quavis provisione sedis Apostolicæ, consentire non possit: quo casu idem electus, seu electores ipsius, consentiendi licentiam ab ejus superiore (cum ea celeritate, quam superioris ipsius præsentia vel absentia permiserit) petere debeant & habere. Alioquin, si lapsò tempore per eisdem superioris præsentia vel absentia (ut præmittitur) moderando, huiusmodi licentiam eos nequaquam obtinere contingat, electores extunc ad electionem aliam procedendi liberam habeant facultatem. Cæterum quisvis electus intra tres menses post consensum electioni de se celebratæ præstitum, confirmationem electionis ipsius petere non omittat. Quod si (iusto impedimento cessante) intra huiusmodi trimestre tempus omiserit, electio eadem eo ipso viribus vacuetur.

CAP. VII.

Si non sequatur electio, non est quis ex consensu in scrutinio scienter habito in indignum, eligendi potestate privatus. hoc dicit. Ioann. Andr.

Idem in eodem.

Perpetuo b sanctionis oraculo declaramus, quòd scienter in electionibus nominantes indignum, propter suffragium in scrutinio præstito (nisi adeò in eo persisterint, quòd ex votis eorum communis electio subsequatur) nequaquam eligendi potestate priventur. Licet pro eo, quòd indignum nominando, scienter contra conscientias suas c agunt, & divinam vindictam, & Apostolicæ ultionis d metum (quem qualitas facti suaserit) possint non immeritò formidare.

a al. sistunt. b al. perpetua sanctionis, &c. c al. agant. d In omnibus antiq. exemplarib. motum.

CAP. VIII.

Eligens, vel electio consentiens, contra electum (nisi ex nova causa, vel noviter et pandita) se nequit opponere, vel renunciare. h. d. Ioann. Andr.

Idem in eodem.

Nvlli licere decernimus (postquam in scrutinio nominaverit aliquem, & electio fuerit subsecuta: vel postquam præfiterit electioni de ipso ab aliis celebratæ consensum) illum super electione ipsa (nisi ex causis postea emergentibus) impugnare: vel nisi ei motum ipsius antea celata, de novo pandatur improbitas: seu alicujus alterius latentis vitii, vel defectus (quæ verisimiliter ignorare poterit) veritas reveletur. De huiusmodi autem ignorantia fidem faciat proprio a juramento.

CAP. IX.

Contra electum à dupla majori parte, vel electores ipsius, nil à aliqua parte potest opponi, quòd votum extenuet: sed id bene oppunitur, quòd votum annullat. Ioann. Andr.

Idem in eodem.

Si quando contigerit (duabus electionibus celebratis) partem alteram eligentium duplo majorem b numero inveniri: contra electores qui partem reliquam sic excedunt, ad extenuationem zeli meriti, vel auctoritatis ipsorum, reliquis, vel electis ab eis, aliquid opponendi omnem præsentem decreto interdiximus facultatem. Si quid autem opponere voluerit, quòd votum illius, cui opponitur, nullum redderet ipso iure, id eis non intelligimus interdictum.

CAP. X.

Appellatio judicialis vel extra, de votum causis electionum Episcoporum & Superiorum ad Papam: si in scriptis, & ex causa probabili fuerit interjecta: alias non. Et ab ea possunt partes sine pravitare recedere, priusquam Papa præsentata fuerit. Et an in recessu inter venerit pravitare, inferiores iudices ante omnia debent inquirere: quam si repererint, de causâ non cognoscant, sed statuent partibus terminum, in quo cum aliis & monumentis se Apostolice conspectui representent. Ioann. Andr.

Idem in eodem.

Quamvis constitutio felicitis recordationis Alexandri Papæ quarti prædecessoris nostri causas electionum Episcopaliū, seu super electionibus Episcoporum exortas, non immeritò majoribus causis annumerans, cognitiones ipsarum per appellationes quilibet devolvi asserat ad Apostolicæ sedis examen. Nos tamen & temerariam appellantium audaciam, & effrenatam appellationum frequentiam refrenare volentes, hac generali constitutione duximus providendum: ut si extra iudicium in prædictis electionibus vel in aliis dignitatibus Episcopatu majoribus celebratis, expressa causa manifestè frivola c contigerit appellari, per appellationem huiusmodi nequaquam ad sedem eandem negotium devolvatur. Sed cum in electionum earundem negotiis, in iudicio, vel extra iudicium appellatur in scriptis, ex causa probabili, quæ probata deberet legitime reputari, ad sedem ipsam huiusmodi negotia deferantur. Cæterum in præmissis omnibus casibus liceat partibus ab huiusmodi appellationibus (nulla tamen interveniente pravitare) recedere, antequam præstata sedi fuerint præsentata. Inferiores autem iudices (quorum erat ipsarum causarum cognitio appellatione cessante) an in hoc pravitare intercesserit, ante omnia diligenter inquireant: & si eam intercessisse repererint, se de causis ipsis nullatenus intromittant, sed præstant dictis partibus terminum peremptorium competentem, in quo cum

a Vid. Pannorm. in cap. 2. De constit. & Bal. cons. 229. par. 2.

b Vid. gloss. in cle. ad compendans. de sequet. poss. & fru. De c. Frivola causa appellatæ que dicantur, vide in cap. cum appellationib. 7. de appell. hoc lib.

omnibus actis & munimentis suis Apostolico se conspe-
ctui representent.

CAP. XI.

Si inter reliqua, qua obijciuntur promovendo ad dignitatem, ob-
jiciantur evidenti defectus scientia vel persona, illud ante omnia ex-
aminari debet. Et si reperitur falsum, opponens a prosecutione
negati repellitur: & punitur perinde ac si defecisset in probatione
omnium objectorum. Ioan. And.

Idem in eodem.

Fortè inter cætera, quæ obijciuntur electo aut po-
stulato, seu aliàs promovendo ad aliquam dignita-
tem, evidentem scientiæ, vel alium personæ defectum
opponi contingat: in discussione objectorum illum sta-
tuum ordinem incommutabiliter observandum, ut
promovendus super defectu ipso ante omnia subijcia-
tur examini: cujus eventus examinandi aliis, aut da-
bit initium, aut negabit. Cæterum si præmissi exami-
nis exitus huiusmodi oppositiones docuerit veritate de-
stitit, opponentes omnino a prosecutione causæ, in qua
talita obijcerunt, excludimus: & perinde puniri decer-
nimus, ac si penitus in probatione omnium, quæ obje-
cerant, defecissent.

CAP. XII.

Qui gravaverit aliquam personam ecclesiasticam, vel ejus con-
sanguineos, vel ecclesias seu bona, pro eo, quod eum, pro quo rogaban-
tur, eligere noluit, ipso factò excommunicatus est. Ioan. An.

Idem in eodem.

Ciant cuncti, qui clericos vel quolibet alias perso-
nas ecclesiasticas (ad quos, in aliquibus ecclesiis,
monasteriis aut aliis piis locis spectat electio) pro eo,
quod rogati, seu aliàs inducti, eum pro quo rogabantur
sive inducebantur, eligere noluerint, vel consanguineos
eorum, aut ipsas ecclesias, monasteria, seu loca cætera,
beneficiis sive aliis bonis suis (per se vel per alios) spo-
liando, seu aliàs injustè persequendo a, gravare præ-
sumperint: se (ipso factò) excommunicationis senten-
tia innodatos.

CAP. XIII.

Primo punit usurpantes de novo custodiam vacantium ecclesiarum.
Secundo punit clericos & Monachos, hoc fieri procurantes.
Tertio punit clericos se talibus non opponentes. Quarto punit
qualiter debent se habere habentes talem custodiam ab antiquo.
Ioan. And.

Idem in eodem.

Generali constitutione sancimus, universos & singu-
los (qui regalia, custodiam, sive guardiam, ad voca-
tionis seu defensionis titulū in ecclesiis, monasteriis, seu
quibuscumque aliis piis locis, de novo usurpare conantes,
bona ecclesiarum, monasteriorum, aut locorum ipsorum
vacantiam occupare præsumunt) quantæcunque digni-
tatis honore præfulgeant: Clericos etiam ecclesiarum,
Monachos monasteriorum, & personas cæteras locorum
eorundem, qui hoc fieri procurant, eo ipso excommuni-
cationis sententiæ decernimus subiacere. Illos verò,
qui se (ut deberent) talia facientibus non opponunt, de
proventibus ecclesiarum seu locorum ipsorum, pro tem-
pore, quo præmissa sine debita contradictione permise-
runt, aliquid percipere districtius inhibemus. Qui au-
tem ab ipsarum ecclesiarum eorumque locorum fun-
datione, vel ex antiqua consuetudine iura sibi huiusmo-
di vindicant, ab illorum abusu sic prudenter abstineant,
& suos ministros in eis sollicitè faciant abstinere, quòd
ea, quæ non pertinent ad fructus sive redditus provenien-
tes vacationis tempore non usurpent: nec bona cætera,
quorum se afferunt habere custodiam, dilabi permittant,
sed in bono statu conservent.

CAP. XIV.

Parochialis ecclesia nemini conferatur, qui non sit idoneus scien-
tia, moribus, & aetate: & si conferatur non attingenti xxv.

a Vid. cap. felicis. infr. de panis, cum ibi not.

annum, non valet collatio. Illo autem, cui talis ecclesia collata
fuerit, tenetur personaliter residere, & intra annum sacerdos fieri:
si autem promotus non fuerit, elapsò anno privatus est ipso iure.
Super residentia autem paratus ejus ad tempus poterit dispensare.
Ioan. Andr.

Idem in eodem.

Incet canon à felicis recordationis Alexand. Papa III.
præd. nostro editus, inter cætera statuerit, ut nullus
regimen ecclesiæ parochialis suscipiat, nisi xxv. annum
ætatis attigerit, ac scientia & moribus commendandus
existat. Quodque talis ad regimen assumptus huius-
modi, si monitus non fuerit præfixo à canonibus tem-
pore in Presbyterum ordinatus, à regiminis ejusdem
amoveatur officio, & alii conferatur. Quia tamen in
observatione canonis memorati se multi exhibent ne-
gligentes: nos periculosa illorum negligentiam vo-
lentes juris executione supplere, præsentis decreto statu-
imus, ut nullus ad regimen parochialis ecclesiæ assuma-
tur, nisi sit idoneus moribus a, scientia, & aetate: De-
cernentes collationes de parochialibus ecclesiis, iis qui
non attigerint xxv. annum de cætero faciendas, viti-
bus omnino carere. Is etiam, qui ad huiusmodi regi-
men assumetur, ut gregis sibi crediti diligentem curam
gerere possit, in parochiali ecclesia, cujus rector exti-
terit, residere b personaliter teneatur. Et intra an-
num à sibi commissi regiminis tempore numerandum,
se faciat ad sacerdotium promoveri. Quòd si intra
idem tempus promotus non fuerit, ecclesia sibi com-
missa (nulla etiam præmissa mentione) sit præsentis
constitutionis auctoritate privatus. Super residentia
verò (ut præmittitur) facienda, possit ordinarius grati-
am dispensationis ad tempus facere, prout causa ratio-
nabilis id exposcit.

CAP. XV.

Parochialis ecclesia non commendatur, nisi constituto in aetate legi-
tima & sacerdotio: & illa tunc domum, cum necessitas vel utili-
tas exigit, talis autem commenda ultra sex menses non duret. Quòd
contra prædicta factum fuerit, est irritum ipso iure. Ioan. And.

Idem in eodem.

Nemo deinceps parochialem ecclesiam, alicui non
constituto in aetate legitima, & sacerdotio, com-
mendare præsumat: nec tali etiam nisi unam: & evi-
denti necessitate, vel utilitate ipsius ecclesiæ suadente.
Huiusmodi autem commendam (ut præmittitur) ritè
factam declinamus ultra semestris temporis spacium
non durare: Statuentes, quicquid secus de commen-
dis ecclesiarum parochialium actum fuerit, esse irritum
ipso iure.

CAP. XVI.

Hac decret. fuit multum utilis suo tempore, antequam Papa re-
servaret sibi provisiones Episcopatum. Gloss. prima ponit summa-
rium: & secunda dispositionem. Dominicus.

Nicolaus tertius.

Proventus ecclesiarum vacationibus & periculosis
occurrere, ac malignantium subterfugium obviare:
jam provis remedii, alia (quæ patenter ipsa robur
experientia ad earum expeditionem indicavit utilia)
remedia experta subjungimus: & quod felicis recor-
dationis Gregorius Papa x. prædecessor noster (de elec-
tionibus præsentandis electis, & ipsorum electorum,
petendo ac adhibendo consensu) salubriter statuit, in
suo robore (cum infra scripti temporis moderatione)
in præsentandis electionibus permanere volentes, sed
quod de trimestri tempore post consensum ad petendas

a Idem cavetur in concil. Lat. sub Innoc. III. cap. 30. & in concil.
Trid. sess. 7. de reform. cap. 3. & sess. 24. de reform. ca. 15. b Idem
cavetur in concil. Trid. sess. 6. de reform. cap. 2. c Vacatio simpliciter
dicta continet omnem modum vacantiam. vide c. susceptum. de re-
scrip. sup. eod. Phil. Font.

confirmaciones instituit (quoad illas, quæ petuntur vel peti debent à sede Apostolica) temperantes (cùm interdu aliquorum locorum vicinitas minus exigat, aliquorum a distantia prolixius tempus exposcat) hac generali & in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut omnes electi cathedralium, vel regularium ecclesiarum (quorum electionum confirmationes, vel infirmationes, ad ipsius sedis examen deducit immediata subiectio, vel appellatio interiecta devolvit) intra unum mensem post consensum, vel post obtentam de ipsorum electione notitiam (si eam debito tempore non contigerit presentari) ad sedem ipsam iter arripiant: & extunc sive intra præscriptum tempus iter arriperint sive non, absque fraude, quam citò poterunt commodè (locorum considerata distantia) petitori suarum electionum confirmationes, vel proferuntur electiones suas, quibus poterunt modis licitis comparere (cum omnibus actis, iuribus, & munitis suis, & processus suos contingentibus) coram nobis personaliter teneantur. Quod si per viginti dies (post lapsum ex qualitate locorum moderandi temporis) expectati, sive eligentes, sive opposites venerint, sive non, personaliter comparere, & suarum electionum confirmationem, vel prosecutionem, seu executionem petere (nulla iusta causa interveniente) contempserint: de qua intra prædictos viginti dies proposita, intra quindecim dies post tempus huiusmodi (coram nobis, vel alio, seu aliis deputando, vel deputandis à nobis si admittenda videbitur) teneantur apud sedem ipsam facere plenam fidem. Nisi vel intra eisdem viginti dies, seu prædictos quindecim, eo casu tantum, cum ad prædictam causam propositam, ut prædicatur, & admissam probandam concessi fuerint, talia & tam verisimilia proponi contingeret, quæ à iudicio presentis electos ipsos ab infra scripta poena merito excusant: & propter quæ forsitan videretur eidem ad prædictam comparisonem tempus prolixius indulgentum. Insuper etiam eo casu, quoad personalem electorum comparisonem excusandam, aliquam iustam causam proponi contigerit, vel admitti: nisi tunc intra idem tempus iusto impedimento cessante per procuratorem ad præmissa omnia sufficienter instructum, & nihilominus ipsa causa cessante (ut præmittitur) se personaliter presentaverint: electiones de ipsis factas, eo ipso viribus vacuantes, ipsos omni iure (si quod eis per electionem huiusmodi quæsitum esset) decernimus esse privatos. Electos vero, qui se sine actis, iuribus & munitis suis, & processus suos contingentibus personaliter vel per procuratorem (ut præmittitur) presentaverint: ea volumus ex contemptu constitutionis huiusmodi, eo casu poena percelli, ut pro exhibendis illis alibi, quam apud sedem ipsam (nisi ex iusta causa) non possint dilationem aliam obtinere. Ad hæc, ut diligens inquisitio super electionibus, & eligentibus, & electis ac aliis præmissa contingentibus, plena informatio possit haberi (quam informationem per procuratores, qui ut plurimum constituuntur absentes, & processus ignari, cursus causarum non sensiti de facili provenire) de ipsis electoribus dux persona ad minus, super negotio ipso (ut de electis præmittitur) sufficienter instructa (quando electionem concordem esse contigerit) infra idem tempus, per capitulum expensis bonorum ad prælatum ipsius ecclesie (de cuius electione agitur) pertinentium, si sint discreti, alioquin communium: vel per ipsum capitulum

a Al. ita: & aliquorum, &c. b Al. ita: que in iudicio, & cetera. c Hac perodus in antiq. codic. ita habet: per capitulum in expensis, de bonis ad prælatum ecclesie de cuius electione agitur pertinentibus, si sint discreti: alioquin de communibus vel per ipsum capitulum abunde provisum, &c.

aliunde provisorum (si de ipsis discretis, vel communibus tunc adhiberi non possint) ad omnia instructa (inquam) plenariè, transmittantur. Si vero in discordia electio, vel electiones ipsæ processerint: tunc dux persona ad minus de parte qualibet (cùm sint plures) vel de parte electi (cùm electio una processerit) necessarii & moderati expensis electorum. Quasi electi exhibere contempserint (nisi forsitan ipsos facultatum impotentia pro qualitate negotii excusaret) omni iure ipsis extali electione quæsito priventur. Et quando unicus est electus, cui aliquis vel aliqui se opponunt, eo casu tam opponens, quam opposites huiusmodi, si duo tantum, vel si plures, duo ad minus ex ipsis oppositis, expensis ipsorum opponentium, propriis plenè (ut dictum est, cum actis & munitis) instructi a compareant: ut per præmissas personas, vel negotium plenariè instrui, vel sedes eadem valeat informari, an ecclesiarum utilitate pensata, & aliis inspectis circumstantiis, super habendis aliquibus probationibus, seu quibuscumque aliis sit alibi facienda commissio: vel (æquitate suadente) partes potius, apud sedem ipsam in probationibus & aliis sint arcuanda. Ceterum si eligentes electiones ipsas concorditer, vel in discordia celebratas, intra octo dies (postquam commodè poterunt) electis presentare distulerint: ipsos, qui culpabiles in hoc extiterint (quoad se) à processu prosecutione totaliter excludentes, omnibus beneficiis suis, quæ in ipsa ecclesia (de cuius electione agitur) obtinent: per triennium continuam (extunc inchoandum) volumus eo ipso fore suspensos: ad quæ si intra illud tempus se propria temeritate, vel alio quæsito colore ingresserint, illis ipso iure perpetuò sint privati. Vel si personas instructas, ut præmittitur (etiam si opposites vel electi, mittere vel venire, seu expensas ministrare contempnant) destinare neglexerint (nisi eos capituli, vel contradicentium paucitas, seu alia iusta & probabilis causa evidenter excuset: in quo casu procuratorem sufficienter instructum mittere, & nihilominus cessante causa dictas personas dirigere teneantur) & à totali (quoad se) prosecutione processus, & à preventum beneficiorum (quæ in ecclesia ipsa obtinent) per triennium continuam perceptione priventur: oppositis vel opponentium (cùm unicus est electus) contumacia simili poena plendenda: nihilominus tamen in præmissis casibus, quibus eligentes vel opposites, quoad se processus prosecutione privantur, electis super hoc in prosecutione iuris nullam præiudicium generetur. Denique cum ad postulationem concordem vel discordem procedi contigerit, & aliqui patientes in ordinibus vel arate defectum, vel his similes, postulerint (non qui aliis ecclesieis allegati, liberum non habent sine nostra permissione volatum: circa quos taliter allegatos, nihil de veteris iuris observantia immutamus) postulares huiusmodi, & postulantes eisdem, ea moderata distributione perstringimus, ut eo salvo, quod postulari huiusmodi, nec suis postulationibus præstare consensum, nec (ut de electis dictum est) exhibere expensas aliquibus teneantur: sed postulantes ipsi concorditer vel discorditer, expensas ipsas personis talibus subministrant: postulantes in veniendo (si non dissenserint) & postulantes in mittendo personas instructas, (ut in concordi vel discordi electione) per omnia (ut supra præmittitur) moderatio præmissa constringat: ut negligentes statu-

a Aliter, instructa. b Hac perodus ut plurimum in antiq. exemplaribus ita legitur: Et quando unicus est electus, cui aliquis vel aliqui se opponunt in expensis ipsorum propriis, eo casu tam opponens, quam opposites huiusmodi, si duo tantum, vel si plures, duo ad minus ex ipsis oppositis in expensis ipsorum opponentium, plenè, &c.

ta ibidem, similis poena percussat: nec per hoc, quod de postulationis pro celeri ecclesiarum expeditione statuitur, postulationis ipsa minus dependere intelligantur à gratia, quam antea dependebant. Porro in singulis casibus supradictis, in recuperandis, vel reddendis expensis eligendum, electorum, postulantium, & etiam postulati, illud servari decernimus, quod iustum fuerit, seu aequitas canonum iudicabit.

CAP. XVII

Glossa prima dividit, & summat totum sextum. vide eam. Dominicus.

Idem.

Fundamenta militantis ecclesie, in montibus sanctis Propheta a rememorans, per montes Apostolos & predicatores patenter insinuat, quibus tota huiusmodi aedificii fabrica confidenter innititur: qui firme b bases ecclesie super fundamento, prater quod nemo aliud ponere potest, quod est Christus Iesus, veluti summo angulari lapide solidantur: ut veritas, quae antea legis & Prophetarum praconio vehebatur, per Apostolicam turbam in salutem universitatis existeret: ut scriptum est: c In omnem terram exivit sonus eorum: & in fines orbis terrae verba eorum. Huius autem muneri sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum voluit officium pertinere, ut in beato Petro Apostolorum omnium summo, principaliter collocaret: ut ab ipso quasi quodam capite, dona sua veluti corpus omne diffunderet: hunc enim in consortium individuae unitatis assumptum, id, quod ipse erat Dominus voluit nominari: dicendo, Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam: ut aeterni templi structura Deo aedificante constructa, mirabiliter munere gratiae Dei in Petri consisteret firmitate, cui Salvatoris nostri miranda provisio beatum Paulum in Apostolatam gentium per dextram d societatis adiunxit. Ipsi sunt per quos Evangelium Romae resplenduit. Ipsi sunt ejus Patres, verique pastores. Ipsi sunt, qui una de proprio merito, uno loco, pro gloria, sub uno persecutore, pro parili virtute compassi, urbem ipsam glorioso cruciore martyrii Christo Domino consecraverunt. Ipsi sunt, qui illam in hanc gloriam provexerunt, ut sit gens sancta, populus electus, civitas sacerdotalis & regia: per sacram beati Petri sedem caput totius orbis effecta. Ne autem ipsa mater ecclesia in congregatione & pastura fidelium temporalibus careret auxiliis, quin potius ipsis adjuta, spiritualibus semper proficeret incrementis: non absque miraculo factum esse concepitur, ut occasionaliter Constantini Monarcha à Deo provisus, sed curata baptismalibus fomentis infirmitas, quandam quasi adjiceret ipsi ecclesie firmitatem, qui quarto die sui baptismatis, una cum omnibus satellitibus, & universo senatu, optimatibus etiam, & cuncto populo, in persona beati Sylvestri, sibi Romanam concedendo urbem relinquens, ab eo & successoribus ejus, per pragmaticum constitutum disponendam esse (decernens in ipsa urbe utriusque potestatis Monarchiam Romanis Pontificibus) declararet: non iustum arbitrans, ut ubi sacerdotii principatum, & Christianae religionis caput Imperator coelestis instituit, illic Imperator terrenus habeat potestatem: quin magis ipsa Petri sedes in Romano jam proprio solio collocata, liberrate plena in suis agendis per omnia poterat, nec ulli subesseret homini, quae ore divino cunctis dignoscitur esse praetata. Decet namque ipsi Romano Pontifici, per fratres suos sacrosanctae Romanae ecclesiae Cardinales (qui sibi in executione officii sacerdotis coadjutores assistunt) libera provenire consilia: decet

ipsum nullo modo vacillare iudicia: ut fratres ipsos nullus secularis potestatis metus exterreter, nullus temporalis favor absorbeat, nullus eis terror imminet, nihil eos à veri consilii soliditate removeat: quin (cum per ipsum Romanum Pontificem in quibuscunque negotiis contingeret eorum peti consilia in consulendo) per omnia liberi eidem Romano Pontifici in omnibus, quae pro tempore imminet, liberè consulant & assistant, ipsaque Romani Pontificis vicarii Dei, quae suis temporibus occurrerit electio, & eorundem cardinalium (cum expedierit) facienda promotio, in omni libertate procedant.

Digne itaque ad urbem ipsam ejusque regimen aeternam nostrae considerationis extendimus, ut in felici ducta regimine, praeservetur à noxiis, & optatis semper proficiat incrementis. Nunquid obdixit oblivio, quae urbi, quae incolis nota dispendia intulerunt haecenus peregrina regimina? Nunquid non hac destructio mœnium, deformatio proveniens ex ruinis, luce clarius manifestant? Nunquid non hac fidelium contractata b deposita? Nunquid non hac ipsa veneranda Dei templa praesidentis, manu sacrilega diebus nostris nefarie violata, proclamant? Quid plura? Nonne ipsius sub reitò actis temporibus incorrupta constantia, sub regentis c eo tempore nefando subverta est regimine? ipsamque urbem speculum fidei tanta respectu infamia, ut à matre sua Romana ecclesia filia praedilecta deviare compulsa, quondam Conradinum, qui de venenosa radice Federici quondam Romani Imperatoris, colubri tortuosi, iusto ipsius ecclesiae iudicio reprobati, prodiisse videbatur in regulum: quique ad exterminium Romanae matris ecclesiae manifestis indicis una cum suis fautoribus aspirabat, & in contemptum Dei & suae matris, ac ipsius urbis opprobrium patenter reciperet d, recepto faveret, constituens se per hac e tam patentis hostis suae matris ecclesiae filiam adjutricem. Hoc ipsi Romae praesiterunt fenatores incogniti, hoc praesides improvisi, ut gloriosa civitas redderetur ingloria, sua stabilitas vocaretur instabilis, suaeque constantiae antiquata soliditas, linguis hominum vocaretur infirma. Proinde officii nostri debitum circa huiusmodi tam periculosos eventus, ad libram moderaminis erigentes, tanta subvertionis occasiones ita salubris remedii appositione praecidimus, ne illorum (qui ipsam Rem publicam laudabiliter haecenus gubernaverunt) videamur gloriam suggillare vel merita: quae illis apud infallibilem & scientem omnia retributorem, de jam perlatis quaesita laboribus salva persunt. Ut ergo circa regimen ipsum talis adhibeatur in omnibus cum discretione, solertia, per quam ipsi Romae ecclesie plena libertas (quae in omnibus & per omnia sibi debetur) optata proveniat: vitentur jam experta pericula, & Romanus f populus ab opprimentium protectus incurtus sedeat, sedendo quiescat in pulchritudinem g pacis, in tabernaculis fiducia, & temporalium regie opulenta, de fratrum nostrorum consilio, hac irrefragabili & in perpetuum valitura constitutione sancimus: & quodcumque & quotiescunque senatoris electio vel alterius quocumque nomine censeatur, qui quocumque modo vel quocumque titulo ipsius urbis debeat praeside regimini, in posterum imminet: nullus Imperator seu Rex Romanorum, aut alius Imperator, vel Rex, Princeps, Marchio, Dux, Comes aut Baro, vel quicumque alterius notabilis

a Quales Cardinales eligi debeant, habetur in concil. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 1. circa finem. b aliter, contra d. c. Hac perodus ita legitur: Sub regentis eo tempore subverta regimine: ipsam urbem speculum fidei, &c. d Alias, exciperet e al. hoc, al. per hanc. f al. ita: & Romanorum populus. g ab pulchritudine.

a Psal. 26. b 1. Corinth. 3. c Psal. 28. Roman. cap. 10. d al. societatis.

præminentia, potentia seu potestatis, excellentia vel dignitatis existat, frater, filius vel nepos a eorum ad tempus vel in perpetuum, seu quis alius, ultra annale spacium quovis modo, colore vel causa, per se vel aliam personam quomodolibet submittendam in fenatorem, capitaneum, patricium, aut rectorem, vel ad eisdem urbis regimen seu officium nominetur, eligatur, seu alias etiam assumatur, absque licentia sedis Apostolicæ speciali: per ipsius sedis literas concessionem, licentia hujusmodi specialiter exprimentes. Quod si secus factum fuerit, nominationem, electionem & assumptionem hujusmodi decernimus esse nullas, ac carere omni robore firmitatis: & non solum nominatores, electores, & assumptores, verum etiam nominati, electi & assumpti, si hujusmodi nominationi, electioni, seu assumptioni consenserint, aut se de ipsis quolibet modo intromiserint, intendentes & obedientes eisdem, & in hoc omnes dantes ipsis nominatoribus, electoribus, assumptoribus, aut nominatis, electis, vel assumptis, auxilium, consilium vel favorem, publicè vel occultè, cujuscunque dignitatis vel præminentia, conditionis aut status extiterint, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant, ac nihilominus ipsos nominatos, electos seu assumptos, si contra constitutionem præsentem prædictis nominationi, electioni vel assumptioni consenserint, aut se quoquo modo illis ingererint *b*, & eorum posteror in perpetuum omnibus feudis, privilegiis, libertatibus, immunitatibus, gratiis & honoribus, quæ à prædicta seu aliis tenent ecclesiis, censemus esse privatos: ita quod illi, ad quos eorum collatio, concessio seu dispositio pertinet, resumendi ea, aut retinendi, concedendi seu conferendi aliis, seu de aliis etiam disponendi (prout ad eos pertinet) liberam habeant potestatem: & ne taliter nominati, electi vel assumpti de sua pertinacia vel contemptu valeant gloriari, nos quælibet mandata, præcepta, ordinationes & statuta, quæ fecerint, omnesque sententias, quas tulerint, & quicquid penitus in contractibus & obligationibus seu quibuscunque aliis, urbis nomine, vel tanquam senatores, capitanei, patricii aut rectores, vel officiales ipsius egerint, irrita prorsus ex nunc & vacua nunciamus. Iudices verò & tabelliones, qui super his aut eorum aliquibus contra præsentis constitutionis edictum patrocinari vel instrumenta conficere fortè præsumperint, judicatus & tabellionatus officio se noverint esse privatos. Contemptores quoque, seu violatores præmissorum, vel aliquorum, vel alicujus eorum, ab hujusmodi excommunicationis sententia (præterquam in mortis *c* articulo) absolvi non possint, nisi per Romanum Pontificem, vel de ipsius petita & oborta licentia speciali: non obstantibus aliquibus privilegiis, indulgentiis, concessionibus, constitutionibus, consuetudinibus & statutis quacunque firmitate vallatis, quæ in præmissis omnibus nominum aliquibus vel alicui suffragari: sed omnia, quoad illa decernimus non tenere. Vt *d* autem cives Romanorum, qui ex ipsa urbe naturalem duxissent originem, aut quisvis alii qui in ipsa ejusve territorio, non advenæ, sed continui habitatores *e* extiterint, quoad honores ipsius urbis, aut regimen gratiosis functionibus potiantur: non intendimus, quod præfens constitutio tales excludat, quin ad unum annum dun-

a Vid. l. infr. 4. ff. de gr. & Bart. in l. omnes populi. gl. in c. nonnulli. de re script. *b* Dicit Pet. de Anch. nisi hoc fuisset expressum pœna privationis feud. non transisset in filium, quod tamen ipse larius distinguit. Pont. *c* Quia tunc nulla est casuum reservatio, & ideo omnes sacerdotes quoslibet penitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvi possunt. concil. Trident. sess. 14. cap. 7. de casuum reserv. *d* alit. ut autem cives Romani. *e* alit. extiterint.

taxat, vel ad aliud tempus brevius nominari ad ipsius regimen, & officium eligi valeant, ac assumi: etiam si prædictorum Principum & aliorum fratres, filii vel nepotes existant: aut etiam si extra urbem & ipsius territorium sub nomine comitatus, baronie, seu cujuscunque alterius sit in *a*. hominibus vel locis aliquibus jurisdictionem seu potestatem aliquam temporalem vel perpetuam obtinerent: dummodo prædicta jurisdictione vel potestate extra urbem & territorium præfata consistens, non tantæ præminentia vel notabilis potentatus existat, quod *b* am obtinentes ejus occasione vel causa cum aliis exclusis à dicto urbis regimine (ut præmittitur) præfentis constitutionis oraculo rationabiliter includantur.

CAP. XVIII.

Canonici cathedralis ecclesie ipso jure vel per sententiam (præterquam in casu negligentia) eligendi potestate privati, ad Papam jure devolvitur eligendi: in inferioribus ecclesiis semper ad proximum superiorem devolvitur, h. d.

Bonifacius octavus.

Quamquam in casu *c* negligentia sit statutum à jure, ut ecclesia cathedrali vacante, si per eos ad quos spectat, non fuerit electio de præfato intra tempus debitum celebrata, eligendi potestas ad superiorem proximum devolvatur: hoc tamen non est ad casum alium extendendum. Igitur si electores in hujusmodi ecclesia vel ipso jure cum eligunt scienter indignum, vel per sententiam cum formam traditam in generali concilio non observant, eligendi potestate priventur: non ad dictum superiorem, sed ad Romanum Pontificem potestas eadem devolvitur. Secus autem in inferioribus ecclesiis est censendum.

CAP. XIX.

Constitutione, Vt circa. non satis fecit appellans, qui disjunctivè juravit se credere opposita esse vera, vel quæ sufficere deberent ex tit. Ioann. Andr.

Idem.

Is, qui contra electionis formam vel electi personam aliquam aliqua obiciens, ad sedem Apostolicam appellavit, corporali à se præfatio juramento, quod illa, quæ in appellatione sua expresserat, vel ea, quæ de ipsis deberent sufficere, vera esse crederet, & se posse probare: non est super objectis vel expressis hujusmodi audiendus. Cum non simpliciter, sicut tenebatur juxta constitutionem felicis recordationis Gregorii Papæ x. prædecessoris nostri, editam in concilio generali Lugdunensi, juraverit, expressa eadem seu objecta se credere vera esse, & se posse probare: sed indeterminatè illa, vel ea, quæ deberent sufficere de eisdem.

CAP. XX.

Qui contra certam personam ne eligatur appellat, constitutionem, Vt circa. servare tenetur. Ioann. Andr.

Idem.

Qui contra certam & nominatam *e* personam, ne ab aliis eligatur, ad sedem Apostolicam antequam fiat electio, duxerit appellandum, debet per omnia in appellando servare formam constitutionis felicis recordationis Gregorii Papæ x. prædecessoris nostri (ut circa)

a alit. In nominibus. *b* Dicitur, eam, deest in manuscriptis Codicibus. *c* Pœna imposita per jus in casu negligentia, non includit casum delicti, & sic non parificatur negligentia & delictum. In concilio Lateranensi generali sub Innocentio III. cap. 23. *d* In generali concilio Lateranensi sub Alexan. III. cap. 4. *e* Potest dici persona certa, licet suo nomine non nominetur. tit. de testibus. cap. licet ex quadam. Nota argumentum, quod alleganti statutum sufficit, quod allegat principium ipsius, absque eo quod totum extensum producat. sup. c. proximo. Dem.

electi in concilio Lugdunensi sic in electione jam facta eum contingeret appellare. Alioquin non observans, poena constitutionis ejusdem se noverit subjacere.

CAP. XXI.

Si compromissum est in plures ut eligant, per unum faciendū est nullius pronuntiatio, sicut quando proceditur per formam scrutini; aliter electio facta non tenet. Ioan. And.

Idem.

Sicut a: cūm per formam scrutini ad electionem proceditur, est per unum pronuntianda & faciendā communis electio, secundum canonica instituta: sic & per unum debet fieri, cūm per formam proceditur compromissi. Quamvis in arbitris compromissarii lex b: humana innuat, quod ab eis omnibus si pronuntiatio faciendā: alioquin a pluribus compromissarii facta: simul electio, eo ipso viribus non subsistat. c:

CAP. XXII.

Decret. supra eodem, licet canon: in collegiatis parochialibus existit, & assumptis ad ipsarum regimen, locum non habet. Ioan. And.

Idem.

Statutum d' felicitis recordationis Gregorii X. Papae praedecessoris nostri de eis, qui ad parochialium ecclesiarum regimen assumuntur e, promovendis ad sacerdotium intra annum, alioquin eisdem ecclesiis sint privati quod (cūm sit poenale) f: restitui potius convenit, quam laxari: declaramus ad collegiatis ecclesiis, etiam si alias parochiales extiterent, & assumptos ad earum regimen non extendi, sed: antiqua jura servari debere: potius in eisdem.

CAP. XXIII.

Si compromissarius secundum traditam sibi metam (scrutatus & in scriptis redactus) voluntatibus singulorum illum eligat, in quem non maior pars capituli, sed plures aliorum comparatione consenserunt: non tenet electio, cūm prater formas concilii fuerit celebrata. Ioan. And.

Idem.

Qui eligendi potestas data fuerit sub hac forma, ut iniple secreto & sigillatim vocis singulorum de capitulo exquisitis, & in scriptis redactis illum eligat, in quem plures de capitulo partium g: comparatione minorum consenserint, licet consentientes majorem partem totius capituli non attingant: ipseque facto: hujusmodi scrutinio & in scriptis redacto, juxta traditam sibi formam, cūm, in quem non maior pars, sed plures de dicto capitulo, quam in quinquam alium direxerant vota sua, duxerit eligendum. Talis electio (cūm prater formas, quas generale concilium servari statuit in electionibus celebrandis, decernens eas si aliter fierent, non valere, fuerit attentata) robur non obtinet firmitatis.

CAP. XXIV.

Ex vocatione quocumque modo facta in discordia de religioso mendicante ad praelaturam extra administrationem sui ordinis, non acquiritur illi jus: nec consentire poterit etiam de praelati licentia. Idem de vocatione facta a minori parte numero ad quamlibet praelaturam de religioso non mendicante: & scius factum irritum decernit. Et ponit istud cap. unum speciale in mendicantibus. Ioan. And.

a Vid. conc. Lat. sub Innoc. III. t. 24. ubi traduntur varia electionum forma. b Leges civiles possunt allegari in foro canonico: de quo supra de no. oper. mun. c. 1. & 2. Doct. c al. subsistit. d Vid. Card. conf. 30. e Cap. licet Canon locum habet qualitercumque sit provisum de parochialium ecclesia: cūm dicat textus, assumuntur, quod congrui cuilibet modo provisionis. f Nota jura poenalia strictē esse interpretanda. c. in poen. de reg. juris. g Appellatione majoris partis intelligitur de majori parte totius, non autem de majori parte comparatione aliarum minorum.

Idem.

Quorundam a oculos sic vitium ambitionis excecat, quod quasi suae professionis immemores, qua contemptis honoribus, abjectis divitiis, spretisque deliciis, arbitrium proprium subjugarunt alterius ditioni, retrō respiciunt ad aratum manu missa, dum praecipitanter ruunt in litigiorum anfractus b, & causerum strepitibus se involvunt, & extra administrationes proprii ordinis solum praelaturae conscendere moluntur, electionibus, postulationibus seu provisionibus de se in discordia celebratis, improvidē praestando consensum, praebendi assensum a suo superiore nonnunquam extorta licentia potius, quam obtenta: ex quo animarum & ecclesiarum dispendia noscimus provenisse, & proventura majora in antea verisimiliter formidamus. Volentes igitur huic pesti salubri remedio obviare, praesenti constitutione sancimus, ut nulli religioso praedicatorum, minorum, eremitarum sancti Augustini, aut quorumlibet mendicantium ordinum ex electione, postulatione, provisione, seu vocatione ad aliquam extra administrationem sui ordinis praelaturam in discordia de se facta jus de cetero acquiratur: nec eorum aliquis tali electioni, postulationi, provisioni, aut vocationi quoquo modo valeat consentire: etiam si magistri, aut ministri, vel prioris generalium eorumdem ad id accesserit licentia vel consensus. Circa c: religiosos quoque alios cujuscumque conditionis vel status existant, volumus hoc servari: ut nec ipsi electionibus, postulationibus, provisionibus, aut vocationibus, a minori parte numero ad praelationes quaslibet de se factis (quae hoc ipso, quod a minori parte processerint, nullum prorsus tribuant jus eisdem) suum audeant praestare consensum: etiam si super hoc assensus vel licentia suorum intervenerit praelatorum. Nos enim quicquid contra praemissa vel eorum aliquod a quoquam contigerit attentari, omnino decernimus irritum & inane.

CAP. XXV.

Non potest electus duas electiones proseguere, petendo confirmationem ex illis: etiam si protestetur se contentum altera, per quam consequi possit suae intentioni effectum: necesse ergo habet alteram eligere: quia electus, ad alteram redire non poterit. Ioan. And.

Idem.

Ut quis duas d' electiones de se in aliqua ecclesia celebratas proseguatur in simul, & confirmationem petat ex eis (cūm non nisi ex una ipsarum valeat jus habere) rationi consonum non putamus. Etiam si se contentum esse velle altera, per quam suae intentionis consequi possit effectum, in initio protestetur. Oportet ergo eam (ne cum ipsius ecclesiae, vel sui adversarii: si quem habet, discrimine in incerto vagetur) eligere, quam prosequi velit ex illis: & confirmationem petere tantummodo ex eadem: Regressum ad aliam, cui per electionem alterius renunciare, sibi que jus ex ea non competere profiteri videtur, nullatenus habiturum.

CAP. XXVI.

Si electus non consentit, vel post consensum renunciat, vel moritur, vel propter occultum sui vitium electio cassatur: eligentes ad eligendum extrinsecum integrum tempus habebunt: nisi circa regerint fraudulenter. Ioan. And.

a Declarat hunc text. prout in clem. quod circa de elec. b dicitur, & deest in manuscr. Luc. 9. c Vide Oldrad. conf. 102. & conc. Trid. sess. 23. tit. de reg. c. 6. d Nota ex hoc ca. posse quem obtinere duplicem electionem in eadem ecclesia, tamen confirmationem querere non posse, nisi ex una. Item non posse aliquem causare titulum super eadem re, nisi ex una causa. vide text. in c. inter dilectos, de fide instrum.

Idem.

Selectio ex eo non fortitur effectum, quia electus consentiens recusat, vel post consensum renunciat juri suo, aut forte diem claudit extremum, seu propter occultum ejus vitium irritatur: electores (quia jam fecerant quod spectabat ad ipsos, intra juris terminum eligendo) habebunt à dissensu, renunciatione, morte, vel irritatione predictis, ac si vacatio nova esset, tempus integrum ad electionem aliam celebrandam. Dummodo nil fraudulenter egerint in præmissis.

CAP. XXVII.

Si religiosus non obtemperat licentia consentit electionis de se facta extra suum monasterium, non valet consensus, & irrita est electio.

Idem.

Sireligiosus a (cujus arbitrium b non ex sua, cum velle vel nolle non habeat, sed ex illius, quem vice Dei supra caput suum posuit, & cujus imperio se subiecit, voluntate dependet) electioni de se ad prælationem aliquam extra suum monasterium, vel suam ecclesiam celebratæ, sui superioris, qui dare ipsam valeat, non petita licentia, & obtemperata præsumpsit consentire: consensus sic præstitus non teneat, & in penam præsumptionis illius electio eadem ipso facto viribus vacuetur omnino.

Solus superior sine conventu dare potest suo religioso consentiendi & transendi licentiam. h. d.

Quia verò utrum religiosus consentiendi electionibus de factis, & ad prælationes, ad quas electi fuerint, transendi à suis superioribus, sine fratrum e consilio, licentia dari possit, eam jura super hoc sint varia, dubitatur inter eorum. Nos ad hujusmodi dubitationem tollendam, & ut ordinationes ecclesiarum ac monasteriorum, in quibus tales electi extiterint, celerius & facilius valeant expediri: decernimus, ut iidem superiores (suis irrequisitis conventibus) electis hujusmodi consentiendi & transendi, liberam dare valeant facultatem.

CAP. XXVIII.

Monachus in Abbatem eligi non potest, nisi sit expresse professus. Ad dignitatem autem episcopalem & in seculari, & in regulari ecclesia, talis eligi poterit.

Idem.

Nillus religiosus d ad abbatiam seu prælaturam suam vel alterius religionis de cætero eligatur, nisi antea fuerit ordinem regularum expresse professus. Quod si secus actum e fuerit, eo ipso irritum habeatur.

Ad dignitatem verò episcopalem (ad f quam novitii eliguntur interdum) talem in secularibus vel regularibus ecclesiis eligi minime prohibemus.

CAP. XXIX.

Forma electionis tradita per decr. supra eod. Gem dilecti, non est sublata per sequens concilium: Quia propter. h. d. Jo. An.

Idem.

Cum expediat concordare jura juribus, & eorum correctiones (si sustineri valeant) evitari. Decretalem felicis recordationis Innoc. Papæ III. prædecessoris nostri, quæ innuit sub ea forma posse in electionibus licite & compromitti, ut compromissarii secreto & sigillatim voluntate omnium inquisitis, illum, in quem major & sanior pars capituli consenserit, eligere teneantur, declaramus abrogatam non esse per subsecutum concilium generale: imò potest in ipsis electionibus ut prius procedi licite per eandem.

a Vid. Clem. cum concessit. de elect. & extr. v. Bened. de qua incipit. Si religiosus. de elect. b Vid. tex. iv. c. vij. judic. Dom. c Nota quod monachi dicuntur fratres. c. causam sup. de jud. Dom. allegat. ubi c. pen. inf. de priv. Fon. d Vid. Clem. cum ratione. de elect. e al. ita: factum fuerit. f al. ita: ad etiam novitii, &c. g dicitio. licite, deest hic in antiq. cod.

CAP. XXX.

Accedens ad sedem Apostolicam pro instruendo negotio electionis per Decr. Cupientes. eundo, hac de causa stando, & redeundo mēgrē (præter quotidianas distributiones) percipit fructus beneficiorum, quos percipere potest in ipsa ecclesia residendo. Ioan. Andr.

Idem.

Cum non deceat alicui suum officium esse damnosum: Statuimus ut ij, qui juxta constitutionem felicis recordationis Nicolai Papæ tertii prædecessoris nostri super hoc editam, ad Apostolicam sedem venerint, eam circa imminutionem electionum negotia instructuri (eum tales ecclesiarum suarum a prosequentes utilitatem, censerit debeant residentes) fructus beneficiorum suorum, quæ obtinent in illis ecclesiis, quarum negotia proficiuntur, & etiam aliorum, quos reciperent vel possent recipere in ipsis b ecclesiis residendo, integre quotidianis distributionibus duntaxat exceptis) recipiant, ad sedem propterea veniendo eandem, ibidemque hac de causa morando, & ad ipsas ecclesias redeundo, ac si personaliter in eisdem ecclesiis residerent. Non e obstantibus quibuslibet consuetudinibus vel statutis ecclesiarum ipsarum contrariis, seu privilegiis quibuscumque, per quæ præmissorum effectus possent quomodolibet impediri.

CAP. XXXI.

Is, qui opposit evidentem defectum scientia vel persona, contra promovendum ad aliquam dignitatem, puniri non potest. causam reddu. Ioan. Andr.

Idem.

Adeo qui contra electum vel postulatum seu promovendum ad aliquam dignitatem, inter cætera, quæ objicit, evidentem d, notorium seu manifestum scientia, vel alium personæ defectum opponit: ipsius defectus oppositio, vel ejus qualitas nequeunt postea revocari. Cum enim opponens (si quod de defectu opposuit hujusmodi, defuiti veritate contingat) a prosecutione causæ debeat omnino excludi, & puniri perinde ac si in probatione omnium, quæ objecerat defecisset: justum est ut (postquam ad oppositionem eandem processit) nequeat in præjudicium ejus, contra quem opposuit, ulterius puniri.

CAP. XXXII.

Canonicus impubes ad electionem non vocatus, non agit de contemptu.

Idem.

Ex eo quòd ad electionem Episcopi, quæ tein pupillari constituto ætate, in tua ecclesia extitit celebrata, cum cæteris ejusdem ecclesiæ canonicis non fuisse admittis: de contemptu conqueri, aut electionem eandem impugnare non potes. Cum tam juris e quam rationis existat, ut tales (cum discretionem careant) ad præstandam in electione suffragium nullatenus admittantur.

Non profecti cum professis, vel conversi laici cum clericis, electioni ni interesse non debent. h. d.

In ecclesiis quoque regularibus, vel monasteriis, ij qui non sunt tacite vel expresse professi, non debent cum professis, vel conversi laici cum clericis, electionibus interesse.

CAP. XXXIII.

Si ab electione cathedrali vel regulari ecclesiæ, inscriptis ex causa probabili appelletur ad Papam, ea pendente confirmatio facta per ordinarium non valet. Requirit Decr. Cupientes. non solum quòd electus veniat, sed quòd usq. ad finem negotiorum proficiatur.

a Suum potest dici id, quòd est suum in parte, & non in toto, nam ecclesia non est tota canonice: vide gloss. inf. de prob. cum in illis. b Alia in dictis ecclesiis. c al. ita: non obstantibus quibuslibet aliis consuetudinibus. d Vid. tex. inf. de verbor. signifi. cap. 2. e Vid. ea. inquisitioni. supra de accus. De mms.

habet locum etiam eum appellatur ad confirmationem vel provisionem. *Ioan. Andr.*

Idem.

Postquam ab electione in cathedrali vel regulari ecclesia celebrata, fuerit in scriptis ex causa probabili, quæ probata deberet legitima reputari, ad sedem Appellatam, electionem ipsam per ordinarium confirmari contingat: huiusmodi confirmatio, nisi prius fuerit canonice ab appellatione ipsa recessum (cum sit ab eo, qui non potuit a de facto præsumpta) nullam obtinebit roboris firmitatem. Si verò electus, qui iuxta constitutionem felicis recordationis Nicolai Papæ tertii prædecessoris nostri, ad dictam sedem venerat pro electionis sui negotio sequendo, de Romana curia sine licentia recesserit, antequam huiusmodi negotium sit finitum, et per electio auctoritate constitutionis ipsius (quæ non solam, ut quis veniat, sed etiam ex sui mente exigit, quod usque ad finem negotium prosequatur) eo ipso viribus evacuatur b omnino. Cum autem ab electionis confirmatione vel facta provisione per eum, ad quem propter inferiorum negligentiam fuerat devoluta eligendi potestas, ad sedem appellatur eandem: constitutionem prædictam in veniendo & mittendo, & aliis, quæ perscrutantur, in ea convenit observari.

CAP. XXXIV.

Dispensare possunt Episcopi & superiores cum habentibus parochialis ecclesie sibi subiectas, quousque, ad septennium studendo non remanent ad sacerdotium promoveri: ad subdiaconatum tamen debent promoveri intra annum: alii sunt privati. Et illo durante septennio debet in illis ecclesiis idoneus poni vicarius, de fructibus ecclesie sustentendus. Elapsis septennio debet rector intra annum in Presbyterium promoveri.

Idem.

Cum ex eo, quod felicis recordationis Gregorius Papa X. prædecessor noster statuit in concilio Lugdun. ut ad regimen parochialium ecclesiarum sumpti, se ad sacerdotium promoveri faciant intra annum, à sibi commissi regiminis tempore connumerandum d: & persolvere debeant in eisdem. Alioquin si intra idem tempus promoti non fuerint, huiusmodi ecclesias absque mentione alia sint privati. Nonnulli extunc parochiales ecclesias recusantibus accipere, legendi & proficienti (cum eis facultates non suppetant, nec ab ecclesiarum prælatibus de aliis beneficiis in plerisque mundi partibus interdum provideatur eisdem) opportunitas sit subtrahenda. In grande universalis ecclesie (quam ad sui regimen vicis literatis permixtè noscitur indigere) dispendium & iacturam. Nos super hoc multorum instantia excitati frequenter, volentes cupientibus in scientia proficere, ut fructum in Dei ecclesia suo tempore adferre valeant opportunum, utiliter providere: præsentem constitutionem sancimus, ut Episcopi eorumque superiores cum his, qui huiusmodi subiectas sibi ecclesias obtinent vel obtinerint, in futurum dispensare possint libere, quod usque ad septennium literarum studio insistentes promoveri minime teneantur, nisi ad ordinem subdiaconatus duxerint: ad quem intra prædictum annum recipiendum (ne sicut à multis de Christi patrimonio sublimitatis olim factum esse dignoscitur, à statu retrocedere valeant clericali) omnino abstringi volumus: & nisi receperint, pena contenta in dicto concilio eo ipso percipi. Porro septennio prædicto durante, iidem Episcopi & superiores sollicitè provideant, ut per bonos sufficientes vicarios, ab eis huiusmodi ecclesiis deputandos, animarum cura

diligenter exerceatur, & deserviat laudabiliter in divinis: quibus de ipsarum ecclesiarum proventibus necessaria congruè ministrentur. Elapsis verò dicto septennio a ij, cum quibus fuerit (ut præmittitur) dispensatum, ad diaconatus & presbyteratus ordines intra annum se faciant promoveri: alioquin extunc dictam penam (nisi iusta de causa id miserint) ipso iure se noverint incurfuros.

CAP. XXXV.

Quatuor dicit. Primo, quod ad penam privationis rectoris parochialis ecclesie non promoti requiritur, quod annus integer sit completus. Secundo, quod annus ille non currit iuste impedito. Tertio, quod post privationem, ecclesia eidem conferri non potest. Quarto, quod non promovitur, si eo animo receperit ecclesiam ut fructus anni perciperet, tenetur ad restitutionem ipsorum. Et quæ ea mente contulit, ecclesiam servare debet indemnem. *Ioan. Andr.*

Idem.

Commisisti tibi parochialis ecclesie, quamquam tantum de anno transierit, quod intra ipsum nequeas iuxta statum generalis concilii Lugdunensis ad sacerdotium promoveri: non est nisi tunc demum, cum ex toto b fuerit ipse annus elapsus censenda vacare, nec potest alteri antea te nolente conferri. Annus autem huiusmodi, qui à tempore illo incipit, quo ipse ecclesie regimen commissum tibi extitit, & possessionem eius pacificam habuisti, vel per te stetit quo minus haberes eandem, tibi non currit, si promoveri iusto impedimento detentus intra tempus huiusmodi nequivisti. Porro si infra dictum tempus non fueris rationabili causa cessante promotus, tibi ecclesia ipsa, qua dicti statuti auctoritate iam privatus existis (ne statutum ipsum fiat ludibrium, debitoque frustraretur effectu: & non rebus, sed verbis, cum sit potius contrarium faciendum, lex imposita videatur) nullatenus vice poterit iteratò conferri. Ceterum, si promoveri ad sacerdotium non intendens parochialem receperis ecclesiam, ut fructus ex ea per annum percipias, ipsam postmodum dimisurus (nisi voluntate mutata promotus fueris) teneberis ad restitutionem fructuum eorundem: cum eos receperis fraudulentè: illum autem, qui eam tibi contulit, cum te non crederet ad huiusmodi ordinem promovendum (præter divinam, quam exinde incurrit offensam) ad servandam indemnem eandem ecclesiam decernimus obligari.

CAP. XXXVI.

Abbas exemptus legitur in Episcopum: sed transire non potest sine licentia Papa vel legati de latere.

Idem.

SI Abbatem ecclesie Romanæ immediatè subiectum, in vestrum Episcopum elegistis, reprehendi exinde nulla ratione potestis: ei tamen ab alio, quam à nobis vel Apostolica sed. legato, si sit in provincia, de latere e nostro missus, dari non potest licentia suam deferendi monasterium, & ad vestram ecclesiam transiendi.

Legatus de latere potest confirmare electiones Episcoporum exemptorum: reliqui non, sine speciali mandato. *Io. Andr.*

Huiusmodi verò legatus, qui majus omnibus post Rom. Pontificem in provincia sibi decreta impediunt censetur habere, Archiepiscoporum, Episcoporum, & exemptorum electiones potest ex officio confirmare. Alii autem legati hoc nequeunt: nisi id eis à sede ipsa specialiter sit commissum.

a Dispensare non potest Episcopus ultra septennium cum curato super non promotione ad sacerdotium. b Vbi statutum præcipit certam penam solvendam intra annum, illa pena peti non potest, donec annus totaliter sit elapsus. c De triplici genere legatorum: vide gloss. in c. j. de off. leg. & Do. mem. Brunellum in lib. de potest. legati. Rom.

a Cessa à iudice incompetentis sunt nulla, ad hoc supra de iud. c. si clerici, cum si. Dom. b alius, vacatur. c Alius ita: Innocentius Gregorius Papa prædecessor noster. d Numerian-

CAP. XXXVII.

Si compromissarius non elegit intra tempus juris, ad proximum superiorem devolvitur potestas providendi. Si eligi, sed indignum, indistincte redit ad compromittentes: nisi id scienter ratum habuerint. Idem si electus idoneus non consentit. Si compromissarius scienter eligi indignum, ipse solus ab ecclesiasticis beneficiis triennio est suspensus, nisi id compromittentes scienter ratum habuerint. Et poena praedicta suspensionis non habet locum in Episcopo compromissario, nec in electione inferiorum Episcoporum. Et restringitur illa poena ad beneficia, quae obtinet in ecclesia offensa. Et idem in beneficiis illius, qui deficiit in probatione ejus, quod obijcit in personam Ioan. Andr.

Idem.

Si compromissarius, in quem defuncto a Episcopo transferitur eligendi potestas, negligenter intra tempus a iure statutum eligere praetermittat: ad superiorem proximum potestas devolvitur providendi, sibi que compromittentes imputent, qui in talem potestatem huiusmodi transulerunt.

Si vero eligat, sed indignum, tunc sive scienter id fecerit (cum dolus ipsius eis, qui non sunt in culpa, non debeat imputari) b sive etiam ignoranter (cum suo sit sanctus officio) eligendi potestas (nisi & ipsi scienter electionem talem ratam habuerint) liberè revertitur ad eisdem. Idem fit, cum elegerit idoneum, sed electus renuit consentire.

Porro eo casu, cum scilicet indignus eligitur ab eodem, compromittentes (quos illius odio non convenit praegravari) nequaquam (nisi sicut praemittitur ratum habuerint) puniuntur: sed ipse (ut poena suam auctorem teneat) a beneficiis ecclesiasticis triennio, juxta Lateranense concilium, suspenditur ipso iure. Huiusmodi quoque poena, nec in Episcopo, si ad eligendum fiat compromissarius, sic peccante: (cum de iure nullam sententiam suspensionis incurrat, nisi de ipso expressa mentio habeatur) nec in aliorum quam Episcoporum & superiorum ipsorum electionibus, cum peccatur in ipsis, vindicatur sibi locum. Restringitur etiam dicta poena solum ad ea beneficia, quae sic peccans, in illa obtinet ecclesia, quam caliter eligendo, specialiter noscitur offendisse. Et idem in illius beneficiis est censendum, qui alicujus electionem, provisionem, aut provisionem impugnans, in probatione deficiit ejus, quod obijcit in personam.

CAP. XXXVIII.

Procurator ad appellandum secundum formam ca. Ut circa non est idoneus, nisi omnia obiecta, & forma iuramenti in procuratorio exprimentur. b. d. secundum Pau.

Idem.

Procurator ad appellandum contra electionem, postulationem, aut provisionem alicujus c, non aliter idoneus de cetero reputetur, quam si omnia, quae in forma obijcere vel personas, & propter quae appellare intendit, singulariter & clare in eius procuratorio sint expressa. Habeatque speciale mandatum jurandi corporaliter in eorum animas, quorum procurator existit, quod ipsi credunt expressa huiusmodi vera esse, & se posse probare.

CAP. XXXIX.

Cassata confirmatione, vel cassata nunciata propter defectum jurisdictionis, vel solemnitatem emissam: non propter hoc electio cassata dicitur. Ioan. Andr.

a Electio potest fieri antequam Episcopus tradatur sepultura. de quo vide c. bona supra eodem. b Vide l. fin. C. de acq. pos. ubi ejus delictum concernit proventum & panam de Anch. Font. c delictio, alicujus, dicit in manuscrip. codicib.

Idem.

Si confirmationem electionis a propter debitam iuris solemnitate in confirmatione ipsa omissem, vel ex eo, quia ipse qui confirmavit, confirmandi non habuit potestatem, cassari seu cassam & irritam nunciari contingit non propter hoc praecedens electio (si alias sit canonica) intelligitur infirmari.

CAP. XL.

Si vacante cathedrali, regulari, vel collegiata, ecclesia, singulares persona capituli vel conventus occupant bona a prelato dimissa, vel vacationis tempore obvenientia, donec plene restituant, ab officio & quibuscumque beneficiis sunt suspensi: non obstantibus privilegiis, statutis, consuetudinibus quacumque, firmitate vallatis. Ioan. Andr.

Idem.

Via saepe b contingit, quod cathedralibus & regularibus ac collegiatis ecclesiis vacantibus, capitula, conventus, collegia c, & singulares earundem persona bona a praelatis ipsarum dimissa, vel vacationis tempore obvenientia, quae in utilitatem dictarum ecclesiarum expendi, vel futuris deberent successoribus fideliter reservari, occupant, inter se dividunt, surripiunt, dilapidant, dissipant, & consumunt in earum grave dispendium, & jacturam. Nos ipsorum ausus reprimere, ac ecclesiarum indemnitatibus praestare volentes: decernimus ut illi qui praemissa de cetero praesumpserint, eo ipso sint, & tandem maneat ab officio & beneficiis quibuscumque suspensi, donec plenè restituerint quicquid de bonis perciperint supradictis. Non obstantibus quibuslibet privilegiis, vel indulgentiis, aut contrariis consuetudinibus, constitutionibus, vel statutis, iuramento, confirmatione sedis Apostolicae, aut alia quacumque firmitate vallatis: quae omnia, quoad hoc, auctoritate Apostolica revocamus, cassamus, & irritamus, ac nullius deinceps volumus esse firmitatis.

CAP. XLI.

Decretalis, Ut circa, solum in extrajudicialibus appellationibus locum habet: in judicialibus autem antiqua iura servanda sunt. b. d. Ioan. Andr.

Idem.

Constitutio felicitis recordationis Greg. Pap. praed. noster edita in concilio Lugdun. formam exprimens secundum quam ab eis, qui in d electionibus, postulationibus, aut provisionibus se opponunt, debeat appellari: locum sibi non vindicat, nisi solum cum in eis extra iudicium appellatur.

Quando vero in iudiciis e in huiusmodi negotiis appellari contingit, anteriora iura (cum per eam immutata non fuerint) observari oportet.

CAP. XLII.

Haben plenam administrationem cathedralis ecclesiae in spiritualibus & temporalibus, jurisdictionis exercere potest: sacramentalia non, nisi Episcopus fuerit. b. d. Doms.

Idem.

Is, cui procuratio seu administratio cathedralis ecclesiae plena & libera in spiritualibus & temporalibus a sede Apostolica (cui soli hoc competit) est commissa, potest alienatione bonorum immobilium duntaxat excepta omnia, quae jurisdictionis episcopalis existunt, & quae potest electus iuxta quae confirmatus, liberè exercere.

Illaque quippe, quae ministerium consecrationis exposcunt (nisi fuerit Episcopus) per alios faciat Episcopus expediri.

a Secundum Doct. iste text. habet locum etiam in alii confirmationibus. vide Feinum in c. constitutus. de rescrip. Font. b Iura debent adaptari illi, quae saepe contingunt. vide gloss. de dispens. simpul. literas. c Quomodo puniuntur colleg. vid. Bart. in l. aut fact. ff. de pen. c. si civitas. de sen. excom. de Anchar. Font. d dictio, in, dicit in manu. e alio iudicio.

CAP.

CAP. XLIII.

*Moniali non eligat, nisi peregerit duodecimum annum, & sic
tunc vel expresse professus: nec eligatur nisi peregerit tricesimum
annum, & fuerit expresse professus. hoc dicit prima pars usq. ubi
loquitur Ioan. And.*

Idem.

**Idemnitibus & monasteriorum monialium, quæ
sepe propter electiones in discordia celebratas,
in ipsis grandia in spiritualibus & temporalibus dispen-
duntur, occurrere desiderabiliter affectantes: sta-
tuimus, ut cum in eis fuerit electio facienda, nulla mo-
nialis (nisi duodecimum annum peregerit, & professus
fuerit tunc vel expresse) ad eligendum cum aliis admit-
tatur. Nec in abbatissim, aut priorissim (ubi per prio-
rissim monasterium gubernatur) de cætero eligatur ali-
qua, nisi tricesimum annum compleverit, & expresse
professus fuerit ordinem regularem.**

*Non obstante contradictione, vel appellatione quacumq. electa
à duabus partibus numero, cum per scrutinium proceditur, exami-
natione premissa per officium presidentis confirmatur & benedici-
tur. Item publicato scrutinio, antequam ad actus extraneos se
divertant, eligentes possunt accedere ad illam, quæ majorem par-
tem conventus numero habet, & si per accessum ad duas partes per-
veniant (sicut in primo casu), confirmabitur & benedicitur: non
tamen admetur contradicentibus potestas denunciandi vel accu-
sandi, cum abbatissa fuerit benedicta, & possessionem adeptam.
Item de objectis contra electionem à majore parte conventus, quæ ta-
men duas partes, nec à principio, nec per accessum habet, ante
confirmationem sine strepitu & figura iudicij inquiretur. Ipsa ta-
men (alienatione bonorum, & monialium receptione sibi interdi-
ctis) interim ministrabit. Item à minori parte electa nullum jus
acquirunt, nec alia possunt accedere ad eam: nec sibi sit collatio nu-
meri ad numerum, h. d.*

**Sane si ad electionem per formam scrutiniij proce-
datur, & (votis in diversa divisis) electiones à per plures
in discordia celebrari contingat: ea quæ à duabus parti-
bus numero fuerit celebrata (exceptione seu contradi-
ctione aut appellatione quacumque partis alterius non
obstante) per superiorem (prius tamen ex officio, prout
spectat ad ipsum, diligentem examinatione premissa) si alias
inventus fuerit canonice confirmetur: & confirmata electæ
(si abbatissa extiterit) benedictio impendatur. Si autem
nulla earundem electionum à partibus fuerit celebrata
duabus tunc (non obstante quod sit publicatum scrutiniij,
& ad electionem processum) possunt moniales quæ in a-
liam vel in alias dixerant vota sua, licite per consensum
(antequam ad actus divertant extraneos) omni pravitatem
cessante, ad illam accedere, quæ ab aliis majorem partem
conventus numero faciens, est electa. Et si per acces-
sum hujusmodi ad duas partes perveniri poterit, illis, quæ
antea in eam consenserant computatis, confirmetur &
benedicatur, ac si duas partes ab initio habuisset, ut in
casu proximo est premissum. Verum si quæ fuerint
moniales, quæ postquam in premissis casibus talis con-
firmata & benedicta extiterit, ac possessionem suam admi-
nistratam fuerit affectata, voluerint in modum den-
unciationis vel accusationis, ut à dignitate deiciatur
adepta, proponere aliquid contra ipsam, eis per prædi-
cta proponendi, minime sit sublata facultas. Si verò ad
illam, quæ à majori parte (ut præmittitur) est electa, no-**

luerint alia accedere moniales: vel si accesserint, non
tot tamen, quod cum aliis prius in eam consentientibus
faciant duas partes: tunc super a quælibet partis al-
terius, si quæ fuerint, & super aliis, quæ in tali negotio
sunt ex officio inquirenda, plene sine strepitu iudicij &
figura per superiorem inquiretur primitus antè, quam
confirmetur electio, vel etiam infirmetur: sed interim
præsentis constitutionis auctoritate in spiritualibus &
temporalibus liberè administret: sicut tamen quod de re-
bus monasterij nil penitus alienet, nec aliquam in mo-
nialiam recipiat quoquo modo. Si qua verò à minori
parte conventus numero nominata fuerit vel electa, ex
nominatione vel electione hujusmodi (quas Episcopo
quod pars minor eas fecerit, vires aliquas nolumus ob-
tinere) ipsi jus aliquod quomodolibet non queratur:
nec ad eam ab aliis per consensum in hoc casu valeat ac-
cessus haberi. Ut autem cum per prædictam formam
proceditur, facilius in hujusmodi monialium electioni-
bus ad concordiam veniatur: decernimus, ut non zeli
ad zelum, nec meriti ad meritum, sed solum numeri ad
numerum fiat collatio in eisdem.

*Electa per compromissum benedictio impenditur non obstante
minoris partis contradictione: sed si major se ei opponat, liberè admi-
nistrabit, nec confirmabitur. Si autem ei se opponat pars in duplo
major, non administrabit, nec confirmabitur, sed expectabit litis e-
ventum, h. d.*

**Cæterum si per formam compromissi fuerit in electio-
ne processum, & electæ pars aliqua se opponat: si minor,
ipsius (ut in forma scrutiniij statuitur) confirmetur electio,
& eidem benedictio impendatur, partis ejusdem
contradictione, vel exceptione, aut appellatione qualibet
non obstante: sed per hoc denunciandi vel accusandi
eam postmodum sibi via minime sit præclusa. Si ma-
jor, ejus (donec de objectis b & aliis, ut in eadem for-
ma scrutiniij præmittitur, fuerit inquisitum) confirmatio
vel infirmitas differatur: sed interim (ut prædicitur)
liberè administret, nisi forsitan pars opponentum exite-
rit duplo major: tunc enim administrare ipsam nolu-
mus, sed litis eventum potius expectare.**

*Si ab opponentibus in casibus premissis appellatur, constitutio,
ut circa servabitur: sed moniales ad sedem Apostolicam persona-
liter non veniant, sed procuratores secundum constitutionem, Cupien-
tes mittent, h. d. Ioan. And.*

**Porrò si in hujusmodi electionum negotijs contigerit
(in illis duntaxat casibus, in quibus oppositiones juxta
premissa fuerint admittendæ) ad sedem Apostolicam ap-
pellari: appellantes formam constitutionis felicis re-
cordationis Gregorii Papæ prædecessoris nostri editæ in
concilio Lugdunensi diligentius servare teneantur. Sed
cum eas propter sexus verecundiam, & suæque condi-
tionis statutum non deceat, nec ipsis expediat publico co-
tui demonstrari, aut extra sua monasteria evagari: nolu-
mus quod electæ, vel etiam eligentes aut appellantes,
seu hæc, contra quas appellatum fuerit, ad eandem sedem
personaliter veniant quoquo modo. Sed procuratores
sufficiens instructos juxta constitutionem piæ memo-
riæ Nicolai Papæ tertii prædecessoris nostri, ad sedem
ipsam transmittant: per eos electionum ac appellatio-
num & postulationum suarum profecturæ negotia,
prout iustitia suadebit penam in dicta constitutione
contentam ipso jure (si hoc non fecerint) incurru-
ræ.**

*Ponentes vel nutriendes discordiam in electione monialium, ipso
jure sunt excommunicati, h. d. Ioan. And.*

**Postremò ij, quos ad dirigendas in hujusmodi elec-
tionibus moniales easdem deinceps contigerit evo-
cari, ab his proflus abstineant, per quæ inter eas super**

^a De materia hujus r. s. vide quod novissime diffinivit conc.
Tred. sess. 21. tit. de regular. & monial. c. 7. vide conc. Agathens. ca. 19.
^b de articulo hujus 5. & seq. vide quod novissime sancit conc.
Tred. sess. 21. tit. de regularib. & monialib. c. 6. c. in antiq. codic.
tit. de electione plures in discordia absq. dictione, Per. d. alista: &
confirmatur, & benedicitur. c. al. expressum.

^a Al. ita: super objectis partis alterius, si quæ, &c. b. al.
objectis. c. Vide hic effectum verecundia per Ancha. & L. filius.
ff. de condi. insti. Font.

faciendis ipsis electionibus oriri a possit discordia, vel exorta nutriri: alias eo ipso excommunicationis sententia se noverint subjacere.

Has consuetudo locum habet in monialibus regulariter viventibus, & in canonicis secularibus: hoc excepto quod non debeant, nisi professi, eligere vel eligi, quod non potest sibi vindicare locum in canonicis secularibus: per hoc tamen Papa non approbat statum dictarum canonicarum secularium. h. d. Ioan. And.

Supradicta siquidem, nedum in monasteriis, in quibus sunt moniales viventes sub aliqua de religionibus approbatis: sed & etiam in illis ubi sunt iuxta quarundam provinciarum consuetudinem mulieres, quae nec propriis renunciavit, nec professionem faciunt regularem, sed vivunt ut in secularibus ecclesiis canonici seculares: volumus per omnia observari, eo (quod supra dicitur) duntaxat excepto, ut non eligantur, nec eligant non professae, cum in ipsis hoc locum sibi nequeat vindicare: per hoc tamen earum statum, ordinem seu regulam nolumus nec intendimus approbare.

Jura de virorum electionibus tractantia, per hoc capitulum non sunt mutata. h. d.

At haec licet praemissa, quae in multis a jure communi discrepare noscuntur, circa electiones in quibuslibet mulierum monasteriis faciendis ex certis causis rationalibus specialiter duxerimus statuenda: intentionis tamen nostrae nequaquam extitit a per illa, quoad electiones in aliis virorum monasteriis, vel quibusvis ecclesiis celebrandis aliquid immutetur: sed jura praecedentia in sua omnino remaneant a firmitate.

CAP. XLV.

Si ordinarius post recessum appellationis interjecta ad curiam, in causis electionum episcoporum, non inquisito an pravitas intervenit, procedit, confirmat, vel consecrat, praedicta non tenent: & ipse ab Episcoporum confirmatione & consecratione suspensus est per annum. h. d. Dominicus de sancto Germaniano.

Idem.

Provida consideratione generale concilium Lugdun. concessit, ut ab appellationibus in iudicio, vel extra iudicium ad sedem Apostolicam in electione Episcoporum, & eorum superiorum negotiis interjectis, per quas ad sedem ipsam eadem negotia deferuntur, partes (nulla interveniente pravitate) recedere valeant antequam ipsi sedi Apostolicae appellationes eadem fuerint praesentatae: sed inferiores iudices, quorum est (appellatione cessante) negotiorum cognitio eorumdem, si in hoc pravitas intercesserit, ante omnia diligenter inquireant: & si eam intercessisse repererint, se non intromittant ullatenus de eisdem: sed praefigant ipsis partibus peremptorium terminum competentem, quo cum actis & munimentis suis Apostolico se conspectui praesentent. Verum cum nonnulli concessione huiusmodi abutentes s. suam (inquisitione praefata omnia) cognitionem in eisdem negotiis interponant, ad confirmandas electiones, & consecrandos electos temere procedendo. Nos super hoc expressius providere volentes, confirmationes & consecrationes huiusmodi, & quovisque processus alios, quos (inquisitione praemissa non habita) contigerit de cetero in talibus negotiis attentari, decernimus, nullius penitus existere firmitatis: & confirmantes & consecrantes eosdem (ut in eo quo peccaverint puniantur g) ab Episcoporum con-

a *Doct. not. quod poena statuta procurantibus ortum discordiae, non ligat jam ortam nutriendas. Font.* b *Alias ita: sed & in illis etiam ubi, &c.* c *In manuscriptis ita: ex certis causis & rationabilibus, &c.* d *alias, existit.* e *alias, maneant.* f *Vid. gloss. in clem. i. de iure patr.* g *Vid. gloss. l. i. ff. de divor. in principio. & Bart. in l. prator. au. s. de iur. iudicium. ff. de nov. op. nunciat.*

firmatione ac consecratione per annum continuum ipso iure fore suspensos.

CAP. XLV.

Si Papa sibi provisionem ecclesiae cathedralis reservavit, inhibuit & deoravit, non est vitata electio, quae praecesserit: omnia tamen, quae reservationem sequuntur, carent effectu. Ioan. And.

Idem.

Si eo tempore, quo provisionem alicujus ecclesiae cathedralis ex quavis causa dispositioni seu ordinationi sedis Apostolicae reservamus, inhibentes ne ad electionem vel provisionem faciendam in ea quomodolibet procedatur, & decernentes si secus super hoc a quoquam scienter vel ignoranter attentatum extiterit, irritum & inane, jam ad electionem forsitan sit processum in ipsa: Praesenti constitutione sancimus, quod licet reservatio, inhibito, & decretum huiusmodi non afficiant electionem, vel alia, quae praecedunt, efficiunt tamen ut effectu careant ea, quae postmodum subsequuntur.

CAP. XLVI.

Absentes plures procuratores ad actum electionis dare potest in solidum, & non aliter: & in albero admittendo ponit tres gradus. h. d. usq. ad s. Porro. Dominicus.

Idem.

Si quis iusto impedimento detentus in electionis negotio, nequeat commode interesse, potest nedum uni (prout dicitur in concilio a generali) sed & pluribus committere vices suas, dum tamen eorum cuiuslibet detinens solidum potestatem: & erit tunc melior conditio occupantis. Verum siambo concurrant infimus, & postulent se admitti, audiri eos non expedit: quia possent vota sua dirigere in diversos, sicque res non haberet exitum, & quod ab eis hoc casu fieri, non valeret: sed is admittatur duntaxat, quem capitulum vel pars major elegerit, vel si concordare nequeant, is qui primò b in instrumento vel literis procurationis extierit nominatus.

Si autem nullus ipsorum in solidum fuerit deputatus, tunc propter rationem eandem ipsorum aliquis non debet admitti: sibi que impuret, qui sic eos constituit indiseretè.

Procurator ad eligendum constitutus, unum nomine suo & unum nomine domini sui eligere non potest: nisi a domino de certa persona specialis mandatum habeat. h. d.

Potest cum unus est procurator simpliciter constitutus, si is unum suo & alium domini sui nomine in scrutinio nominandum duxerit, nihil agit: nisi de certa eligenda persona sibi dominus dederit speciale mandatum, tunc enim in illam ejus, & in aliam suo nomine licet poterit consentire.

Canonicus absens (licet nullus de capitulo ejus procurator esse velit, & ipse procuratorem, qui non sit de capitulo, nolente capitulo deputare non possit) votum per literas exprimere non potest: cum cujuslibet votum sit secretè & sigillatim in scrutinio exprimendum. h. d.

Absens quoque (licet nullus de collegio velit esse procurator ejusdem, nec ipse nolente capitulo extraneum valeat deputare) non poterit aliquatenus per literas exprimere votum suum, quod non est ante scrutinium, sed in ipso scrutinio secretè & sigillatim tantummodo exprimendum.

CAP. XLVII.

Si appares coelectus, vel se opponere ei, qui confirmationem petiit, ille vocabitur nominatum: alias fiet in ecclesia crida gener alis, quid se confirmationis volentes opponere veniant peremptorio assignant: aliter confirmatio facta non tenet. Ioan. And.

Idem.

Quoniam electione non in concordia celebrata, ad quem electionis ipsius confirmatio

a *In concil. generali Later. sub Innoc. III. c. 24. b Vid. dist. 2. in Christo pater. & l. si servus committit. de sup. ser. s. quoniam Abbas. de offic. deleg. Font.*

pertinet.

perinet, conuevit interdum suæ confirmationis celeritate, præferens cupiditatem propriam iuri, & inordinatam affectum etiam æquitati, competitorem aliquando, ubi alius, vel eos, qui se volunt opponere, quando electus est unicus, supplantare: dum nullis vocatis, & non diluſo negotio per repentinam confirmationem citò (contra doctrinam Apostoli a) imponit manus electo. Nos volentes huic morbo & fraudibus obuiare, præsentem constitutionem sancimus, confirmationes tales viribus omnino carere, ipsasque decernimus irritas & inanes. Vocationem autem huiusmodi nominatim ubi est coelectus, vel apparet oppositor b; aliàs generaliter in ecclesia, in qua electio facta est, ut si qui sint, qui se velint opponere, compareant assignato peremptorio termino competenti, faciendam esse censemus. Quæ etiam si electio in concordia celebrata fuerit, volumus observari.

DE RENUNCIATIONE.
TITVLVS VII.
CAP. I.

Remanus Pontifex potest liberè papatus renunciare. h. d. secundum Zen.

Bonifacius VIII.

Quoniam c aliqui curiosi disceptantes de iis, quæ non multum expediunt, & plura sapere, quam oporteat (contra doctrinam Apostoli) temere appetentes, in dubitationem sollicitam, an Romanus, (maximè cum se insufficientem agnoscat ad regendam universalem ecclesiam, & summi pontificatus onera supportanda) renunciare valeat papatus, ejusque oneri & honoris, deducere minus provide videbantur. Celestinus Papa quintus prædecessor noster [dum ejusdem ecclesie regimini præsidebat] volens super hoc hæsitacionis cuiuslibet materiam amputare: deliberatione habita cum suis fratribus ecclesie Romanæ Cardinalibus [de quorum numero tunc eramus] d' de nostro & ipsorum omnium concordati consilio & assensu auctoritate Apostolica statuit & decrevit, Romanum Pontificem posse liberè resignare. Nos igitur, ne statutum huiusmodi per temporis cæsulum oblivioni dari, aut dubitationem eandem in recidivam disceptationem ulterius deduci contingat, ipsam inter constitutiones alias ad perpetuam rei memoriam de fratrum nostrorum consilio duximus redigendum.

CAP. II.

Si in fraudem expectanti primam vacantem, cum in proximo crederetur pinguis vacare, renunciet aliquis tenuem, quam habebat: non tenetur expectans illam recipere, imò illa dimissa expectabit aliam sine fraude vacantem. Et si illi renunciant: illa pinguis postea consecratur, hoc ipso probata sit fraus, & carebit utraq.

Idem.

Si te præbendam e vel dignitatem, in aliqua ecclesia proximo vacantem auctoritate Apostolica expectante, aliquis præbendam seu dignitatem tenuem obtinens in eadem, fraudulenter ei renunciet, ut illa primo sic vacante præcludatur tibi via per consequens ad obtinendum præbendam vel dignitatem aliam pinguiorem, quæ per mortem alicujus vel alias in ipsa ecclesia creditur verisimiliter in proximo vacatura, per renunciationem huiusmodi (dummodo de præmissis

a i. Tim. 3. b Vid. Innoc. c. inter quatuor. de major. & obed. dist. 1. f. C. de jur. delib. c. Vid. Ludovicum Gomeſium in regula cancellaria, de infirmis resignantibus. Paul. ad Roman. cap. 12. d. Vide Jus. senat. C. de dig. l. 12. e. Hodiè gratis que dicuntur expectativa, sive ad vacantem, omnino sublata sunt per concilium Trident. sess. 24. de reform. c. 10.

fraude appareat, saltem per aliquas probabiles conjecturas, ut quia dictæ renunciationis tempore is, qui præbendam vel dignitatem pinguorem habebat, infirmus, gravi detinebatur: vel aliquid aliud imminere, propter quod illius præbenda seu dignitas vacare in proximo probabiliter credebatur) nullum tibi volumus obſtaculum interponi, quo minus præbenda vel dignitate prædicta sic fraudulenter renunciata omiſſa possis dictam pinguorem cum eam vel aliam, si prius ipsam vacare contigerit, auctoritate præfata liberè petere, veluti tibi debitam, & habere.

Cæterum si prædicto renunciante huiusmodi præbenda vel dignitas pinguior forsitan conferatur: eo ipso dicta fraus intelligatur esse probata, & idem renuncians habita omnino caseat & ambita.

DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA
PRÆLATORUM.
TITVLVS VIII.
CAP. I.

Iurisdicção suffraganei excommunicati, ad metropolitanum non devolvitur. Ioan. And.

Innocentius III.

Romana a ecclesia: & infra. Edictum verò per Remensem provinciam publicatum, ut à subditis Episcoporum ipsius provincie pro audiendis & terminandis eorum causis liberè ad Remensem curiam accedatur, penitus revocamus. Quia etiam si tenerentur iidem Episcopi pro suis culpis vinculo excommunicationis adstricti, non tamen ex culpis ipsis (cum id non inveniatur à jure concessum) ad Remensem Archiepiscopum iurisdicção devolveretur eorum. Sed alia forte pro illis poena ipsis canonica posset infligi.

CAP. II.

Si ille, qui præf. est negligens & remissus, debet superior illi dare idoneum coadjutorem. h. d. Ioan. And.

Idem hævombus & comitis regni
Portugallia.

Grandi non immerito: & infra. Mandamus, quatenus dilectum filium nobilem virum comitem Rolon, præfati Regis Portugallie fratrem, de devotione, probitate ac circumspectione multipliciter commendatum, qui eidem Regi (si absque legitimo dilectionis affectu, quo vos & prædictum regnum prosequitur, magnanimitate ac potentia sibi plurimum suffragantibus, regnum ipsum maturius reformaretur firma credulitate operatur: præsertim cum ad curam & administrationem generalem, & liberam regni ejusdem, tam b pro sapientiæ Regis, quam ipsius regni utilitate si provide attendatur, ac ad defensionem ecclesiarum, monasteriorum, aliorumque piorum locorum regni præfati, & personarum ecclesiasticarum, tam religiosarum, quam secularium, nec non viduarum, orphanorum, & cæterorum ibidem degentium, ac deperditorum inibi recuperationem salubriter (ut in Domino confidimus) sic assumptus, cum ad vos accesserit (fidelitate, homagio, juramento, seu pacto, si aliquibus forte præfato Regi, vel cuicumque alii persona tenemini, aut etiam ipsius Regis prohibitione: dummodo personam ejus, & vitam, ac legitimi sui filii, si aliquem ipsum habere contigerit, fideliter conservetis, debitum eis exhibentes honorem: nequaquam obstantibus) in civitatibus,

a. Huc spectant tradita per Ioan. And. in c. novit. & per Felm. in cap. pastoralis. extra de offic. lega. b. al. ita: non minus pro sapientiæ Regis, quam, &c. al. ita: tam pro spe dicti Regis, quam, &c.

castris, villis, & munitionibus regni prædicti, cum omnibus suis recipere, ac ejus dispositioni, ordinationi, & mandatis universaliter singulis, & singulariter universi per omnia, & in omnibus intendere absque difficultate qualibet procuratis: impendentes sibi contra quoslibet repugnantes, ac etiam violententer consilium, auxilium, & favorem: de redditibus, proventibus, omnibusque præfati regni juribus sine diminutione aliqua plenarie respondendo: ut de illis dicto Regi, secundum quod suam decet excellentiam, sibi ac suis & præfati regni necessitatibus pro tempore, ac negotiorum emergentium qualitate valeat providere. Alioquin venerabilibus fratribus nostris Bracarensi a Archiepiscopo, & Episcopo Colimbrensi, damus nostris literis in præceptis b: ut vos ad id monitione præmissa per censuram ecclesiasticam appellatione remota, compellant.

Per hoc autem non intendimus memorato Regi, vel ipsius legitimo filio (si quem habuerit) prædictum regnum adimere: sed potius sibi & eidem regno destructioni exposito, ac vobis ipsis in vita ipsius Regis c per sollicitudinem & providentiam comitis consulere supra dicti.

CAP. III.

Episcopo à paganis, vel à schismaticis capto, non Archiepiscopus, sed capitulum administrat: nisi Papa quam vis hoc fieri poterit, super hoc per capitulum consulendus aliter ordinetur. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

SI Episcopus à paganis d aut schismaticis capiatur: non Archiepiscopus, sed capitulum, ac si sedes per mortem vacaret illius, in spiritualibus & temporalibus ministrare debet: donec cum libertati restitui, vel per sedem Apostolicam (cujus interest ecclesiarum providere necessitatibus) super hoc per ipsum capitulum quàm citò commodè poterit consulendam, aliud contigerit ordinari.

CAP. IV.

Ecclesia cathedrali vacante, solus Papa visitatorem deputat, nisi Archiepiscopus propter negligentiam, vel dolosam capituli administrationem cum causa cognitione deputaretur. hoc dicit Dominus.

Idem.

Ecclēsia e cathedrali vacanti visitator ab alio, quàm à Rom. f Pontifice deputari non potest: Nisi fortè capitulum in spiritualibus & temporalibus negligenter, aut perperam administraret. Tunc enim Archiepiscopus ob negligentiam vel malitiam capituli (eo vocato, causeque super hoc cognitione præmissa) visitatorem, seu administratorem eidem ecclesie licetè poterit deputare.

Visitator ecclesie vacantis ab inferiore à Papa deputatus, temporalia & spiritualia administrat: excepta beneficiorum collatione ad Episcopum pertinente. h. d. Dom.

Hujusmodi quoque visitator, quamquam spiritualium & temporalium administrationem legitimam censeatur habere, beneficia tamen, quæ ad collationem pertinent Episcopi, conferre non potest, si ab alio, quàm à Romano Pontifice fuerit deputatus.

DE TEMPORIBUS ORDINATIONVM, ET QUALITATE ORDINATIONVM.

TITVLVS IX.

CAP. I.

Episcopus Italiae ultramontanum non ordinet, nisi de speciali

a De his episcopatibus vid. Io. Vasium in Annalibus Hispaniae c. 20. b al. ita: in mandatu. c al. ejusdem. d Sacrorum rerum scriptores paganos vacant omnes idolorum cultores. e Vid. Marianum Sozum tract. de visitatione. f Vid. supra de offic. leg. quod translationem. Dominicus.

licentia Papa, vel per parente literas Episcopi sui, continentes istam causam quare voluit vel non possit illum ordinare: si secus factum fuerit, ordinans punietur parva condigna, & ordinatus manebit suspensus: ita quod etiam à penitentiarii Papa, sine ipsius specialis licentia absolvi non poterit. Ioan. Andr.

Clemens IV.

SApè contingit, quod nonnulli clerici vinculo excommunicationis adstricti, aut apostata, seu irregulares, vel alii ordinum sacrorum susceptione indigni, suam patriam, in qua de his habetur notitia fugientes, se in remotis partibus faciunt ad hujusmodi ordines promoveri. Nos igitur volentes animarum ipsorum, periculum obviare, statuímus, ut nullus Episcoporum Italiae de cætero aliquem ultramontanum clericum ordinare præsumat, nisi à nobis specialem licentiam habeat, vel ab Episcopo, de cujus diocesi traxit originem ordinandus, vel in cujus diocesi beneficiatus existit a, per ejus patentes literas causam rationabilem continentes, quare ipsum noluit, aut nequeat ordinare. Eos vero, quos contra præmissa contigerit ordinari, manere volumus absque spe dispensationis, super hoc à sede Apostolica obtinenda, suspensos, ac ordinantes penitentia condigna puniri. Omnibus nostris penitentiaris inhiibentes districtè, ne absque licentia nostra speciali cum taliter ordinatis dispensent, vel suas eis tradant literas, per quas cum ipsis debeat dispensari.

CAP. II.

Qui scienter ordinaverint clericum alienum, per annum à collatione ordinum sunt suspensi: & postquam suspensio fuerit manifestata, poterunt subditi sine ipsorum licentia à vicinis Episcopis ordinari. Ioan. And.

Gregorius X. in generali concilio Lugdunensi.

EOs, qui b clericos parociae alienae absque superioris ordinandorum licentia scienter, seu affectata ignorantia, vel quocunque alio figmento quæsito præsumpserint ordinare, per annum à collatione ordinum decemvni esse suspensos. His quæ jurata stant contra taliter ordinatos in suo robore duraturis. Clericis quoque parociae taliter suspensorum, postquam eorum suspensio fuerit manifesta, absque ipsorum etiam licentia, interim recipiendi ordines ab aliis vicinis Episcopis, aliastamen canonicè, liberam concedimus facultatem. c

CAP. III.

Episcopus originis, domicilii, vel ecclesiastici beneficii communitatis ad ordines dare potest, inferiores prelati non nisi ex privilegio: nec officiales Episcoporum, sed ii, qui habent administrationem spiritualium, illas bene concedunt.

Bonifacius VIII.

Cum nullus d clericum parociae alienae, præter superioris ipsius licentiam, debeat ordinare: superior intelligitur in hoc casu Episcopus, de cujus diocesi est is, qui ad ordines promoveri desiderat oriundus, seu in cuius diocesi beneficium obtinet ecclesiasticum, seu habet (licet alibi natus fuerit) domicilium in eadem. Inferiores quoque prelati, religiosi vel alii, nisi eis quod suos clericos, aut subditos, possint à quo voluerint, Episcopo facere ordinari, à sede Apost. specialiter sit indulgentum, vel officiales Episcopi (cum ad hoc se ipsius officium non extendat) hujusmodi nequeunt licentiam impartiri. Episcopo autem in remotis agente, ipsius in spiritualibus vicarius generalis, vel (sede vacante) capitulum, seu is, ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinere, dare possunt licentiam ordinandi.

a Al. exiit. b Vide concil. Trid. sess. 23. de reform. cap. 1. c al. potestatem. d Vide concil. Trid. sess. 7. de reform. ca. 10. & sess. 23. de reform. c. 10.

Possumt Episcopi ordinare priores prioratum non exemptorum, & eorum sacros, quamdiu morantur in illis: licet inde non fuerint arandi. Ioan. And.

Religiosi verò à suis superioribus in non exemptis prioratibus deputati priores, & eorum focii, possunt à locorum diocesanis quamdiu morantur in ipsis prioratibus ordinari licitè, licet non sint de eorum a dioecibus oriundi.

CAP. IV.

Episcopus, seu alius inferior, primam tonsuram infanti non confert, nisi religionem intret: nec homini illiterato, nec homini alterius diocesis, absq; sui prelati licentia: nec etiam conjugato, nisi religionem intret, aut ad sacros promovetur legitime: alia contra factus punitur, ut hic. b. d. Zen.

Idem.

Nillus b. Episcopus, vel quivis alius, infanti (nisi forte religionem intret) seu illiterato, sed nec absque sui superioris licentia homini diocesis alienæ, clericalem præsumat conferre tonsuram: nec etiam conjugatos promovet: prout est sacris canonibus definitum. Qui verò contrà fecerit (ut in eo, in quo peccaverit puniatur) per unum annum à collatione clericalis tonsuræ damnat noverit se suspensum.

DE AETATE ET QUALITATE,
& ordine præficientium.

TITVLVS X.

CAP. I.

Episcopus dispensat cum maiore xx. annis in dignitatibus & personatibus non curatis, si aliud non obstat. b. d. Dominicus.

Bonifacius octavus.

Permittimus, ut Episcopi cum iis, qui xx. annum compleverint, quòd dignitates vel personatus, quibus animarum cura non imminet, valeant obtinere, possint (si e. aliud non obstat canonicum) libere dispensare.

DE FILIIS PRESBYTERO-
rum, & aliis illegitimè
natis.

TITVLVS XI.

CAP. I.

Cum illegitimè natis dispensant Episcopi in minoribus ordinibus, & beneficio sine cura: dummodo sit tale in quo alia dispensare possint: in alia dispensatio Papa requiritur. Ioan. And.

Bonifacius octavus.

Is, qui defectum patitur à natalium, ex dispensatione Episcopi licitè potest (si ei aliud canonicum non obstat) ad ordines promoveri minores, & obtinere beneficium, cui cura non imminet animarum: dummodo sit tale super quo per ipsum Episcopum valeat dispensari: ad ordines quoque majores, vel e. beneficia curam animarum habentia, super quibus nequit Episcopus dispensare, sine dispensatione sedis Apostolicæ promoveri non potest.

Si dispensatum fuerit cum aliquo, quòd non obstante ullo defectu possit ad curatum beneficium promoveri: prætextu illius dispensationis non poterit duo beneficia simul obtinere. Ioan. And.

a. al. ipsorum. b. Vid. concilium Trident. sess. 23. de reform. cap. 4. c. In mansc. ita: si aliud canonicum non obstat. d. al. ita: patitur in natalibus. e. In aliquot antiquis codicib. ita: vel beneficia super quibus nequit, & c. absq; illi verbi curam animarum habentia.

Ille verò, cum quo per sedem dispensatur eandem, ut (præmissis non obstantibus defectibus) valeat ad beneficium, etiam si curam animarum habeat, promoveri: nequit prætextu dispensationis huiusmodi (quam exorbitantem à jure oportet veluti odiosam restringi) nisi unicum beneficium obtinere.

CAP. II.

Si ille, cum quo super defectu originis in curato beneficio fuerit dispensatum, eo tacito super pluralitate dispensationem obtineat, non valet dispensatio. Ioan. And.

Idem.

Sis, cum quo fuit per sedem Apostolicam dispensatum, ut (non obstante defectu natalium, quem patitur) ad omnes ordines promoveri valeat, & obtinere beneficium, etiam si curam habeat animarum, dispensationem aliam (tacito de prædicto defectu) postmodum obtineat à sede præfata, ut duo aut plura beneficia similem curam habentia possit recipere, si ei alias canonicè conferantur, & ea simul licitè retinere: talis dispensatio (cum non sit verisimile sedem ipsam cum illo prædictum patiente defectum voluisse, si hoc fuisset expressum, eidem in pluralitate beneficiorum huiusmodi dispensare) velut per surreptionem obtenta, nullius penitus est momenti.

DE DIGAMIS.

TITVLVS XII.

CAP. I.

Digamus nudatus est omni privilegio clericali, & adstrictus seculari foro: nec valet consuetudo in contrarium: & prohibetur ei sub anathemate, nec tonsuram deferat. Ioan. And.

Gregorius X. In concilio generali Lugdunen.

Altercationis antiquæ a dubium præsentis declarationis oraculo decidentes, digamos omni privilegio clericali deo clarum esse nudatos: & coercitioni fori secularis additos: consuetudine contraria non obstante. Ipsi quoq; sub anathemate prohibemus deferre tonsuram, vel habitum clericalem.

DE OFFICIO VICARII.

TITVLVS XIII.

CAP. I.

Successor officialis excommunicatus, excommunicatus non est, nisi in crimine damnato communicet: illa autem, qua exerceat, illo excommunicato manente, non valet, si jurisdictione solum ab excepta hoc facit. Ioan. And.

Innocentius quartus.

Romana ecclesia: & infra. Cum Rhemen Archiepiscopus in officialem alicujus suffraganei sui excommunicationis sententiam ex aliqua rationabili causa profert: illos, qui vices ipsius gerunt, propter hoc excommunicationis vinculo non adstringit, cum non communicent ob id officiali eidem in crimine, qui ecclesiasticæ censure distractione, pro eo quòd suum exercent officium, non arstantur. Ea tamen, quæ ipsi gerendo huiusmodi vices agunt, eo taliter excommunicato manente (si jurisdictionem tantum recipiunt ab eodem) non possunt obtinere vigorem.

CAP. II.

Ex generali commissione non potest officialis inquirere, corrigere, deponere, & punire subditorum excessus. Ioan. And.

a. Vid. Ancharan. consil. 124. & de multiplici poena bigamorum agit Ioan. Montargne tractat. de bigamia q. 5. b. Vid. concil. Trid. sess. 25. de reform. cap. 3.

Bonifacius octavus.

Licet a in officium Episcopi per commissionem officii generaliter sibi factam causarum cognitio transferatur: potestatem tamen inquirendi, corrigendi, aut puniendi aliquorum excessus, seu aliquos a suis beneficiis, officio b vel administrationibus amovendi, transferri nolumus in eundem: Nisi sibi specialiter hæc committantur.

CAP. III.

Ex generali commissione officialia beneficia conferre non potest. Ioan. Andr.

Idem.

Cum in generali concessione nequaquam illa veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus: nec regulariter donare valeat is, cui bonorum administratio etiam libera est concessa: officialis, aut vicarius generalis Episcopi, beneficia conferre non possunt. Nisi beneficiorum collatio ipsi specialiter sit commissa.

DE OFFICIO ET POTESTATE
iudicis delegati.

TITVLVS XIV.

CAP. I.

Conservator a manifestis injuriis, & iudicalem indaginem non exercet.

Innocentius IV.

Statuimus e, ut conservatores, quos plerumque concedimus, a manifestis injuriis & violentiis defendere possint, quos eis committimus defendendos. Nec ad alia, quæ iudicalem indaginem exigunt, suam possint extendere potestatem.

CAP. II.

In constitutionibus & penis pontificali dignitati deseritur.

Alexander IV.

Quia Pontificali dignitate præditi ob reverentiam sacri officii, quod exercent, plurimum deferri convenit, & eos plus aliis honorari decet: ut cum a iudicibus, vel conservatoribus à sede Apostolica deputatis contra eos, ad coactiones aliquas, five penas fuerit procedendum, gradus & modestia in huiusmodi processu servetur.

Ita quod (eis quadam condigna reverentia supportatis) ingressus primo ipsis ecclesie, vel sacerdotale interdicitur ministerium: ac deinde ab officio suspendantur, & subsequenter aggravatur censura ecclesiastica contra eos. Nisi forte aliter fieri suaserit nimia contumacia protervitas siue culpa.

CAP. III.

Delegato procedente cum duobus subdelegatis non in totum, ad Popam, non ad condelegatos appellari debet. h. d. Ioan. Andr.

Bonifacius VIII.

Si duo ex tribus à sede Apost. delegatis, duobus aliis non in totum subdelegaverint vices suas, ipsique d subdelegati cum delegato tertio in causa processerint delegata, si appellatur ab ipsis, non ad condelegatos, sed ad primum delegantem tantummodo appellari debebit.

CAP. IV.

Trei casus ponit, in quibus suspensionis causa coram arbitrio non tractatur. Primus, cum recusatur unus ex delegatis datu cum

a Nota quod genus non includit quamlibet speciem comprehendens sub isto, quando est dare aliquam rationem quare non includatur ad hoc, quod rot. gloss. inf. de except. pra. b Dicitur, officium, deest in antiqui codicibus. c Vid. Petr. de Ancha, consil. 87. incip. omisso primo dubio, & consil. 132. inc. in primo dubio, & las. consil. 63. incip. circa duo, vol. 4. d Vid. l. principimus, ad fi. C. de app. & c. h. supr. de re iud. l. fi. C. de Can. larg. lib. 1. Arch. Com.

clausula, quod si non omnes. Secundus, cum recusatur delegatus Episcopi. Tertius, cum recusatur officialis. Ioan. Andr.

Idem in eodem.

Si contra unum ex duobus iudicibus cum illa clausula, quod si ambo interesse non possunt, aliter eorum in causa procedat, à sede Apostolica delegatis, suspensionis causa legitima proponatur, causa ipsa suspensionis coram non recusato conjudice (ad quem ex vi prædictæ clausulæ debet ipsius causæ cognitio pertinere) probati, & ab eo expediri debebit. Vbi verò non est dicta clausula in rescripto, debet super hoc ad arbitros recursus haberi. Cum autem ipse a delegatus Episcopi recusatur, recusationis causa coram Episcopo est probanda. Idem est si officialis recusatur ejusdem, licet ad ipsum ab eodem officiali nequeat appellari.

CAP. V.

Distinguit tria tempora ad sciendum, an iudex suspectus committere possit: quia aut non est proposita recusatio: & tunc in totum per eum facta commissio tenet. Aut est proposita, sed nondum pronuntiatur super ea: & tunc volente recusatore committitur potest: aliter non. Aut jam pronuntiatur esse illum esse suspectum: & tunc etiam volente recusatore nequit. Ioan. Andr.

Idem in eodem.

Iudex ab Apostolica sede datus, quamvis legitime recusari valeat, ut suspectus, potest licite vices suas committere, antequam recusatio contra ipsum proponatur. Et si in totum commiserit, recusari ulterius, aut facta per eum commissio impugnari nequit: quod posset sibi de jurisdictione aliquid reservasset. Post recusationem quoque propositam committere (nisi de recusatoris procedat assensu) non potest: sed eo volente hoc potest; etiam si recusatio eadem sit probata: dummodo pronuntiatum non fuerit super ea. Ex tunc enim (cum omnino iudex esse desierit) nulla etiam cum illius assensu potest fieri commissio per eundem.

CAP. VI.

Delegatus subdelegans, etiam in totum, re integra causam resumere poterit. h. d. Ioan. Andr.

Idem.

Quamvis alicui vices tuas in causa tibi à sede Apostolica delegata in totum commississe noscatis: si tamen antequam ille jurisdictione usus fuerit, commissio inutilis per te revocetur ab ipso: vel cum rebus eximi contingat humanis: causam ipsam resumere poterit. Cum jurisdictione (ex quo ipsa usus non exitit) non censeatur in eum efficaciter transivisse.

CAP. VII.

Si delegatus subdelegavit, quoties abesse, vel donec revocatus, & mortuus sit re non integra, subdelegatus procedat. Et semper de subdelegato ad delegatum, qui sibi aliquid jurisdictionis reservavit, appellari debet, etiam post sententiam. h. d. Ioan. Andr.

Idem.

Si delegatus, quoties cum abesse contigerit, tibi commiserit vices suas, poteris eo rebus humanis exempto (cum & tunc censeatur abesse) commissum tibi negotium (cum tamen illo vivente jurisdictione uti poteris) libere definire. Idem poteris, quando tibi vices etiam sub ea forma commisit, donec eas duceret revocandas. Nam talis commissio, per quam censetur etiam sententia prolatio (nisi antea fuerit revocata) committitur, nequaquam morte committentis expirat, ex quo res integra non existit. Ad eum quoque, qui vices suas committit, donec revocet, vel qui executionem sententia tantum, aut quicquid aliud de jurisdictione sibi reservat, non ad delegantem primum appellari debet. Etiam si post sententiam fuerit appellandum.

a Dicitur, ipse, deest in antiqui codicibus. b Executio est jurisdictionis: ideo non facienda die feriata, deserv. si videtur. De-min. Fern.

CAP.

CAP. VIII.

Plurimum delegatorum an solidum quilibet cognoscit. Et uno cognoscite, alii nisi ex causa) se non introromittunt. Et perpetuatio non perpetuat quod ad omnes. h. d. Zen.

Idem.

Cum plures sub illa forma, ut omnes, aut duo, vel unus eorum mandatum Apostolicum exequantur, aut alia consimili iudices vel executores a sede Apostolica deputari contingit: ipsorum quilibet injunctum potest liberè adimplere mandatum, alii nequebunt se ulterius introromittere de eodem, nisi vel infirmitate, vel alia iusta causa illum contingeret impediri: aut si nollet, vel malitiosè in eo procedere recusaret. Iurisdictione verò perpetuata mandatore vivente per unum (eo casu quo potest) ex iudicibus delegatis, perpetuata intelligitur quoad omnes.

CAP. IX.

Executor super gratia facta datus à Papa, mortuo Papa etiam re ipsa gratiam exequitur. Ioan. And.

Idem.

Super gratia cuiquam ab Apostolica sede facta executores fuerint deputati, æquum esse censemus, ut sicut ipsa gratia (licet nondum sit in eius executione processum) morte non perimitur concedentis, sic nec etiam re integra perimatur executoribus data potestas, quam veluti gratiæ prædictæ accessoriam, naturam seque congruit principalis. Ne gratiam eandem vel reddi quandoque omnino inutilem, vel ipsius effectum in tempore longius (cum illius a dispensio, cui facta extitit) differri contingat.

CAP. X.

Duos casus ponit, quibus de subdelegato non in totum, appellatur ad primum delegantem: scilicet cum delegatus excommunicatus, vel mortuus est. Alios casus ponit infra eodem. Si a subdelegato. Ioan. And.

Idem.

Iis, cui causa (licet proprio nomine non expresso) à sede fuerat Apostolica delegata, subdelegaverit non in totum vices suas alicui: à subdelegato huiusmodi, si delegatum ipsum excommunicari, aut de medio tolli contingat, impedimento tali durante ad sedem ipsam (ne abolitionem, vel successorem expectando illius, præiudicium litigantibus, vel causa plus debito prorogari valeat) volumus appellari.

CAP. XI.

Ab arbitrio iuris appellatur ad Papam. Ioan. And.

Idem.

Arbitris, qui secundum formam iuris, ut de proposta contra iudicem suspicionis causa cognoscant, vel qui cum de revocatione ambigitur literarum, iudicibus nequeuntibus in unam sententiam concordare, ad concertationem huiusmodi copendam à partibus eliguntur: est (si gravaverint) ad sed. Apost. appellandum.

CAP. XII.

Executor datus à Papa, ut provident persona subdelegati, si datus in provident ecclesia non expressa persona, non subdelegat: nisi habet speciale mandatum, & causam reddit. Ioan. And.

Idem.

Is, cui ab Apostolica sede committitur certa persona provisio de beneficio in certa ecclesia, diocesi vel provincia faciendâ, potest alii committere licet vices suas.

Sed si (non expressa certa persona) committatur eodem, ut alicui personæ idoneæ de certa ecclesia vel beneficio debeat providere: (Quia circa eligendam personam eius industria b tunc videtur electa) provisio-

a ad ipsius. b Vid. Barz. in linter artifices. ff. de sol. & Ioan. Anst. Font.

nem sibi commissam alteri demandare non potest. Nisi forma commissionis habeat, ut per se, vel per alium id valeat expedire.

CAP. XIII.

Is, cui aliquid certo loco expediendum committitur, ex iusta causa illud expedire potest extra locum. Ioan. And.

Idem.

Statuimus, ut is, per quem ab Apostolica sede certo loco inquisitio fieri, vel quicquid aliud expediri mandatur: si propter potentiam, vel malitiam illius, contra quem inquiri debet, sive procedi, seu fautorum a eisdem non possit hoc exequi eo loco securè (ne ipse commodum ex dolo, vel fraude reporter) ad id exequendum locum alium eligat idoneum & securum. Idem faciat si alia rationabilis causa subit, propter quam in loco decreto perfici nequeat commodè, quod mandatur: ne tali prætextu impediri contingat mandatum Apostolicum, vel differri.

CAP. XIV.

Quando à subdelegato non in totum appellatur, quia non admittit exceptionem, per quam denegatur etiam delegatum habere iurisdictionem: ad primum delegantem appellabitur. hoc dicit. Ioan. And.

Idem.

Si à subdelegato, cui delegatus non in totum commiserat vices suas, ex eo fuerit appellandum, quia exceptionem coram se propositam, quod antequam per eum, vel per ipsum delegatum in aliquo processum fuisset, delegans viam fuerat universæ carnis ingressus, admittere recusavit: non ad delegatum (cum iurisdictionem negetur habere) sed ad delegantem potius appellari debet. Idem fiet in aliis casibus, in quibus delegatus iurisdictionem habere negatur. Alias si appellari deberet ad ipsum, esset appellans (qui sic fateri videretur eundem iurisdictionem habere, quod ante negaverat b) contrarius sibi ipsi.

CAP. XV.

Ponit hic, qui possunt esse conservatores, & ubi cognoscere, & an & quibus possint delegare, & quantum duret eorum potestas, & de expensis saluum. h. d. Zen.

Idem.

Hac constitutione perpetuò valitura sancimus, ut conservatores, qui aliquibus (ut à manifestis injuriis, & violentiis tueantur eosdem) plerumq; à sede Apostolica conceduntur, de cætero deputari non possint, nisi Episcopi vel eorum superiores, aut Abbates, seu dignitates vel personatus in cathedralibus vel collegiatis ecclesiis obtinentes: nullusque deputati sibi conservatoris esse valeat conservator. Nec aliquis, Regibus c & Reginis d, qui sicut dignitatis altitudine præminent, sic prerogativa gratiæ ipsos conveniant ferri, duntaxat exceptis, deinceps conservatorem habeat eum, qui sub ipsius iurisdictione, dominio, vel districtu ecclesiastico, vel temporali consistat. Conservatores autem huiusmodi extra civitates seu dioceses, in quibus fuerint deputati, contra quoscunque procedere, aut aliquos ultra unam diœcesim à sine diœcesim eorum trahere non præsumant. Vices quoque suas (citationibus, sententiarum denunciationibus duntaxat exceptis, quas per alios valeant exercere) nulli committere possint, nisi hoc eis competerit ex beneficio literarum: sed nec tunc nisi intra civitates, seu diœceses, in quibus deputati fuerint, & personis tantum, quæ superius sunt expressæ.

a Vid. de rest. constitutus. & de homi. Petrus. & l. quasi. 4. quia presulatus. Domsine. b alii. negavit. alias, denegavit. c al. ita: vel Regni. d Not. Pet. de Anch. quod dicitur hic etiam de conservatoribus laicorum: ponderando istam exceptionem, quia exceptio de regula est. l. fin. s. cui dulcia. ff. de vi. rit. & oleo leg. Font.

Vt autem conservatores limites sibi tradita potestatis (quos frequenter excedunt) metu poenae diligenter observent: decernimus, ut si de aliis, quam de manifestis injuriis & violentiis, scienter se intromiserint: seu ad alia, qua judicalem indaginem exigunt, suam extenderint potestatem: eo ipso per unum annum, ab officio sint suspensi. Pars vero, qua hoc fieri procurabit, sententiam excommunicationis incurrat: a qua non possit absolvi, nisi ei quem sic fatigavit a indebitè primò satisfaciatur integraliter de expensis. Officium autem quorumcunque conservatorum, ipso jure, quo ad non coepta negotia per obitum concedentis volumus expiare. Circa munera vero & expensas, accessores, ac notarios & personas testimonii causa vocandas, illa praecipimus in hujusmodi conservatoribus per omnia observari, qua in delegatis iudicibus constituto à nobis super his edita observanda decrevit. Quicquid autem contra praemissa, vel eorum aliquod attentari contigerit, omnino decernimus irritum & inane.

DE OFFICIO LEGATI.

TITVLVS XV.

CAP. I.

Legati non Cardinales, sine speciali mandato legationis beneficia conferre non possunt: sed legati cardinales hoc bene possunt. Ioan. Andr.

Innocentius quartus.

Officii nostri debitum remediis invigilat subditorum: quia dum eorum excutimus onera, dum scandala removemus, nos in eorum quiete quiescimus, & fovemus in pace. Proinde praesenti decreto statuimus, ut ecclesiae Romanae legati quantumcunque plenam legationem obtineant, sive à nobis missi fuerint, sive suarum praetextu ecclesiarum legationis sibi vindicent dignitatem: ex ipsius legationis munere conferendi beneficia nullam habeant potestatem, nisi hoc alicui specialiter duxerimus indulgendum. Quod in fratribus nostris legatione fungentibus nolumus observari: quia e sicut honoris praerogativa latantur, sic eos auctoritate fungi volumus ampliori.

CAP. II.

Legatus habet ordinariam: unde per mortem Papa non expirat eius officium. b. d. Ioan. Andr.

Clemens quartus, S. tit. sancta Cecilia Presbytero Cardinali Apostolicae sedis legato.

Legatos, quibus in certis provinciis committitur legationis officium, ut ibidem evellant & dissipent, edificent atque plantent: provinciarum sibi commissarum, ad instar pro consulum caeterorumque praesidium, quibus certae sunt decretae provinciae moderandae, ordinarios reputantes. Praesenti declaramus edicto, commissum tibi à praedecessore nostro legationis officium nequam per ipsius obitum d' expirasse.

CAP. III.

Finita legatione, expirant reservationes legatorum, & omnis processus habitus super illis: nisi tunc illa beneficia iam vacantia sint collata. Demum dicitur, quod pendente una sua reservatione in ecclesia collegiata, vel de beneficio spectante ad collationem alicuius, legatus in eadem ecclesia, vel beneficio spectante ad collationem eiusdem, aliam facere non potest: & quod sic contra praedicta, irritum decernit. Ioan. Andr.

a al. Fatigaverit. b al. ita: decernit. c In manuscriptis ita: qui sicut, &c. d Intellege scilicet re non integra: re vero integra. an per mortem Papa expiret legatio, distinguit hic Petr. de Anchar. Font.

Bonifacius VIII.

Praesenti declaramus edicto, reservationes a quorumcunque beneficiorum ab Apostolica sedis legato sua legationis auctoritate factas, & decreta interposita super ipsis: necnon denunciations, inhibitiones, processus quoslibet per eum, vel per executores deputatos ab eo habitos circa ipsas (dummodo ad collationem eorumdem beneficiorum iam vacantium minimè sit processum) eo ipso, quòd illius finitur legatio, viribus penitus vacuari: nec executores eosdem posse ulterius beneficia taliter reservata conferre. Ceterum reservationes hujusmodi (per quas interdum praelati, & ecclesiae nimium onerantur) restringere cupientes, prohibemus, ne postquam legatus in aliqua cathedrali vel collegiata ecclesia, reservationem aliquam duxerit faciendam, aliam (illa pendente) faciat aliquatenus in eadem. Nec etiam postquam alibi reservaverit aliquid beneficium ad collationem pertinens cuiuscunque, aliud quòd ad illius collationem pertineat (quamdiu reservatio pendet alterius) sibi quoquo modo reservet. Quicquid autem contra praemissa contigerit attentari, eo ipso viribus non subsistat.

CAP. IV.

Cathedrales, vel regulares, vel collegiatae ecclesiae, legati servari vel conferre non possunt. Idem in dignitatibus ecclesiarum cathedralium, quae sunt majores post Episcopos, si ipsarum praelati per electionem debent assumi: & contra hoc factum, est irritum.

Idem.

Deliberatione provida duximus inhibendum, ne aliquis Apostolicae sedis legatus, quantumcunque legationem obtinere plenariam dignoscatur, cathedralis, vel regulares, aut collegiatae ecclesiae, seu ipsarum ecclesiarum cathedralium dignitates, ad quas ii, qui praesentantur eidem, majores in earum capitulis post Episcopos existentes, habent per viam electionis assumi, sua ordinationi, collationi, provisioni, electioni, aut dispositioni, quomodocunque reservet: ne de ipsis ordinandis, conferendis, vel disponendis, se aliquatenus intromittat: neque aliquid quò minus ii, ad quos pertinuerit eligere, aut postulare, liberè valeant, cum vacabunt, obstaculum quomodolibet interponat: Decernentes quicquid contra hoc actum extiterit, eo ipso irritum & inane.

Delegatus non potest alicui committere, quòd recipiat resignationem beneficii, & postea illud conferat: & contra factum, vel faciendum decernit irritum. b. d. Ioan. Andr.

Prohibemus insuper, ne legatus ipse in genere aut in specie cuiuscunque concedat, ut ab iis, qui beneficia in tra legationem ejusdem habentes, ea in illius manibus voluerint liberè resignare, ipsorum resignatione recepta, illa valeat idoneis conferre personis. Cum per hoc aperiri possit via contra Lateranensem concilium ad beneficia vacatura. Nos enim concessionem, quam contra hoc contigerit attentari, & quicquid ex ea vel ob eam secutum extiterit, nullam prorsus habere statuimus roboris firmitatem. Volentes non solum ad futura, sed etiam ad praeterita, & adhuc pendencia negotia hoc extendi.

CAP. V.

Collatio legati per taciturnitatem prioris beneficii vitatur. hoc dicit. Zen.

a Vid. Concil. Trident. sess. 24. de reform. cap. 19. ubi reservationes qualibet ad vacatura beneficia tolluntur. b Fallit si legatus contulerit canonizationem, & praebendam vacantiam reservaverit, dato excoere. Nam talis finita legatione conferre poterit Petr. de Anchar. Font. c Hoc est concilium Lateranense. sub Alexand. III. cap. 8.

Idem.

Idem.

Collatio beneficii per legatum à sede Apostolica tibi facta, nullius momenti existit, si in ea non fuerit à habita mentio de alio beneficio, quod primitus obtinebas.

DE OFFICIO ORDINARII.

TITVLVS XVI.

CAP. I.

Archiepiscopus non potest sibi constituere officiales in diocesi. suffraganeorum suorum, etiam pro futuris causis per appellationem de uolendis ad ipsum: nisi de consuetudine hoc habeat: & tunc etiam tales officiales inhibere non possunt, priusquam fuerit appellatum.
Innocentius III. In concilio Lugdunensi.

Romana ecclesia: & infra: Prohibemus quoque, ne Rhemensis Archiepiscopus diocesi suffraganeorum suorum foraneos officiales constituat: quia, cum metropolitans, ne suorum suffraganeorum ingrediantur dioceses, ut in eis auctoritate propria iudicent, disponant, aliquid uel aliud agant canonica prohibeat instituta, nequaquam hoc possunt in illis per alios exercere. Nec pro eo, quod causas per appellationem delatas ad ipsos, possunt in suffraganeorum suorum diocesi delegare: Similiter licet eis tales officiales instituere in eisdem, qui eorum vice (cum appellatione ad ipsos) citationes, vel inhibitiones faciant, seu compellant in hac parte rebelles. Quia in causis per appellationem devolutis ad ipsos, iam jurisdictionem obtinere noscuntur: propter quod licet possunt super illis committere vices suas. Non sic autem in aliis hiis in quibus nondum extitit appellatum, & ideo non debent aliquos constituere pro citationibus in futuris causis appellationum, & inhibitionibus faciendis: nisi aliud Rhemensis ecclesia, circa talium officialium institutionem de consuetudine obrineat speciali. A quibus etiam si de consuetudine huiusmodi possint in Rhemensi provincia constitui: inhibitiones tamen ne procedatur in causis prius, quam ad Rhemensem curiam appelletur, fieri penitus inhibemus.

Dico Archiepiscopus de facili potest haberi, officialis eius suffraganeorum excommunicare, sustinere, aut interdici non potest, propter ordinis (melius diocesis officii) Episcopalis reuerentiam. h. d. in summa. Ioan. And.

Officiales autem Rhemensis Archiepiscopi (quamdiu in sua provincia vel circa illam exiterint) in suffraganeos interdidi, suspensionis, vel excommunicationis proferre sententias non attendent. Et hoc idem ab officialibus aliorum Metropolitanorum, circa ipsorum suffraganeos, (quibus ob reuerentiam Pontificalis officii defexi uolumus in hac parte) precipimus obseruari.

CAP. II.

Canonici, qui à diuina cessare possunt consuetudine uel alio iure, cessare uolent, causam sua cessationis expriment in instrumento publico, vel patentibus literis suo uel alio autentico sigillo munitis: & exhibeant illud uel illas illi, contra quem cessant. Hoc pratermissio, uel expressa causa non inuenta legitima, quaequid medio tempore percipiunt à ecclesia, restituant: & quo percipere debent, non percipient, & satisfaciunt de iniuriis illis, contra quem cessant. Ad certam quantitatem ecclesie, superioris taxandam arbitrio. Vltimo reprobatu consuetudo, quam imagines sanctorum, in dicta cessatione spinis & urticis supponebantur. Et statuitur contrarium facientes graueri puniendo. Ioan. And.

a Alii, sicut. b Vid. ca. fin. de rescript. in antiq. & l. non quemadmodum. ff. de iudic. Font.

Gregorius X. In generali concilio Lugdunensi.

SI a canonici à diuinis cessare uoluerint, prout in ecclesiis aliquibus sibi ex consuetudine, uel aliis uindicant: antequam ad cessationem huiusmodi quoquomodo procedant, in instrumento publico, uel patentibus literis sigillorum b suorum, aut alterius autentici munimine roboratis, cessationis ipsius causam expriment: & illud uel illas ei, contra quem cessare intendunt, assignent. Scituri, quod si hoc pratermissio cessauerint, uel causa, quam expresserint non fuerit inuenta canonica: omnia de quibuscunque proventibus illius ecclesie, in qua cessatum fuerit, cessationis tempore perceperint, restituant. Illa uero, quae pro eodem tempore debentur eisdem, nullo modo percipient, sed ipsi ecclesie cedere, ac nihilominus ei contra quem cessauerint, de damnis & iniuriis satisfacere tenebuntur. Si autem causa eadem canonica fuerit iudicata, is qui occasionem cessationis dederat, ad omne interesse dictis canonicis, & ecclesie, cui debitum officium ejus est culpa substractum, ad certam quantitatem taxandam, & in diuini cultus augmentum convertendam, superioris arbitrio condemnatur. Ceterum detestabile abusum horrendae inuentionis illorum, qui crucis, beatæ Mariæ uirginis, aliorumq; sanctorum imagines seu statuas irreuerenti ausu tractant, eas in aggravationem cessationis huiusmodi prosternunt in terram, & urticis spinisq; supponunt, penitus reprobantes, aliquid tale fieri de cetero districtius prohibemus: statuentes ut in eos, qui contra fecerint, ultrix procedatur sententia: quæ delinquentes sic puniat grauer, quod alios à similibus presumptione compelat.

CAP. III.

Statuit Papa, quod habentes plures dignitates, uel alia beneficia: curam animarum habentia, per ordinarios compellantur ostendere, intra tempus competens superioru arbitrio statuendum, dispensationes: quas si non ostenderit, permittit procedatur, ac si nullas haberent. Et si ostenderit, & sufficientes, non amplius molestentur: prouiso ne in predictu beneficiu, cura negligatur animarum. Si autem dubitetur de dispensatione, ad sedem Apostolicam recuratur. Talibus plura similia beneficia obtinentibus, aliud non conferatur beneficium, nisi offensa dispensatione sufficienti: & tunc ita demum conferatur, si per dispensationem possunt illud cum alio retinere, uel si prioribus renunciauerint: aliter collatio facta non teneat. Ioan. Andr.

Idem.

Ordinarii c. locorum subditos suos plures dignitates, uel ecclesias, quibus animarum cura imminet, obtinentes: seu personatum, aut dignitatem cum alio beneficio, cui cura similis est annexa: districtè compellant dispensationes auctoritate, quarum huiusmodi ecclesias, personatus, seu dignitates canonicè tenere se asserunt, intra tempus pro facti qualitate ipsorum ordinariorum moderandum arbitrio, exhibere. Quod si forte iusto impedimento cessante, nullam dispensationem infra idem tempus contingerit exhiberi: ecclesie beneficia, personatus seu dignitates, quæ sine dispensatione aliqua eo ipso illicitè detineri constabit, per eos ad quos eorum collatio pertinet, liberè personis idoneis conferantur.

Ceterum si dispensatio exhibita, sufficiens euidenter appareat, exhibens nequaquam in beneficiis huiusmodi, quæ canonicè obtinet, molestetur. Provideat d. tamen ordinarius, qualiter nec animarum cura in eis-

a De materia huius c. uide citatas in cap. quatuor. inf. eo. tit. & libr. b Vid. l. ad testum. ff. de test. & l. fin. ff. de alb. ser. ac c. significansibus. inf. de app. Fon. c. Hoc decretum expressè innovat & confirmat sacrum Concl. Tridentin. sess. 7. de reform. cap. 5. d. alii. ita: provideat tamen ordinarius taliter, ne amatum cura.

Dddd s

dem ecclesiis, personatibus, seu dignitatibus negligatur: nec beneficia ipsa debitis obsequiis defraudentur. Si verò de dispensationis exhibitæ sufficientia dubitetur, super hoc erit ad sedem Apostolicam recurrendum: cuius est affirmare, quem modum sui beneficii esse velit. In conferendis insuper personatibus, dignitatibus, & aliis beneficiis curam habentibus animarum annexam, iidem ordinarii diligentiam illam observent, ut personatum, dignitatem, vel aliud a beneficium similem curam habens animarum *b*, alicui plura similia obtinenti non ante conferre præsumant, quam eis super obtentis dispensatio evidenter sufficiens ostendatur. Quæ etiam ostensa, ita demum ad collationem procedi volumus, si appareat per eandem, quòd is, cui est collatio faciendæ, huiusmodi personatum, dignitatem, vel beneficium retinere liberè valeat cum obtentis, vel si ea, quæ sic obtinet, liberè ac spontè resignet.

Aliiter autem de personatibus, dignitatibus, & beneficiis talibus facta collatio nullius penitus sit momenti.

CAP. IV.

Præcipit Papa, ne prælati subditis interdiciant, ne statum ecclesiarum & personarum superioribus inquirentibus manifestent: nec eos ad id celandum iuramentis, promissionibus, obligationibus aut aliis penis astringant: decernit autem, quod contra factum fuerit, irritum & inane: & sententias, iuramenta, promissiones, vel pœnas non legare: & præsumptiores præcipit pœna condigna, à superioribus esse iam puniri. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

Quia plerique prælati non sine multa temeritate auidia suis subditis aliquando interdiciunt, ne ipsorum superioribus aut Apostolicæ sedis legatis, vel inquisitoribus ad inquirendum, corrigendum, & reformandum, in eorum ecclesiis, monasteriis, sive locis à sede deputatis eadem, vel aliis quibuscunque personis, per quas ad notitiam prædictorum valeat pervenire, statum ecclesiarum, monasteriorum seu locorum suorum, personarum & rerum ipsorum insinuent vel exponant: in ipsos (si fecerint) excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententias proferentes: eosque ad hoc celandum iuramentis, promissionibus & obligationibus, aliisque pœnis nihilominus astringentes. Nos huic malitiæ (nec ali prætenu in ecclesiis, monasteriis, & locis eisdem inquisito, correctio seu reformatio, eam faciendæ fuerint, valeant impediri) occurrere cupientes, prædicta & eorum quodlibet attentari de cætero districtius inhiibemus.

Decernentes auctoritate Apostolica, quicquid contra presentem inhibitionem attentatum extiterit, nullius penitus existere firmitatis: nec quinquam sententias, iuramentis, promissionibus, obligationibus, vel pœnis huiusmodi obligari quomodolibet vel astringi. Præsumptores autem eosdem (ne ipsorum temeritas quoquo modo transeat impunita) à superioribus, vel legatis, seu inquisitoribus memoratis, animadvertione condigna præcipimus castigari.

CAP. V.

Iurisdictio Archiepiscopo attributa in una diocesi, sibi in aliis non prodest. h. d. Zen.

Idem.

Ut litigantes releventur à laboribus & expensis: Statuimus ne Archiepiscopus causas, quæ per appellationem, vel alias jure metropolitico deferuntur ad ipsum, alibi, quam in sua propria civitate vel diocesi, aut in eis, in quibus appellatum extitit, vel causæ ipsæ consistere dignoscuntur, audiat, vel etiam audiendas

a Ali. aliquod. *b* Dicitur, animarum, deest in manuscriptis aliquot. *c* In antiquis codicibus ita: non sine multa temeritate, & cætera. *d* In antiquis exemplaribus ita: & obligationibus aliis atq. penis nihilominus, &c. *e* Vide novissimè sancita in Concil. Trid. sess. 24. de reform. c. 20.

committat. Nisi sibi alius de consuetudine competat in hac parte.

CAP. VI.

Si Episcopus cum potest suam diocesim visitat per alium, habet illi in necessariis providere: visitari autem in vicariis suis videbunt ipsi vicario visitanti, & non Episcopo, hoc dicit, Innocentius Andreas.

Idem.

Si Episcopus suam diocesim (ubi ei à jure permittitur) faciat per alium visitari, licet ipse illi habeat aliis necessariis providere, si tamen, qui visitantur, ministrare tenentur expensas vicariis visitanti. Cum secundum Apostolum non sit in signum, si ab eo metantur temporalia, per quem spiritualia seminantur. Idem tamen Episcopus cum personaliter non visitat, nil potius ab iis, qui per illum quem deputat, fuerint visitati, exigere poterit aut debet.

CAP. VII.

In quolibet loco diocesis non exempto, per se & per alium potest Episcopus pro tribunali sedere, & liberè ecequi, quæ ad ipsius spectant officium. Ioan. And.

Idem.

Ubi Episcopus in sua tota diocesi jurisdictionem ordinariam nescatur habere, dubium non existit, quin in quolibet loco ipsius diocesis non exempto per se vel alium possit pro tribunali sedere: causas ad ecclesiasticum forum spectantes audire: personas ecclesiasticas (cum earum excessus exegerint) capere, ac cæteri deputate: nec non & cætera, quæ ad ipsius spectant officium, liberè exercere.

CAP. VIII.

Canonici, qui à divinis cessare possunt, cum cessare voluerint, recabunt absentes, sicut si immoretur electio faciendæ, cum quibus de cessatione deliberabunt: & si deliberant cessare, requirunt prout eum, contra quem cessant, ut irrogatam offensam emendet: quod si fecerit, non cessabunt: alioquin cessare poterunt, ita quod a cessatione intra mensem, utraq. pars & cessans, & contra quem cessatur, iter arripit eundi ad Papam, vel per se, vel per procuratorem, sufficienter instructos: nisi interim intervenierit concordia inter ipsos. Et continuatis diebus, quam cito poterunt se coram Papa presentent, ut utraq. parte presente, vel altera contumaciter absente, Papa definit negotium, & culpabiles puniat: & si pars cessans predicta non servet, cessatis non servetur. Ioan. And.

Idem.

Quamvis super cessationibus à divinis, quæ à capitulis, conventibus, sive collegiis secularium vel regularium ecclesiarum multoties sine causa rationabili attentantur, manifesta satis à felicis recordationis Innocentio tertio, & Gregorio decimo prædecessoribus nostris manaverint infortuna. Quia tamen post illa est plerumque contemptum, cessationes easdem irrationabiliter esse factas: nos ad tam perniciosum evitandum abusum, eadem statuta cum infra scripta moderatione in suo valentes robore perdurare, de fratrum nostrorum consilio districtius inhiibemus, ne à secularibus, vel regulari capitulo, collegio seu conventu ecclesiæ cuiuscunque, cessationes ipsæ, nisi vocatis omnibus (prout sunt pro electionis negotio evocandi) & deliberatione habita diligenti, ac Episcopo, aliòve quocunque clerico sive laico (cuiuscunque dignitatis, præ eminentiæ, conditionis aut status existat) propter cuius injuriam vel offensam eadem videtur cessatio faciendæ, post prædictas voationem & deliberationem, de cessando habitam requisito, quod irrogatam inju-

a De materia visitationis prout ad hunc locum spectat, vide Conc. Tolet. IV. cap. 35. & novissimum Conc. Tride. sess. 24. de reform. cap. 3. *b* al. visitat. *c* Vid. limitationem ad hoc c. traditum per Decium in c. cum te. de offic. deleg. & id. casus Inno. III. in Concil. generali Later. c. 7.

nam, vel offensam emendet, aliquatenus attendentur. Neque tunc etiam, si emendam inde habuerint, vel per eos iterum, quod minus habeant competentem. Si autem premissis servatis, capitulum, collegium, vel conventus alicujus ecclesie ad cessationem eandem duxerint procedendum: extunc intra unius mensis spacium pars utraque, videlicet ii qui cessant, & illi etiam propter quorum factum à divinis cessatur (nisi superveniente concordia inter eos, cessatio illa cesset) iter arripiant a per se, vel per procuratores idoneos, cum munimentis & actis ad negotium ipsum spectantibus, ad sedem Apostolicam veniendi: & continuatis dietis, quam citò commodè poterint, se Apostolice conspectui representent: ut partibus presentibus, aut una presente, altera non veniente vel mittente, examinato negotio apud sedem eandem, pars quæ culpabilis inventa fuerit in premissis, præter alias poenas à dictis canonibus influitas, si Romano Pontifici videbitur expedire, poena docente cognoscat quantum excesserit, quæ cessationi facta rationabiliter causam dedit: vel quæ sine rationabili & manifesta causa cessavit. Parte insuper à divinis cessante, supra scripta b tam in cessando, quam in veniendo sive mittendo ad sedem Apostolicam non ferente, non fervetur cessatio: sed ea non obstante (ut prius) in ipsa ecclesia celebretur.

CAP. IX.

Primo ponit constitutionem de bonis dignitatum vel ecclesiarum vacantium, non occupandis per eos, ad quos collata, vel custodia pertinet: nisi de speciali jure id eis competat, & contrariis poenarum imponit. Secundo ostendit, de quibus bonis intelligatur, cum de speciali jure id alicui competat. Tertio decre. quia saps. sup. eod. libro, de abbat. dicit non esse correctam. Ioan. And.

Idem.

Presenti prohibemus edicto, ne Episcopi, vel eorum superiores aut Abbates, seu quivis alii regulares vel seculares prelati, aut ecclesiastica quæcunque persona, vacantibus dignitatibus, personatibus, prioratibus, vel ecclesiis quibuscunque sibi subiectis, seu ad collationem, ordinationem, presentationem, vel custodiam pertinentibus, eorumdem bona (morientibus eorum rectoribus, vel ministris) in ipsi inventa, sive vacationis ipsorum tempore obvenerint, quæ in utilitatem eorumdem expendendi, vel futuris debent successoribus fideliter referri, occupare, aut in usus suos convertere quo quomodo præsumant: Nisi de speciali privilegio, vel consuetudine jam præscripta legitime, seu alia causa rationabili, hoc eis licet competere dignoscatur.

Alioquin Episcopi & eorum superiores ab ingressu ecclesie, ceteri vero ab officio & beneficio tandem eo ipso noverint se suspensos, quousque restitutionem fecerint de predictis. Porro ubi ex privilegio vel consuetudine, seu alia de causa rationabili, sibi aliquis prædictorum assertit bona competere supradicta: hoc de illis bonis solum debet intelligi, quæ soluti debent, si qua sint, & iis, quæ fuerint necessaria pro servitoribus & ministris ac incumbendis oneribus usque ad novos reditus supportandis, congruè reservatis, ex ipsis reperta fuerint superesse. Sanè constitutionem, quam superius specialiter edidimus, contra capitula, collegia, conventus, seu singulares personas, bona cathedralium, vel regularium, aut collegiarum ecclesiarum vacantium occupantes, per constitutionem presentem (quam in dignitatibus, personatibus, prioratibus, & ecclesiis aliis locum habere censemus) nonolum in aliquo derogari.

a al. Arripiat. b al. supradicta.

DE MAIORITATE ET OBEDIENTIA.

TITVLVS XVII.

CAP. I.

Capitulum, vel is, ad quem administratio pertinet vacante sede, eos absolvet, quos absolvere possit Episcopus si urveret, nisi à sed. Apostolica id fuerit interdictum. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

E piscopali sede vacante, potest capitulum, seu is ad quem Episcopalis iurisdicção tunc temporis noscitur pertinere, iis, quibus possit Episcopus si viveret, ab excommunicationis sententia, sive juris, sive hominis fuerit, absolutionis beneficium impartiri. Nisi si fuerit à sed. Apost. specialiter interdicta potestas.

DE PACTIS.

TITVLVS XVIII.

CAP. I.

Monachi habentes liberam à sed. Apostolica sepulturam, si possunt de non recipiendis aliquibus vel certis paræciani ecclesie alicujus, servare compelluntur pactum: nec illos sepelire poterunt, licet apud eos elegerint sepeliri, cum per pactum privilegio renunciarint. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

P actum a cum rectore paræcialis ecclesie factum à vobis, ne aliquos vel certos ipsius ecclesie paræcianos recipiatis ad ecclesiasticam sepulturam, omnino servare debetis. Quanquam sepultura libera sit monasterio vestro ab Apostolica sede indulta: & illi apud vos elegerint sepeliri.

Cum per dictum pactum indulto hujusmodi derogetur.

CAP. II.

Pactum factum patri à filia dum tradebatur nuptus, quod dote contenta nullum habeat ad bona paterna regressum, si juraverit id ipsa filia, omnino servare tenetur. Ioan. And.

Idem.

Q uamvis b pactum patri factum à filia dum nupta tradebatur, ut dote contenta nullum ad bona paterna regressum haberet, improbet *lex civilis*: si tamen juramento non vi, nec dolo praestito, firmatum fuerit ab eadem, omnino servari debet. Cum non vergat in aeterna salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum.

CAP. III.

Pacta inita per fratres predicatores vel minores vel alios mendicantes, cum rectoribus paræcialium ecclesiarum super paræcianiis iuribus, si facta sunt per priores vel guardianos de conventuum ipsorum locorum consensu, licet auctoritas sed. Apostolica non intervenit, vel licentia priorum vel ministri generalis, aut magistri vel provincialis ministri, vel capituli provincialis servanda sunt: dummodo alia sint licita & honesta. b. d. Ioan. And.

Idem.

Q uia ex eo, quod fratres predicatores, & minores, & alii mendicantes, compositiones & pacta cum prelati, capitulis, rectoribus & personis ecclesiarum, civitatum, castrorum, villarum & locorum, in quibus domus seu habitationes eorum existunt, super iuribus paræcialibus, vel aliis quibuscunque articulis ab eis vel eorum antecessoribus inita sive facta servare recusant: & ea eo preteritum infringere moliantur, quia magistri aut ministri, vel prioris generalium seu provin-

a Vid. Antonium de Butrio, cap. statim, de translat. prelat. & Felinum in c. cum sit generale. de foro compet. b Vid. Matr. de Afflictis de c. 322. Purpuratum consil. 100. Hippolytum Marfilium singulari 673. incip. nonnulla de presentia. Alexan. consil. 29. lib. 3. & consil. 42. lib. 1. & Lasen. consil. 33. vol. 4.

l. 3. c. et cetera. ad. q. 7. d. 11.
l. 25. d. 1. c. 7. m. 7. p. 1. ult. d. 11.
c. 18. x. de jurator.

cialium eorundem non affuit assensus in ipsis, nec approbata per ipsorum generalia, vel provincialia capitula existerunt: multa in diversis mundi partibus insurgunt scandala *a* & ipsorum fratrum, (quos decet puritate omnimodam in suis observare actionibus *b* & ab his abstinere propensius, per quos possit aliis exempli pernicies generari) famæ detrahitur plurimum & honorum. Nos his occurrere paternæ sollicitudinis studio intendentes, præsentis decreto sancimus: compositiones & pacta hujusmodi cum prælatis, capitulis, & c. rectoribus, & personis prædictis ab ipsorum fratrum conventualibus, prioribus, seu guardianis facta vel approbata, de suorum conventuum consilio & assensu (dum tamen, aliâ sint licita & honesta) debere ab ipsis fratribus in locis, in quibus fuerint facta perpetuo inviolabiliter observari: non obstante, quod magistri vel ministri *d* aut prioris generalium seu provincialium prædictorum non intervererint in eisdem assensus, nec ab ipsorum generalibus vel provincialibus capitulis existerint approbata: seu quod sedes Apostolica in iis, quæ per prædictos fratres minores facta fuerint, auctoritatem suam non præstiterit vel assensum.

DE PROCURATORIBVS.

TITVLVS XIX.

CAP. I.

Laicus potest esse procurator ad agendum & defendendum in causis spiritualibus.

Bonifacius octavus.

Non indiscretè iudex censetur egisse, procuratorem laicum ad agendum vel defendendum in causis spiritualibus admittendo. Cum regulariter qui non prohibetur expressè ad exercendum procuratoris officium, idoneus debeat reputari.

Procurator post litem contestatam potest dare alium procuratorem: ante non nisi datus fuerit in rem suam, vel à Domino habuerit mandatum de substituendo etiam non certam personam.

Licet autem à procuratore post litem contestatam ab eo, possit (cum Dominus sit litis effectus) dari alius procurator: antea tamen non potest nisi in rem suam sit datus: vel à Domino substitui alium (etiam certa non expressa persona) sibi fuerit concessa potestas.

Procurator ad negotia, potest dare alium procuratorem liberè & etiam quando cing. h. d.

Procurator verò datus ad negotia, potest liberè quando cing. alium deputare.

CAP. II.

Procurator ante litem contestatam etiam sine causa revocari potest, post litem contestatam non, sine rationabili causa: Dominus tamen bene potest adesse causa cum ipso procuratore, maxime si de collusionem timeat.

Idem.

Quanvis e procurator possit ante litem contestatam etiam sine causa liberè à Domino revocari, postea tamen ipso nolente nequit: nisi eum cum Domino inimicium fieri, vel suspectum, aut adversario affinitate conjungi, vel ejus heredem fieri, seu ingredi religionem, aut in longum peregrinari, vel ægritudine aut vinculis detineri contingat, seu alia rationabilis causa subsit, propter quam sit meritò revocandus. Verum, quanquam (nisi ut præmittitur) revocari non possit, Dominus tamen suæ causæ unà cum eodem procu-

a Vid. B. Thom. 2. 2. quæst. 93. per totam questionem. *b* In antiquis codicibus constanter legitur, actibus. *c* Dicitur, & deest in manuscriptis. *d* Hic text. habet locum in pactis factis cum laico. *e* Pro hoc c. vide quæ tradit Iason consil. 138. incip. revocatur in dubium. volu. 4. & Felinus in ca. ex parte Decani. extra de rescriptis.

ratore (maximè si de collusionem timeat) minime prohibetur adesse.

CAP. III.

Procurator habens mandatum substituenda, substitutum si post mandatum susceptum, etiam si eo non sit usus, revocare non potest: nisi & potestatem habuit revocandi. Si autem erit procurator ad plures causas, & in altera substituit, in alia remanet procurator. Ioan. Andr.

Idem.

Is, qui à a procuratore super hoc à Domino potestatem habente procurator exstitit substitutus, non potest post mandatum susceptum, etiam si eo usus non fuerit, (licet in delegato sedis Apostolicæ vices suas alteri committente aliud censeatur) ulterius revocari ab illo. Nisi revocandi potestas concessa fuisset eidem. Verum si cum ad plures vel ad omnes causas generaliter constitutus fuisset, in una tantum substituerit eandem, in aliis nequaquam prohibetur procuratoris officium exercere.

CAP. IV.

Procurator generalis non agit exigentia speciale mandatum: nisi cum aliqua illorum specificatione, vel libera potestate, hoc dicit. Zen.

Idem.

Qui ad agendum & defendendum, ac generaliter ad omnia (etiam si mandatum exigant speciale) constituitur procurator, ex vi generalitatis hujusmodi ad aliquem articulum, in quo speciale mandatum exigitur, admitti non debet. Sed si aliquis vel aliqui de articulis speciale mandatum exigentibus specificati *b* fuissent, adjecta clausula generali, tunc ad non expressos etiam admittitur. Procurator quoque absque speciali mandato juramentum deferre, transgigere, vel pacisci non potest: nisi ei bonorum vel causæ administratio liberè *c* sit concessa.

CAP. V.

Mandatum generale ad negotia, etiam ad judicia se extendit.

Idem.

Qui generaliter constituitur ad negotia procurator, agere ac experiri potest *d*, exceptis his casibus qui mandatum exigunt speciale.

Potest filius familiaris esse procurator, etiam absque patris assensu. Zen.

Nedum verò ad negotia, sed etiam ad judicia potest filius familiaris absque patris assensu fieri procurator.

Major annis xxxv. ad judicia, major xvii. ad negotia deputari potest procurator. h. d. Zen.

Licet autem quis post xvii. annum procurator ad negotia licitè deputetur: ad judicia tamen nisi major xxv. annorum fuerit, deputari nequit.

CAP. VI.

Ex duobus procuratoribus simul simpliciter constituti, alter si lus admitti non debet. Si vero in solidum, qui primo contestatur litem, admittitur altero totaliter excluso: nisi adjectum fuerit, quod non sit melior conditio occupantis: quo casu altero non prosequente, nec alium substituente, reliquus admittatur. h. d.

Idem.

Si duo e procuratores simul (non adjecto in solidum) deputentur, unus sine altero non debet admitti. Secus si sint in solidum constituti: sed tunc illius

a De materiæ vocationis procuratoris vide Cymum & aliam l. mandato. G. mandatis, & Joanneon Ananiam consil. 25. incip. utrum presentatio. & Paulum de Castro consil. 361. incip. venerabilis vir. *b* Vid. l. legata multiter. de lega. 1. & Deci. in l. 1. de reg. jur. Font. *c* alias, ita: libera. *d* Vid. l. 1. §. munus. ff. si quid in frau. patr. de Anch. Font. *e* Ad hunc textum vide quæ dicit Felinus in c. 2. ext. de testi. adde Socinum consil. 11. incip. circa presentem. lib. 1.

metor erit conditio, qui per litis contestationem negotium primitus occupabit. Post occupationem autem huiusmodi; alter se intrinsece nequibit ulterius, cum ille litis dominus sit effectus: nisi dictum in constitutione fuisset, quod non fieret melior conditio occupantis. tunc enim si eum, qui occupavit, infirmari, mori, abscindari, vel alias impediri contingat, aut si prosequi forte nolit, poterit alter suscipere ac perficere negotium ab alio inchoatum, dum tamen ab alio non fuerit alius substitutus: nam si sit, is præferri debet eidem.

Procurator datus in solidum, qui occupaverat negotium, ex impedito exclusus, non reassumit: nisi altero impedito, b. d. Dominicus.

Ceterum ubi nullo substituto, alter suscipit negotium prosequendum, is, qui occupavit primitus, ipsum resumere postea impedimento cessante nequibit: nisi forsitan illum contingeret a impediri:

In conspectu spiritualibus ex duobus procuratoribus simul simpliciter datus iudex eligi magis idoneum, qui solus prosequi poterit: nec alius admittitur, nisi primo legitime exclusus, b. d. Dominicus.

Sanè in electionum, postulationum, provisionum, & aliorum spiritualium negotiorum causis (cum talia clericorum expeditionem exigere dignoscantur), volumus specialiter observari, ut si plures procuratores simul in eis fuerint non in solidum deputati, iudex (ne propter eorum concursum negotia eadem intricari contingat) idoneiorem ex ipsis eligere valeat: & ille solum modo prosequatur, habeatque quicquid cum illo sic electo factum extiterit, plenam roboris firmitatem: nec ad prosequendum alius admittatur postmodum, nisi prout eum, qui non occupat negotium, censimus post occupationem factam ab alio superius admittendum:

CAP. VII.

Procurator, qui renuit acceptare mandatum, poenitere potest, quando constituitur in eadem perseveraverit voluntate.

Idem.

Licet si is, qui procurator constituitur ab absente, dixerit presentatum sibi suscipere nolle mandatum: hoc tamen nequaquam obstante, quando constituitur in eadem perseveraverit voluntate, ipsum acceptare poterit, et quandoque placebit.

CAP. VIII.

Domnus datus procuratorem, quoties contingit eum abesse, causam tractando procuratorem non intelligitur revocare: secus si simpliciter: nisi expresse protestetur, quod ipsum revocare non intendit: vel alius hoc appareat ex probabilibus conjecturis. Ioan. And.

Idem.

Si quem sub ea forma, quoties te abesse contigerit: constitueris procuratorem ad causam, non idem (licet tractes eam postmodum per teipsum) procuratorem ipsum dignosceris revocare, quinimo procurator idem procuratoris assumet officium, quandoque te contingit absentare. Secus si simpliciter a te fuerit constitutus: tunc enim sive ante litem contestatam sive post ad causam ipsam venias, non ut ipsi procuratori assistas, sed ut causam tractes eandem, tractando ipsam eum revocate censebis: nisi dicas expresse, quod ipsum vis in officio procuratoris (hoc non obstante) manere, vel nisi quod non animo revocandi hoc facias, ex aliquibus appareat conjecturis, ut si forsitan aliquis imminet articulus, in quo tu melius nosse veritatem, aut si sit procurator ipse infirmus, vel forsitan se absentet, seu quicquid aliud accidat, propter quod ipsi causæ tua sit presentia opportuna.

a Aliis, contigerit. *b* ad hunc text. vid. qua dicit Alex. consil. 57. incip. revocatur in dubio. *l. s.* *c* Vid. l. consensu. ff. de arb. et obliq. Font. *d* Una prescriptio tollit aliam. de presum. l. item. de integ. rescri. d. divm. Font.

CAP. IX.

Tria dicit. Primo, quod procurator ad contrahendum matrimonium debet habere speciale mandatum. Secundo, quod talis procurator non substituitur: nisi ad hoc mandatum habeat. Tertio, quod si talis procurator revocatus etiam ignoranter contraxit, non tenet matrimonium. Ioan. And.

Idem.

Procurator a non aliter censetur idoneus ad matrimonium contrahendum, quam si ad hoc mandatum habuerit speciale. Et quamvis alius is, qui constituitur ad negotia procurator, alium dare possit: in hoc tamen casu (propter magnum quod ex facto tam arduo b posset periculum imminere) non poterit deputare alium, nisi hoc eidem specialiter sit commissum. Sanè si procurator antequam contraxerit, a domino fuerit revocatus, contractum postmodum matrimonium ab eodem (licet tam ipse, quam ea, cum qua contraxit, revocationem huiusmodi penitus ignorarent) nullius momenti existit, cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere nequiverit.

DE IIS, QUÆ VI METUSVE CAUSA FIUNT.

TITVLVS XX.

CAP. I.

Excommunicationis, suspensionis, vel interdicti absolutio, vel revocatio per vim extorta, non tenet: & extorquens excommunicatus est ipso iure. Ioan. And.

Gregorius X. in Concilio generali Lugdun.

Absolutionis beneficium, ab excommunicationis sententia, vel quacumque revocationem ipsius, aut suspensionis, seu etiam interdicti per vim vel metu extorta, presentis constitutionis auctoritate omnino viribus vacuumus. Ne autem sine vindicta violentiæ crescat audacia, eos, qui absolutionem seu revocationem huiusmodi vi vel metu extorserint, excommunicationis sententia decernimus subiacere.

DE RESTITVTIONE IN INTEGRUM.

TITVLVS XXI.

CAP. I.

Ecclesia post quadriennium non admittitur ad petendum restitutionem contra sententiam, vel contractum, nisi rationalis aliqua causa hoc suadeat. Ioan. And.

Gregorius IX.

Ecclēsia, quæ ad retractandam sententiam, vel contractum, per beneficium restitutionis in integrum, postulat se admitti, si quadriennii spatium post sit lapsum, & negligenter omiserit, non est ad beneficium huiusmodi admittenda. e Nisi pravariationis, vel fraudis manifesta probetur super hoc intervenisse commentum: aut alia rationalis causa subist, quæ superioriorem movere debeat ad idem beneficium concedendum.

CAP. II.

Ecclesia contra confessionem, qua lapsa fuit, admittitur intra quadriennium, per beneficium restitutionis in integrum: postea non, nisi per viam iuris communis. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

a Vid. Ancharanum consil. 228. incip. A duas filias habebat. & duobus consil. seq. Antonium Butrum consil. 64. incip. A duas filias habuit. & consil. seq. & Alex. consil. 146. incip. in causa & l. i. & consil. 149. incip. vis processu. lib. 5. *b* Et ideo non decetur iuramento per iudicem delato. Bald. in Ladmonenii. Font. e Iste verficulus habet etiam locum in aliis personis, quibus ista restitutio competat. Phil. Font.

Si adversus confessionem in iudicio a se factam, laesa ecclesia beneficium restitutionis in integrum, intra quadriennium ab ipsius confessionis tempore computandum, petere negligenter omittat: non est (nisi aliquid rationabile appareat, quod aliud iussit facendum) ad hoc petendum ulterius admittenda. Vbi verò per viam communem revocationis erroris, quem in facto prætendit, vult adversus suam confessionem ecclesia se iurare: hoc quandocumque poterit, donec negotium sit finitum.

DE ARBITRIS.

TITVLVS XII.

CAP. I.

Si ex tribus arbitris duo concordent in summa, tenet illorum sententia: si omnes discordant, tenet sententia de summa minoris.

Bonifacius VIII.

Sex tribus arbitris, et duo in decem, & tertius in quinque condemnent, debet sententia prevalere duorum. Licet cum unus in XV. alius in X. tertius verò in quinque pronunciant: illius, qui dixit de summa minori (cum in illa omnes concordantes existant) sententia efficax censetur.

CAP. II.

Si ex tribus arbitris unus nolit examinando vel definiendo negotio interesse, duo procedere poterunt, ac si ille praesens esset. Circa iudices autem antiqua iura serventur. Ioan. Andr.

Idem.

VT quaestionibus (quae plerumque propter arbitrorum voluntariam seu malitiosam absentiam remanent indecisa) finis celerius imponatur: Statuimus, ut si ex tribus arbitris a patribus electis, eorum aliquis ab aliis legitime requisitus ad examinandum vel definiendum non cum eis negotium, super quo in ipsos extitit compromissum, non curaverit (cessante impedimento legitimo) convenire: duo praesentes, penes quos (licet lex civilis aliud innuere videatur) totalem eo casu remanere decernimus potestatem, possint (malitiosa seu voluntaria illius absentia non obstante) dictum examinare negotium, & liberè definire, sicut possent illo praesente, nec volente, cum eis in unam sententiam concordare: et sic ipse absentia praesentia repleta divina eum reprensus faciat pro praesente. Circa iudices verò antiqua iura volumus immutari.

a Vid. Bart. in litem si unus. & item si plures. ff. eod. tit.

FINIS LIBRI PRIMI

SEXTI DECRETALIVM

LIBER SECUNDUS.

DE JUDICIIS.

TITVLVS PRIMVS.

CAPITVLVM I.

Judex delegatus non habens ad hoc speciale mandatum à Papa, non potest compelli partem, ut personaliter coram eo compareat: nisi ex rationabili causa. Ioan. Andr.

Innocentius IV. in generali Concilio Lugdunensi.

JURIS esse ambiguum non videtur, iudicem delegatum, (qui à sede Apostolica mandatum ad hoc non receperit speciale,) jubere non posse alterutram partium coram se personaliter in iudicio comparere. Nisi causa fuerit criminalis *a*, vel nisi pro veritate dicenda, vel pro juramento calumniae faciundo, vel alijs juris necessitas partes coram eo exegerit personaliter praesentari.

CAP. II.

Mulieres personaliter ad iudicium (quacumque causa in iure non expressa) invita trahenda non sunt: sed si necessarium sit ipsarum testimonium in causa, iudex expensis producentis interdum ibit, interdum mittet: & iudex fraudulentè vadens, excommunicatus est. Mulieres religiose, etiam volentes, extra monasterium suum ex aliqua causa personaliter ad iudicium trahi non possunt: quod contra praedicta fit, est irritum. Ioan. Andr.

Bonifacius VIII.

Mulieres *b* (quas vagari non convenit, nec virorum coetibus immisceri) auctoritate litterarum se-

dis Apostolica, vel legatorum ipsius, aut alia quacumque, ad iudicium personaliter evocari, vel trahi invitae, causa serendi testimonium, aut alia qualibet (quae in iure non exprimitur) prohibemus. Sed cum necessarium fuerit testimonium earundem, iudex (in expensis partis producentis easdem) rebellionem aut aliam personam idoneam ad eas transmittat: vel si forte talis casus occurrerit, quo, iure prohibente, receptio testium alteri committi non possit: iudex *a* tunc propter hoc personaliter ad illas accedat, aut (si talis sit persona iudicantis conditio, quod id per ipsum non deceat fieri, vel non possit) mittat ad eam pro viso quòd casus huiusmodi (videlicet ut iudex vadit personaliter) non fingatur: nec fraus interveniat in hac parte. Alioquin factor huiusmodi vel fraudator, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat.

Ceterum foeminae religiose, praesertim quae debent sub clausura morari *b*, extra suum monasterium vel clausuram non voveant ad iudicium, vel trahantur ex quavis causa personaliter: etiam si ad hoc voluntas accederet earundem. Decernimus quoque, ut ipso iure sit irritum & inane, si quid contra praemissa contigerit attentari.

a Vid. Bart. in litem si unus. ff. de pub. iudic. Fon. b Vi. de l. ser. de proc. l. ser. vus. C. de iud. & l. ser. ff. de reg. iur.

a Al. via praesens iudex propter hoc, &c. b causa relig. hoc licet. V. l. ff. de in ius voc. l. ser. vos ad iust. ff. de ali. & ab. l. e. CAP.

CAP. III.

Major XIV. annis, per se & per procuratorem, potest agere & defendere causam spiritualem: minor XIV. per se non agit, sed per procuratorem, vel per curatorem datum auctoritate ordinarii ecclesiastici iudicii: & etiam delegatus ad causas illas. Filiusfamilias sine patris assensu agit causam spiritualem. h. d. Ioan. Ant.

Idem.

Si annum quartumdecimum tuæ peregristi ætatis, in Beneficialibus & aliis causis spiritualibus, necnon & dependentibus ab eisdem, ac si major XXV. annis existeres, ad agendum, & defendendum, per te, vel per procuratorem a, quem ad hoc constituendum decreveris, admitti debebis. Si verò intra XIV. annum existat, per te agere, aut defendere non poteris super ipsis: sed per te tuum Episcopum, vel per officialem ejusdem, tibi curator dabitur ad lites hujusmodi exercendas: aut tu ipse (si major infante fueris) cum auctoritate alterius eorundem procuratorem ad eas poteris deputare. Delegatus etiam Apostolice sedis, & subdelegatus ab eo, tibi (si non habeas) curatorem dare valeant, vel auctoritatem constituendi procuratorem præstare, ad illas causas, vel lites duntaxat, quæ coram ipsis fuerint ventilandæ. In hujusmodi quoque litibus sive causis, quanquam in potestate patris existas b, nec alias absque ipsius assensu, in iudicio regulariter esse possis (cum de iis te intromittere non habeat) nequaquam requiri debet assensus.

DE FORO COMPETENTI. TITVLVS II.

CAP. I.

Archiepiscopus omisso appellationis articulo, vel per viam querelæ, de causa subditorum suffraganeorum, etiam ipsi consentientibus, non cognoscit. h. d. w. g. ad s. Neg.

Innocentius IV. c.

Romana ecclesia: & infra. Nec appellationis articulo prætermisso, nec alias etiam, (cum minime appellatum extiterit) Remen. Archiepiscopus vel eius officialis d, de causis clericorum tanquam iudices (licet in ipsos iidem clerici de facto consentiant) absque dioecesanorum suorum voluntate cognoscant.

Archiepiscopus subditos suffraganeorum non potest compellere causas delegatas ab eo suscipere, suas sententias & præcepta exequi, vel iustitiam in causis ad eos devolutis ferre: nisi consuetudo aliud disponat. h. d. Dominicus.

Neque suffraganeorum Remensis ecclesie subditos ipsorum delegationem suscipere, vel sententias & præcepta exequi, aut in causis per appellationem devolutis ad eos, testimonium (nisi aliud in his tribus de consuetudine obtineat) perhibere compellant.

Archiepiscopus contra officiales, vel prelatos suffraganeorum (consuetudine aliâ non disponente) & contra subditos ipsorum, pro salerni advocatorum & procuratorum causarum fori Archiepiscopi, iudex competens non est. h. d.

Nec etiam suffraganeorum ipsorum officiales, aut Archidiaconos, Archipresbyteros, & alios inferiores prelatos, suffraganeis eisdem subiectos (dummodo aliud eis contraria consuetudo non tribuat) nec subditos suffraganeorum ipsorum, super salariis advocatorum & procuratorum in causis (quæ in Remen. ventilantur curia) cogant querelantibus in sua præsentia respondere.

Archiepiscopus non compellet inuitos contrahentes aliarum dioecesium, in sua propria coram se respondere: nisi ibi inveniuntur. Sed si citati nolunt comparere, vel malitiose se occultant, ne ci-

a Nota, ubi cum minor legitime potest interesse iudicii, ibi potest constituere procuratorem. Vid. l. c. si de moment. posses. Font. b Vid. c. in decorem. de atar. & qualis. c In quodam manuscr. inuenitur Innoc. III. d alius, officialis.

tentur, in bonis ipsorum sua dioecesi potest missionem facere, vel in alia decernere per ordinarios faciendam. h. d.

Contrahentes verò aliarum dioecesium, super contractibus initis in Remensi dioecesi ab eisdem (nisi inuentantur ibidem) trahere coram se non debent inuitos: licet in possessionem bonorum, quæ ibi habent, etiam cum alibi copiam sui faciunt, si eorum auctoritate citati & comparere contemnunt, possint missionem facere contra eos: vel (si forte malitiose seipos occultent, ne citatio perveniat ad eosdem) decernere faciendam in possessionem bonorum, quæ in alia etiam dioecesi obtineri noscuntur: sed tunc loci dioecesanus ad denunciationem ipsorum faciet hujusmodi missionem.

Non potest archiepiscopus suos clericos mittere in dioecesi suffraganeæ, ut coram eis fiant contractus, vel iam facti approbentur. Nec si facti vel approbati fuerint coram illis, possint suffraganeorum subditos coram se compellere litigare super illis; nec excommunicare suffraganeorum officiales vel subditos, si nolunt litigare coram ipso. h. d. ad finem. secundum Dominicum.

Nec clericos suos mittant ad suffraganeorum ipsorum h dioeceses pro inuendis vel recognoscendis contractibus coram ipsis. Nec eorundem suffraganeorum subditos compellant coram se occasione hujusmodi iuristare. Neque potest Archiepiscopus ipse in suorum suffraganeorum officiales & subditos (pro eo quod vocati ab ipso, nolunt querelantibus in sua præsentia respondere) ecclesiasticam exercere censuram.

CAP. II.

Iudex secularis, qui vult clericum compellere ad debita (etiam liquida) solvenda, per ecclesiasticum iudicem desistere compellatur. Ioan. Ant.

Bonifacius VIII.

Seculares e iudices, qui (licet ipsis nulla competat iurisdictio in hac parte) personas ecclesiasticas ad solvendum debita (super quibus coram eis contra ipsas eorum exhibentur literæ, vel probationes aliæ inducuntur) damnabili præsumptione compellant d, à temeritate hujusmodi per locorum ordinarios, censura ecclesiastica decernimus compellendos.

CAP. III.

Ratione iuramenti laicis (ut illud servet) coram iudice ecclesiastico convenitur.

Idem.

Qui C. laicus (pro quo solvisti certam pecuniæ quantitatem, in qua pro eo te fideiussorio nomine obligaveras) te servare recuset indemnem, contra iuramentum à se præstitum temere veniendo: Ipsum coram ecclesiastico iudice (ad cuius forum ratione iuramenti causæ hujusmodi cognitio noscitur pertinere) de jure poteris convenire. Vt ipsum monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam e, quod te super prædictis (ut teneatur) servet indemnem, prævia ratione compellat.

DE LITIS CONTESTATIONE.

TITVLVS III.

CAP. I.

Peremptoria litis contestationem non impedit: nisi sit de re semel finita. Ioan. Ant.

Innoc. III. in consilio Lugdun.

Exceptionis peremptoria, seu defensionis cuiuslibet, principalis cognitionem negotii contin-

a Vid. l. sed interpellatus. s. i. ff. de arbit. b al. suorum. c Vid. quæ laicæ tradit Alex. consil. s. l. i. d dicit Per. de Ansb. quod ipsi laici saltu hujusmodi probationibus sine sententia compellebant clericos per sua statuta. unde not. quod sicut sententia non ardet non subditum, ita etiam statuta. e. fin. supr. dist. s. consil. eo. h. Font. e Non ergo potest capere personas aut res earum. Do. Pet. de Ansb. Phil. Font.

gentis, ante litem contestatam objectus, nisi de re iudicata, transacta, seu finita excipiat litigator, litis contestationem non impedit, nec retardet: licet dicat objector quoddam rescriptum non fuisse obtentum, si, quæ sunt impetranti opposita, fuissent exposita deleganti.

CAP. II.

Ter exceptionem peremptoriam, non fit liti contestatio. Ioan. Andr.

Bonifacius VIII.

Sublato ab actore libello, ex parte rei exceptio peremptoria proponatur, nequaquam per hoc liti contestatio intelligitur esse facta. Imò ea non obstante (nisi sit de illis exceptionibus, quæ liti contestationem impediunt) fieri oportebit eadem.

DE IURAMENTO CALUMNIÆ.

TITVLVS IV.

CAP. I.

Non est de substantia, quod statim post litem contestatam iuratur de calumnia. Ioan. Andr.

Bonifacius VIII.

SI de calumnia, seu de veritate dicenda, in primo liti exordio non iuretur (ut debet) poterit postmodum in qualibet parte liti jurari: cum huiusmodi iuramenta præstari ab initio, de substantia ordinis iudicarii non existat.

Non annullatur processus, licet tacite omittatur calumnia iuramentum. h. d.

Propter omissionem quoque tacite in tota causa calumnia iuramentum, iudicialis processus, aliàs factus legitime, non est nullus, nec etiam annullandus.

Præcipit quod in spiritualibus simul de calumnia, & de veritate iuretur. Ioan. Andr.

Quamvis *a* in causis spiritualibus (in quibus debet de veritate dicenda jurari) canones non indicant alicui calumniæ iuramentum: nos tamen (quia frequenter calumniari videmus in ipsis) utile reputamus, quod simul (sicut plerique observant) tam de veritate dicenda, quam de calumnia (ut via præcludatur calumniis) jurari debeat in eisdem. *vid. c. 2. x. h. d.*

CAP. II.

In causa appellationis jurari debet de calumnia, & veritate dicenda.

Idem.

In appellationis causa (quanquam in principali iuramento fuerit præstare debemus calumniæ iuramentum. Et idem in iuramento de veritate dicenda volumus observari.

Procurator deputatus post iuramentum calumniæ, iurabit de calumnia. h. d.

Procuratores quoque (qui post iuramentum calumniæ deputantur) teneri volumus (ut calumnia vitetur ab ipsis) ad subeundum huiusmodi iuramentum: etiam si a suis dominis, quid ponere, aut respondere, seu agere debeant, sint instructi.

Iudex quoties sibi videtur, exigit iuramentum malitiæ: etiam si de calumnia, vel veritate iuratum sit. Ioan. Andr.

In omnibus autem causis, nedum ante, sed etiam postquam liti fuerit contestata, si de veritate, si de calumnia sit iuratum in ipsis, potest iudex a partibus exigere iuramentum malitiæ, quoties viderit expedire.

a Circa istum §. nota, quod iuramentum de calumnia differt à iuramento de veritate. l. 1. §. quod observari. e. eod. Nam iuramentum de calumnia est de credulitate: unde si aliud sit, non est perjurium, quemadmodum dicitur de iuramento partis respondentis articulo per non credit. neg. respondens confitetur. sed solum relevat ad versuram ab onere probandi. Pet. de Anc. Font.

CAP. III.

Procurator habens speciale mandatum, iurat de calumnia. Ioan. Andr.

Idem.

Nullam *a* tibi iudex injuriam fecisse censetur, qui procuratorem tui adversarii constitutum, ad causam habentem super hoc speciale mandatum, admisit præstandum in ea calumnia iuramentum.

DE RESTITVTIONE SPOLIATORVM.

TITVLVS V.

CAP. I.

In civilibus non admittitur spoliationis exceptio, facta ab alio quam ab actore. In criminalibus admittitur facta à tertio, dummodo sit de tota substantia vel maiori parte. Exceptio probari debet intra quindecim dies: aliàs fit condemnatio expensarum. Ioan. Andr.

Innocentius IV. in Concilio Lugdun.

Frequens *b* & assidua nos querela circumstrepit, quod spoliationis exceptio nonnunquam in iudiciis calumniosè proposita, causas ecclesiasticas impedit & perturbat: dum enim exceptioni insinuitur, appellationes interponi contingit, & sic intermittitur, & plerumq; perimitur causa cognitio principalis: & propterea nos, qui voluntarios labores appetimus, ut quietem aliis præparemus, finem litibus cupientes imponi, & calumniæ materiam amputare: Statuimus, ut in civilibus negotiis, spoliationis objectu (quæ ab alio, quam ab actore facta proponitur) iudex in principali procedere non postponat. Sed si in civilibus ab actore, in criminalibus autem se spoliatum reus asserat, à quocunque intra quindecim dierum spatium (post diem, in quo proponitur) quod asserit comprobabit: alioquin in expensis, quas interim actor ob hoc fecerit (iudiciali taxatione præhabita) condemnatur: aliàs (si iudici æquum visum fuerit) puniendus. Illum autem spoliatum intelligi volumus in hoc casu (cum criminaliter accusatur) qui tota sua substantia, vel maiori parte ipsius se per violentiam destitutum affirmat: & secundum hoc loqui canones, sano credendum est intellectu: quia nec nudi contendere, nec inermes inimicis opponere nos debemus: habet enim spoliatus privilegium, ut non possit exui jam nudatus.

Excipiens de spoliatione facta à tertio, intra certum tempus à iudice statuendum debet restitutionem petere, aliàs accusatur exceptione non obstante. Ioan. Andr.

Solet *d* autem inter scholasticos dubitari, si spoliatus à tertio, de spoliatione contra suum accusatorem excipiat, an ei tempus à iudice debeat indulgeri, intra quod restitutionem imploret: ne forte sic velit existere, ut omnem accusationem eludat, quod satis æquitatis & iustifonsum æstimamus. *e* Quod si intra tempus indultum restitutionem non petierit, & causam cum poterit, non ducat ad finem: non obstante spoliationis exceptione deinceps poterit accusari.

Agenti super rebus ecclesiasticis, non obstat exceptio spoliationis privatarum rerum, vel è converso. Ioan. Andr.

Ad hoc facimus, ut rerum privatarum spoliatio agentis super ecclesiasticis, vel è contrario, nullatenus opponatur.

CAP. II.

Ecclesia, qua petit restitutionem decimarum (quas se distulit)

a De intellectu vide Matthæum sing. 249. incip. nota, quod si dominus adde Innoc. & Alexan. in l. qui bona. §. si aliene. ff. de damn. infest. *b* vide Matthæum de assensu decim. c. al. contrahat. *d* in antiq. Codic. ut, si les enim. *e* extram. m. m.

pat. acciam

pericium alterius possidisse) non audetur, nisi probet possessionem legitimam. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

Addecimas a, quas canonici b sancti Nicolai se asserunt intra parochiam ecclesie B. clerici possidisse aliquandiu, & eis per eundem clericum spoliatis fuisse, nequaquam debent restitui, nisi eviderent docuerint, quod eorum possessionem legitime assecuti fuissent. Quia eas occupasse iniuste verisimiliter presumuntur, cum proveniant ex prædiis intra alienam parochiam constitutis. Sitque manifestum (nisi aliud ostendatur) eas de jure communi ad eandem ecclesiam pertinere.

DE DOLO ET CONTUMACIA.

TITVLVS VI.

CAP. I.

Ad contumaciam condemnatur in expensis: nec citatur ulterius ad suam petitionem reus, nisi caveat de veniendo & comparendo.

Innocentius IV. c.

Actor qui ad terminum venire, ad quem citari adversarium fecerat, non curavit, venienti reo in expensis d, (propter hoc factis legitime) condemnatur. Ad citationem aliam minimè admittendus, nisi sufficienter caverit, quod in termino fideliter debeat comparere.

CAP. II.

Iudex appellatorem & recedentem citare ulterius non tenetur, si reus in causa procedere: nisi forsitan appellatori renunciet. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

Eum, qui à tua interlocutoria vel gravamine, quod per te sibi proponit illatum, à tua præsentia recedit appellans, (cum protestari videatur hoc ipso se nolle coram te de cætero litigare) citare ad alia, quæ postea in iudicio faciendæ incumbunt, vel etiam ad sententiam audiendam, nisi spontè appellatori suæ renunciet) non tenetur. Nec idèò minus (quod in ejus absentia processeris) tuus processus validus reputari debet.

DE EO QVI MITTITVR IN POSSESSIONEM CAUSA REI SERVANDAE.

TITVLVS VII.

CAP. VNIC.

Quando agitur de beneficio ecclesiastico, ob contumaciam reus non fit missus in possessionem, sed ad sententiam lite non contestata proceditur.

Innocentius IV. c.

Eum f, qui (super dignitate, personatu, vel beneficio ecclesiastico obtinendis) cum aliquo litigat possessore, ob partis adversæ contumaciam, causa rei servandæ in ipsorum possessionem statuimus non mittendum: ne per hoc ad ea ingressus patere valeat vitiosus. Sed liceat in hoc casu (contumacis absentiam divina replente presentia) etiam lite non contestata g, diligenter examinato negotio, ipsum sine debito terminare.

a Vid. Matth. de assult. deci. 326. b vide Bald. gl. 2. c. fin. sup. de procur. Font. c. alata: Innoc. IV. in concil. Lugdun. d. vid. Bald. in l. sanctimus. C. de iud. & c. finem libris. de dol. & contum. Font. c. alata: Innoc. IV. in concil. Lugdun. f. Amplia istud cap. ad fructus beneficiorum, nec fiet eorum sequestratio nisi in Clem. II. de seq. pos. Phil. Font. g. Vbi contra contumacem non mittitur in possessionem, & si mora est periculosa, proceditur ad definitum vana.

VT LITE PENDENTE NIHIL INNO-

VEHUR.

TITVLVS VIII.

CAP. I.

Si ex duobus litigantibus electus alter decedat, renunciet, vel à prosecutione causa excludatur, si lite pendente cum re liquo fuerit alia electio facta, non tenet.

Bonifacius VIII.

Dispensii, quæ propter electiones diversas ecclesie patiuntur interdum, occurrere cupientes: Statuimus, ut si (aliquibus apud sedem Apostolicam, vel alibi litigantibus, super electionibus de se in discordia celebratis) aliquem ipsorum moti, vel suo juri renunciare, aut à prosecutione ipsius contigerit quoquo modo excludi: ad electionem aliam (lite super electione superstitis electi pendente) nullatenus procedatur. Alias attentata contra hoc electio, ipso jure viribus non subsistat.

CAP. II.

Si beneficiatus (contra quem super beneficio litigatur) cedit, vel decedit, si alius lite pendente cum superstito fuerit electus, non valet electio. Si vero aliquis (quorum interfit) ad defensionem litis velit admitti, in eo statu, in quo erat causa, admittentur. Ioan. And.

Idem.

Si ij (contra quos super dignitatibus, personatibus, vel aliis ecclesiasticis beneficiis, quæ possident a litigatur) lite pendente cedant, vel fortè decedant: ne propter novos adversarios (qui malitiosè interdum petitoribus surrogantur) litigia in ecclesiarum dispendium prorogari contingat: statuimus, ut dignitates, personatus vel beneficia hujusmodi (donec contra superstitis lis finita fuerit) aliis nullatenus conferantur, nec ad ea eligatur quispiam, vel etiam præsentetur. Quod si fecus actum fuerit, eo ipso irritum habeatur. Sanè si ad defensionem ipsius litis, aliqui quorum intererit, petierint se admitti, eos in illo statu, in quo ipsam invenerint, decernimus admittendos.

DE CONFESSIS.

TITVLVS IX.

CAP. I.

Super facto negativo per partem improbabili (si iudici videbitur) est admittenda positio. Dominicus.

Innocentius IV. in concil. Lugdunens.

Statuimus b, ut positiones negativas (quæ probari non possunt nisi per confessionem adversarii) iudices admittere possint, si æquitate suadente viderint expedire.

CAP. II.

Si reus iustis positionibus respondere recusat, vel si contumaciter recedit, habebuntur pro confessis: secus si prius, quam sic iussit esset, contumax fuerat: nam tunc procedetur contra eum tanquam contra contumacem. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

Si post præstitum veritatis aut calumnie iuramentum, reus vel procurator ipsius, positionibus ab adversario sibi factis interrogatus, iustusque à judi-

a Not. Phil. & Pet. de Anch. cap. quod in beneficiis est vera possessio, & illa est causa quare in talibus sunt possessoria, sicut in profanis: & limitant sibi textum Anch. & Dominicus, non procedere in petitore decedente: neg. obstat Clem. 16. si abero. in eod. quia illa intelligitur, quando nulla lu pendet mortuo petitore: item limitatur text. quando lu esset inter provisum petitore: item quem spectat providere. Phil. hinc Font. b vide Paul. de Casse. conf. 167. incip. ad primum. vel. 2. & Cyn. l. 2. §. sed cura, c. de jur. cal.

Eccc

ce a respondere, absque rationabili causa recuset, aut nolit, seu contumaciter se absenter, haberi debet (super iis, de quibus in ejusdem positionibus interrogatus extitit) pro confesso. Verum si antequam respondere sic iussus fuerit, eum contumaciter absentari contingat, tunc pro confesso non debet haberi: sed est aliis contra eum, tanquam contra contumacem (prout ratio dictaverit) procedendum.

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

TITVLVS X.

CAP. I.

Socius in crimine simoniae admittitur in testem, si sit socius criminis tantum, & agatur civiliter: alias non. Ioan. And.

Gregorius IX. in concilio generali

Lugdunensi.

Mediatore (per quos scelus simoniae plerumque committitur) ad testimonium contra sceleris ejusdem auctores (in detestationem criminis) admittuntur, si non agatur criminaliter, sed civiliter, & evidenter exinde non fuerint assecuti.

CAP. II.

Ponit modum remissionis curiae: & dat modum jurandi super positionibus, & dicit per quem jurare debeat: dat modum respondendi, & modum testes probatorios reprobandi, & reprobatorios iterum reprobandi. h. d. Ioan. And.

Idem.

Praesentium auctoritate mandamus, quatenus in causa, quae inter Abbatem & conventum S. Nicolai Andegavensis ex una parte, & priorem & conventum de Paldigen. Lyconen. diocesis ex altera (super eo quod iidem Abbas & conventus, se ab ipsis Priore & conventu de Paldigen. possessione subjectionis ejusdem prioratus asserunt spoliarios, & super irritanda quaedam compositione olim inita inter partes, & rebus aliis) vertitur: ab eisdem Abbate & priore, nomine suo, & in animas conventuum eorumdem, vel majoris & sanioris partis ipsorum, recepto juramento de veritate dicenda: injungas dictis Abbati & priori, (ut tam ponendo, quam respondendo) dicant veritatem, quam (super positionibus tibi sub bulla nostra transmissis) ipsi sciunt, & per illos intelligunt in quorum animas juraverunt. Praeterea sigillatim super quolibet articulo in qualibet positione contento facias a partibus sufficienter ad invicem responderi: nulla prorsus ab eis super ipsis positionibus contradictione recepta. Sine juramento autem a syndico utriusque partis quid sciat de hujusmodi positionibus vel credat, inquiras. Testes etiam, quos super articulis sub eadem bulla transmissis, pars dictorum prioris & conventus dixerit producendos, ad reprobandos testes partis alterius in causa principali productos (quorum nomina in eisdem articulis continentur) usque ad Kal. Novemb. proximo futuri, examines (secundum partis adversae interrogatoria, quae tibi sub eadem bulla transmittimus) diligenter: primo tamen in personam cujuslibet testis a praedictis Abbate & conventu producti, facta sigillatim specificatione criminum, & aliorum obsectorum sibi, in eisdem articulis contentorum. Si vero dicti Abbas & conventus aliquos testes coram te producerint, contra testes b

a Vide supr. e. prox. & ff. de interrog. tit. l. si sine. supr. de dolo. sicut tibi de hoc Ioan. And. b Not. quod iudex potest praefigere sermone ad reprobandas personas testium ante publicationem attestatorum. Nam attestations publicatae non erant, quia iudex non causas secretorum remittit. Res. de Arch. Font.

ab eisdem priore & conventu producendos juxta articulos (quos ipsi Abbas & conventus, tibi super reprobatione testium productorum prioris & conventus in eadem causa a producendo) percipere, ac eos usque ad Kalendas Februarii proximo futuri diligenter examinare procure: simul specificatione criminum, & aliorum (quae contra testes eorumdem prioris & conventus obiecta fuerint) observata: prius tamen praestito juramento a procuratore dictorum Abbatis & conventus, quod ad hoc ex malitia non procedant.

CAP. III.

Advocatus vel procurator principalis causa, in causa appellacionis testificari non potest. Juramentum autem (presumptum faciente pro appellante) sibi deferri non debet, nisi iudex videam, Dominicus.

Innocentius IV. in generali concilio

Lugdunensi.

Romana ecclesia: & infra. In appellacionis causa, is qui appellantis procurator vel advocatus in prioris iudicio fuerat, non recipiatur in testem. Neque indistincte ipsi appellanti (presumptione faciente pro eo) delectatur etiam juramentum: sed tunc cum inspectis personarum & ipsius causae circumstantiis, id fuerit faciendum.

DE IVREIURANDO.

TITVLVS XI.

CAP. I.

Tralate, canonici, rectores, & officiales locorum, qui iurata statuta, & consuetudines loci vel ecclesiae servare, praetextu tali juramenti non obligantur ad illicita, impossibilia vel obviantia ecclesiasticae libertati: nec ad ea debet inventio sua referri. Ioan. And.

Nicolaus III.

Contingit b in nonnullis ecclesiis de earum consuetudine observari, quod nec ipsarum praelati (cum primo ad ecclesias ipsas accedunt) admittuntur, nec canonici (cum de recipiendis ibidem novis canonicis agitur) aliter recipiuntur in ipsis, nisi iurent statuta & consuetudines ipsarum ecclesiarum, scripta & non scripta inviolabiliter observare. Inter laicos etiam in multis civitatibus, castris, & terris, in suis potestatibus, rectoribus vel officialibus assumendis, consuetudinis morbus strepit: quod potestates, rectores, & officiales huiusmodi, ad potestarias, rectorias & officia eadem (nisi prius servaturos se statuta ipsorum locorum clausa c juraverint) nullatenus admittantur. Quia vero in statutis, consuetudinibusque supradictis interdum aliqua reperiantur illicita seu impossibilia, vel obviantia ecclesiasticae libertati (ne sub tali generalitate jurandi, sic jurantibus peccandi occasio praebatur, cum juramentum non fuerit, ut esset iniquitatis vinculum; institutum) hac generali constitutione animarum periculis obistere cupientes: praecipimus a quibuscunque scientibus contineri in praedictis consuetudinibus & statutis, illicita, impossibilia vel libertati ecclesiasticae obviantia, iuramenta huiusmodi aliquatenus non praestari. Et alia iuramenta ea intentione facienda, vel facta, ut etiam illicita vel impossibilia, seu ecclesiasticae libertati obviantia observentur (cum etiam sub tali intentione praestari non possint absque divinae maiestatis offensa) decernimus in huiusmodi illicitis, impossibilitatibus, seu libertati ecclesiasticae obviantibus, non servanda: quin potius pro animarum salute, si sub forma praedicta vel simili aliquos ignorantes praedicta illicita seu

a Distio. causa, deest in antiq. codic. b De intellectu, vide Decum in rub. de cons. i. test. c an si differentia iure simpliciter observare statuta, vel contenta in statutis, vel prius in statutis, vide Felan. c. cum accessissent. de consens. impossi-

impossibilia, vel libertati ecclesiasticæ obviantia jurare contingit, ad observanda duntaxat licita, possibilia & non obviantia libertati ecclesiasticæ, juramentum referri debet intento. Declaramus quoque juramenta sub hujusmodi generalitate qualitercunque & sub quacunque a reorum forma præfita vel præstanda, ad licita, possibilia, & libertati ecclesiasticæ non obviantia b, tantum attendi: ipsos que jurantes ad alia per præstationem juramenti hujusmodi non teneri.

CAP. II.

Per ecclesiasticum judicem ordinarium loci, compellitur iudex seculari ecclesiasticæ censuræ, juxta canonicum, quod ad provisionem eorum statutum est, servare.

Bonifacius VIII.

Item mulieres, quæ alienationibus dotium & donationum propter nuptias consentiunt non contravenire, proprio juramento firmantes, servare juramentum hujusmodi non vi nec dolo præstitum, de jure canonico teneantur: quia tamen quidam iudices seculares contra præfatas alienationes audiunt, quamvis eis constet legitime de hujusmodi juramento c. Nos animarum periculis obviare volentes, eosdem iudices ad servandum hoc jus canonicum, per locorum ordinarios censura ecclesiastica decernimus compellendos.

CAP. III.

Electus post sacramentum, ponens vel respondens contraria dicit (nisi rationaliter excusetur) velut perjurum a confirmatione repellatur. Idem si hoc fecerit procurator, ipso mandante, vel ratione habente, vel non revocante, h. d. Ioan. And.

Idem.

Quoniam in positionibus super electionis tuæ negotio (post juramentum in causa præstitum) a te datis, seu responsionibus, quas ad positiones tui adversarii fecisse dignosceris, reperitur contrarias manifestas: tibi tanquam perjuro (nisi iusta causa & rationalis te excuset) super ipsa electione perpetuum silentium imponi debet.

Idem fiet, si (te expressè mandante, vel etiam ex post facto sciente, ac ratum habente, seu non revocante) positiones, aut responsiones hujusmodi contrarias tuo nomini tuas fecerit procurator.

DE EXCEPTIONIBVS.

TITVLVS XII.

CAP. I.

Sex sunt dicta hujus decretalis. Primo ponit avengam, & jus antiquum, & constitutionis causam. Secundo dicit, quod reus, qui contra auctoritatem de excommunicatione excipit, ut ipsum repellat ab agendo, debet ipsius excommunicationis speciem, & nomen excommunicatorum exprimere, & eam intra octo dies probare: alias iudex procedit in causa, & illum in expensis condemnabit. Tertio statuit, quod si iterum obijciatur, & probetur eadem vel alia excommunicatio: actor repellatur: sed que acta sunt, valebunt. Quarto, quod ultra duas vices hæc exceptio non opponatur, nisi ex causa. Quinto, quod si opponitur post rem judicatam, impeditur executio, sed sententia nihilominus valet. Sexto dicitur, quod iudex publice excommunicatum, reo non opponente, ex suo officio debet ab agendo repellere. Ioan. And.

Innocentius IV. in concilio Lugdun.

a Al. quocumque. b hic generalis principii confirmatio tribitur a illicita, & alia de quibus in text. Alex. consil. 59. volum. 1. c. Dec. consil. 172. c vide not. per Rom. sing. 498. in cap. ubi juramentum & 499. incip. tu seu. & per Ioan. And. in cap. iurisdictus. de foro competent. add. Fel. in c. 1. ext. de iur. iur.

Parva a consideratione statuit mater ecclesia, quod majoris excommunicationis exceptio, in quacunque parte iudiciorum opposita, lites differat, & repellat agentes: ut ex hoc magis censura ecclesiastica timeatur, communionis b periculum evitetur, contumacia vitium reprimatur, & excommunicati (dum a communibus actibus excluduntur) rubore suffusi, ad humilitatis gratiam, & reconciliationis affectum facilius inclinentur: sed hominum succrescente malitia quod provisum est ad remedium, tendit ad noxiam. Dum enim in causis ecclesiasticis frequentius hæc exceptio pro malitiam opponitur, contingit interdu differri negotia, & partes fatigari laboribus & expensis: proinde (quia moribus iste quasi communis irrepit) dignum duximus communem adhibere medelam. Si quis igitur excommunicationem opponit, speciem illius, & nomen excommunicatoris exprimat, sciturus eam rem se deferre debere in publicam notionem, quam intra octo dierum spatium (e die in quo proponitur minime computato) probare valeat apertissimis documentis. Quod si non probaverit, iudex in causa procedere non omittat: reum in expensis, quas actor ob hoc diebus illis se fecisse deum fuerit, præhabita taxatione condemnans. Si verò postmodum instantia durante iudicii, & probationis copia succedente, de eadem excommunicatione, vel alia excipiat iterum, & probetur, actor in sequentibus excludatur, donec meruerit absolutionis gratiam obtinere: iis, quæ præcesserunt nihilominus in suo robore duraturis. Provisio, quod ultra duas vices hæc non opponatur exceptio, præterquam si excommunicatio nova emergerit, vel evidens, & prompta probatio supervenerit de antiqua. Sed si post rem judicatam talis exceptio proponatur, executionem impedit: sed sententia, quæ præcessit non minus robur debitum obtinebit: eo tamen salvo, ut si actor excommunicatus sit publice, & hoc iudex noverit a quodocumque (etsi de hoc reus non excipiat) iudex ex officio e suo actorem repellere non postponat.

CAP. II.

Exceptio rei judicata per ecclesiasticum iudicem admitti debet in foro seculari, & e converso. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

Quoniam quidam seculares iudices (dum coram eis excipitur de re per ecclesiasticum iudicem iudicata, in casu, quoad eum pertinet cognitio de consuetudine, vel de jure) recusent excipientes audire, in derogationem jurisdictionis ecclesiasticæ & contemptum: Decernimus ut per censuram ecclesiasticam ab iniquitate coercantur hujusmodi, & ad admittendum exceptionem eandem [ubi aliàs de jure debet admitti] a locorum ordinariis compellantur.

Similiter ecclesiastici iudices [si coram ipsis excipitur de re per secularem iudicem iudicata] exceptionem ipsam admittant, in iis, quæ animarum periculum non inducunt: per superiores suos [nisi fecerint] animadversione debita castigandi.

DE PRÆSCRIPTIONIBVS.

TITVLVS XIII.

CAP. I.

In præscriptionibus sufficit bona fides, ubi ius commune,

a De intellectu vide Covarruv. in cap. quamvis. de pac. lib. 6. in 3. par. restit. 53. & Lud. Gom. in reg. cancellaria, de annali possessore. quest. 44. b al. & communionis. c sed si ultimus dies esset frivus, an tunc inter octo esset computandus, docet Fel. in cap. fin. de except. d Not. quod non sequitur, iste est publicè excommunicatus, ergo iudex scit. Vide 5. notandum. 2. q. 1. Auth. Font. e vide Dec. in c. parati. de appell.

vel presumptio non est contra prescribentem, alias debet allegari
titulus, & probari: nisi sit prescriptio, cuius contrarii non extat
memoria. h. d. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

E piscopum, qui ecclesias, & decimas, quas ab eo
repetis, proponit (licet in tua sint constituta: dice-
cesis) se legitime prescripisse, allegare oportet
(cum jus commune contra ipsum faciat) huiusmodi praescrip-
tionis titulum a, & probare. Nam licet ei qui
rem praescribit ecclesiasticam, si sibi non est contrarium
jus commune, vel contra eum praesumptio non habeat-
ur, sufficiat bona fides, ubi tamen est ei jus commune
contrarium, vel habetur praesumptio contra ipsum, bona
fides non sufficit, sed est necessarius titulus, qui possessori
causam tribuat praescribendi. Nisi tanti temporis alle-
getur praescriptio, cuius contrarii memoria non ex-
istat.

CAP. II.

Triuatus ipso iure, vel per sententiam, bonis, quae tenet à Ro-
mana, vel alius ecclesie, illa minori spacio centum annorum contra
Romanam, vel quadraginta contra alias non praescribit. Filii au-
tem haereticorum, qui catholici putabuntur, bona paterna contra
Romanam & alias ecclesias praescribunt spacio quadraginta anno-
rum: & idem in extraneis. Ioan. And.

Idem.

Si qui b (exigentibus culpis, vel excessibus ab eisdem
commisiss) bonis quae à Romana, vel ab aliis tenent
ecclesiis, sint per sententiam, vel ipso iure privati: sta-
tuimus, ut in apprehendis, vel occupandis, postea
quandocumque bonis eisdem, nullus [licet leges huma-
nae super hoc alia tempora statuere videantur] ipsis eccle-
sias temporis lapsus obsistat, nisi contra ipsam Rom. ec-
clesiam centenaria, vel contra ecclesias alias quadrage-
naria praescriptio legitime sit completa. Si post mor-
tem haereticorum [qui dum viverent, catholici putaban-
tur] bona ipsorum à catholicis eorum filiis, vel nepoti-
bus, aut extraneis quibuscumque, spacio XL. annorum
fuerint bona fide possessa: sancimus eos, super bonis hu-
iusmodi [etiam si ad Romanam pervenire deberent ec-
clesiam] in hoc casu non esse ulterius molestandos:
quanquam illi, quorum bona fuerant, nunc detegantur
haereticis extitisse.

DE SENTENTIA ET RE IUDICATA.

TITVLVS XIV.

CAP. I.

Iudex, qui contra iustitiam, & contra conscientiam aliquid in
iudicio fecerit in gravamen partis, per gratiam, vel per sordes, con-
demnandus est parti laesa in astimationem litis, & per annum est su-
spensus & perpetuo, si medio tempore ingerat se divinis, nisi Papa
ipso ipso dispenset. Ioan. And.

Innocentius IV. in concil. Lugdunen.

Cum aeterni tribunalis iudicis illum reum non ha-
beat, quem iniuste iudex condemnat, testante
Propheta: nec damnabit eum, cum iudicabitur
ille: Caveant ecclesiastici iudices, & prudenter atten-
dant, ut in causarum processibus nil vindicet odium,
vel favor usurpet, timor exulet, praemium aut expecta-
tio praemii iustitiam non evertat, sed stateram gestent
in manibus, lances appendant aequo libramine, ut in
omnibus quae in causis agenda fuerint, praesertim in con-
cipiendis sententiis & ferendis, praeculis habeant so-
lum Deum: illius imitantes exemplum, qui querelas

a An sufficiat titulus putativus, docent Abb. & Fel. in c. de
quarta, & in c. auditus de praeser. b De intellectu. Ioan. Fab. in
tit. de usu & rebus fisci.

populi tabernaculum ingressus ad Dominum referebat,
ut secundum eius imperium iudicaret. Si quis autem
iudex ecclesiasticus, ordinarius, aut etiam delegatus, fa-
mae suae prodigus, & proprii persecutor honoris, contra
conscientiam, & contra iustitiam, in gravamen partis al-
terius in iudicio quicquam fecerit per gratiam, vel per
sordes, ab executione officii per annum noverit se suspen-
sum, ad astinationem litis parti, quam laeserit, nihilomi-
nus condemnandus. Sciturus, quod si suspensione du-
rante damnabiliter ingesserit se divinis, irregularitatis a
laqueo se involvet, secundum canonicas sanctiones: à
qua non nisi per summum Pontificem poterit liberari,
salvis aliis constitutionibus, quae iudicibus mala iudi-
cantibus poenas ingerunt & infigunt. Dignum est ei-
nim, ut qui in tot praesumit offendere, poena multiplici
castigetur.

CAP. II.

Papa Imperatorem deponere potest ex causis legitimis. h. d. fi-
cundum Paulum.

Idem sacro praesente concilio, ad memoriam
sempernam.

Ad Apostolicae dignitatis: & infra. Sanè cum dura
guerrarum commotio nonnullas professionis Chris-
tianae provincias diutius afflisset, nos ad Federicum
praecipuum Principem secularem, huiusmodi distensionis
& tribulationis auctorem, à felicis recordationis Grego-
rio Papa IX. praeceffore nostro, pro suis excessibus ana-
thematis vinculo innodatum, speciales nuncios, & ma-
gnae auctoritatis viros, videlicet venerabiles fratres P. Al-
ba, & Hu. b Sabin. Episcopos, ac dilectum filium Gullel-
mum Basilicæ XII. Apostolorum Presbyterum Cardina-
lem, qui salutem zelabantur ipsius, duximus destinan-
dos: facientes sibi proponi per ipsos, quod nos & fra-
tres nostri (quantum in nobis erat) pacem e per omnia se-
cum habere, nec non cum omnibus hominibus, opraba-
mus, parati sibi pacem & tranquillitatem dare, ac mundo
etiam universo. Et quia praelatorum, clericorum, omni-
umque aliorum quos detinebat captivos, & omnium tam
clericorum, quam laicorum, quos ceperat in galeis, res-
titutio, poterat esse pacis plurimum inductiva: eum, ut
illos restitueret (cum hoc idem, tam ipse, quam sui nunci-
i, antequam ad apostolatus vocati essemus officium,
promississent) rogari & peti ab ipso fecimus per eosdem
ac proponi insuper, quod iidem pro nobis parati erant
audire, & tractare pacem, ac etiam audire satisfactio-
nem, quam facere Princeps vellet de omnibus, pro qui-
bus erat vinculo excommunicationis astrictus: & offer-
re praeterea, quod si ecclesia eum in aliquo contra
debitum laeserat (quod non credebatur) parata erat corri-
gere, ac in statum debitum reformare. Et si diceret ip-
se, quod in nullo contra iustitiam laeserat ecclesiam,
vel quod nos eum contra iustitiam laesivissemus, parati erant
nos vocare Reges, praelatos, & Principes, tam ecclesias-
ticos, quam seculares ad aliquem tutum locum, ubi pet-
se, vel per solennes nuncios conveniret: eratque para-
ta ecclesia de consilio concilii sibi satisfacere, si eum la-
sivisset in aliquo, ac revocare sententiam, si quam contra
ipsum iniuste tulisset, & cum omni mansuetudine & mi-
sericordia (quantum cum Deo & honore suo fieri poterat)
recipere de iniuriis & offensis ipsi ecclesiae, si quae
per eum irrogatis, satisfactionem ab eo volebat, &
omnes amicos suos sibi que adherentes in pace pone-
re, plenaque securitate gaudere, ut nunquam hac occa-

a Vid. de inc. fi. de cle. excom. missi. & quid sit irregularitas
& unde sumperit originem. Do. b G. c. vid. Spe. tit. de
compe. vid. ad 6. v. & Fel. in c. cum sit de for. comp. d In qua-
dam mans. de fens. hac duo verba, contra debitum. e contrari-
rent. f al. ab ipso. g vid. c. mutare. 6. q. 1. tamen. & l. si au-
s. ff. de arb. & Bar. in l. si sit. ff. de verb. obl. Font.

homo possent aliquid subire discrimen. Sed licet sic apud eum pro pace paternis monitis, & precum curaremus insistere lenitate. Idem tamen Pharaonis imitatus duritiam, & obturans a more aspidis aures suas, preces huiusmodi & monita, elata obstinatione, ac obstinata elatione depexit: propter quod non valentes absque gravi offensa Christi ejus iniquitates amplius tolerare, cogimur (urgente nos conscientia) iuste animadvertere in eundem. Et ut ad præsens de cæteris ejus sceleribus taceamus, quatuor gravissima (quæ nulla possunt tergiversatione celari) commisit. Dejeravit enim reformatores, pacem quondam inter ecclesiam & imperium reformatam temere violando: & in fira. Perpetravit sacrilegium, capi faciens cardinales sanctæ Romanæ ecclesiæ, ac aliarum ecclesiarum prælatos, & clericos religiosos & seculares venientes ad concilium, quod idem prædecessor noster duxerat convocandum: & in fira. De hærel quoque non dubiis & levibus, sed difficilibus & evidentiibus argumentis suspectus habetur: & in fira. Præter hæc regnum Siciliæ (quod est speciale patrimonium B. Petri b, & idem Princeps ab Apostolica sede gerebat in feudum) jam ad tantam in clericis & laicis exinanitionem, servituteq; redegit, quòd eis penè penitus nihil habentibus, & omnibus exinde ferè probis eiectionibus, qui remanserunt ibidem sub servili quasi conditione vivere, ac Romanæ ecclesiæ (cujus sunt homines principaliter & vassalli) offendere multipliciter, & hostiliter impugare compellit. Postetiam merito reprehendi, quòd mille quidem factorum annuum pensionem (in qua pro eodem regno ipsi ecclesiæ Romanæ tenetur) per novem annos, & amplius solvere prætermisit.

Nos itaque super præmissis, & quam pluribus aliis ejus nefandis excessibus, cum fratribus nostris, & sancto concilio deliberatione præhabita diligenti (cùm Iesu Christi vices licet immeriti teneamus in terris, nobisq; in B. Petri persona sit dictum c: Quòd cunq; ligaveris super terram, ligaverit & in cælis) memoratum Principem, qui se imperio & regnis d, omniq; honore & dignitate reddidit tam indignum, quiq; propter suas iniquitates adeo ne regnet, vel imperet, est abjectus, suis ligatum peccatis, & abjectum, omniq; honore ac dignitate privatum à Domino ostendimus, denunciamus, & nihilominus sententiando privamus: omnes, qui ei juramento fidelitatis tenentur adstricti, à juramento huiusmodi perpetuò absolventes: auctor. Apostol. firmiter inhibendo, ne quisquam de cætero sibi tanquam Imperatori vel Regi, pareat & intendat. Decernendo e quoslibet, qui ei deinceps velut Imperatori vel Regi consilium vel auxilium præstiterint, seu favorem, ipso facto excommunicationis sententiæ subjacere. Illi autem, ad quos in eodem imperio Imperatoris spectat electio, eligant libere successorem.

De præfato Siciliæ regno providere curabimus, cum eorundem fratrum nostrorum consilio, sicut viderimus expedire.

CAP. III.

Qui petit rem certam causa expressa, si illam causam non probat, succumbit: licet aliam probet, maxime postmodum emergentem. Ioan. And.

Idem Praeceptor hospitalis S. Ioannis Hierosolym. Hispania: & commendatori, ac fratribus domus de Curvaria, hospitalis ejusdem.

a Aliis obtinens. b Adde cap. mandata. & ibi Dd. de prescrip. & cap. 1. q. 4. dist. & in cap. 1. Roman. de jur. c Mat. thei 16. d Nota quòd dignitates seculares de jure plures simul teneri possunt absq; dispensatione: licet seculus sit in ecclesiasticis. de quo in cap. 1. de consue. & cap. de multa. de præbendis. e al. & de censuris. f Id absq; monitione. Ita Decr. in cap. reprehensibilis. de appell. & consil. 138.

Abbate lanè: & in fira. a Abbas de Bonifac. pro te & conventu suo proponens, locum de Rosellis esse prædicti monasterii jure domini, vel quasi, & cum suis finibus ex litigatione Regis Aragonia ad ipsum monasterium pertinere: petit adjudicari eidem monasterio locum ipsum, & vos exinde amoveri. Allegabatur autem pro parte vestra, quòd facta vobis donatio de prædictis valida existebat, quamvis illa sub Saracenorum tunc existerent potestate: quia non simpliciter, sed sub conditione fuere donata, videlicet si ad manus fidelium devenirent. In quo casu concessio poterat, & debebat habere vigorem: quia ipsi donationi rerum donatarum natura vel qualitas non obstabat, & salubre ac laudabile quidem erat, spectare ac præstolari tempus, quo illa Christianorum dominio subderentur: quare mox cùm pervenerunt ad ipsos, fuerunt ad vos totaliter devoluta. Multum quoque distabat, an ipsi monasterio de Bonifac. vel prædicto monasterio Populeti ab eodem Rege facta donatio fuisset: quia si liquebat prædicta monasteria Populeti ab ipso Rege, ac ab illo Abbati & conventui de Bonifac. fuisse collata: non tamen ob hoc constabat dictum Regem ipsi monasterio de Bonifac. illa donasse, vel mandasse donari. Nec pro eo quòd voluit & statuit, ut edificaretur ibi monasterium, poterat & debebat intelligi eum prædicta, vel eorum aliqua construendo monasterio donavisse: cùm illa potius sua videretur intentio, ut (quia præfatum monasterium Populeti, tot & tantorum honorum largitione ditabat) Abbas & conventus ipsius pro sua suorumque salute monasterium construere tenerentur, præsertim quia monasterio, quòd nondum erat, aliqua fieri donatio non valebat. Præmissa verò concessio facta monasterio de Bonifac. ab Abbate & conventu monasterii Populeti, nullum prorsus ei videbatur afferre suffragium, pro eo potissimè b, quòd post litem contestatam, & processum iudicii facta fuerat, sicut clarè patebat ex instrumento præfato. Vnde cùm jus (si quod in prædictis ipsi monasterio de Bonifac. ex concessione huiusmodi competebar) in iudicio minimè deduxisset: (quia videri non potest illud venisse, quòd postmodum accidit) pronunciarì utique super petitis non poterat ex eadem. Pro parte autem altera dicebatur, quòd cùm Rex ipse sua probitate ac studio, ab infidelibus loca conquisiverit supra dicta, donatio avi, vel patris ipsius prius facta de illis, cùm ad cultum fidei pervenirent, Regem eundem, quoad hæc sic per eum postmodum acquisita, obligare non potuit: cùm sua propria facta essent, & viderentur ab aliis bonis hæreditariis separata.

Porrò præfata concessio facta monasterio de Bonifac. à monasterio Populeti, licet post acceptum iudicium causaq; processum intervenierit, non esse tamen & valere debebat, cùm pro actore (quòd de jure suo ex causa idonea, quamvis supervenienti c apparet) satis sufficere videatur, satisque esse, si (prout servatur in reo) inter sit ipsius tempore sententiæ proferenda. Sed ad hæc pars vestra respondit, quòd cùm tam prædicti avi donatio, quam locorum acquisitorum præmissorum, fuerint nomine regni facta: memoratus Rex donationem servare huiusmodi tenebatur d. Cæterum prædicta monasterii Populeti concessio, monasterio de Bonifac. auxiliari non poterat in hac parte: quia cùm quis egit ex aliqua certa & speciali causa, & postea, sive alia, sive similis ei, quam exposuit, accidit, videri non potest illa in iudicio devenisse: cùm iudex tunc prospicere ac at-

a De intellectu, vid. Ioan. Fab. inst. de act. b. sic itaq; discretis. b Vid. Barr. & Alex. in l. habebat. de insti. & Alexan. in l. de visa. de rejudic. & Felin. in cap. licet. de probat. c Vid. decis. Rot. 176. in novis. d Vid. de hoc Barr. in l. prohiberet. s. plant. ff. quod vi aut clam. & Ruin. consil. 25. lib. 21.

tendere debeat diligenter, an a ex ea omnino eadem, quæ prius expressa extitit, utpote, quæ tunc etiam competeret, actoris intentio sit fundata. Secus autem cum egit vel petiit in genere, nullius certæ, vel specialis causæ faciens mentionem: videlicet quia generaliter forte proposuit aliquem obnoxium esse sibi, vel ad se iure dominii, vel quasi, rem aliquam pertinere: tunc enim hoc præcipue est inspiciendum iudici, an sufficienter vel minime, de iure vel intentione constet actoris. Unde si de hoc ex causa etiam postmodum accidenti liqueat, potest & debet iudex (etiam si appareat minus iuste à principio fore actum) suum exinde animum informare. Quoniam, etsi petitum fuerit indebitè, non ob hoc tamen minus valuit & tenuit iudicium subsecutum: nec illius acta vel gesta propterea minus valida extiterunt: nec etiam iudex ipse cognita taliter veritate, pronuntiare in contrarium posset cum libera conscientia & securâ. Non prodesset etiam multum reo, si tunc forte in ipsum huiusmodi supervenienti causâ, condemnatio non ferretur: quum mox alio instituto iudicio foret ex illa merito condemnandus. Unde etsi actori suam ex supervenienti causâ intentionem sufficiat fundavisse, quum egit aliqua causâ specialiter non expressa: secus tamen est si certam & specialem in sua petitione subjunxit, nisi postmodum intentionem suam ex eadem prorsus (quam prius expressit) tunc & etiam competenti causâ fundarit. Quare quum memoratus Abbas monasterii de Bonefac. proposuerit saepesatum locum de Rosel. cum suis terminis ad ipsum monasterium ex prædicti Regis largitione spectare, nec de aliqua facta ipsi monasterio super hoc ab eodem Rege concessione docuerit, ostenderit autem donationem quandam factam illi de his ab Abbate & conventu monasterii Populeti, quæ nec in sua petitione fuerat expressa, nec etiam ante facta, nullum profectò commodum ex ea reportare debebat.

Præfatus igitur Cardinalis præmissis omnibus, & aliis, quæ hinc inde fuerunt proposita diligenter auditis, ac utriusque partis meritis aqua iustitiæ lance discussis, prudenter attendit, id (quod prædicti Abbas & conventus de Bonefac. proposuerunt, intentionem videlicet actoris, ex iis, quæ post litem contestationem accidunt posse fundari, eaque debere in iudicium devenire) tunc locum habere (sicut congruè allegatum est supra) videlicet quando ex certa & expressa & causâ specialiter non est actum. Ex iis enim, quæ post inchoatum iudicium eveniunt, quando causâ fuit exposita specialis, nec debet, nec potest iudicis animus ad proferendam sententiam informari: quia quum certa causâ facta est mentio, utpote donationis, vel venditionis aut alterius specialis, oportet incepti iudicii tempus attendi, ut liquido cognoscatur, an tunc interfuerit actoris, propter illa, quæ specialem comitantur causam, & necessario adesse debent, veluti locus & tempus, & huiusmodi, quæ sunt sollicitè attendenda, & sine quibus causâ vacua & invalida censeretur. Sed cum est in genere abque alicujus causæ declaratione petitum, non sic oportet incepti iudicii tempus inspicere: quia non requiruntur, nec sunt opportuna, nec attendi possunt huiusmodi comitantia in hoc casu d. Et licet aliquibus curiosis (qui de his, quæ non multum expediunt, sæpe disceptant) aliter fortan appareat, quando actum est causâ aliqua non expressa e, utilius tamen videtur negotia tali expediri compendio, quam per quandam

exactam subtilitatem longo dispendio prorogari: præsertim cum nonnulla pro utilitate communi contra iuris asperitatem ex æquitate mansuetudine tolerari noscantur. Unde idem Cardinalis considerans, quod ipse Abbas & conventus de Bonefac. non probaverunt largitionem super his regiam legitime sibi factam, ex qua specialiter vos impetere videbantur, ab huiusmodi eorundem Abbatis & conventus impetitione, de mandato nostro præhabito fratrum nostrorum & consilio, vos duxit sententialem absolvendos. Nos igitur Cardinalis ejusdem sententiam ratam habentes, eam auctoritate Apostolica confirmamus.

CAP. IV.

Si ex pluribus iudiciis vel arbitriis, unius (aliis præsentibus & mandantibus) per verba pluralis numeri ferat sententiam, tunc sententia. Electio autem pronuntianda est per verba singularia, h. d. Ioan. And.

Bonifacius octavus.

Um a ab uno arbitrorum vel iudicum (aliis præsentibus & mandantibus) scripta sententia recitatur, habetur petinde ac si simul esset ab omnibus recitata b. Oportet tamen, ut is qui recitat non utatur verbis singularis numeri, sed pluralis: ut dicat, Nos tales iudices vel arbitri pronunciamus, seu statimus in hunc modum. Licet secus in electione servetur, in qua (pro censetur evidentiis unica, & communis) est ab uno vice omnium (sive per compromissum, sive per litiumini procedatur) electionis pronuntiatio per verba singularis numeri facienda.

CAP. V.

Posit tres casus nullitatis sententiæ: Et à primo novem casuum excepit, h. d. Ioan. And.

Idem.

Et si sententia definitiva (postquam scripta fuerit) debeat à iudice, non ab alio, de scripti recreatione, proferri (aliàs nec nomen sententiæ mereatur haberi, nec ab ea sit appellare necesse) Episcopo tamen (quem propter dignitatis prerogativam, ampliori conventu honore fulgere) sententiam ab eo ferendam licebit (ad instar illustrium personarum) per alium recitare. Sententia, quam scriptam edidit iudice litigatoribus, non recitari, vel quam ab ipso stando non sendendo proferri contingit, nullius penitus est momenti.

DE APPELLATIONIBVS.

TITVLVS XV.

CAP. I.

Appellans ad Papam in iudicio vel extra, appellare debet in scriptis, & causam exprimere, & apostolos patere. Si vult & velit appellari, principales persona per se, vel per procuratores instructos super principali, accedere debent ad Papam. In appellacionibus à sententiâ definitivâ interpositâ nil mutatur. Demum utriusq; camera faciente imponitur pena. Ioan. And.

Innocentius I.V. in Concilio Lugdun.

Ordini nobis est lites minuere, & à laboribus relevare subiectos. Sancimus igitur, ut si quis in iudicio vel extra, super interlocutoria, vel gravamine aliquo ad nos duxerit appellandum, causam appellacionis in scriptis assignare deproperet, & petat apostolos, quos ei præcipimus exhiberi. In quibus appellacionis causam exprimat, & cur appellatio non sit admissa, vel si appellacionis forsitan ex superioris reverentia sit delatum. Post hoc appellatori secundum

a In quodam manuscripto legitur sic, an & omnino eadem, & c. b al. & tunc etiam. c Vid. ad hoc Bart. in l. ff. de edend. & l. habeat. ff. de iust. & iur. & E. in c. ex parte. i. de rescr. d Vid. Bar. in l. & an eadem. s. alitones. ff. de excep. rei jud. Font. e Vid. l. frem. s. fin. ff. de pig. act. l. non potest videri. ff. de iud.

a Ad intelligentiam vid. nos. per Dd. ac præsertim Arc. in con. in c. sicut cum per form. de elect. l. 6. b Vid. s. fin. autem. in auth. ut iud. non exp. c Vid. Bar. in l. ejus. ff. de appell. & glo. in l. i. ad fin. s. eodem. Ang. Ar. in d. l. i. Font.

locorum distantiam, personarum & negotii qualitatem tempore prosecutionis indulto, si voluerit appellatus, & petierit, principales persona per se, vel per procuratores instructos, cum mandato ad agendum, & cum rationibus & munimentis ad causam spectantibus, accedant ad sedem Apostolicam, sic parati, ut [si nobis visum fuerit expedire] finito appellationis articulo, vel de partium voluntate omisso, procedatur in negotio principali, quantum de jure poterit & debet. His quoque in appellationibus à definitivis sententiis interpositis antiquitas statuit, non mutatis. Quod si appellator, quæ præmissa sunt, non observet: reputabitur non appellans, & ad prioris judicis redibit examen, in expensis legitimis condemnandus. Si autem appellatus contempserit hoc statutum, in eum tanquam in contumacem tam in expensis, quam in causa [quantum à jure permittitur] procedatur. Iustum est equidem, ut in eum jura insurgant, quibus & judicem, & partem illo dicit.

CAP. II.

Index, qui recusat, statuit competens tempus arbitria ad finiendam causam: quo elapsi si finita non fuerit, in principali proceditur. Ande.

Idem.

Igitima suspensio causa contra judicem assignata, & arbitria à partibus [secundum formam juris] electis, qui de ipsa cognoscant, sæpe contingit, quod ipsis in idem convenire nolentibus, nec tertium advocantibus, cum quo ambo vel alter eorum procedat ad decisionem ipsius negotii ut tenentur, iudex proferat excommunicationis sententiam contra ipsos: quam ipsi tum propter odium, tum propter favorem partium diutius vilipendunt: quare causa ipsa plus debito prorogata, non proceditur ad cognitionem negotii principalis. Volentes igitur morbo hujusmodi necessariam adhibere medelam, statuímus, ut ipsis arbitris per judicem competens terminus præfiguratur *a*, intra quem in idem conveniant, vel tertium concorditer advocent, cum quo ambo vel alter eorum, ejusdem suspensionis negotium terminare procurent. Alioquin iudex extunc in principali negotio procedere non omittat.

CAP. III.

De officiali Episcopi non ad Episcopum, sed ad Archiepiscopum appellatur.

Idem.

Romana ecclesia: & infra. Cum suffraganeorum Rhenensis ecclesia, suorumque officialium [qui generaliter de causis ad ipsorum forum pertinentibus, eorum vices supplendo cognoscunt] unum & idem consistorium sive auditorium sit censendum: ab ipsis officialibus non ad dictos suffraganeos *b* [ne ab eisdem ad seipsos interponi appellatio videatur] sed de jure ad Rhenensem est curiam *c* appellandum.

De subdito Episcopi ad ipsum non ad Archiepiscopum appellatur: nisi aliud esset de consuetudine. h. d.

Ab Archidiacono vero, aliisque inferioribus prælatis, ad suffraganeis subiectis eisdem, & eorum officialibus, ad suffraganeos ipsos debet, & non ad eandem curiam [omnibus dictis suffraganeis] appellari: nisi aliud Rhenensi ecclesie de consuetudine competat in hac parte.

Archiepiscopus causam appellationis ab Episcopo interposita non debet committere, vel partes stare, nisi in appellatione probabili causa sit expressa.

Cum autem *d* ad præfatam curiam ab eorundem

a Vide l. quoties. ff. de actio. & obligat. l. i. §. dixit aliqui. ff. de publ. de Arch. Font. *b* Sed an supplicari possit, vide not. in cap. ex litteris de integro restit. Font. *c* vid. cap. si quis clericum. 11. quæst. 1. *d* de intellectu, vide Fel. in cap. pastoralu. §. quantum. de rescripti.

suffraganeorum vel suorum officialium audientia fuerit appellatum, Rhenensis Archiepiscopus (qui pro tempore fuerit) vel officialis ipsius nullatenus in appellationis causa interpositæ, ante definitivam sententiam citent partes: nec etiam alii illam committant, appellationis ejusdem causa probabili seu legitima non expressa.

Si negatur per appellationem negotium devolutum, non inhibebat Archiepiscopus judicem principalis causæ procedere, nisi prius de devolutione consisterit. h. d.

Si verò vocatis partibus, vel nullatenus, aut non intra decem dies post interlocutoriam, vel definitivam sententiam appellatum fuisse, seu aliquid aliud simile, sicque non esse per appellationem ad eundem Archiepiscopum vel ejus officialem devolutum negotium proponatur: iidem (nisi prius ipsis consisterit causam ipsam, ad eos totaliter fuisse delatam) prohibere, ne in causa illa, vel ne ad executionem procedatur sententiæ non præsumant.

Si dicitur ex injusta causa appellatum, Archiepiscopus inhibere non potest: nisi prius recepta appellatione, ut probabili, incipiat cognoscere de causa veritate. h. d.

Quod *a* si objiciatur ex injusta causa, seu minus legitima ante sententiam appellationem interpositam extitisse, & ex eo non esse appellationem hujusmodi admittendam: nequeunt prædicti Archiepiscopus, vel ejus officialis prohibere, ne procedatur in causa, nisi prius appellatione recepta velut emissa ex causa probabili, cognoscere incipiant de causa hujusmodi an sit vera.

Licet dicatur appellatum à definitiva in casu prohibito à jure, ex quo de hoc Archiepiscopus cognoscere cœperit, potest inhibere, ne sententia executioni mandetur. h. d.

Si autem post sententiam, in casibus à jure prohibitis (utpote à sententia super manifesto & notorio *b* crimine, vel de quo quis in jure confessus extitit, promulgata) vel consimilibus appellatum fuisse dicatur: postquam sententia executioni mandetur (postquam cognoscere cœperint utrum sit recipienda, vel non appellatio ab eo interposita) inhibere.

Archiepiscopus in tertiam personam (post inhibitionem suam in causa per appellationem delata ad ipsum) aliquid innovantem, jurisdictionem exercere non potest. h. d.

In alium quoque, qui circa rem, de qua inter appellatam & appellatum controversia vertitur, aliquid post eorum inhibitionem attentat, non valet occasione hujusmodi jurisdictionem aliquam vindicare.

Archiepiscopus appellatam in alia causa, à jurisdictione Episcopi non potest eximere. h. d.

Cum verò is, qui ad Rhenensem curiam super aliqua causa vocem appellationis emitit, nihilominus in causis aliis ordinarii sui jurisdictioni subiciatur: Rhenensis Archiepiscopus, vel officialis ipsius, nequam jurisdictionem ipsam in aliis impediatur, ut ab eisdem ordinarii potestate totaliter eximantur appellatam.

Ab Episcopi in causis, quibus jurisdictionem temporalem habent, de jure debet ad Archiepiscopum appellari: nisi speciale jus aliud inducat. h. d.

a Ad intelligentiam §. vid. Abb. & Felin. in cap. dilectus. 2. de restit. Dec. Rot. 11. & 412. eodem titul. in novis. *b* Quid sit notorium, & quotuplex, & quod eorum plus operetur, vid. consil. 45. libro primo. Felin. in cap. exceptionem. de exceptio. Grammat. decif. centesima quinta.

Debet autem ad eos ab Episcopis præfata provincia, super causis in quibus temporalem jurisdictionem exercent, nisi forte de consuetudine *a*, aut privilegio, sive jure alio speciali sit appellandum ad alium, appellari.

Censuram ecclesiasticam, in appellatam prolatam per Episcopum, Archiepiscopum revocare non potest: nisi partibus vocatis, & de causa legitime cognito, h. d.

Sententias quoque interdicti, vel suspensionis, seu excommunicationis, in appellatam, ab eo, à quo appellatum proponitur, promulgatas, nullatenus *b* nisi vocatis partibus, & de appellatione legitime cognito, revocent aut denuncient esse nullas.

Ex quo Archiepiscopus pronuncia veritè male appellatum ante sententiam, statim debet causam ad suffraganeum remittere. h. d.

Cum autem ad Rhemen. Archiepiscopum, ab audientia suffraganei sui, super aliqua causa fuerit ante sententiam appellatum: idem Archiepiscopus (postquam de appellatione cognito constiterit, eam minus rationabilem extitisse) causam ad eundem suffraganeum remittere non postponat.

CAP. IV.

Si iudex requisitus non tradit Apostolos, & postea procedit in causa, non valet processus: nisi renunciatum fuisset appellations. Ioannes Andr.

Idem.

VT super appellatione *a* ejus causa instructio faciliior valeat in processu haberi, districtè præcipimus, quòd ille, à quo appellatur, Apostolos appellanti (juxta tenorem constitutionis nostræ super hoc editæ) tribuat requisitus. Si verò non exhibuerit, extunc si forte in causa procedat (nisi appellationsi renunciatum fuerit *c*) ejus invalidus & irritus sit processus.

CAP. V.

Iudex appellationsi iniquè appellatam ante sententiam remittere debet ad iudicem principalem, & in expensis condemnare: & hoc si principalis iudex non detulerat appellationsi: sed si detulit, non fiet remissio de necessitate. In appellationsibus interpositis à definitivis, antiquajura servantur. Ioan. Andr.

Clemens IV.

Cum appellationsibus frivolis nec justitia deferat, nec sit à iudice deferendum: si iudex inferior appellationem minus legitimam non admittat, eam appellatore nihilominus prosequente, superior de ipsa cognoscens causam ad priorem iudicem (juxta functiones canonicas) sine difficultate remittat: eadem die condemnationem faciens expensarum. Si verò iudex admittat eandem, licet tam appellatio, quam ipsius iudicis delatio à superiore valeant refutari *d*, quia tamen iudex ipse quantum in se fuit, à se jurisdictionem abdicavit eandem, appellationsi deferens minus justè, totius causæ decisio in superioris est potestate transfusa: nec est illi causa de necessitate ulterius remittenda: Salvis iis, quæ super appellationsibus post sententiam interpositis sunt statuta.

CAP. VI.

Si appellans intra xxx. dies instanter non petat Apostolos, appellationem renunciat. Si iudex modo debito requisitus illos non tradit, sed postea procedit, non valet ejus processus. Ioan. Andr.

a Vid. gloss. in c. fin. de constit. lib. 6. & Rum. consil. 119. lib. 4. *b* Distinctio, nullatenus, quid importet, vid. per gloss. in cler. instr. de seq. pos. & per Grammat. consil. 3. *c* Ante processum iudicis: quia si post remitteret, illa non validaret. Ioan. Andr. Petr. de Ancha. Font. *d* Et ratio, quia culpa alicujus non debet alium plus gravare quam vult. vid. l. si quis plurimum. s. si quis ff. de leg. 1. Anob. sicut perjurus non prestat juramentum honoris, sed oneris, ne culpa sua alios gravet. Font.

Bonifacius octavus.

AB eo, qui appellat, intra triginta dies instanter Apostoli peti debent, & eidem intra dictum tempus à iudice exhiberi: alias præsumitur appellationsi suæ renunciare appellans, si eos intra idem tempus petere prætermittat, etiam si vadat aut mittat ad appellationem hujusmodi prosequendam.

Illud autem, quod felicis recordationis Innocentius Papa IV. prædecessor noster statuendum decrevit, ut si is, à quo appellatur, Apostolos appellanti non tribuat requisitus, extunc si forte in causa procedat (nisi appellationsi renunciatum fuerit) ejus invalidus sit processus: tunc demum obtinet, cum iudex super hoc cum debita instantia, loco & tempore congruo requisitus, eos expressè denegat, vel intra præmissum tempus malitiosè, aut negligenter illi tradere prætermittit.

CAP. VII.

Innovata per iudicem post definitivam sententiam, à quo appellatum extitit, revocatur statim per iudicem appellationsi: etiam si ante appellationem fuerint innovata. Attentata verò post appellationem ante definitivam, non revocatur nisi primo de veritate constiterit: nisi post inhibitionem debito modo factam attentata fuissent. Ioan. Andr.

Idem.

Non *a* solum innovata post appellationem à definitiva sententia interjectam, debent semper (exceptis casibus, in quibus jura post sententiam prohibent appellare) ante omnia per appellationsi iudicem penitus revocari: sed etiam *a* omnia, quæ medio tempore inter sententiam & appellationem (quæ postmodum intra decendum interponitur ab eadem) contingit *b* innovari: ac si post appellationem eandem innovata fuissent. Illa verò, quæ post appellationem interpositam ante definitivam sententiam innovantur, donec appellationsi causam veram esse constiterit, revocari non debent: nisi iudex appellationsi (postquam sibi constiterit per appellationem emissam, ex probabili causa fore ad se negotium devolutum) inhibeat canonicè iudici (à quo appellatum extitit) ne procedat: tunc enim, quicquid post inhibitionem hujusmodi fuerit innovatum, est (licet causa eadem non sit vera) per eundem appellationsi iudicem, ante omnia in statum primitivum reducendum.

CAP. VIII.

Qui appellat extra iudicium, intra decem dies (ex quo servit gravamen) appellare debet: postea per remedium iurii communis audietur, sed non per appellationsi remedium. Ioan. Andr.

Idem.

Concertationi *c* antiquæ finem imponere præsentibus constitutionibus volentes: Statuimus, ut ab electionibus, postulationibus, provisionibus, & quibuslibet extrajudicialibus actibus (in quibus potest appellatio interponi) quisquis ex eis gravatum se reputans, per appellationsi beneficium gravamen illatum desideraverit revocari, intra decem dies (postquam sciverit) si velit, appellet: post decendum verò eidem aditus non pateat appellandi. Sed si per contradictionem debitam, vel alia juri remedia petierit revocari gravamen, ei (dummodo medio tempore his non consenserit) lapsus decem dierum non obstet.

CAP. IX.

Valet appellatio in scriptis porrecta, licet coram iudice non legitur. hoc dicit. Zen.

Idem.

a De intellectu, vide Alex. consil. 89. vol. 1. & Invol. in cler. de causa poss. & pro. vers. nota bonum dictum. *b* al. contingit. *c* Vid. Decr. in cap. cum sit Romana. & Perus. in ca. consultius extr. de appell.

Appel-

Appellatio a, quam in scriptis iudici (a quo appellare volebas) te potrexisse proponis, non potest ex eo, quod coram ipso lecta non fuerit, rationabiliter impugnari.

CAP. X.

Index a quo, compellere non potest appellentem a gravamine, ipsius veritatem probare, licet citare potest ad ipsius revocationem autendam: qua facta in causa procedere poterit, eius contumacia non obstant, ac si nunquam appellasset. h. d. Zen.

Idem.

Si b a iudice, a quo (propter gravamen quod tibi proponis illatum) appellas, ad docendum te fore gravatum, & ad audiendam revocationem eiusdem gravaminis (si de ipso docueris) tibi terminus praefigatur. Nec coram eo (cum ipse per se id videre habeat) hoc docere, nec etiam tanquam coram iudice (cum per appellationem sit suspensa ipsius iurisdictio) comparere teneris: Nisi ad hoc solum, ut revocationem ipsam audias, si eam duxerit faciendam: alias si non comparueris, & ipse in termino gravamen revocaverit cum effectu, potest ex tunc liberè in causa procedere, ac si appellatio interposita non fuisset.

CAP. XI.

A collatione capituli ad Episcopum appellatur, si ut canonicus interfuit: secus si ut praelatus. h. d. Dominio.

a De imitacione appellat. vid. Lapum all. 391. inci. an valtat. & alij. in ca. quantum. b Vid. Rot. dec. 7. & 74. in novis.

Idem. Collatione beneficii, quam communiter per Episcopum & capitulum in tuum praedictum factam esse proponis.

Non a ad ipsum Episcopum (si in ea, ut praelatus interfuert) sed ad superiorem te oportuit appellare. Alias, si ut canonicus interfuisset in ea, potuisti appellare licite ad eundem.

CAP. XII.

Ter appellationem interpositam a definitiva, revocari potest interlocutoria principali negotio praedictam: alias non. lo. And.

Idem.

Licet ab interlocutoria (per quam pacti vel praescriptio- nis, aut alia, principali negotio praedictam, vel iudicium nullum reddens, exceptio est repulsa) non fuerit appellatum, si tamen a definitiva (quae postmodum, etiam ultra decendum promulgatur) appellari contingat, potest in appellationis causa ipsum gravamen per interlocutoriam eandem illatum licite per appellationis iudicem emendari: Vbi verò interlocutoria super eo profertur, quod non parat praedictum negotio principali, vel iudicium nullum reddit, nisi appellatum ab ipsa, per appellationem a definitiva postea interfectam, gravamen illatum nequaquam poterit revocari.

a Vid. Bart. in li. verò. ff. sol. matr. l. factum qu. 4. fin. ff. pro soc. Fonta.

FINIS.

SEXTI DECRETALIVM

LIBER TERTIUS.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

TITVLVS PRIMVS. CAPVT I.

Clericus ioculatoriam artem per annum exercens, si tertio monitus non desistat, ipso iure perdit privilegium clericale. Joan. Andr.

Bonifacius Octavus.

Bonifacius octavus.

Lerici, qui clericali ordinis dignitati non modicum detrahentes, se ioculatores seu goliardos faciunt aut bufones: si per annum artem illam ignominiosam exercuerint, ipso iure a: Si autem tempore breviori, & tertio moniti non resipuerint, cateant omni privilegio clericali.

Clerici a qui cum uniceis & virginibus contraxerunt (si tonsuram & vestes deferant clericales) privilegium retineant b canonis c ab Innocent. Papa II. praedecessore nostro editi in favorem totius ordinis clericali. Et cum (juxta Parisiense concilium) nullus clericus distringi, aut condemnari debeat a iudice seculari: praesenti declaramus edicto, huiusmodi clericos conjugatos pro commissis ab eis excessibus vel delictis, trahi non posse criminaliter aut civiliter ad iudicium seculare: nec ab ipsis secularibus iudicibus eos debere personaliter, vel etiam pecunialiter (ne per unam viam concedatur eisdem iudicibus, quod per aliam denegatur) ullatenus condemnari. In ceteris

DE CLERICIS CONIUGATIS.

TITVLVS II. CAP. I.

Si clericus conjugatus seras habuerit & tonsuram, clericali privilegio gaudet, alias non. Ioan. And.

a Vid. Authen. de sanctis. Episc. 4. interdicimus.

a Vide conc. Trident. sess. 23. de refor. c. 6. b Al. retinent. c Vid. Ale. conf. 8. vol. 1. & Rot. decif. 202. in novis.

aurem, vel nisi (ut præmittitur) tonsuram, vel a vestes ferant clericales, etiam in præmissis eos gaudere nolumus privilegio clericali.

DE CLERICIS b NON RESIDENTIBUS IN ECCLESIA VEL PRÆBENDA.

TITVLVS III.

CAP. I.

Distributiones quotidianas solum presentibus, qui intersunt devotius, dari debent, consuetudine non obstante. Et qui aliter illas receperunt, non faciunt illas suas: & idem de distributionibus, quæ dantur pro anniversariis defunctorum. Ioan. And.

Bonifacius octavus.

Consuetudinem, quæ in quibusdam partibus inolevit, quæ canonici, & alii beneficiati, seu clerici cathedralium & aliarum collegiatarum ecclesiarum, distributiones e quotidianas (quæ alias manualia beneficia seu victualia nuncupantur, & tantum residentibus tribuuntur) qualitercumque in civitatibus, seu aliis locis (in quibus ipsæ consistunt ecclesiæ) sint presentes, licet divinis officiis non interfint, ex integro percipiunt, ac si continuè in ipsis ecclesiis, in eisdem officiis deservirent, penitus improbant. Statuimus, ut distributiones ipsæ quotidianæ, in quibuscumque reb. consistant, canonicis ac aliis beneficiatis, & clericis ecclesiarum ipsarum, qui eisdem officiis, in ipsis ecclesiis adfuerint, tribuantur juxta ecclesiæ cuilibet ordinationem rationabilem jam factam, seu etiam faciendam. Qui verò aliter de distributionibus ipsis quicquam receperit (exceptis illis, quos infirmitas, seu iusta & rationabilis corporalis necessitas, aut evidens ecclesiæ utilitas excusaret) rerum sic receptorum dominium non acquirat, nec faciat eas suas: imò ad omnium restitutionem, quæ contra hujusmodi nostram constitutionem receperit, teneatur.

De distributionibus etiam pro defunctorum anniversariis largiendis, idem decernimus observandum.

DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBUS.

TITVLVS IV.

CAP. I.

Ad præsentationem religiosorum, etiam exemptorum, non debent in ecclesiis ipsorum rectores institui, nisi primò tantum eisdem assignetur, unde incumbuntia onera subire possint, & congrue sustentari: nec valet contraria consuetudo. Ioan. And.

Clemens III. alius quartus e.

Scepti regiminis nos cura sollicitat, ut utilitatibus subditorum in illis præcipuè, per quas f. animarum saluti consulitur, nunc novorum editione, jurium, nunc antiquorum innovatione sollicitè providere curemus. Sanè fuit olim per sedem Apostolicam providè constitutum, ut diocæsani locorum, ad præsentationem religiosorum nullum ad aliquam ecclesiam recipiant, nisi tantum ei de proventibus ipsius ecclesiæ coram eis fuerit assignatum, unde jura Episcopalia possit solvere, & congruam sustentationem habere. Verum (sicut nobis querela multorum frequens insinuat) religiosi exempti de proventibus parochialium ecclesiarum, in quibus jus obtinent patronatus, seu rectorum præsentatio pertinet ad eosdem, tantum percipiunt an-

a Alias, & b Vid. Concil. Trident. sess. 6. de reform. ca. 1. & sess. 21. cap. 3. & sess. 24. ca. 17. c Vid. Decium, consil. 280. ubi late de his quotidianis distributionibus. d aliter, participant. e In veterioribus codicibus constanter legitur, Clemem IV. & aliter per que.

nuatim, quòd rectores ecclesiarum ipsarum non possunt de residuo commodè sustentari, & Episcopalia jura perfolvere, ac alia incumbuntia eis onera supportare, propter quòd sæpe contingit, quòd non inveniatur personæ idoneæ, quæ hujusmodi ecclesiis velit recipere, sicq; frequenter minus idoneis conferuntur, ex quo pericula imminet animarum. Nos itaque volentes super hoc salubre remedium adhibere, præsentis decreto statuimus, & mandamus, constitutionem hujusmodi quoad omnes patronos a ecclesiis, religiosos tam exemptos, quàm non exemptos, & alios inviolabiliter observari, consuetudine contraria non obstante.

CAP. II.

Beneficia vacantia in curia, alius quàm Papa conferre non potest: quòd si fecerit, irrita est collatio. Ioan. And.

Idem.

Licet ecclesiarum, personatum, dignitatum, aliarumque beneficiorum ecclesiasticorum plenaria dispositio ad Romanum noscatur Pontificem pertinere, ita quòd non solum ipsa cum vacant potest de jure conferre, verumetiam b jus in ipsis tribuere vacaturis: collationem tamen ecclesiarum, personatum, dignitatum, & beneficiorum apud sedem Apostolicam vacantium, specialius ceteris antiqua consuetudo e Romanis Pontificibus reservavit. Nos itaque laudabilem reputantes hujusmodi consuetudinem, & eam auctoritate Apostolica approbantes, ac nihilominus volentes ipsam inviolabiliter observari: eadem auctoritate statuimus, ut ecclesiis, dignitates, personatus & beneficia, quæ apud sedem ipsam deinceps vacare contigerit, aliquis præter Romanum Pontificem quacunque super hoc sit auctoritate munitus, sive jure ordinariæ potestatis ipsorum electio, provisio, seu collatio ad eum pertineat, sive literas super aliquorum provisione generales vel etiam speciales sub quacunque forma d verborum receperit, (nisi ei sit super conferendis eisdem in curia Romana vacantibus specialis & expressa ab ipso Pontifice summo auctoritas attributa) conferre alicui seu aliquibus non præsumat. Nos enim si secus actum seu attentatum fuerit, decernimus irritum & inane.

CAP. III.

Si Papa beneficia vacantia in curia non conferat intra mensem a die vacationis, illi, ad quos collatio pertinebat, poterunt illa conferre. Ioan. And.

Gregorius X. In Concilio generali Lugdunen.

Statum felicitis recordationis Clementis Papæ prædecessoris nostri de dignitatibus & beneficiis in curia Romana vacantibus nequaquam per alium, quàm per Romanum Pontificem conferendis, decernimus taliter moderandum: Vt ii, ad quos eorundem beneficiorum & dignitatum spectat collatio e (statuto non obstante prædicto) demum post mensem a die, quo dignitates seu beneficia ipsa vacaverint numerandum, ea conferre valeant. Tantummodo per seipos vel (si plis agentibus in remotis) per suos vicarios generales in eorum diocæsibus existentes, quibus id canonicè sit commissum.

CAP. IV.

In beneficiis, vel in impetrationibus ad beneficia per provisionem usque ad certam summam pensio non debetur. Per ecclesiis civitatibus vel diocæsibus non comprehenditur cathedralis. Sed per eccle-

a Alios castus quib. exempti subsunt ordinarii, vide infr. eod. cap. 2. de pen. & re. per glo. ibi. Phi. Font. b alia: verum etiam jus ad ea tribuere vacatura. c Vid. l. jus civile. ff. de just. & jure. d Prædict. etiam si habeatur clausula, non obstante quod oporteret expressam mentionem de verbo ad verbum sicut in litteris Apostolicis. Petr. Anch. Dom. & Phil. Font. e Vid. s. fin. in archiep. de fil. ante de. infr. Font.

in provincia metropolitana & cathedrales reliqua includuntur.
Ioan. And.

Bonifacius VIII.

Quamvis a plenissima sit alia in beneficiis interpretatio faciendi, litera tamen super obtinendis beneficiis impetrata, debent (cum sint ambitiosa) restringi. Et ideo si alicui usque ad certam summam provideri mandamus, ei non in pensione, sed in beneficiis ecclesiasticis tantum volumus provideri: nisi de pensione in nostris literis mentio habeatur expressa. Quamquam sub nomine ecclesiarum civitatis comprehendatur alias ecclesia cathedralis: cum tamen alicui de beneficio mandamus in aliqua ecclesiarum civitatis vel diocesis provideri, ad cathedralem ecclesiam (quam propter ipsius honorem sub hac generalitate nolumus hoc casu includi) se mandatum huiusmodi non extendit. Secus b autem cum mandamus in aliqua ecclesiarum provincia provideri: tunc enim & metropolitana & cetera cathedrales ecclesie includuntur sub tali mandato, cum uberius hoc casu, quam alio, impetrant gratiam facere videamur.

CAP. V.

Impetranti beneficium seculari, providetur de beneficio per secularem clericum usque ad prescriptionem legitimam possessore. hoc primo. Item seculari prioratum impetranti simpliciter, non providetur de consueto per religiosos gubernari. h. d. secundum Dom.

Idem.

Cum de beneficio ecclesiastico, consueto clericis secularibus assignari, provideri mandatur, de illo debet intelligi, quod tanto tempore ab uno vel pluribus secularibus clericis, institutis in eo rectoribus, existit continuè ac pacificè gubernatum, ut præscriptio legitima sit completa, etiamsi antè vel post d. religiosi quandoque ministraverint in eodem. Quando verò instituitur, ut provideatur de aliquo prioratu alicui clerico seculari, provideri non potest de prioratu, qui per religiosos (iuxta modum præmissum) est solitus gubernari. Nihil hoc in literis caveatur expressè.

CAP. VI.

Habere personatum cum cura, & præbendam, cui annexa est parochialis ecclesia, non est contra concilium generale. Io. And.

Idem.

Super eo, quod præbendas, quibus parochiales ecclesie sunt annexæ, in quibus spiritualium jurisdictionem secundum ecclesie vestrae consuetudinem approbatam, & sic secundum aliquorum interpretationem curam animarum habetis, simul cum personatibus (quorum aliquibus cura imminet animarum) in eadem ecclesia obtinetis, vobis (cum hoc generali concilio non obviet) dispensatio necessaria non existit.

CAP. VII.

In impetratione beneficiorum inspicitur data, non presentatio vel receptio. Ioan. And.

Idem.

Qui cui canonicatus vicarius ecclesie à sede Apostolica est collatus, licet nondum sit in ea receptus, deinceps in affectuone præbenda (iuxta suam provisionis ordinem) omnibus præferendum s; quibus postmodum in ipsa ecclesia similis gratia est concessa. Licet isti primò suas literas præsentaverint, & primò recepti fuerint in eadem.

a Vid. Oldrad. consil. 108. b In antiq. codic. ita: Secus est cum mandamus. c Vid. Clemens. iii. de sup. ne. prak. vers. prioratus. & late Fel. in ca. in nostra. ext. de scriptis. d Vid. ca. si de decis. e De ista unione no. cle. si una. de reb. ec. non alie. & c. si nunc. de excess. pralari. de Ansh. Font. f Vid. hic Fel. in ca. nate. de rescrip. Font.

CAP. VIII.

Per literas Apostolicas non facientes de defectu ordinis mentionem, potest impetranti de curato beneficio provideri: ad ordines tamen se faciet proximis temporibus promoveri. Ioan. And.

Idem.

Si pro clericis pauperibus vel aliis nostras literas, ut eis de beneficiis provideas, etiam si animarum cura sit annexa eisdem, recipere te contingit: ipsis (licet nec in sacris sint constituti ordinibus, nec de defectu ordinum in eisdem literis mentio habeatur) poteris de beneficiis curam habentibus licitè providere, nec prætèxtu dicti defectus tua poterit provisio impugnari. Oportebit tamen, ut ipsi ad ordines, quos requirunt, collata eis beneficia, se faciant proximis statutis à jure temporibus promoveri.

CAP. IX.

Mandato alterius super provisione facienda per Papam impetrato, provisio auctoritate Papa intelligitur esse facta. hoc dicit, secundum Zen.

Idem.

Item, super cujus provisione Apostolicæ sedis legatus in certa ecclesia suas literas, quibus obtemperatum non fuerat, destinavit: mandamus auctoritate nostra in ipsa ecclesia in canonicum recipi & in fratrem, sibi que provideri de præbenda iuxta ipsius legati contentam literarum: talis receptus huiusmodi nostri auctoritate mandati, non legati, sed nostra b intelligitur auctoritate receptus. Et ideo est in affectuone præbende omnibus post eum eadem auctoritate receptus, in dicta ecclesia præferendus.

CAP. X.

Mandatum alternatim plures collatores includens, verificatur in primo vacante. In simul verò vacantibus ordo scriptura servatur. hoc dicit, secundum Domin.

Idem.

Mandato nostro sub ea forma tibi directo, ut alicui provideas de beneficio ad collationem tuam vel alterius pertinente. De beneficio, quod primò vacabit (sive ad tuam, sive ad illius collationem pertinuerit) ei, pro quo scribitur, providere debebis. Si verò plura beneficia ad tuam illius collationem forsitan spectantia simul vacent, tunc scripturae ordinem servare habebis, ut illi solum provideas de illo beneficio, quod ad te noscitur pertinere.

CAP. XI.

Si clericus, cui mandabatur providere de præbenda primò vacante, negligit petere præbendam sibi debitam, extincta est gratia. Si autem sibi collatus fuerit canonicatus, tunc habebit præbendam, cum nullus est ibi expectans auctoritate Apostol. Ioan. And.

Idem.

Si clericus, pro quo à sede Apostolica recepti mandatum, ut ei de præbenda e proximo vacatura in certa ecclesia provideas, eumque postea in canonicum ipsius ecclesie recipi faceres & in fratrem, præbendam sibi debitam quando vacat petere negligenter committat: aliam postmodum in ipsa ecclesia vacaturam nequibit prætextu dicti mandati petere, nec tu de ipsa sibi poteris providere, cum facta ei gratia per ipsius negligentiam sit extincta. Verùm si præfatus clericus fuisset auctoritate Apostolica effectus ab initio canonicus in ecclesia prælibata: tunc (cum remanserit in ea canonicus) dicta negligentia non obstante, ac per consequens ratione canonicatus sit in alia præbenda nulli alii de jure debita ceteris præferendum, petere

a Vid. Cons. Trid. sess. 22. de refor. c. 4. b Vid. l. si servus ff. de har. inst. & Lunum ex sam. ff. de leg. 2. c Vid. c. cum in eccl. inf. eo. & l. petem. C. de past. inf. de consue. eccl. c. 4.

poterit præbendam aliam proximò vacaturam: dummodo non sint aliqui eadem auctoritate præbendas in ipsa ecclesia expectantes. Et idem de ipsa non per te (cum mandatum non susceperis super illa) sed per eum, ad quem spectat in eadem ecclesia præbendam collatio, provideri debet: Aliàs facta de præbenda hujusmodi alteri collatio in illius præjudicium, eo ipso viribus non subsistet.

CAP. XII.

Receptus auctoritate Papa etiam ad mandatum alterius, præferendus est alius in præbenda. h. d. secundum Zen.

Idem.

IL, qui auctoritate Apostolica in aliqua ecclesia in canonicos sunt recepti, debent in præbendarum affectu ceteris anteferi: legatorum vel aliorum quorumcunque auctoritate recepti antea in eadem. Eum quoque, qui ad mandatum legati vel alterius auctoritate Apostolica sibi specialiter in hac parte concessa fungentis recipitur, auctoritate Apostolica receptum esse dubium non existit.

CAP. XIII.

Si post gratiam tibi factam à Papa de canonicatu & præbenda, Bononien. canonici hoc ignorantes & ignorantem præbendam conferunt post vacantem, non tenet collatio. h. d. Ioan. And.

Idem.

Spostquam canonicatum in aliqua ecclesia tibi contulimus, & de præbenda nulli alii de jure debita inibi proximè vacatura mandavimus provideri, illi, ad quos in ea spectat collatio præbendarum, præbendam, quæ vacabit tibi postmodum, motu proprio, ignorantes tibi gratiam factam, alii duxerint conferendam: talis collatio in tuum præjudicium attentata, nullam obtinet firmitatem. Nam eo ipso, quòd canonicus auctoritate Apostolica fuit effectus, jus ad obtinendam præbendam proximò vacaturam ibidem tibi acquisitum extitit: eandemque, quam citò vacavit (ex quo nulli alii debetur) justè petere potuisti: & idèò à prædictis (licet ignorantibus) alteri conferri nequivit.

CAP. XIV.

Si Papa des licentiam legato suo, recipiendi auctoritate Apostolica resignationes beneficiorum legationis sue habere in manibus suis factas, & illa beneficia conferendi: secundo Papa, de prædicta potestate non habita mentione, canonicatum & præbendam si vacat vel quum primò vacaverit in aliqua ecclesia legationis tibi conferat: tertio canonicus ipsius ecclesia renunciet, & legatus etiam, ignorans collationem tibi factam, conferat tibi præbendam prædictam: non tenet collatio legati, sed tibi illa præbenda debetur. hoc dicit. Ioan. And.

Idem.

Dvdum venerabili fratri nostro S. Episcopo Prænestino b, quem ad partes destinavimus Gallicanas, recipiendi auctoritate nostra resignationem ab obtinentibus beneficia ecclesiastica in eisdem partibus, qui ea vellent liberè in ejus manibus resignare, ac beneficia ipsa personis idoneis conferendi per nostras literas potestate concessa. Nos postmodum (de concessione hujusmodi non habita mentione) Nicolao de Bonifac. camerario dilecti filii nostri N. tituli sancti Laurentii in Damaso Presbyteri Cardinalis, canonicatum Lexon. ecclesie, quæ in partibus illis existit c, & præbendam nulli alii de jure debitam (si qua tunc vacabat in dicta ecclesia) contulimus, & sibi providimus de eisdem. Si verò nulla talis præbenda vacabat ibidem, nos præbendam proximò inibi vacaturam (conferendam dicto camerario cum vacaret) donationi Apostolicæ duximus reservandam: decernentes extunc irritum &

a In antiquiorib. libris constanter legitur, vacavit. b al. Pa. lestrino. c al. extitit.

inane, si secus super hoc a quoquam contingeret autentari, certis a sibi ad hoc executoribus deputatis. Cumque postmodum Nicolaus voluisset falli clericus canonicatum & præbendam, quos in dicta Lexon. ecclesia obtinebat, in dicti Episcopi manibus resignasset, & dicta potestatis praxtenu eos idem Episcopus (collationis, provisionis, reservationis, & decreti prædictorum forsitan ignarus) Guilielmo vasalli Presbytero contulisset: dicti executores (collatione non obstante prædicta) literarum nostrarum auctoritate, præbendam eandem dicto camerario velut sibi debitam contulerunt, quem dictus Presbyter (praxtenu b collationis per dictum Episcopum sibi factæ) quòd præbendam ipsam pacificè possidere valeat, non permittit: propter quòd idem camerarius nobis supplicavit humiliter, ut providere sibi super hoc de opportuno remedio dignaremur. Nos igitur attendentes, quòd etsi memorato Episcopo prædictam concessimus potestatem, penes nos tamen nihilominus remansit major, licet eadem potestas, etiam in prædictis, propter quod nostra, qui eandem præoccupavimus potestatem, prior debet esse conditio: eò præsertim quòd secundum canonicas & legitimas sanctiones per ipsi generi derogatur, quanquam de genere in derogante specie mentio nulla fiat. Considerantes quoque, quòd nos exposito nobis de potestate prædicta, nihilominus literas gratiosas daremus in dictis partibus, non habita mentione de ipsa c: quia foret absurdum, si tam lata d nostra impediretur potestas: & si in omnibus provisionum nostrarum literis, quas concederemus in partibus supradictis, oporteret nos de prædicta potestate specialem facere mentionem: Et quòd decretum nostrum prædictum (maximè hic, ubi jam dictus camerarius ante dictam renunciationem per nos erat Lexonien. effectus canonicus) statim ignorantes ligaverat, cum super incerto non esset editum: nec ex alio non penderet arbitrio, vel voluntate cujusvis, qui accipendi potestatem haberet: & idèò per illud etiam expressisse videmur, ne alius posset conferre, & potestatem prædictam quantum ad præsentem speciem revocasse, quæ in hoc casu, ubi de lucro dicti G. tantum agitur, & non de præjudicio Episcopi memorati, ab ignorante potuit revocari: nec post revocationem hujusmodi jus, per eum in alium etiam ignorantem, in revocata transferri. Ad instar etiam servi Calendario propositi, qui post mortem Domini præponentis mutuatæ pecunias accipientis non facit, licet inter contrahentes mors Domini propositum revocans fuerit ignorata: Et Domini, qui peculium quòd proprio servo concesserat statim perimit, cum in eo suam mutaverit voluntatem. Discretionem vestræ mandamus, quatenus præfatum Presbyterum monitione præmissa per censuram ecclesiasticam compellatis, ut collatione de canonicatu & præbenda prædictis per dictum Episcopum sibi facta (quæ nulla extitit) non obstante, dicto camerario præbendam ipsam omninò dimittat, & eum super ea deinceps nullatenus inquietet.

CAP. XV.

Secundus, qui impetravit dignitatem & præbendam, præfatus priori, qui solum præbendam impetraverat, si præbenda dignitatis est annexa, aliàs non. h. d. Ioan. And.

Idem.

QVia sæpè dubitatur à multis, si canonicatus alicujus ecclesie sit collatus à sede Apostolica successivè duobus, fueritque mandatum primo de præbenda, secundo verò de præbenda & dignitate, personarum, vel

a Aliàs, ita: certu sibi super hoc, &c. b aliàs, occasione. c Ad hunc locum vide notata, cap. ex parte. de s. competen. & in Spe. de lib. conceptione. s. ad hujus m. consummationem. vers. cum sit actor. de Ancha. Font. d al. lavi. officio

officio, cum se facultas obtulerit provideri: quis ipso-
rum in præbenda, quæ cum dignitate, personatu, vel offi-
cio vacat, ibi postmodum debeat de jure præferri. Nos
dubitacionem hujusmodi sopire volentes, præfenti decla-
ramus edicto, primum (cum sit tempore anterior) cui
per mandatum secundum prædicatum, aut jus ipsius ab-
sorberi non debet, ex quo de intentione mandantis con-
traria non apparet, præferendum esse in dicta præbenda.
Nisi vacanti dignitati, personatui, vel officio sit annexa:
nam si esset annexa, secundum, cui debetur dignitas, per-
sonatus, vel officium, præferretur, in ipsa.

CAP. XVI.

*Mandatum providendi de dignitatibus vel beneficiis aliis eccle-
sasticis, curata non includit non expressa cura, h. d. usq. ad s. illu.*

Idem.

Cum in illis, quibus beneficia curam animarum
habentia committuntur, major, quam in iis, qui ad
alia promoventur, idoneitas requiratur: intentioni no-
stra nequaquam existit, ut cum aliquibus de ecclesiis,
personatibus, dignitatibus, vel aliis beneficiis quibuscum-
que (de animarum cura mentione non habita) provideri
mandamus, ipsis de iis, quibus hujusmodi cura imminet,
possit aut debeat provideri.

*In beneficii provisione modus electionis non includitur, si alii mo-
di providendi exprimantur, h. d.*

Illis vero, pro quibus scribimus, ut provideatur eis-
dem de personatibus vel dignitatibus, etiam si curam ha-
beant animarum, ad collationem; provisionem, præsen-
tationem, vel dispositionem spectantibus quorumcum-
que b: provideri nequit de prælaturis; personatibus,
vel dignitatibus, ad quos seu quas per electionem ii, qui
eis habent præfici, assumuntur.

*Beneficia litera unum modum exprimentes, alios non inclu-
dunt, h. d.*

Cum autem inter collationem; presentationem, & in-
stitutionem differentia magna esse noscatur: si cui de
beneficio ad aliquid collatione spectante provideri man-
datur, de alio quod ad ejus presentationem vel institu-
tionem pertinet, provideri non poterit, nec etiam de con-
verso: expresso enim uno casuum prædictorum, manda-
tum super hoc factum (quod debet de sui natura restrin-
gi) ad alios extendi non debet.

*Mandatum simpliciter duos includens, alterum solum non astrin-
git, & converso directum unus duos non afficit, h. d. Dom.*

Si vero de beneficio ad aliquorum collationem vel
presentationem spectante (non adjecto communiter vel
divisim) provisio injungitur facienda, in beneficio, quod
ad collationem vel presentationem acrius ipsorum tan-
tum pertinet, adimpleri non potest. Sicuti si de benefi-
cio spectante ad collationem unius provisio injuncta fuit,
impleri non possit in beneficio, cujus collatio ad
eum simul cum alio pertinet.

CAP. XVII.

*Beneficium tibi collatum ante assensum meum alteri conferri
non potest, nisi terminus tibi datus ad consentiendum esset ela-
psus: tunc etiam post terminum, antequam alteri conferatur, po-
terit consentire, Ioan. And.*

Idem.

Si tibi absenti, per tuum Episcopum conferatur e-
ius beneficium, licet per collationem hujusmodi (do-
nec eam ratam habueris) jus in ipso beneficio ut tuum
dicti valeat, non acquirit, ipse tamen Episcopus vel qui-
cunque alius de ipso beneficio (nisi consentire recuset)

*c. Vide Concil. Trid. sess. 7. de refor. c. 3. & B. Tho. 2. 2. quaest. art. 6.
d. Vide l. 1. §. fin. autem. & Lomnibus. ff. ad Trebell. Font. c. Vide
de consensu. ff. de actio. & obligat.*

in personam alterius ordinare nequit. Quod si fece-
rit, ejus ordinatio facta de beneficio non libero, viribus
non subsistet. Sed si Episcopus (notificata tibi collatio-
ne) ad consentiendum terminum competentem assignet,
nisi consenseris, poterit eo lapsa beneficium liberè (cui
videri expedire) conferre. Antequam tamen ipsum
contulerit, tuum poteris (non obstante, quod lapsus sit
terminus) præstare consensum, & extunc de ipso non
poterit aliter ordinari.

CAP. XVIII.

*Qui vi, vel injustè occupat secundum beneficium curatum, pri-
vatus est primo. Qui autem ut beneficium curatum aliquod oc-
cupat, est ipso jure privatus jure, quod in illo vel ad illud habebat.
h. d. Ioan. And.*

Idem.

Evm s: qui beneficium, cui animarum cura imminet,
vi occupat, seu se scienter injustè intrudit in eo: decer-
nimus ipso jure fore privatum beneficio, quod cum cura
simili primitus obtinebat. Non enim decet ut stultus
melioris quam peritus conditionis existat, vel quod in-
vafor eo, qui justè ingreditur, privilegio gaudeat potio-
ri. Insuper ut violenti, qui auctoritate (vel verius te-
meritate) propria occupare dignitates, personatus, aut
alia quæcumque ecclesiastica beneficia non verentur, &
si non virtutis amore, pœnæ saltem formidine a suæ te-
meritatis audacia restentur: eo ipso jus, si quod in di-
gnitatibus, personatibus & beneficiis occupatis taliter vel
ad ea ipsis forsitan competeat, amittant.

CAP. XIX.

*Habens potestatem Apostolicam persim idonea de beneficio pro-
videndi, alias beneficiario sufficienter providere non poterit, ni-
si in literis hoc exprimat, & tunc unicum simplex obtinens
providebit. Si verò conceditur, ut provideat beneficiis obtinenti,
ad duo tantum refertur: & contra factum est nullum, h. d. Domi-
nicus.*

Idem.

Is, cui conceditur, ut auctoritate Apostolica possit uni-
personæ idoneæ b: in sua vel alia ecclesia providere,
alicui, aliud beneficium sufficiens obtinenti providere
non potest. Nisi primò ille beneficium, quod obtinet,
omnino dimittat: Vel nisi in concessione hujusmodi sit
expressum, quod aliis beneficiata valeat providere per-
sonæ. Tunc enim providere poterit unicum duntaxat
beneficium obtinenti: dum tamen illi cura non immi-
near animarum. Si verò concessum fuerit, ut provide-
re illi valeat, qui alia beneficia noscitur obtinere, hujus-
modi pluralitas debet solum ad duo beneficia sine cura
restringi. Provisio quoque facta contra præmissa eo ipso
viribus non subsistet.

CAP. XX.

*Si quis ignorans recipiat beneficium prius reservatum vel alie-
ri collatum per Papam, si ex quo servit, illud sine difficultate di-
mittit, recuperat prius beneficia, propter illud dimissa, aliis non.
Ioan. And.*

Idem.

Si e beneficia, quæ per sedem Apostolicam conferun-
tur, aut decreto interposito reservatum, interdum
contingat ab iis, ad quos aliàs pertinet collatio eorun-
dem, aliquibus hujusmodi collationem seu reservatio-
nem ignorantibus de facto conferri, & beneficia, quæ
illi tenebant antea, & d post prædictorum ademptionem

*a. Vide extravag. lo. 22. incip. execrabilis. cod. tit. & concil.
Trid. sess. 1. de refor. c. 2. & seq. & sess. 2. de refor. c. 17. b. Hac de-
cretio, determinat hoc providere, ergo si nunc nil habet, quamvis a-
liàs habuerit, videbitur etiam de curatis, cum hic sit gratia provi-
dendi, id est in suum favorem amplianda. Per. de Arch. Font.
c. Vide Dom. consil. 78. incip. formatur. & Lapum allegatione 120.
d. Dicitur, & deest in antiq. eud.*

dimissa per eos alibi assignari. Ne talis ignorantia eis (cum sint sine culpa) præjudicialis existat: statuimus, ut si ipsi de collatione seu reservatione prædicta postea certiorum effecti, sublata difficultate quæcunque omnino dimiserint beneficia sic sibi de facto collata, ad beneficia sua priora (collatione quibuscunque personis facta de ipsis nequaquam obstante) liberè revertantur. Alioquin redeundi ad ea (si difficultatem adhibuerint in aliis dimittendis) sit ipsis penitus interdicta facultas. Eundem quoque modum in dimittendo recepta, & recuperando dimissa, quoad omnes alios, qui forsitan occasione prædicta sua dimiserint beneficia, & dimissa per alios fuerint affecti, per omnia decernimus observandum.

CAP. XXI.

Taciturnitas beneficii etiam modici virat dispensationem super pluralitate beneficiorum, quæ etiam legitime super duobus obtenta ad duo prima recepta referuntur. Item provisio alicui facta de beneficio, non obstante, quod aliud habeat, dispensationem super utroque, retinendo non inducit. h. d. secundum Zen.

Idem.

NON a potest dispensatio super pluralitate beneficiorum concessa impetranti prodesse, qui aliquod quantumcumque; modicum beneficium subtrahit in eadem. Illud autem Apost. sed. indultum, ut quis duo beneficia curam animarum habentia b, si alias canonicè confertantur eidem, possit recipere ac simul licitè retinere, intelligitur de duobus primis beneficiis, quæ cum cura post dictum indultum obtinere contingit eundem. Cum vero tibi (non obstante, quod aliud beneficium obtinere noscaris) à sede prædicta de aliquo beneficio provideri contingit, per hoc tecum (ut præmum beneficium cum secundo retinere valeas) non intelligitur dispensatum. Hoc enim solum prædicta operatur expressio, quod facta tibi gratia nequeat surreptitia judicari.

CAP. XXII.

Mandatum legati super facienda provisione per Papam confirmatum, papali gratia est censenda. Zen.

Idem.

SIA apostolica sedis legatus volens tibi suæ legationis auctoritate in certa ecclesia providere, canonicatum & præbendam, nulli alii de jure debitos, proximò in ipsa ecclesia vocatos, collationi suæ reservet, & decernat irritum & inane, si secus super hoc contigerit attentari, certis qui eos tibi conferant (cum vacabunt) executoribus per suas literas deputatis: nosque postmodum plena de his facta narratione, quod ab ipso legato factum extitit, ratum & gratum habentes, id auctoritate Apostolica confirmamus, & eisdem executoribus vel aliis nostris damus literas in mandatis, ut in hujusmodi provisionis negotio auctoritate nostra procedant, juxta ipsius legati continentiam literarum. Certum est, quod (cum ipsa provisio ipsius legati c post impartitam à nobis auctoritate nostra censeatur effecta) omnibus, quibus postea mandavimus in eadem ecclesia provideri (etiamsi canonicatum ipsius ecclesie duxerimus conferendum eisdem) de jure præferri debebis, in præbenda postmodum tibi vacatura.

CAP. XXIII.

Obstat taciturnitas obtenti beneficii licet modici, nisi constet provisionem factam proprio motu Papæ: qui demum intelligitur, si hoc in litera exprimitur. h. d. Zen.

a Vide Fel. in c. nostra. extra de refer. & Pannorm. in cap. ad aures. in 2. not. de refer. b Vide conc. Trid. sess. 7. de refer. ca. 2. & seq. & sess. 2. de refer. c. 4. c Hac duo verba, ipsius legati, desunt in manuscr. codic.

Idem.

SI motu a proprio alicui aliquod beneficium obtinere non ob hoc gratiam hujusmodi, quæ de nostra mera liberalitate processit, invalidam volumus reputari. Secus si ad petitionem illius, vel alterius pro eodem oblatam, gratiam hujusmodi facimus: tunc enim (quantumcumque modicum beneficium taceatur in ea) ipsam veluti surreptitiam vires nolumus obtinere. Motu quoque proprio tunc solum gratia fieri censeatur, cum hoc expresse cautum fuerit in eadem.

CAP. XXIV.

Collatio facta motu proprio Papæ, pluribus beneficiis in eadem ecclesia vacantibus simul, intelligitur facta de pinguiori: sed si beneficia sunt aequalia, ad eum spectat electio, cui gratia est concessa. Collatio vero facta ad petitionem alterius, ad minus beneficium restringitur: si sint aequalia, eligit, qui alius censetur: quo negligente, alius eligit: & etiam contra. hoc dicit secundum Zen.

Idem.

SI pluribus simul in aliqua ecclesia vacantibus dignitas vel præbendis, nos de hac vacatione incerti, dignitatem vel præbendam (si qua nulli alii de jure debita in ipsa vacat ecclesia) cuiquam in genere conferimus. Gratiam hujusmodi (si motu proprio eam fecerimus, ut tunc fiat interpretatio plenissima in eadem) referri volumus ad dignitatem vel præbendam, que inter illas majoris estet valoris: seu (si sint fortal aequalia) ad eam, quam is, cui conferimus, intra decennium post habitam de dicta vacatione notitiam duxerit eligendam. Si vero ad petitionem alterius ipsa gratia fuerit per nos facta, eam (ut hoc casu prout juri congruit testigatur) ad illam, quæ minoris valoris existit, seu si sit æqualitas in eisdem, ad eam, quam is, ad quem ipsam spectat collatio, infra dictum tempus elegerit, postquam sibi hujusmodi gratia erit nota, decernimus referendam. Alterutro quoque ipsorum (prout ad eum pertinet) intra tempus debitum eligere negligente, ad alium extunc electio liberè devolvatur.

CAP. XXV.

Non debetur expectanti præbenda, que per Episcopum præbendam mortem vacat. h. d. secundum Zen.

Idem.

CUM in ecclesia tua, quæ XII. canonicorum & XIII. præbendarum habet numerum, consuetudinem esse proponas, ut Episcopus, qui est pro tempore, vocem habeat in capitulo tanquam canonicus, licet canonicus non existat, & unam de dictis præbendis sicut unus canonicus obtineat in eadem: certum est eum, cui auctoritate Apostol. provideri mandatur b, de præbenda nulli alii de jure debita proximò in ipsa ecclesia vacatura, præbendam, quam per mortem Episcopi vacare contingit (ut contra hanc consuetudinem, cui per præfatam mandatum non intelligitur derogari, futurus Episcopus præbenda careat, & dictus canonicorum numerus amplietur) habere non posse: sed expectare debere quousque vacet alia, oportebit eundem.

CAP. XXVI.

Per adaptionem secundi beneficii curati, cuius fructus altera causa percipit, non vacat premium. Ioan. And.

Idem.

SI tibi concessio à nobis, ut fructus beneficiorum quæ usque ad certum tempus in tua vacabant dice-

a De clausula motu proprio vide Fel. in c. ad aures. & in c. si quando. extra de refer. & in c. causam, quæ elem. 2. de refer. & in c. cum inter procuratorem. de except. b Hac mandata de providendo sublata sunt per concilium Trident. sess. 24. de reform. cap. 19. c Et appellatione beneficiorum an comprehendantur præbende, pensiones & præstimonium, vide Fel. in c. postulat. ext. de refer. celi

cessi percipere valeas pro solvendis debitis, quibus est tua ecclesia onerata: beneficium vacans postmodum, eam habens animarum annexam, alieni simile beneficium obtinere te conferre contingat: Aequum est ut quam diu fructus ipsius perceperis, primum non debeat reputari vacare.

CAP. XXVII.

Com mandatur alicui non sacerdotali, vel integri, vel certi valoris conferri præbenda: sacerdotali dimidia vel minoris valoris alicuiam volentis conferri non poterit.

Idem.

Vide non sacerdotali præbenda provideri mandatur, sibi etiam volenti sacerdotali auctoritate mandati huiusmodi conferri nequibit. Similiter, si in ecclesia, in qua integra ac dimidia præbenda habentur, mandatur a integra conferri præbenda: quamquam ille, pro quo scriptum extitit, dimidia velis esse contentus, ei de ipsa non poterit provideri. Idem cum injungitur provideri alicui de præbenda certi valoris, ut in præbenda minoris valoris etiam illo volente mandatum non possit adimpleri. Non enim huiusmodi mandata (quorum fines diligenter servari oportet) debent ad casus alios, quam expressos extendi.

CAP. XXVIII.

Secundo beneficio curato effectualiter adepti, primum consimile (sive possessore irrequisito) conferri potest: non autem eius possessori secundo Zen.

Idem.

Licit b Episcopus beneficium, quod cum animarum curatenebas (postquam aliud recepisti consimile, ac ipsius possessionem pacificam habuisti, vel per te stetit, quo minus haberes eandem) possit alteri de jure conferre: Illum tamen cui contulerit, non debet te non vocato (cum tibi forsitan jus possit competere retinendi) in possessionem ipsius inducere corporalem.

CAP. XXIX.

Sacerdotali præbenda per simplex mandatum de providendo, non nisi apto ad sacerdotium est conferenda. h. d. secundum Zen. Et ipsa summarium potest adaptari utriq; testura posita in tertio glossa Dam.

Idem.

El cui provideret mandatur c simpliciter de præbenda proximo vacatura, sacerdotali præbenda conferri non potest, si nondum in ætate tali existat, quod possit ad sacerdotium promoveri. Sed aliam expectare debet.

CAP. XXX.

Ex mandato sedis Apostolica expectanti a certa causa, ea desiciente, beneficium petere impeditur. h. d. secundum Zen.

Idem.

Simpaupe d clericus, cui cum beneficium nullum haberet, mandabatur de beneficio (iuxta suæ probitatis merita) per Episcopum provideri, aliud antequam sit provium eidem, beneficium fuerit assecutus: providere sibi Episcopus (cum esset causa mandati) de cetero non teneatur.

CAP. XXXI.

Ubi de prioritate beneficii pluribus collati non constat, primò possessio, deinde major prerogativa præferunt. h. d. secundum Zen.

Idem.

Si à sede Apostolica, vel legato ipsius, uni, & ab ordinario alteri, eodem die idem beneficium confere-

^a Aliàs, mandatur. ^b Vide Fel. in si. ext. de præb. sup. & sup. pol. singul. 103. incip. nemo prævandus est. ^c Mandata de providendo sistunt conc. Trid. sess. 24. de res. c. 10. ^d Multi mo-
di qui dicuntur pauper. vide Alex. consil. 37. incip. consilium sum. l. 7. ad d. Bar. in l. si constante. ff. sol. matr.

tur, nec appareat, quæ collatio fuerit primò facta: erit potior conditio possidentis a. Si verò neuter possideat, is, cui sedes ipsa contulit vel legatus (propter conferentis ampliorem prerogativam) erit alteri præferendus.

CAP. XXXII.

Religiosus habens prioratum vel ecclesiam curatam, si recipit secundum sine licentia Pape, ipso jure vacat primum. Quod si statim non dimiserit, efficitur ineligibilis, & privatur utroq;. Eadem est pena in iis, qui habebant ante hanc constitutionem, nisi intra mensem alterum elegerint & alterum dimiserint. h. d. usq; ad §. prohibemus. Joan. And.

Idem.

Cum b singula officia sint singulis committenda personis, & dissolutionis ac evagationis materia sit religiosis præ ceteris auferenda: presenti prohibemus edicto, ne aliqui monachi vel religiosi alii c pluribus prioratibus, vel ecclesiis curam habentibus animarum, etiam si eadem cura non per ipsos, sed per Presbyteros eorum ad præsentationem per Episcopos institutos habeat exerceri, absque sedis Apostolicæ auctoritate præesse præsumant: nisi forte unus ex eis ab alio dependeat, vel ad invicem sint annexi. Statuentes, ut quicumque ipsorum prioratum vel ecclesiam talem obtinens alium receperit, primum quo fit ipso jure privatus, statim omnino dimittere teneatur, per eum, ad quem pertinuerit, liberè alteri conferendum. Quod nisi fecerit, extunc eo ipso efficiatur ineligibilis d, & tanquam ambitiosus ab utroque penitus repellatur. Circa eos autem, qui plures prioratus vel ecclesias huiusmodi nunc detinent, providemus ut intra mensem, postquam præfens constitutio pervenerit ad eosdem, unum ex ipsis, quem retinere voluerint (reliquis dimissis) eligere teneantur: alioquin extunc penes subiaceant supradictis.

Prioratus ecclesie vel administrationes unius monasterii solite per ipsius monachos gubernari, absq; sedis Apostolicæ licentia alterius monasterii monachi non committantur, nec commissa dimittantur. Qui contra fecerint, sint privati potestate ordinandi prædicta ea vice: & desertur ad diocesanum in non exemptis, & ad Papam in exemptis. Recipientes vel detinentes (alias eligentes) sunt ineligibiles ipso jure. h. d.

Prohibemus in super, ne prioratus vel ecclesie, aut administrationes, seu officia unius monasterii consueta per ejusdem monachos gubernari, committantur deinceps absque auctoritate sedis ejusdem alterius monasterii monachis gubernanda, nec hæcenus commissa dimittantur eisdem: sed per eos, ad quos pertinent, liberè ordinentur. Cum illis non liceat habere locum in diversis monasteriis, quorum unum ab alio non dependet, nec aliorum monasteriorum (nisi canonicè transferantur ad ipsa) prioratus, ecclesias, administrationes vel officia gubernare. Qui verò contra prohibitionem præsentem prædicta de cetero alienis monachis commiserint, vel dimiserint jam commissa: ea vice ordinandi de ipsis sint potestate privati, & de eis per diocesanum (si exempta non fuerint) alioquin per sedem Apostolicam ordinentur. II autem, qui ea suscipere vel suscepta præsumpserint detinere e, reddantur ineligibiles ipso jure.

CAP. XXXIII.

Contemptum possunt prosequi, si ad receptionem vel collationem absentes Monachi vel canonici non vocentur: nisi consuetudo habeat eos non vocari. h. d. secundum Zen.

^a Vide l. vii. ejus. C. de probat. c. licet causam de prob. & l. in bona fidei. C. de rebus cred. Font. ^b Vide conc. Trid. sess. 7. de resor. c. 2. & sess. 24. de resor. c. 17. ^c Aliàs, aliu. ^d Vide gloss. 16. qu. 1. in sum. & sem. 1. de elec. Phi. Font. ^e Aliàs, retinere.

Idem.

Cum in ecclesiis canonicorum receptio, aut præbendam vel beneficiorum collatio imminet faciendâ, abfentes canonici [si commodè fieri valeat] sunt vocandi. Nisi consuetudo habeat eos ad talia non vocari. Alioquin quod in eorum abfentia fieri contigerit, eis instantibus irritari debet.

CAP. XXXIV.

Beneficia morientium etiam in loco vicino curia Romana per duas dietas legales, vel sede ipsa vacante, ibi causam, domicilium vel originem non habentium, vel etiam habentium, sed curialium, & ibi causa Romana curia morantium, vel translata curia eam sequentium, & in itinere decedentium, vel in loco unde recessit curia, in quo remanserunt infirmi: conferri nequeunt per alium quam per Papam. h. d. secundum Zen.

Idem.

Præsenti declaramus edicto, statutum felicitis recordationis Clementis Papæ prædecessoris nostri, de beneficiis apud sedem Apostolicam vacantibus, per alium, quam per Romanum Pontificem minime conferendis, locum habere in beneficiis, quæ legati aut nuncii sedis ejusdem, vel quivis alii ad Romanam curiam venientes, vel etiam recedentes ab ipsa obtinere noscuntur; si eos in locis vicinis a ipsi curiæ moti contingat: quemadmodum si in loco ubi eadem curia residet, morerentur.

Idem est si aliquis curialis [etiam ecclesia Romana vacante peregrinationis, infirmitatis, aut recreationis, seu alia quavis causa ad locum curiæ vicinum] in hujusmodi loco vicino decedat: dummodo ibi [etiam si erat ad ipsam curiam reverfurus] ejus domicilium seu domus propria non existat.

Loca verò intelligantur vicina eidem curiæ in præmissis, quæ remota ultra duas dietas legales [quas hoc casu sic specialiter volumus computari] à loco ubi moratur ipsa curia non existunt.

Sanè si quis in loco ubi b degit curia, suæ originis domum habens, diem elaudat extremum in ea: ipsius beneficia sub prædicto non aliter includantur & statuto, quam si curialis esset antea, & ibidem occasione curiæ moraretur. Porrò cum curiam de loco ad locum transferri contingit, si curiales in itinere [dum curiam sequuntur eandem] vel in loco unde recessit ipsa curia, forsitan remanentes infirmi, rebus inibi eximantur humanis, præmissis statutum [quantumcunque locus ubi decedunt ab ipsa curia sit remotus] ad illorum beneficia se extendit.

CAP. XXXV.

Mors Papæ tollit ne parociales ecclesia in curia vacare dicantur. h. d. secundum Zen.

Idem.

Si Apostolica sede vacante aliquas parociales ecclesias vacare de cætero contigerit apud ipsam, statuiamus ut de eis [ne ipsarum vacatio diutina periculum valeat animabus afferre] per eos, ad quos pertinet, d, possint liberè ordinari, constitutione felicitis recordationis Clementis Papæ prædecessoris nostri de beneficiis apud sedem ipsam vacantibus, per alium, quam per Romanum Pontificem minime conferendis, vel alia quavis contraria super hoc edita non obstantes. Idem volumus & de illis, quæ ibidem ipso Romano Pontifice vivente vacabunt, si de ipsis per eum ante ipsius obitum non fuerit ordinatum.

a Nota ex loci vicinitate contrahi, communionem quandam etiam quoad præmium, panam, mores, de penis, dist. 1. 5. sed continuo, non tantum, s. licentibus, ff. de excus. tut. & qui dicantur vocari, vide l. fierius, de aqua plu. arc. l. 4. 6. si tam viciniam, ff. de damn. infe. de Anc. Font. b Alia, ubi degit ipsa curia, etc. c Alincluduntur. d Vide Dec. inc. bona in princ. ex. de appell.

CAP. XXXVI.

Gratia alicui concessa, ut providere possit personæ idoneæ in certa ecclesia; personæ non expressæ, non expirat re integra obitu concedentis; secus si personæ essent expressæ. Ioan. And.

Idem.

Si cui [nulla personarum facta expressione] sit gratia, sè concessa facultas, ut auctoritate Apostolica possit aliquibus personis idoneis in certa ecclesia providere, vel beneficia [quorum collatio est ad sedem Apostolicam legitime devoluta] conferre, contradicentes a eadem auctoritate per censuram ecclesiasticam compellendo: hujusmodi concessio [quam cum specialem gratiam continet, decet esse mansuram] non expirat etiam re integra per obitum concedentis. Secus si super provisione certæ personæ faciendâ sit data potestas eidem, non ob suam, sed ejus, cui provideri mandatur gratiam vel favorem: illa quidem expirat omnino, si concedens re integra moriatur.

CAP. XXXVII.

Qui ex licentia circa incerto concessa absq; titulo ad sacros ordines clericos promovet, eis tenetur providere. Dani licentiam promoventi, vel etiam promovendû, eis promoti ad sacros functiones, providere tenentur. h. d. Zen.

Idem.

Si b Episcopus, cui nullis personis expressis in genere commissi, ut vice tua ordines in tua diocesi celebraret, ad sacros ordines promoveret quempiam titulum non habentem: ei [cum in culpa fuerit taliter ordinando eundem] tenebitur vitæ necessaria ministrare, donec sibi per eum vel alium de competenti beneficio sit provisum. Si verò certas commissi e eidem ordinare personas, tu [qui prævidere hoc casu an haberent titulum debuisti] taliter ordinato ad prædicta, donec per te beneficiatus fuerit, obligatus existis. Eis autem, quibus à diocesanis datur licentia, ut possint à quo voluerint Episcopo ad omnes sacros ordines promoveri, non qui ordinant, sed qui tribuunt licentiam [cum eam dare non debeant titulum non habenti] ad præmissa, si titulum non habeant, obligantur.

CAP. XXXVIII.

Si primo loco Papa dat licentiam conferendis beneficia certo modo vacantis, vel ad Papam devoluta: secundo aliquod de his conferat specialiter, vel conferri mandet, species generi derogat: ita quòd secundo beneficium debetur. h. d. Ioan. And.

Idem.

Quamvis d tibi nuper in genere potestatem dederimus, beneficia sex clericorum tuorum cedentium, vel decedentium auctoritate nostra personis idoneis conferendi, canonicum tamen & præbendam, quos in tua ecclesia [in qua post prædictam gratiam tibi factam mandavimus cuidam specialiter provideri] obtinebat quidam ex iisdem tuis clericis, nunc defunctus, conferri non potes: cum illi, pro quo scripsimus, debeantur. Nam primæ generali gratiæ tibi factæ derogat posterior specialis, licet de illa non fecerit mentionem. Similiter si post facultatem tibi concessam à nobis, conferendi beneficia tuæ diocesis [quorum collatio est ad sedem Apostolicam devoluta] nos eorum aliquod [antequam tu conferas] conferamus specialiter alicui, vel conferri mandemus, de concessione tibi facta non habita mentione, facta per nos collatio canonica est conferenda.

a De hac clausula vide Zabarellam in Clem. 2. 5. contradicentes de religiof. dom. & Felin. in c. super eo. ex. de offic. deleg. b Vide concil. Trid. sess. 21. de refor. cap. 21. c Al. commissi, d Vid. Dec. in c. de refor. super. 1. gl. & Trid. cons. 147.

CAP.

CAP. XXXIX.

Revocatio gratia non tollit jus quæsitum, sed querendum, nisi jus annexum aliud inducat: nec tamen tollit jus querendum annexum juri digniori jam quæsito. h. d. secundum Zen.

Idem.

Sis, cui de canonicatu, præbenda, & dignitate, personatu, vel officio per felicis recordationis Nicolai Papæ & Celestini prædecessorum nostrorum literas, gratia in aliqua ecclesia facta erat, constitutionis nostræ revocatoria tempore canonicatum & præbendam, dignitatem, personatum vel officio alicui non annexam erat adeptus, licet dignitatem, personatum, seu officium inibi expectaret, propter expectationem hujusmodi privatus non intelligitur jure, quod in canonicatu & præbenda fuerat canonicè affectus: jus tamen quod ad dignitatem, personatum, vel officium competeat eidem, juxta verba dictæ revocationis intelligitur revocatum. Non sic autem si canonicatum cum dignitate, personatu aut officio conferri tantum canonicè consuetis, fuerat affectus sub expectatione præbendæ: cum jus magis dignum, quod iste in dignitate, personatu, seu officio hujusmodi jam habebat, jus minus dignum canonicatus remaneat, cujus canonicatus ratione jus eidem salvum remanet, ad præbendam nulli alibi debitam, Apostolica ante ipsum auctoritate recepto. Sed & si ex Episcopi vel alterius cujuscunque collatione vel provisione adeptus fuerit in eadem ecclesia dignitatem, personatum, sive officium conferri tantum canonicè consuetis, præfatus, qui canonicatum auctoritate Apostolica jam habebat, idem atit censendum.

CAP. XL.

Qui revocatio gratia præbendam expectanti, & decretis interpositis, etiam ignorans. h. d. Zen.

Idem.

Quodam per literas felicis recordationis Nicolai Papæ prædecessoris nostri canonicatum sub expectatione & vacaturæ præbendæ in certa ecclesia obrinente, successor ejus Celestinus cuidam alteri similem in eadem ecclesia gratiam fecit, quom omnibus etiam ante ipsam auctoritate Apostolica, vel quavis alia in ecclesia ipsa receptis voluit anteferri, cum interpositione decreti: priusquam tamen ad primum & ejus executores secundæ gratiæ notitia pervenisset, vacans præbenda eidem primo per suos fuit executores collata: post hujusmodi autem & ante factam secundo collationem ipsius præbendæ, nostra constitutio revocatoria emanavit: & quoniam quis eorum jus habeat in præbenda hujusmodi dubitatur, nos neutrum illorum habere jus decernimus in eadem. Prima enim collatio post & contra decretum à dicto Celestino interpositum facta (licet ab ignorantibus & etiam ignorantibus) non obinet firmitatem. Jus vero, quod secundo ad præbendam, non in præbenda hujusmodi competeat (cum nostram revocationem ejus collatio non præcesserit) per eam penitus est sublata.

CAP. XLI.

Mandatum de providendo de beneficio ad collationem capituli pertinet, non tangit jus singularis canonici. hoc dicit. secundum Zen.

Idem.

Mandatum Apostolicum tibi directum, ut T. clerico de beneficio spectante ad collationem Narbonen. capituli provideres, beneficia ejusdem capituli, sive dentur in communi per ipsum, sive per canonicos ejusdem.

a Dicunt Petr. de Anch. & Archid. quod rescriptum interpositum à Papa dignitatem, non facta mentione consuetudinis, de qua non obinet, per honores. §. ij. ff. de decur. est irrepetitum. Font. b Expellaturus ad vacaturam omnino sustulit conc. Trad. sess. 24. de reform. c. 19. c De clausula anteferri, vide latè per Felin. in ca. capitulum. ext. de refer.

dem ecclesiæ singulares, vice auctoritate capituli, aut ex jure ipsius de consuetudine vel statuto, merito comprehendit. Ad beneficia tamen ratione dignitatum, personatum, vel officiorum, quæ nonnulli ex eisdem canonicis obtinent in ipsa ecclesia, ad eorundem collationem spectantia mandatum hujusmodi minime se extendit. Idem esse censemus, si ratione præbendarum suarum ad ipsos canonicos collatio dictorum beneficiorum singulariter pertinere noscatur. Nisi contineatur forsitan in mandato, quod eidem clerico provideas de beneficio ad collationem Narbon. capituli pertinente communiter vel divisim: tunc enim de beneficiis, quæ ad ipsorum collationem pertinent, ratione hujusmodi præbendarum poteris providere.

DE CLERICO ÆGROTANTE VEL DEBILITATO.

TITVLVS V.

CAP. I.

Datio coadjutorum Episcoporum & suorum superiorum est de majoribus causis, & spectat ad solum Papam: potest tamen Episcopus senio vel infirmitate perpetua impeditus de consensu capituli sui vel majoris partis sibi auctoritate Apostolica unum vel duos coadjutores assumere: & si demens fuerit, capitulum aut duæ partes ipsius hoc facient. Sed si Episcopus contradicit, tunc nil innovabit capitulum, sed Episcopi & ecclesie conditionem, quam citò poterit, intinabit Paps. Et coadjutores illi sumptus moderatos habebunt de provenibus prælatorum ipsorum. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

Pastoralis officii debitum exuentes, declaramus atque statuimus, coadjutorum & Episcoporum & superiorum prælatorum dationem intelligendam esse de causis majoribus, & referendam ad sedem Apostolicam, ac ab ea (consuetudine non obstante contraria) tantummodo postulandam.

Verum ne hoc prætextu ecclesiæ (existentes præcipuè in remoris) dispendia patiantur: nos earum in hac parte indemitibus præcavere volentes, hac generali constitutione sancimus, ut Episcopus senio aut valetudine corporali gravatus, vel etiam aliàs adeo impeditus perpetuo, ut officium suum nequeat exercere, possit de sui consilio & assensu capituli, vel majoris partis ipsius, unum, vel duos auctoritate Apostolica coadjutores assumere, ad dictum officium exequendum. Si vero Episcopus demens fuerit, & quid velit aut nolit exprimere nesciat, vel non possit: tunc ejus capitulum vel duæ ipsius partes eadè auctoritate unum aut duos coadjutores assumant idoneos, qui ejus officium exequantur. Si autem Episcopus senio aut incurabili morbo gravatus, vel perpetuo impedito derentus, ad sui executionem officii reddatur inutilis: & coadjutorem assumere vel habere noluerit, licet à capitulo requisitus proprio, se illius non indigere sustinuerit forsitan asserendo: tunc nil per capitulum innovetur, sed hoc casu & etiam proximo, idem capitulum Episcopi & ecclesiæ suæ conditionem & statum, ac facti circumstantias universas, quam citò poterit fideliter & explicitè referat ad notitiam dictæ sedis, recepturi humiliter, & efficaciter impleturi, quod super hoc per sedem ipsam contigerit ordinari. Præsenti quoque adjicimus sanctionem.

a Petrus de Anch. not. mandatum etiam adstringere gerentem vices ejus cui mandatur, similiter mandatum factum vices gerenti: quia si deficit principalis, debet postea per principalem commoda recipientem impleri. l. secundum naturam. ff. de reg. jur. neg. poterit per vicem gerentem impleri, in hiis enim mandatis intelligitur restant in eodem statu. l. ff. si ex nox. causis. Fontan. b Quam auctoritatem habeant coadjutores dati Episcopi senibus vel infirmis, latè docet Oldradus. consil. 49.

ni, ut coadjutores hujusmodi de preventibus pralatorum, in quorum assumentur auxilium, sumptus recipiant moderatos, ab alienatione qualibet de bonis ecclesiasticis pralatorum ipsorum vel ecclesiarum suarum quomodolibet facienda penitus abstinentes: rationem non solum in districto examine, sed & pralatis eisdem (si sanæ mentis extiterint) ac capitulis eorundem, seu etiam ipsorum pralatorum successoribus (si hoc antea non fecerint) plenariam reddituri. Caterum quod de Episcopis præmittitur, ad superiores etiam pralatos esse volumus & intelligimus referendum.

DE INSTITUTIONIBVS.

TITVLVS VI.

CAP. I.

Capitulum sede vacante licet beneficia ad Episcopis collationem recusat conserre non possit, tamen ad illa presentatos instituire potest. h. d. Zen.

Bonifacius VIII.

ET si capitulum a sede vacante beneficia, quæ ad collationem Episcopi pertinent, conserre non possit, presentatos tamen à patronis potest admittere, si sint idonei, & eos instituire in beneficiis, ad quæ fuerint presentati: Licet ad Episcopum (si superesset) admissio & institutio hujusmodi pertineret.

CAP. II.

Non repellat presentatum a sede vacante ordinum, h. d. Zen. Idem in eodem.

Sis, ad quem rectoris presentatio in aliqua parocchia ecclesia nescitur pertinere, quempiam non constitutum in sacris presentem ad eam: ipsum b (dummodo aliàs sit idoneus, & intra tempus à jure statutum ad ordines, quos ipse ecclesiæ cura requirit, valeat promoveri) decernimus admittendum.

DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ ET ECCLESIAE NON VACANTIS.

TITVLVS VII.

CAP. I.

Si mandetur alicui provideri de dignitate vacatura, quam duxerit acceptandam, & vacat dignitas, quam ante acceptationem ordinarius conserret, tenet ipse collatio: etiam si executor impetrantis ante acceptationem fecerit reservationem, inhibitionem, & processum super prima vacante. Ioan. And.

Innocentius IV. dilecto filio Andrea Capellano nostro.

Quia cunctis: & infra. Proponebatur itaque pro parte tua, quod cum prædicta prapositione, dum vacabat, tibi per eum, qui conserre potuit ipsam, collata fuisset, collatio hujusmodi canonice existebat: maxime cum nulla per priorem ipsum, que illam impedire posset, inhibito processisset. Dicebat autem pars altera, quod cum præmissa litera sede Carnoten. vacante fuisset in capitulo publicata, ac præfatus Episcopus tunc de capitulo ipso esset, ibique præfatus existeret, ignorare non potuit, mandatum Apostolicum (super conferenda memorato D. præbenda vel dignitate sine cura, quam ipse duceret acceptandam, cum primò in ecclesia ipsa prædicta vacaret) alii fuisse directum, & sic per consequens facultatem sibi esse sublatam, conferendi hujusmodi dignitatem: propter quod videbatur, quod nec per se nec per alium præfatum prapositionem, curam non habentem animarum annexam (quæ primò post mandatum ipsum in ecclesia prædicta

a Veritas significaciones hujus vocis, capitulum, ponit Ioan. And. in c. capitulum sup. de reser. b Not. idoneitatem, & tempus hic per epulum ponit. unde non fat est quod intra tempus iuris posset promoveri, sed debent etiam alia idoneitates concurrere. Dom. & Pet. de Anch. cont.

vacavit) potuerit alicui personæ conserre. Præsertim cum jam dictus prior eodem publicato mandato mox præfato D. præbendam vel dignitatem, curam hujusmodi non habentem, quam primò in eadem ecclesia vacare contingeret, contulisset: nec aliàs etiam (prout allegabatur) prodesse poterat ipse Episcopi ignorantia in hac parte. Nam si alicui à sede Apost. concedatur, quod excommunicari non possit, licet id forsan suus ignoraret Episcopus, non tamen propter hoc ejus ligatur sententia, si quam proferat in eundem. Similiter si alicui conserendi præbendam aliquam tribuatur à sede Apost. potestas, ex hoc ipso videtur, quod sit Episcopo conserendi tunc eam penitus interdicta facultas. Nec obstat si forte obiceretur, quòd lex, seu constitutio & mandatum nullus adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorundem, aut nisi post tempus, intra quod ignorare minime debuissent: quia in privilegiis & indulgentiis, seu concessionibus specialibus secus existit, in quibus sufficit, quòd ad illorum, quibus conceduntur, notitiam perveniant: ut patet cum indulgetur alicui, quòd excommunicari non possit, sicut superius est expressum. Et quidem cum tribuitur alicui potestas conserendi præbendam, videtur proculdubio ei concedi aliquid speciale. Adiciebatur insuper, quòd cum sententia Patim ardet etiam ignorantem: quoniam si contra prælatum aliquem absentem depositionis sententia proferatur, contractus, quos inuit ignoranter postea ut prælati, nullum robur obtinent firmitatis: & in supradictis literis irritum decernimus & inane, quicquid super hujusmodi præbenda vel dignitate contra nostrum contigerit attentari mandatum: collatio, quam idem Episcopus post tale nostrum decretum (sive illud ignoraverit, sive non) de præfata prapositione per se vel per alium fecerat, non valebat. Ex parte verò tua existit replicatum, quòd hæc de illis privilegiis & indulgentiis (æquitate suadente) debent intelligi, quæ vim suam habent mox cum ad illos, quibus conceduntur, perveniunt: ex quorum tenore liquido nosci potest, quòd talis circa ea fuerit intentio concedentis: utpote cum alicui conceditur, quòd excommunicari non possit: ex hoc enim evidenter apparet alicui ipsum excommunicandi ademptam esse penitus facultatem: non sic autem si alicui conserendi præbendam, sive certam, sive incertam tribuatur potestas, non enim tunc esse videtur tribuentis intentio, ut per hoc ei (ad majus donationem præbenda ipsa pertinet) conserendi possibilitas adimatur: nisi prius illi sibi notificet, quòd eam velit per hujusmodi potestatem conserre, aut ei collationem interdicit illius, vel postquam illi notificaverit talem potestatem fore sibi concessam, vacuum decernat & irritum, si secus de ipsa præsumat. Quia cum illi non amplior detur potestas, quam ipse Romanus Pontifex habeat in hac parte, sicut per eam, quam obtinet ipse Romanus Pontifex, facultas conserendi beneficium vel præbendam (nisi suam insinuet voluntatem) alicui non auferatur: similiter & per eam, quæ taliter illi ab ipso conceditur ei, ad quem ipse præbenda spectat collatio, priusquam in sinu ille sibi, quòd eam velit concedere, vel etiam conserat (si forte vacet) potestas non tollitur conserendi, nisi forsan quòd ipsam conserre non possit, exprimat in concessione hujusmodi potestatis: tunc enim licet talem concessionem fortassis ignoret, sua tamen collatio, si postmodum præbendam ipsam conserat, nihil valet: cum satis super hoc concedentis intentio agnoscat: sicut cum indulgetur alicui, quòd excommunicari non valeat, ut in superioribus est præmissum. Subjunctum etiam existit, quòd cum memorato priori per præfatas literas mandassemus, ut memorato D. præbendam, vel dignitatem

a Vide Decretum & Doct. in c. cognoscens. ext. de consi. & Inrecreatam in can. ipsi. s. leges. dist. 7.

line cura, quam acceptandam duceret, si vacaret tunc, vel quam primò vacare contingeret, in ecclesia prædicta conferret: idem prior providendi ei de præbenda, vel dignitate ipsa (nisi post acceptationem ipsius a) non habebat aliquam potestatem. Vnde cum sæpèdicta præpositura fuerit tibi (antequam illum idem D. acceptaret) præfati Episcopi auctoritate collata, hujusmodi collatio talis mandati nostri prætextu (etiamsi prius illud Episcopus ipse seivisset) non poterat vacuari. Nostrum autem in hac parte decretum ad præbendam seu dignitatem, quam prædictus D. acceptaret, referri debebat: alioquin super incerto fuisset editum, nec aliquem adstrinxisset. Sed extitit ex adverso responsum: quòd etsi præfatus prior jam dicto D. præbendam vel dignitatem hujusmodi cum vacaret ante hujusmodi acceptationem conferre nequiret, idem tamen D. præbendam vel dignitatem talem licite posset & libere acceptare: quare prædictus Episcopus præfatum præposituram (cum non prius eum requisierit, an acceptare vellet eandem) cuiquam committere non potuit: quinimò ipsius collatio (cum idem D. præposituram ipsam postmodum acceptaverit) irritanda debet, & confessio per jam dictum Archipresbyterum sibi facta, debet stabilis permanere: sicut cum legatur alicui unus ex servis, quem elegerit, vel optaverit, & hætesante optionem illius manumittit aliquem, vel alienat ex illis: profectò manumissio vel alienatio irritatur, ceditque ille legato, si legatarius eum duxerit eligendum. Econtrà verò pro parte tua propositum extitit, quòd id in ultimis voluntariis tenet, nec præmissa in legatis futuris, quemadmodum in extantibus habent locum: quia necessitas ad optandum, seu eligendum ex illis, sicut ex illis potest terminis assignari. Et gravis inesse conditio, quoddamque incongruum videretur, si quando mandaretur alicui de beneficio, quòd duceret acceptandum in aliqua provincia, quam primò illud vacare contingeret, provideri: oporteret ipsum b in singulis beneficiis postmodum inibi vacantibus (prorogata non absque periculo forsitan ipsorum collatione) e requiri. Vnde cum sæpe præfati priori fuisset injunctum, ut dicto D. præbendam vel dignitatem, quam acceptandam duceret, si vacaret in ecclesia memorata, vel quam citò contingeret eam vacare, sibi auctoritate Apostolica conferret: heia eidem D. circa futuras, siue vacaturas præbendas vel dignitates tales ipsius ecclesiæ optio data esset, non poterat per hoc memorati Episcopi in illis, quando vacarent, collatio impediri: nisi forsitan eum aliquam ex eis vacare contingeret, illam ipse D. (priusquam eam conferret Episcopus) acceptaret: vel etiam nisi ante vacationem alicujus ipsarum vacaturarum ex his primam, vel ea omissa, ex aliqua causa ulteriori duceret acceptandam: quia taliter acceptatam conferre postmodum Episcopus non valeret. Nos itaque tam tuis, quam præfati D. rationibus plenius intellectis, quia sæpe dictam præposituram ad te volumus pertinere, ipsam tibi (habito fratrum nostrorum consilio) adjudicare curavimus: ipsi d. super ea perpetuum silentium imponentes.

CAP. II.

Bonifacius VIII.

Omni promissio, per quam datur via ad beneficia vacatura, est reproblata. Ioan. And.

a Do not. hic quòd executorum ad conferendum beneficium, quòd impetrans duxerit acceptandam, in his, in his, in his, collatio ante tempus vacationis non ligat ordinarium, quia potestas in eventu conditionis non exercetur ante purificationem conditionem factam. ff. pro re. sup. C. de resit. font. b Alia oportet eum. c Vide Cl. s. s. secus. infr. eod. d Alia, memorato D. supra ca. 66.

Detestanda a iniquorum perversitas abstinere nefciens à vetitis, nec gaudere debito modo concessis, dignè plerunque consideratione concessa (cum in abulum ea vergere circumspicit) discretione prævia revocanda. Sanè licet olim fuerit canonica constitutione decretum, quòd ii b qui promittunt aliquibus de beneficiis ecclesiasticis, cum poterunt, vel cum facultate obtulerit providere, promissiones suas (facultate se offerente) debeant adimplere: quia tamen, sicut experientia docuit, per promissiones hujusmodi, quæ per importunitatem nimiam, per quam non concedenda multoties conceduntur, & per ambitionem improbatam, ut plurimum extorquantur, aperitur via sub tali palliatione verborum, ad promittenda damnabiliter e contra Lateranense Concilium beneficia vacatura, mortis aliena votum ingeritur, & ecclesiis, ac prælatis, & personis ecclesiasticis gravamina plurima inferuntur. Nos malis hujusmodi, & animarum periculis occurrere cupientes, promissiones eadem, & alias quasunque sub quovis modo, aut forma verborum de cetero faciendas, per quas directè vel indirectè speriri via valeat ad beneficia vacatura, auctoritate Apostolica penitus reprobamus, & omnino viribus vacuumus, decernentes per eas, vel ipsarum aliquam, ad providendum alicui nullum deinceps quomodolibet obligari.

CAP. III.

Habens literas Apostolicæ sedis super primo beneficio, dignitate, vel præbenda, quòd duxerit acceptandum, certum acceptare non potest: sed primum quòd vacabit, vel ex causa secundam, vel ulterius poterit acceptare. Refer reservationes, processus, & decreta contra hoc facta non valent. Ioan. And.

Idem.

NE captanda aliena mortis occasio ex benignitate gratiarum sedis Apostolicæ tribuatur: Declarandum duximus, quòd is cui ab eadem sedè, ut ei provideatur de præbenda, dignitate, vel personatu, aut alio beneficio in aliqua provincia, diocesi, vel ecclesia, quem a, seu quòd duxerit acceptandum: certis sibi super hoc executoribus deputatis gratia noscitur esse facta. Licet in genere primum personatum, dignitatem, præbendam, seu beneficium in eadem provincia diocesi, vel ecclesia vacaturum, aut secundum, seu ulterius (si rationabilis causa subfit) valeat acceptare. Cerum tamen & expressum priusquam vacet, acceptare non potest. Quòd si fecerit, etiam si per executorum ejus secundum acceptationem hujusmodi facta fuerit reservatio, inhibitiò, varique processus, ac sententia viribus careant, nec aliquam obtineant roboris firmitatem: imò nisi acceptator ille dignitatem, præbendam, personatum, seu beneficium taliter acceptatum & reservatum, per collationem, vel institutionem postmodum factam de vacanti jam adeptus, vel ei ius in ipso fuerit acquisitum: per eum, ad quem ejusdem personatus, dignitatis, præbendæ, aut beneficii collatio seu provisio pertinet (dictis acceptatione, ac executorum processibus inde secutis nequaquam obstantibus) de illo vacanti liberè poterit alii provideri.

CAP. IV.

Sine speciali mandato non inhibet executor generaliter

a Vid. Conc. Trid. sess. 16. de refer. c. b alii. ubi. c Not. quòd contra veniens iuri peccat. gl. de pan. dist. 1. in summi. Imò incurrit notam infamiam. c. illud. de majori. & obedientia. vid. Bart. in l. si quis pro co. ff. de fideiuss. & gl. in c. de stru. in ord. fac. vid. que dixi in c. perpetua. sup. de elect. font. d ab. ita, quam seu quòd duxerit, &c. quam varietat. etiam agnovit. gl. hic. c. Vid. l. per fundum. ff. de ser. vi. rust. Prado.

collationem beneficiorum provincia: specialiter verò reservat primum, & inhihet ulteriorem non sine mandato: nec tunc tenet collatio contra facta, h. d. Dominicus.

Idem.

Executor a super provisione alicujus à sede Apostolica, per gratias literas in aliqua Provincia deputatus, prælatis, & aliis, ad quos beneficiorum in eadem provincia spectat collatio, ne ad provisionem aliquorum procedant, donec illi, pro quo scribitur sit provisum, non potest generaliter inhihere.

Nisi expresse in ipsis literis facultas hujusmodi inhibitionis concedatur. Potest tamen reservationem, & eisdem inhibitionem facere specialem de primo: vel (si hoc illi beneficio competat literarum) de secundo vel ulteriori beneficio inibi vacaturo eidem clerico conferendo. Quod autem contra talem reservationem & inhibitionem ab eo, ad quem beneficii reservati collatio pertinet, fuerit attentatum, non tenet.

CAP. V.

Si mandetur capitulo, ut me recipiant in canonicum, & præbendam conferant, eum id pertinet ad eos, dato executore ad providendum, per solam præsentationem factam capitulo, affecta est præbenda: & executor (negligente capitulo intra terminum per eum statutum me recipere, & præbendam conferre) non vocato capitulo id exequi poterit. Ioan. And.

Idem.

Si capitulo alicujus ecclesie, cum ad ipsum canonicum receptio, ac præbendarum collatio pertinebat, ut te in canonicum reciperet, & tibi de præbenda (si tunc vacaret) inibi provideret, vel cum se facultas offerret, ac executori, qui eodem capitulo negligente mandatum Apostolicum exequeretur, directa fuerint scripta nostra. Per solam illorum præsentationem capitulo ipsi factam, absque alia etiam executoris insinuatione, inhibitione, seu reservatione, beneficium, pro quo tibi conferendo scriptum extiterat, adeo est affectum, quod de illo alteri facta collatio non obtinet firmitatem. Imò si capitulo intra terminum competentem sibi ab executore præfixum mandatum Apostolicum ei pro te directum, in quantum poterit non duxerit implendum, extunc in ipsum, executorem potestas provisionis hujusmodi transferatur, & executor ipse canonicatum incontinenti poterit tibi dare, ac præbendam (etiam sine alia capituli vocatione vel monitione) si vacat, vel cum obtulerit se facultas.

CAP. VI.

Si soli ordinario, vel soli executori ad compellendum, vel ordinario, & tali executori sit scriptum: per præsentationem talis mandati non afficitur præbenda, nisi in alteris esset decretum, aut executor ille insinuasset & interdixisset, maxime cum decreto, vel ratione mandati jam esset facta receptio ad canonicatum. In his casibus, vel ipsorum altero, affecta est præbenda, ita quod collatio alteri facta, non tenet. Ioan. And.

Idem.

Si soli ordinario b pro te beneficiando executore non dato, vel ordinario & executori (ut eum faciendum, quod mandatum compellat,) aut soli executori (ut tibi faciat de canonicatu & præbenda, vel alio beneficio in certa ecclesia, diocesi, seu provincia provi-

a Nota quod executor datus ad providendum seu conferendum, non potest reservare, vel inhihere in genere, sed in specie, sic, & rationem ponit hic Io. And. & Inno. in ca. cum dilectus. sup. de jur. patro. Francus. b Nota primo, quod quando, Papa scribit ordinario ut conferat, sine alia executoris datione, ad hoc de refer. tam te. not. secundo argu. quod in impetratione debet fieri mentio de canonicatu & præbenda, & sic videtur quod non sufficeret expressio tantum alterius. Dom.

deri) mandatum Apostolicum sit directum: per talis præsentationem mandati ordinario ipsi factam, licet si contra faciat puniendus existat, ei tamen potestas sic non adimitur conferendi, quin teneat alteri facta collatio ab eodem: Nisi nos in gratia tibi facta decrevissemus irritum & inane quod fieret contra ipsam. Aut executor hujusmodi ordinario suam insinuans potestatem, ne alteri conferret beneficium (de quo tibi est secundum tenorem hujusmodi mandati Apostolici providendum) interdixisset eidem: præsertim cum interpositione decreti. Vel nisi iuxta dictum a mandatum esses in canonicum jam receptus: tunc enim præbendæ collatio alteri facta firmitatem aliquam non haberet.

CAP. VII.

Si tres expectantes sunt in una ecclesia, unus auctoritate Martini, alter auctoritate Bonifacii, tertius ejusdem auctoritate cum prerogativa, ut præferatur omnibus receptis non auctoritate Bonifacii præbendas hi consequentur hoc ordine, quia primam habebit secundus, secundam tertius, tertiam primus: quod probatur argumento legali. Ioan. And.

Idem.

Auctoritate Martini Papæ prædecessoris nostri, quodam ad præbendam primò in Patrensi ecclesia vacantem nulli alii de jure debitam in ejusdem ecclesie canonicum recepto, & alio à nobis in eadem ecclesia similem b gratiam adepto secundo, tertius deinde auctoritate nostra in ipsa Patrensi ecclesia in canonicum, & in fratrem recipitur cum prerogativa gratiæ, quod omnibus prædecessorum nostrorum auctoritate, non autem nostra receptis in assecutione præbendæ debeat anteferris: post hæc autem quædam vacavit præbenda in ecclesia memorata, quaeritur quis eorum alteri præferatur, & secundum quem ordinem præbendas assequi debeant tres prædicti? Cum igitur ex tenore c gratiæ tertio à nobis concessæ, appareat evidentiter nos voluisse primo tertium, & secundum tertio, anteferris: decernimus, quod primam secundus, secundam tertius, & tertiam primus debet obtinere præbendam: alias forma mandati minime servaretur. Licet enim ex persona sua, secundus primam obtinere non possit, ex persona tamen tertii, qui primum superat, illam habet. Sicut contingit in successione illius, qui ab incestu relicto patre (in adoptiva familia constituto) matre atque fratre decessit, in qua successione pater ex se matrem excludit: sed quoniam talem patrem agnatum, materque vincit agnatum, mater patri non ex semetipsa (sed agnati persona) in successione hujusmodi antefertur.

CAP. VIII.

Revocatoria gratiarum includit receptos in canonicos præbendam distinetam expectantes: etiam si percipiebant distributiones quotidianas, secus si præbendam distinetam non expectant, sed augmentum portionis. Includit habentes jus ad vacantem, si nondum est deventum ad collationem, h. d. secundum Domin.

Idem.

Quoniam ex constitutione nostra, per quam paulò post promotionem nostram ad summum pontificatus apicem omnes collationes, provisiones, reservationes, & concessionis, super canonicatibus, dignitatibus, personatibus, præbendis, officiis, portionibus, præbitionis, ecclesiis parochialibus, ruralibus, & aliis quibuscunque beneficiis ecclesiasticis vacaturis, quocumque nomine conferentur, ac etiam super canonicatibus sub expectatione dignitatum, vel aliorum, quorumcumque beneficiorum (in quibus jus non esset

a Al. prædictum. b Al. similiter. c Mens & tenor gratia est observandus ad hoc de præb. de non. supra eod. lib. quæsitum

quasi in re, licet ad rem) à felicitis recordationis Nicolao Papa IV. & Celest. V. prædecessoribus nostris factas, sive concessas, auctoritate Apostolica in fratrum nostrorum presentia omninò cassavimus, irritavimus, & vacuavimus, cassas, irritas & vacuas nunciavimus, & nullius fore decrevimus firmitatis: multæ dubitationes insurgunt, ut unde præfata constitutionis revocatione processit editio, interpretatio ejus quoque procedat. Presenti declarandum duximus sanctione, quòd in illis (qui editionis tempore supradicta ultra statutum numerum erant per eosdem prædecessores canonici sub expectatione præbendarum, vel etiam portionum) eadem constitutio locum habet. Si autem hujusmodi recepti ultra numerum, distributiones, & alia, ut canonici de numero existentes, sic tempore dictæ revocationis habebant, quòd per cessionem vel decessum illorum, qui erant intra numerum ex vigore prioris gratiæ, nil amplius assequi expectabant, nisi distributionum, seu partium suarum augmentum (cum forsàn esset ecclesiæ, in qua canonicorum, non autem portionum numerus, vel præbendarum distinctio habebatur) quantoque inter pauciores cuiusvis ecclesiæ dividuntur proventus, tanto majores fieri possunt singulorum percipientium portiones: ad istos vel eos, qui per literas facultatis a dictorum prædecessorum nostrorum in aliquarum ecclesiarum canonicos erant recepti (licet præbendas vel alia beneficia expectarent) constitutionem certum est non extendi præfata. In illis verò, qui ultra numerum auctoritate præfata in aliquarum ecclesiarum canonicos jam recepti, quantum ad capitulum, & ad chorum, ac distributionum perceptionem quotidianam plenitudinem juris canonici tunc habebant, sed in eis dignitates, personatus, præbendas, portiones, vel alia beneficia, quæ dantur tantum existentibus de numero, expectabant: constitutionem præfata locum habere (ratione hujusmodi expectationis) dubium non existit. Sanè in iis, qui super canonicibus, præbendis & dignitatibus, parochialibus vel aliis ecclesiis seu beneficiis quibuscumque, à dictis prædecessoribus nostris literas impetraverunt, etiam per executores illorum factæ fuerint reservationes, decreti interpositiones, variiq; processus: & etiam si eadem beneficia tunc vacabant, & per impetrantes petunt fuerat ab executoribus, quòd eis illa conferret: non tamen ipsorum beneficiorum vacantium collationes, tunc temporis erant factæ: locum habet constitutio supradicta, ut omnes hujusmodi gratiæ (quarum ratione tunc non erat ad collationem processum, & sic per consequens jus in re non fuerat ipsis impetrantibus acquiritum) intelligantur penitus revocate.

NE SEDE VACANTE ALI- quid innovetur.

TITVLVS VIII.

CAP. I.

Collatione communitè ad Episcopum & capitulum pertinet, non ipsorum essetio inhabilis, aliter conferret. h. d. usq; ad 4. Cum vero. Joandum Dominicum.

Bonifacius VIII.

Si b ad Episcopum & capitulum communitè pertineat collatio præbendarum, mortuo Episcopo, vel à beneficiorum collatione suspensio, poterit capitulum vacantes conferre præbendas: Etiam si Episcopus interesse habeat in collatione hujusmodi, ut

^a Vid. Panorm. & Felin. inc. constit. extr. de rescript. ^b Ad similitudinem hujus cap. vid. Panorm. in c. ex parte. extr. de constit. ^c Illud dicitur communitè pertinere, quando aequale jus qualibet pars habet in actu.

prælatus. Idem poterit Episcopus si capitulum ab ipsa collatione suspendi contingat, vel singulariter omnes de capitulo majoris excommunicationis vinculo in nodari.

Collatione spectante ad Episcopum de consilio, vel assensu capituli, illo existente inhabili (nisi sit in mora) non conferret capitulum, hoc dicit.

Cum a verò ad solum Episcopum præbendarum spectat collatio, cum consilio sui capituli vel assensu: defuncto Episcopo vel suspensio (nisi Episcopus in petenda relaxatione suspensionis hujusmodi sit in mora) capitulum se non potest intrinsecus de eisdem.

Habens conferre cura consilio Episcopi, sine illo conferret, morte & remota absentia interveniente. h. d. Dominicus.

Vbi verò de speciali alicujus ecclesiæ consuetudine, vel statuto, beneficiorum collatio ad aliquem cum consilio Episcopi noscitur pertinere: sublato Episcopo de medio, (cum consilium nequeat tunc peti ab eo) non erit propter hoc vacantis beneficii collatio deferenda: nec etiam si egerit in temeris, ita quòd non possit ipsius presentia in brevi haberi. Quia in petendo vel expectando ejus consilio, posset vacanti beneficio periculum imminere.

DE REBUS ECCLESIAE NON alienandis.

TITVLVS IX.

CAP. I.

Perpetua alienatio facta de rebus ecclesie vacantibus non procedente tractatu, & sine iusto causa, non valet. Ioan. And.

Innocentius quartus.

Dvdm: & infra. Dicitur verò Archidiaconus ex adverso respondit, illas decimas illi ecclesiæ restitui non debere: proferens in medium ordinationem quandam Episcopi Dulmen. de consensu capituli sui factam, inter alia continentem, quòd idem Episcopus attendens proventus Archidiaconatus Dulmen. adeo fore tenues, & exiles, quòd non sufficiebant ad ejus onera b supportanda: præfatas decimas Archidiaconatui memorato concessit: & infra. Quia verò in concessione hujusmodi prædicta ecclesiæ (cum vacaret) legitimo caruit defensore, qui sibi prius ab eodem Episcopo debuerat deputari. Quia etiam tractatus solennis diligens, qui in talibus concessionibus perpetuis, & alienationibus rerum ecclesiasticarum exigitur, non fuit habitus in eadem: ordinationem & concessionem ipsam (præsertim cum evidens necessitas quare fieri deberet, vel utilitas c non subesset) de fratrum nostrorum consilio decernimus non valere: dictas decimas ipsi ecclesiæ tanquam pertinentes ad eam sententia literè adjudicare curantes.

CAP. II.

Primo prohibet submissionem ecclesiarum suorum immobilium bonorum vel jurium fieri laicis absque consensu capituli & licentia Papæ. Secundo cassat contractus quacunque firmitate vallatos, contra hoc de cetero faciendos. Tertio puni prelatos contra facientes, & clericos non contradicentes, & laicos, qui ipsos prelatos ad hoc compulerunt vel compellent. Quarto præcipit laicis per tales contractus, eo casu, quo valent, ultra debitum non usurpare: & penam apponit. h. d. Ioan. And.

^a Ad hunc textum vide Felin. in cap. cum te. extr. de rescript. ^b Vid. cap. ad audientiam. de eccles. ad. x. q. 19. inno. alias regulari soli principi. licet ix. q. 19. inno. ff. de vic. Lucius. vid. Oldrad. in consil. 160. cum a. seq. hoc eod. tit. ^c Vid. Hostien. in summ. eod. tit. ubi assignat quinq; causas alienationis rerum ecclesiasticarum.

Gregor. X. in Concilio generali Lugdun.

Hoc consultissimo prohibemus edito, universos & singulos prelatos ecclesias sibi commissas, bona immobilia, seu jura a ipsarum, laicis submittere, subficere, seu supponere, absque capituli sui consensu & Apostolica sedis licentia speciali. Non concedendo bona ipsa vel jura in emphyteusim, seu alias alienando in forma, & casibus a jure permisis: sed constituendo, vel recognoscendo, seu profitendo ab illis ea tanquam a superioribus se tenere: seu ab ipsis eadem advocando, prout in quibusdam partibus vulgariter dicitur, avoher, vel ipsos patronos, vel advocatos ecclesiarum, seu bonorum ipsarum perpetuo, aut ad tempus non modicum statuendo. Contractus autem omnes etiam juramenti, pœne, vel alterius cujuslibet firmitatis adjectione valatos (quos de talibus alienationibus sine hujusmodi licentia & consensu contigerit celebrari) & quicquid ex eis securum fuerit, & decernimus adeo viribus omnino carere, ut nec jus aliquid tribuant, nec prescribendi etiam causam parent. Et nihilominus prelatos, qui seculi fecerint, ipso facto ab officio & administratione: clericos etiam qui scientes contra inhibitionem predictam aliquid esse praesumptum id superiori denunciare neglexerint, a perceptione beneficiorum, quæ in ecclesia obtrinent sic gravata, triennio statuimus esse suspensos. Laici vero, qui prelatos vel capitula ecclesiarum, seu alias personas ecclesiasticas ad submissiones hujusmodi faciendas, hactenus compulerunt, nisi post competentem monitionem (remissa submissione, quam per vim, vel metum exegerant) ecclesias, & bona ecclesiastica eis submissa taliter in sua libertate dimittant. Illi vero, qui de cetero prelatos, vel personas eadem ad talia facienda compulerint (cujuscunque sint conditionis, aut status) excommunicationis sint sententia innodati. Ex contractibus præterea super præmissis (hujusmodi licentia & consensu intervenientibus) hactenus iniris, vel quos in futurum iniri contigerit, seu occasione illorum, laici ultra id quod ex natura contractuum ipsorum, vel adhibita in illis lege permittitur, aliquid non usurpent. Qui vero seculi egerint (nisi legitime motivi ab hujusmodi usurpatione desierint, restituendo etiam ea, quæ taliter usurparunt) eo ipso sententiam excommunicationis incurrant: & extunc ad supponendum terram ipsorum (si opus fuerit) ecclesiastico interdictione liberè procedatur.

DE RERVM PERMVTATIONE.

TITVLVS X.

CAP. I.

Non obstantibus expectationibus beneficiorum permutatio fieri potest. Ioan. Andr.

Bonifacius VIII. Biterren. Episcopo.

Lect e in tua diecesi aliqui auctoritate Apostolica beneficiis proximo vacatura expectent: illos tamen qui secundum formam juris sua beneficia in eadem diecesi ad tuam collationem spectantia permutare volentes, liberè ac sine fraude in manibus tuis ipsa resignant: Nolumus occasione præmissa (aquitatem præferentes in hac parte rigori) circa faciendam permutationem beneficiorum hujusmodi (quæ aliàs minimè resignassent) ullatenus impediri.

a Vid. Bart. in ij. colla. C. ubi in rem actio. per l. si aliena. ff. de usua. Font. b Dicitur, en, deest in antiquior. codic. c Vid. Clem. 1. tit. de rer. permut. & de materia Bellamerum tract. de permutatione beneficiorum, & Dec. consil. 141. l. i. incip. ad plura dubia. & consil. 140. canonic. viso. puncto. lib. 2.

DE TESTAMENTIS ET VLTIMIS VOLUNTATIBUS.

TITVLVS XI.

CAP. I.

In fideicommissarij substitutionibus locum habet quartum deductio: in directum non. Et substitutiones interpretari debemus directas, dummodo conueniant verbi & personis instituti. Ioan. Andreas.

Bonifacius octauus.

Si pater a filium & filiam habens impuberes, & uxorem, filiam in re certa, filium verò in cæteris bonis suis uniuersalem heredem instituit, & uxori aliqua in suo testamento legauit, adiciens, ut si decederet filia sine liberis, eidem filio, & si ipse absque liberis obiret filius, præfata filiz moreretur: Christi pauperes instituendo hæredes, si utrunque sine liberis mori contingeret filiorum. Testatore mortuo, ac deinde filio substituto, & filia (superstitie matre) defunctis ante tempora pubertatis. Absque deductione Trebellianica, siue patris iuxta naturam debita, facienda, ipsis pauperibus bona omnia deferuntur. Præmissa namque substitutiones factæ de filio ad filiam, & e contra, & de illis ad pauperes, directè debent intelligi pupillares. Cùm in substitutionibus semper sit interpretatio facienda (dummodo, sicut in casu proposito, earum verbi & personis conueniat institutis) ut substitutio directæ intelligatur potius quam obliqua: quamquam directæ interdum ad fideicommissum ex causa trahatur. Licet autem filius testamento suo matrem portione jure naturæ debita private non possit, poterit tamen in testamento, quod filio impuberi facit, patris: nam testamentum hujusmodi pupillare paternum, vel paterni pars potius est censendum.

CAP. II.

Superior habet consentire religiosis deputatis executoribus hoc dicit, secundum Zen.

Idem.

Religiosus executor ab aliquo in sua voluntate ultima deputatus, non potest (cùm velle vel nolle non habeat) hujusmodi officium suscipere, vel exequi: nisi à superiore suo petita super hoc licentia & obtenta.

Pluribus executoribus datus, uno mortuo, vel in remoto existente, vel exequi nolente, unus officium executionis exercebit, nisi impediatur testatoris voluntas: nisi aliud per testatorem dispositum. h. d. secundum Zen.

Sane pluribus à testatore simpliciter executoribus deputatis, uno eorum mortuo, vel in remotis agente, aut id exequi fortè nolente: Ne voluntatem testatoris impediti, vel nimium differri contingat: poterit alius (nisi testator alius expresserit) officium executionis in iuncta liberè adimplere.

DE SEPVLTVRIS.

TITVLVS XII.

CAP. I.

Hic prohibetur pactum de sepultura eligenda. Non obstante pacto de sepultura eligenda, vel electa non mutanda, spoliandus est quis, ubi aliàs erat de jure spoliandus: & aliàs sepultus cum omnibus sepultura obuentibus restituendus est, aliàs parua incurritur hic contenta. h. d. secundum Zen.

Bonifacius octauus.

Animarum periculis & scandalis quæ frequentur ex his proueniunt, oviare volentes, uniuersis religiosis & secularibus clericis cu-

a De materia hujus cap. præter doctores hic vide Interpretum in cap. Rainutus. ext. de test. & in l. precibus e. de stipul. & alia subf. & alibi. juscan.

quocunque status vel conditionis existant, in virtute sancte obedientie, ac sub interminatione maledictionis aeternae, districtissime prohibemus: ne aliquos ad vivendum, jurandum, aut fide interposita, seu alias promittendum inducant, ut apud eorum ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent. Nos enim (si secus actum fuerit) electionem talem discernimus nullius penitus existere firmitatis. Statuentes, ut illi, qui sic elegerint, nec apud sic electas ecclesias ullatenus sepeliri, nec alibi (ne contra votum, juramentum aut promissum huiusmodi à se factum materiam habeant veniendi) possint eligere sepulturam: sed contradictione quacunque cessante, sepeliantur omnino apud illas ecclesias, apud quas sepeliendi de iure fuissent, si aliis sepultura non electa forsitan decessissent. Si vero iidem religiosi vel clerici praedictos in suis ecclesiis vel coemeteriis praesumpserint sepelire, ad restitutionem, tam sepulchrorum corporum (quae petantur) quam etiam omnium, quae occasione sepultura illorum pervenerint quomodolibet ad eosdem, intra decennium integraliter faciendam ipsos obligatos esse censemus. Quam nisi fecerint, ecclesiae ipsae, apud quas sepulti fuerint, necnon & coemeteria earundem, ex tunc eo ipso sint, & tamdiu maneant ecclesiastico supposita interdicto, donec ab eis facta fuerit restitutio plenaria omnium praedictorum.

CAP. II.

Ecclesia dimissa non debetur canonica portio, sed parochiali: & paribus si sunt plures.

Idem.

Cum b quis, cujus maiores sunt obliti ab antiquo in aliqua ecclesia sepeliri, ea dimissa eligat alibi sepulturam, canonica portio dimissa non debetur ecclesiae, sed illi duntaxat, in qua ille officia consuevit audire divina, & ecclesiastica recipere sacramenta. Cum ab eo, qui duo habet domicilia, se collocans aequaliter in utroque, loco tertio eligatur sepultura, domicilium ecclesiae habebunt inter se & dividere canonicam portionem.

In loco etiam minus religioso, potest nova eligi sepultura. h. d. secundum Zen.

Si quis antiqua dimissa novam (etiam in loco minus religioso) elegerit sepulturam, electionem huiusmodi (licet iura super hoc videantur esse diversa) nequaquam volumus impugnari.

CAP. III.

Translati persone ad certum locum facta ad tempus ecclesiae, jus sepulturae non auferret. h. d. secundum Zen.

Idem.

Is d, qui habens domicilium in civitate vel castro, quandoque ad villam ruralem se transfert recreationis causa, vel ut ruralia exerceat in eadem, si non electa sepultura decedat ibidem, non in ecclesia dictae villae, sed in sua parochiali, vel in ea potius, in qua majorum ipsius ab antiquo sepultura extitit, sepeliri debet. Dummodo ab hoc periculo ad ipsam valeat deportari.

Mulier mortua, quae pluribus nupsit, cum vtro ultimo sepelitur, hoc dicitur.

Mulier autem, quae plures viros habuit successive, si sepulturam non eligat, est cum viro ultimo, cujus domicilium retinet & honorem, tumulanda.

CAP. IV.

Ex consuetudine potest pater impuberi eligere sepulturam: pu-

^a Vid. cap. de ma. & ob. s. q. 4. sciendum. & Bal. in l. i. C. de sac. sancti. eod. ^b Vid. Concil. Trad. sess. 25. de reform. cap. 13. & Cardin. censit. 90. incip. Episc. Feltr. ^c Vid. Bar. in l. hoc artic. ff. de har. inst. Ange. de reg. success. s. proxim. Font. ^d Vid. Canonibus Brunnium l. 14. de ceremon. c. 4. circa finem. ^e Vid. Abbatem in ca. super eo. ext. de test.

ber autem eligit per seipsum. & hoc dicit secundum Zen. quoad titulum, sed non quoad votum: unde posset addi: Et pro anima non legat, sine assensu patris bona non castrensia. Dartin.

Idem in eodem a.

Licet b pater minores filios, qui nequeunt, antequam ad annos pubertatis perveniant, eligere sepulturam, possit (si consuetudo terrae id habeat) quo voluerit sepelire: hoc tamen non potest, ubi consuetudo huiusmodi non habetur, sed sunt cum suis majoribus, vel in parochiali ecclesia tumulandi. Quamvis autem filius familiaris absque patris assensu, sibi possit liberè eligere sepulturam, pro anima tamen sua & praeter ipsius assensum (nisi peculium castrense, aut quasi castrense habeat) aliquid iudicare non potest.

CAP. V.

Religiosi nisi multum remoti à monasterio, nequeunt alibi eligere sepulturam. h. d. secundum intellectum Zen.

Idem in eodem.

Religiosi nisi à propriis monasteriis adeò forsitan sint remoti, quò ad ea cum moriuntur commodè portari non possunt, nequeunt (cum velle vel nolle non habeant) sibi eligere sepulturam: sed sunt apud sua monasteria tumulandi.

DE DECIMIS, PRIMITIIS, ET obligationibus.

TITVLVS XIII.

CAP. I.

Populus, ut ecclesiae iura debita persolvat, est in predicationibus & aliis exhortandus. h. d. secundum Zen.

Gregorius IX. Fratribus praedicatoribus & minoribus.

Discretionem ad vestra mandamus, districtius inhiabentes, ne talia, quae audientes à decimarum, seu aliarum rerum ecclesiis debitaram resolutione retrahant, vel alias animas corrumpant audientium, in sermonibus vestris, vel alibi proponere de cetero praesumatis. Imò verbo & opere informetis eosdem, ut ad solutionem praedictorum promptè voluntatis animò sint intenti.

CAP. II.

Privilegium decimas novarum concedens, non includit decimas novarum, per alios possessas tempore impetrationis: & loca tantum includit, ubi percipiuntur antiquae, & ad portionem antiquam. h. d. 159. ad s. Scatumimus. secundum Dominic.

Alexander IV.

Statuto perpetuo declaramus, quòd indultum illud Apostolicum (quod plebique conceditur iur novarium decimas pro ea portione percipere valeant, qua veteres eos contingunt, ad illas novarium decimas (quas tempore illo, quo impetratum vel obtentum extitit hoc indultum alii, possidebant, cum de hoc in ipso mentio nulla fiat) nullatenus se extendit: nec ad alias etiam, nisi in his tantum locis, ubi veteres tunc (quando dictum indultum impetratum fuit) ipsi impetratores habebant, & pro ea solummodo portione, qua ipsi tempore impetrationis huiusmodi percipiebant antiquas.

Privilegium decimarum novarum limitatum ad mensuram antiquarum, non potest ultra dimidiam includere: fallit in Cisterciensibus & Carthusiensibus. h. d.

^a Haec duo verba, in eodem, desunt in antiq. codicib. ^b Vid. Antonium de Batrio in cap. de uxore extr. de sepultura. ^c Vid. Barr. in l. qui in potestate. ff. de testa. Font. ^d Vid. Concil. Trad. sess. 25. de reform. c. 12. & B. Thom. 2. 2. q. 57. art. 1. ^e Vid. L. impuberi. ff. de admo. tut.

Statuimus præterea, quod idem indultum obtentum ab iis, qui tempore impetrationis totaliter veteres percipiebant decimas, ut ultra medietatem decimarum novalium nullatenus extendatur: quia non est verisimile, si tunc de plena & integra perceptione veterum fuisset expressum, quod Apostolica sedes pariter & similiter novalium decimas, in tam grave paroczialium ecclesiarum dispendium, indulgisset, quod quæratione talis indulti sive impetrati jam, sive impetrandi deinceps, non possit in novalibus (quæ amodò fiunt) vindicari & acquiri vel percipi, plus quam medietas decimarum ipsorum novalium: etiam si amplius in veteribus habebatur, cum non sit dicendum asperum, sed pium potius & benignum, si super decimis futurorum novalium contra paroczialium ecclesiarum gravamen (quod ex distinctiōne a indulti huiusmodi possit accedere) taliter obviatur. Religiosos tamen Cistericen. & Carthusien. ordinum statuto & declaratione huiusmodi (quantum ad hos duos articulos, videlicet de medietate decimarum novalium) comprehendi nolumus, vel constringi.

Privilegiati super decimis recipiendis, ecclesiis paroczialibus gratia assignare debent portionem pro debitu oneribus supportandis. h. d. Dominicus.

Vbi autem per huiusmodi concessiones decimarum parocciales ecclesias adeo gravari contingit, quod earum rectores de ipsarum redditibus congruè sustentari, & commodè iura Episcopalia exhibere non possunt: provideatur per locorum ordinarios, & ordinetur taliter, quod eisdem rectoribus tantum de illarum relinquatur provenientibus, quod exinde competentem sustentationem habere b. & Episcopalia iura solvere valeant, aliaque onera debita supportare.

Decima per laicos ante Lateranense Concilium in feudum receptum à religiosis per eos recognita in feudum, non possunt ipsi religiosis concedi, sine diaecesano consensu. hoc dicit. Dominicus.

Sanè quamvis fortè à religiosis exemptis & aliis fiant in feudatione decimas detentis à laicis, & idem laici, quod illas ab ipsis religiosis in feudum teneant, recognoscant, non tamen licet religiosis eisdem post talem infeudationem, vel recognitionem sic de facto præsumptam huiusmodi decimas de manibus laicorum ipsorum acquirere, vel recipere absque diaecesano Episcoporum assensu. Illas autem decimas intelligimus posse taliter à religiosis de manibus laicorum recipi vel acquiri, quæ ante Lateranense Concilium ipsis laicis in feudum perpetuò fuere concessæ.

Diaecesani compellant religiosis exemptos solvere decimas paroczialibus ecclesiis, si non agatur de rebus exemptis. hoc dicit. Dominicus.

Diaecesani verò paroczialium ecclesiarum, ad requisitionem rectorum earundem, de ipsis religiosis super decimis, quas habent vel eos habere contingit, quæ quidem alias ad ipsas spectaverunt ecclesiis (nisi de rebus exemptis agatur) exhibent iustitiæ complementum.

Religiosi etiam exempti de possessionibus acquisitis, & acquirendis ecclesiis paroczialibus solvere debent decimas, si privilegiati non sunt. h. d. Dominicus.

Cæterum iidem religiosi, tam exempti, quam non exempti de terris & possessionibus acquisitis hactenus & amodò acquirendis decimas integre solvant illis ecclesiis, quibus eisdem possessiones & terræ prius fuerant decimales, nisi super hoc speciali iure vel privilegio sint muniti.

Ex donatione laicorum habentes decimas antiquas, novalis supervenientes, in eodem loco non percipiunt. h. d. Dominicus.

a alit. Distinctione. b Ad hac vide l. in condemnatione l. inter eos ff. de regul. jur. Font. c Hoc est Concilium Lateranense sub Alex. III. cap. 9.

Nec pro eo, quod forte in aliquibus parocciis omnes majores decimas, seu partem illarum acquirunt de manibus laicorum, possunt pro eadem vel simili portione si de novo postmodum fiant novalia in eisdem petere, vel percipere novalium decimas eorundem: nisi alia rationabilis, per quam hoc facere valeant, causa subsit.

DE REGULARIBVS ET TRANSCURRENTIBVS AD RELIGIONEM.

TITVLVS XIV.

CAP. I.

Si minor xv. an. ingreditur religionem, in xv. anno liber est nisi in ipso xv. anno professionem fecerit, vel habitum professionem receperit, vel expresse ratam habuerit professionem prius a factam. Si autem per totum xv. annum portaverit habitum, nisi non est distinctus, intelligitur professus, nisi tanta sit indistinctio, quod viventes cum eum simili habitu induantur. Si major xv. annis ingreditur, si portat habitum per annum, quantumcumque sit indistinctus, intelligitur professus. Ioan. And.

Innocentius quartus.

Is b, qui monasterium ante xiv. annum, ut Monachus efficiatur, ingreditur, nisi eo completo professionem faciatur in sequenti, vel habitum religionis suscipiat, qui dari proficientibus consuevit, seu professionem à se prius factam ratam expresse habeat, liber potest infra e sequentem annum ad seculum remeare. Quod si per totum sequentem annum in monasterio permanferit, ubi professorum & noviciorum sunt habitus indistincti, professionem per hoc fecisse, vel si quam prius fecerat, ratam habuisse videtur: nisi tanta indistinctio ibi habitus habeatur, quod & professi & novicii, ac etiam alii communem vitam cum eis ducentes simili penitus habitu induantur. Qui verò post quartum decimum annum habitum religionis assumpserit, si per annum illum gestaverit, extunc religionem assumptam præsumitur veraciter esse professus, ubi professi à noviciis dissimilitudine habitus minime distinguuntur, etiam si alii degentes cum eis similibus vestibus contantur: quoniam cum jam hic ad discretionis annos pervenerit, quod agat agnoscat: & ideo susceptum discretionis tempore ordinem (postquam hunc anni probaverit spacio) intelligitur firmiter approbasse. Secus autem in illo, qui ante discretionis annos habitum induit regularem: cum eorum, quæ tunc agit, plenum non habeat intellectum.

Hic declarat qui sunt habitus distincti. h. d.

Distinctos d quoque seu dissimiles intelligimus esse habitus, sive novicii, sive professi dissimiles vestes dentur: sive benedictum, cum proficientibus conceduntur: sive etiam aliquid aliud fiat, per quod noviciorum à professorum habitu discernatur.

CAP. II.

Prædicatores & minores intra annum probationis quemquam ad sui ordinis professionem recipere non possunt: quod si fecerint, reatius alligatus non est eorum ordini, & ipsi a receptione professionis aliorum sunt suspensi, & puniendi pena, quæ pro gravioribus culpis eis consuevit infligi. Ioan. And.

a De materia huius tituli, vide qua novissime sancitum est Concilium Tridentinum, session. 25. tituli de regul. & monialibus. b Vid. Concilium Tridentinum, session. 25. tituli de regul. & monialibus, cap. 11. ubi de tempore professionis aliud quam hic statuitur. c In antiquo eod. constantem legitur ita, infra ipsam sequentem annum, &c. d De materia huius, b. vide Clem. 801. qui. 111. de regul. & ibi late Zabellam, Imolan & alios.

Alexander IV. Fratribus predicatoribus & minoribus.

Non solum a: & infra. Licet zelum animarum habentes eas lucrari Domino sollicitè cupias, quia tamen decet & expedit, ut conscientia puritati non desit iudicium rationis, ne unde spiritualis profectus quaeritur, salutis dispendium subsequatur: vobis de fratrum nostrorum consilio in virtute obedientia, & sub poena excommunicationis auctoritate praesentium districtius inhibemus, ne ante annum probationis elapsum (qui est maximè in subsidium fragilitatis humanae regulariter institutus) quenquam ad professionem vestri ordinis, seu renunciationem in seculo faciendam recipere, nec institutum intra huiusmodi annum aliquatenus implete, quò minus intra ipsum ad aliam religionem, quam maluerit, transeat: vel (nisi maior tamen quatuordecim annis existens, professus sit tacite, vel expresse: aut evidentè confiteri illum vitam voluisse mutare: quod tamen non praesumitur, nisi clara probatione, vel competentibus iudiciis ostendatur) omnino ad seculum redeat, sicut de sua voluntate processerit, praesumatis. Quod si forte contra hanc nostram prohibitionem, quenquam recipere praesumpserit, decernimus eum (qui taliter receptus fuerit) nullatenus vestro esse ordini aliquid, vosque à receptione quorumlibet ad professionem eiusdem ordinis fore ipso facto suspensos, & insuper poena subiiciendos, quæ fratribus ipsius ordinis pro culpis infligi gra vioribus consuevit.

CAP. III.

Decretalis, non solum, extenditur ad omnes mendicantes: in alicuius professio expressa religioni, cui sit: tacita autem generaliter obligat intra annum, h. d. secundum Zen.

Bonifacius VIII.

Constitutionem b Innocentianam, qua prohibet conversorum professionem recipi ante annum probationis elapsam, pia memoriae Alexand. Papa IV. praedecessor noster ad fratrum predicatorum & minorum ordinis duntaxat declaravit extendi. Vnde nos pari similitudine rationis iudicii, declarationem eandem ad aliorum mendicantium ordines prorogamus. In aliis autem religionis professio expressè vel tacite fieri potest tacite intra annum. Sed expresse emissà (etiam si legulum habitu non mutato) illi religioni c praeside obligat, quam profitens est professus. Tacite verò facta intra probationis annum per susceptionem habitus (qui praesentibus tantum datur) non illi specialiter, cuius habitus est susceptus, sed generaliter religioni alicui recipientem obligat, si a tacita apte sit: si sciens & voluntarius ac triduo perseveret.

CAP. IV.

Beneficium ingredienti religionem intra annum probationis (ex supra casibus hic expressis) non est alteri conferendum: interim tamen debet per alium beneficio deserviri, assignata eidem substitutione congrua portione, unde vivere possit. h. d. Ioan. de Fan.

Idem Parisensi capitulo.

Beneficium d illius, qui religionem ingreditur, non debet intra probationis annum alicui conferendum: Nisi ad id ipsius accedat assensus e, aut constet, quod vitam voluerit absolute mutare, vel professionem expressam fecerit, seu scienter habitum receperit professorum. Sed interim eidem beneficio per alium deserviri debet, assignata sibi congrua de ipsius proventib. portione.

a Vid. omnino quod sancit novissime Concil. Trident. circa professionem emittendam, sess. 25. tit. de regul. & monialibus, ca. 15. b Hic quoque tenendum quod sancit Concil. Trident. sess. 25. de regul. & monialibus, cap. 15. c Vid. l. precibus. Cod. de impu. & ab. substituta. d Vid. Concil. Trident. sess. 23. de reform. cap. 1. e Al. Confessus.

CAP. V.

Secundum votum solenne religionis, derogat prius simplicis. h. d. Ioan. de Fan.

Idem.

Qui a post votum à se de certa religione intranda commissum, religionem aliam etiam laxiore ingreditur & proficitur in ipsa, potest (voto non obstante prioris, cui tanquam simplicis, per secundum solenne nescitur derogatum) manere licite in eadem. Pro voto tamen non completo, erit eidem poenitentia imponenda.

CAP. VI.

Vacante monasterio conventus novum recipit Monachum, si communiter ad Abbatem, & eos spectat: si ad Abbatem solum, secus, h. d. Dominicus.

Idem.

Si ad solum Abbatem pertinet creatio Monachorum, deo defuncto nequibit novus Monachus à conventu creari. Alias poterit, si eorum creatio spectat infimul ad utranque.

DE VOTO ET VOTI REDEMPTIONE.

TITVLVS XV.

CAP. I.

Votum solennizatum per susceptionem sacri ordinis, vel per professionem factam alicui derogationibus per sedem Apostolicam approbata, dirimitur matrimonium, post contractum: alias solum implet, & non dirimit. h. d. secundum Zen.

Bonifacius VIII. Buiuen. Episcopo.

Quod b votum debeat dici solenne, ac ad dirimendum matrimonium efficax, nos consulere voluisti. Nos igitur attendentes, quòd voti solennitas ex sola constitutione ecclesiae est inventa: matrimonii verò vinculum ab ipso ecclesiae capite rerum omnium conditore, ipsum in paradiso, & in statu innocentiae instituentem, unionem & indissolubilitatem acceperit: Praesentis declarandū duximus oraculo sanctionis, illud solum votum debere dici solenne, quantum ad post contractum matrimonium dirimendum, quòd solennizatum fuerit per susceptionem sacri ordinis. Aut per professionem expressam vel tacitam factam alicui, de religionibus per sedem Apostolicam approbatis. Reliqua verò vota, etsi quandoque matrimonium impediens contrahendum, & quantum manifestus sunt emissà, tantò propter plurium scandalum, & exemplum durior poenitentia transgressoribus debeat: non tamen recidere possunt matrimonia post contracta.

DE STATV REGVLARIVM.

TITVLVS XVI.

CAP. I.

Moniales tacite vel expresse professas, clausuras monasterii exire non possunt, nec alii ad illas intrare: nisi causa legitima & superioru licentia interveniat. h. d.

Bonifacius VIII.

Periculoso & c. detestabili quorundam monialium statui (qua honestatis laxatis habentis, & monachali molestia sexusque veterundia impudenter abjectis, extra sua monasteria, nonnumquam

a Vid. B. Thom. 2. 2. q. 88. art. 3. & q. 189. art. 4. & 8. b Vid. B. Thom. & ibidem Cajetanum 2. 2. q. 88. art. 7. c Innuus. quòd moniales corrumpuntur: & an talibus ac iis, qui publice volunt, sit da idem corpus Christi? q. 1. de sila. 27. qu. 2. vid. doc. in l. si quis non dicam rapere. C. de Episc. & cler. Font.

per habitacula secularium personarum discurrunt, & frequentur intra eadem monasteria personas suspectas admittunt, in illius, cui suam integritatem voluntate spontanea deoverunt, gravem a offensam, religionis opprobrium, & scandalum plurimorum) providere salubriter cupientes, presentem constitutione perpetuo irrefragabiliter valitura, sancimus: universas & singulas moniales presentes, atque futuras cujuscunque religionis sint vel ordinis, in quibuslibet mundi partibus existentes, sub perpetua in suis monasteriis debere de cetero permanere clausura: ita, quod nulli earum religionem tacite vel expresse professæ, sit vel esse valeat quacunque ratione vel causa (nisi forte tanto, & tali morbo evidenter earum aliquam laborare constaret, quod non posset cum aliis absque gravi periculo seu scandalo commorari) monasteria ipsa deinceps egrediendi facultas: nullique aliquatenus in honesta persone, nec etiam honeste (nisi rationabilis & manifesta causa existat, ac de illius, ad quem pertinuerit, speciali licentia) ingressus, vel accessus pateat ad easdem: ut sic à publicis & mundanis conspectibus separata, omnino servire Deo valeant liberius, & lasciviendi opportunitate sublata) eidem custodia sua & corpora in omni sanctimonis diligentia custodire.

In monasterio non mendicantium, tot fores debent recipi, quot poterunt sine penuria sustentari, & ultra non valet receptio. hoc dicit Dominicus.

Sanè, ut hoc salutare statutum commodius valeat observari, districtius in hibemus, ne in monasteriis ordinum non mendicantium aliquæ recipiantur de cetero in fores, nisi quot poterunt, de ipsorum monasteriorum bonis sive proventibus absque penuria sustentari: si secus actum fuerit, irritum decernentes.

Abbatissa Principibus secularibus, ad fidelitatis sacramentum præstandum adstricta, si non possunt per procuratorem jurare, personaliter exeundo monasterium jurabunt, absque dilatione ad monasterium reditura. Domin.

Verum quando Abbatissa vel priorissa, cujuscunque monasterii pro feudo, quod monasterium ipsum tenet ab aliquo Principe, seu domino temporali, sibi debet homagium, vel fidelitatis sacramentum præstare (nisi quod per procuratorem illud præstet possit efficere apud eum) de monasterio cum honesta & decenti societate exire poterit eo casu licenter, homagio facto, quam primum commode poterit, seu fidelitatis præstato sacramento ad ipsum monasterium à vestigio reversura: sic quod in fraudem zelandie, sive moræ claustralis, nihil fiat omnino.

Compelluntur domini temporales, per censuram ecclesiasticam, ut in suis curiis admittant Abbatissas per procuratores litigare. Ecclesiastici vero in temporalibus & spiritualibus earum procuratores admittere debent. Domin.

Porro, ne moniales causam, seu occasionem habeant evagandi, Principes seculares, ac alios dominos temporales rogamus, requirimus & obsecramus b per viscera misericordie Iesu Christi, eisdem in remissionem peccaminum nihilominus suadentes, quod Abbatissas ipsas, & priorissas, ac moniales quascunque, monasteriorum suorum curam, administrationem, negotiæ gerentes, quibuscunque nominibus censeantur, per procuratores in suis tribunalibus seu curiis litigare permittant: ne pro constituendis procuratoribus (qui ad ornati in aliquibus partibus nuncupantur) seu aliis hujusmodi, eadem oportet evagari. Si qui vero contra præsumpserint, exhortationi hujusmodi rationabili, atque sancta obtemperare nolentes, eum sit juri contrarium, quod

a *Aliter autem hic legitur quædam, offensam & religionis. b Not. dom. & Phil. quod verba rogatiua in materia præcepti sane præceptivæ. gloss. 11. quest. 3. c. rogo. not. in l. age. c. de trans. de quo vide Itaque. trakt. de panis temperandi aut remittendi causa 24.*

mulieres (præsertim religiose) per seipsas litigare cogantur, & à via deviet honestatis, & periculum animarum inducat, ad hoc per suos ordinarios ecclesiasticos a censura ecclesiastica compellantur. Episcopis autem, & aliis prælatis superioribus & inferioribus quibuscunque injungimus, quod & ipsi causas seu negotia, quæ præsertim moniales habebunt agere coram ipsis, aut in curiis eorundem, sive sint homagia, fidelitatis sacramenta, lites, vel quicquid aliud, ipsa per procuratores eorumificent & tractari.

Ordinariis locorum, in subjectis monasteriis propriis, in exemptis Apostolica auctoritate clausuram procurare debent: nec est propter hoc in aliis casibus jurisdictione in exemptis. au attributa. hoc dicit Dominicus.

Et quoniam parum esset condere jura, nisi essent qui et executioni debent demandarent, Patriarchis, primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis universis districtius in virtute sanctæ obedientie, seu obtestatione divini iudicii & interminatione maledictionis æternæ, præcipiendum mandamus, quatenus eorum quilibet in civitate ac diocesi clausuram convenienti, ubi non est ipsorum monasteriorum expensis & fidelium elemosynis, quas ad hoc procurant diligentius faciendæ, & de ipsis monialibus, includendæ, quam primum commode poterunt, providere procurarent, si divina, ac nostræ indignationis voluerint acrimoniam evitare: contraditores atque rebelles per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo: invocato ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachii secularis. Per hoc autem in monasteriis exemptis ordinariis locorum, quoad alia nullam sibi credant jurisdictionem vel potestatem aliquatenus attributam.

DE RELIGIOSIS DOMIBVS.

TITVLVS XVII.

CAP. I.

Non licet novum ordinem vel religionem, aut habitum novæ religionis creare & assumere. Et revocati sunt ordines mendicantium per Papam non approbati, creati post Concil. Dominicus.

Gregorius X. In Concilio generali Lugdunensi.

Religionum diversitatem nimiam (ne confusio- nem induceret) generale Concilium v. consilium prohibitionem vetavit. Sed quia non solum importuna petentium inhiatio illarum postmodum multiplicationem extorsit, verum etiam aliquorum præsumptuosâ temeritas diversorum ordinum, præcipue mendicantium (quorum nondum approbationis meruerunt principium) effrenatam quasi multitudinem adinventit: repetita constitutione districtius in hibentes, ne aliquis de cetero novum ordinem aut religionem adinventiat, vel habitum novæ religionis assumat. Cunctis ad assatum religiones & ordines mendicantes post dicti concilium adinventos, qui nullam confirmationem sedis Apostolicæ meruerunt, perpetuæ prohibitioni subijctimus & quatenus processerant e, revocamus.

a *Vid. gloss. 11. q. 3. c. rogo. not. in l. age. C. de trans. b Conc. Later. sub Innocent. III. cap. 15. c. al. vitæ. d. In antiqu. ed. ut plurimum legitur ita: cunctis assatum religiones & ordines. Et quædam manuscripti habent ita: cunctis assatum religiose & ordines mendicantium. c. al. processerunt. Religiosi*

Religiosi mendicantes, per Papam post Concilium approbati & instituti, non possunt aliquam ad professionem recipere, domum vel locum de novo acquirere, nec acquisita sine licentia alienare, nec ex-terius predicare, confessiones eorum audere, vel ad sepulturam admittit. Et contra factum non tenet, & contra faciens, excommunicatus est. h. d. Dominice.

Confirmatos autem per sedem eandem, postidem tamen concilium institutos, quibus ad congruam sustentationem reditus aut possessiones habere professio sine regula qualibet interdicitur, sed per quantum publicum tribuere victum solet incerta mendicitas: modo decemimus subsistere infra scripto, ut videlicet professoribus eorumdem ordinum ita liceat in illis remanere, si velint, quod nullum deinceps ad eorum professionem admittant, nec de novo domum vel aliquem locum acquirant, nec domos seu loca, qua habent, alienare valeant sine sedis eiusdem licentia speciali. Nos enim ea dispositioni sedis Apostolicæ reservamus, in terra sancta subsidium, vel pauperum, vel alios pios usus per locorum ordinarios, vel eos, quibus sedes ipsa commisit, convertenda. Si vero secus præsumptum fuerit, nec personarum receptio, nec domorum vel locorum acquisitio, aut ipsorum, cæterorumque bonorum alienatio valeat, & nihilominus contrarium facientes sententiam excommunicationis incurram. Personam quoque ipsorum ordinum omnino interdiximus, quoad extractos, predicationis & audiendæ confessionis officium, aut etiam sepulturam.

Revocatio ordinum mendicantium, predicatorum, minores, mendicanti, & carmelitæ non comprehendit. hoc dicit Dominicus.

Sane ad prædicatum & minorum ordines (quos evidens ex eis utilitas ecclesiæ universali proveniens perhibet approbata) præsentem non patitur constitutionem extendi. Cæterum Eremitarum sancti Augustini, & Carmelitarum ordines, quorum institutio dictum Concilium generale præcessit, in solido statu volumus permanere.

Existens de ordinibus revocatis, non collegialiter, sed singulariter ad alios ordines transire potest. h. d. Dominice.

Ad hæc personarum ordinum (ad quos constitutio præfata extenditur) transfundi ad reliquos ordines approbata licentiam concedimus generalem: ita quod nullus ordo ad alium, vel conventus ad conventum se, ac loca sua totaliter transferat, sed sedis eiusdem super hoc permissione specialiter non obtenta.

DE CAPELLIS MONACHORUM.

TITVLVS XVIII.

CAP. I.

Instituti in ecclesiis Monachorum ad curam populæ per Episcopum ad ipsorum presentationem, per eundem (si causa subsistat) sunt designandi. h. d. Dominice.

Bonifacius octavus.

Presbyteri, qui ad curam populæ per Monachos in eorum ecclesiis præferantur Episcopis, & instituntur ab ipsis: (cum debeant esse perpetui & consuetudine vel statuto quovis contrario non obstant, ab eisdem nequeunt ecclesiis (nisi per Episcopos, & ex causa rationabili) amoveri.

a In manuscripto. ita: ac etiam sepulturam. b alii. transferent. c Dicitur, perpetuus, quia significet, vid. Fulgosi. cons. 177. incip. in causa Benedicti, & Alex. consil. 60. incip. omisso multi-
loqui in 1. volunt.

DE IVRE PATRONATVS a.

TITVLVS XIX.

CAP. I.

Donatio iuri patronatus laici facta loco ecclesiastico, etiam sine consensu Episcopi, tenet: non tamen præiudicat iuri Episcopi. h. d. Dominice.

Bonifacius octavus.

Si laicus ius patronatus ecclesiæ sibi competens, eidem vel alteri ecclesiæ seu loco religioso duxerit conferendum, huiusmodi collatio (quamvis absque assensu Episcopi facta fuerit) efficax est censenda. b. Per præfatum tamen collationem iuri Episcopi, qui eidem assensum non præbuit, nolimus in aliquo derogari.

Laicus quadrimestre tempus habet ad præsentandum: ecclesiæ vero semestre, licet a laico acquisiverit ius patronatus. hoc dicit Dominicus.

Verum licet patronus laicus ad præsentandum tempus habeat quadrimestre dumtaxat: ecclesiæ tamen (vel monasterium, cui facta est a laico ius patronatus collatio) tempus habet semestre. Et omnino quantum ad præsentationem pertinet, non ut patronus laicus, sed ut patronus debet ecclesiasticus reputari.

DE CENSIBVS. EXACTIONIBVS. & procuracionibus.

TITVLVS XX.

CAP. I.

Archiepiscopus volens provinciam visitare, prius debet visitare ecclesiam, civitatem, & diocesim propriam, clericos & laicos circumdantem. h. d. Dominice.

Innocentius IV.

Romana ecclesia: & infra. Statuimus, ut quilibet Archiepiscopus suam volens visitare provinciam, prius ecclesiæ suæ capitulum ac civitatem & diocesim propriam plene visitare procuret: nec sit solum erga majorum, sed etiam minorum ecclesiarum, nec circa clericorum tantum, sed etiam populorum visitationem intentus. Et si commode vel absque difficultate accedere ad unamquamque non poterit, de pluribus locis ad unum congruum clericos & laicos sudeat convocare, ne in illis visitatio postponatur.

Visitata sua diocesi, Archiepiscopus in parte vel in totum visitat omnia loca ecclesiastica, clericum & populorum provinciam procuracionem a visitatis recipiendo. h. d. Dominice.

Deinde liceat ei per totam provinciam vel ejus partem visitationis officium exercere, civitates & dioceses, suffraganeos suos & eorum subditos, cathedralium & aliarum ecclesiarum capitula & monasteria, ecclesias & alia religiosa & pia loca, clericos & populos liberè visitando, ac procuraciones a locis tantum recipere visitatis.

Archiepiscopus post inceptam visitationem in una diocesi transiens ad aliam, ad primam redire non potest: nisi de novo reiteret in tota provincia. Dominice.

Ex quo tamen aliquam de ipsis diocesium visitare cœperit, nunquam postea, sive totam sive partem ejus visitaverit, revertatur causa visitationis ad illam, priusquam omnes reliquæ ipsius provincie dioceses in toto vel in parte (quas securè visitare poterit) & sua denuò fuerint visitatæ. Quòd si fortè eadem diocesis vel aliqua ibi ecclesiæ plus aliis indigeret visitari: tunc aliarum

a De materia huiusmodi. vide quod novissime decrevit Concil. Frid. sess. 25. de reform. c. 9. b Vid. l. cum a matre. C. de re. um. & l. peto. §. statr. ff. de leg. 2. c De materia huiusmodi decret. præter statutum in Conc. Later. sub Alexand. III. c. 4. & in Concil. Later. sub Innocent. III. c. 33. vide omnino quæ novissime sancit Concil. Triad. sess. 24. de reform. c. 5.

visitatione intermissa redeat ad eandem, si à loci diocelano requisitus extiterit, vel de omnium aut majoris partis Episcoporum ejusdem provincie processerit consilio & assensu: ad quod iidem se pronos exhibeant, ne animarum profectus aliquatenus negligatur. Si verò malitiosè in his difficultatem adhibuerint, Archiepiscopus licentiam super hoc à sede Apostolica postulet confidenter.

Expedita visitatione non reiterat illam Archiepiscopus sine consilio suffraganeorum, & definitione in scriptis prius facta: debet tamen reincipere ab illis qui in prima non fuerant visitati. hoc dicit, Dominicus.

Postquam autem semel omnes provincie suæ diocesis visitaverit, licitum sit ei postea (prius tamen suffraganeorum suorum requisito consilio, & ipsius definitione super hoc habita coram eis, quæ in scriptis redigi volumus, ut possint à aliis esse nota) visitationem per eandem reiterare provinciam, juxta modum superius annotatum: etiam si non interveniat in hoc suffraganeorum ipsorum assensus: illam semper providentiam adhibendo, ut in posterioribus visitationibus illas ecclesias, eosque clericos & populos prius visitet, qui non fuerant ab eo in prioribus visitati: nisi magis sit alius visitationis officium opportunum.

Archiepiscopus visitans debet proponere verbum Dei, inquirere de vita ministrorum, & de pertinentibus ad divinum officium, absque juramento: infamatos ordinarii denunciare, & notoria crimina punire. h. d. Dominicus.

Sanè hujusmodi impenfurus officium, proposito verbo Dei quærat de vita & conversatione ministrantium in ecclesiis & locis aliis divino cultui deputatis, ac cæteris, quæ ad officium ipsum spectant absque coactione & exactiōe qualibet juramenti, ad ipsorum emendationem per salubria monita b nunc levia nunc aspera juxta datam sibi à Deo prudentiam diligenter intendens. Quòd si de aliquibus orta fuerit infamia, contra eos ordinarii ipsorum (ut super his solenniter inquirant) denunciare, si viderit expedire. Notoria verò crimina, quæ examinatione non egent (cum super his merito notari possit ordinariorum negligentia eorundem) liberè corrigat, pœnam pro illis debitam infligendo.

Visitator non in pecunia, sed in virtualibus recipiet procuratorem moderatam: nec familia sua aliquid recipere potest etiam prætextu officii, nec ipse, nec sui aliquod munus etiam oblatum recipient. h. d. Dominicus.

Procuraciones autem recipiat, secundum quod est in canonibus & constitutum: nullam tamen pecuniam ipsæ vel aliquis de sua familia, occasione alicujus officii aut consuetudinis, seu quolibet alio modo earum nomine, sed in virtualibus expensas tantum recipiat moderatas. Caveat in super, ne ipse vel quisquam suorum aliquid munus quodcumque sit, & qualitercumque offeratur, præsumat recipere: ut non quæ sua sunt videatur quærere, sed quæ Jesu d. Christi. Quòd si fuerit contra præsumptum, recipiens maledictionem incurrat, à qua nunquam (nisi duplum restituat) liberetur: volumus enim in his fraudem quamlibet penitus evitare.

Forma visitationis præmissa servari debet in Episcopis & aliis prelati inferioribus: regularum consuetudinibus exceptis, hoc dicit, Dominicus.

Hanc autem visitandi formam ab universis etiam Episcopis aliisque prelati ordinario jure suos subiectos & visitantibus, plene observari præcipimus: salvis super hoc rationalibus & approbati religioforum consuetudinibus & regularibus institutis.

a al. Poffer. b Vid. omnino Conc. Trid. sess. de reform. ca. 7. c. Hos canones habes in Conc. Later. initio cap. citatis. d al. decess. d. i. i. o. Jesu. e al. subditos.

CAP. II.

Quia decreta Innocent. IV. supr. proximi. non bene servabantur in illo capitulo, quo præceperat procuraciones in virtualibus non in pecunia recipi, & non recipi munera, nec etiam procuraciones in virtualibus à locis non visitatis: illam confirmat, parvis adjunxit. Ioann. Andr.

Gregorius X. In generali Concilio Lugdunen.

EXigit perverforum a audacia, ut non simus sola delictorum prohibitione contenti, sed etiam peccatorum delinquentibus imponamus. Constitutionem itaque felicis recordationis Innocent. Papæ IV. prædecessoris nostri editam, super non recipiendis in pecunia procuracionibus, ac super reptione munerum, visitantibus eorumque familiaribus interdita, quam multorum fuerit temeritas prætereire, volentes inviolabiliter observari: eam decernimus pœnæ adjectione servandam. Statuentes, ut universi & singuli, qui ob procuracionem sibi ratione visitationis debitam exigere pecuniam, vel etiam à volente recipere, vel aliâ constitutionem ipsam recipiendo munera, sive visitationis officio non impenso procuracionem in virtualibus, aut aliquid aliud procuracionis occasione violare præsumperint, duplam ejus, quod receperint ecclesie, à qua id receptum fuerit, intra mensem reddere teneantur. Alioquin extunc Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, duplum ipsum ultra prædictum tempus restituere differentes, ingressum sibi ecclesie sentiant b interdictionem. Inferiores verò ab officio & beneficio noverint se suspensos, quousque de duplo hujusmodi gravatis ecclesiis plenariam satisfactionem impendant: nulla eis in hoc dantium remissione, liberalitate seu gratia valitura.

CAP. III.

Visitator recipere potest procuratorem in pecunia volentibus visitatis. Sed una die ultra unam procuracionem non recipiet, nisi plura visitaverit loca. h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII.

Felicis & recordationis Gregorius Papa X. prædecessor noster prohibuit in concilio Lugdunen. ne aliqui ob procuracionem sibi ratione visitationis debitam exigere pecuniam præsumerent, vel etiam recipere à volente. Verum quoniam rerum experientia nos instruit, ex hoc tam permissis visitantibus, quam locis & ecclesiis visitatis multa incommodorum dispendia provenire, concedimus, ut Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, & alii, quibus ex officio competit visitare, a volentibus ecclesiarum & locorum visitatorum rectoribus seu personis pecuniam licite recipere valeant, pro sumptibus moderatis faciendis in virtualibus, diebus quibus visitationis officium personaliter exercebunt: Adjicientes, quòd non liceat visitanti nisi unam procuracionem recipere una die, sive unum locum solum visitaverit, sive plura, etiam si locus quilibet visitatus ab illo sufficeret ad procuracionem integram persolvendam, cum eidem sufficere debeat, ut temporalia merat à locis personaliter visitatis, pro diebus, quibus eis spiritalia subministrat. Cætera verò in ejusdem prædecessoris constitutione contenta in suo volumus robore perdurare.

CAP. IV.

Si univertitas vel singularis persona ecclesie vel ecclesiasticæ personæ compulerit solvere pedagagiam, vel guidagiam, vel exactiones pro rebus suis, quas causa negotiationis non deseruit, vel pro personis singulares sunt excommunicati, & univertitas interdita: nec prædicta contraria consuetudo. Cle. hoc addit, quòd diocesani, quibus constat aliquos has sententias incidisse, illos publicare debent, & ipsas sententias facere observari. eo. tit. present. Ioann. Andr.

a Vid. Conc. Trid. sess. 4. de reform. 3. quòd si quisquam in veteri exemplari deest, sentiant. c Vid. Conc. Trid. sess. 4. de reform. ca. 3. & si tamen in optine eorum.

Idem.

Quamquam a pedagiorum exactionibus, tam jure canonico, quam civili regulariter merito sint damnata: b. tanto tamen districtius ne ab ecclesiis & personis ecclesiasticis talia exigantur, prohiberi oportet, quanto si id fiat, major inde transgressionis reatus incurritur, & offensiva evidentior comprobatur. Cum igitur ecclesia ecclesiastica que persona ac res a ipsarum non solum jure humano, quinimò & divino, à secularium personarum exactionibus sint immunes: constitutionem felicis recordationis Alexandri Papæ IV. prædecessoris nostri (qui statuit ecclesias & personas ecclesiasticas ad pedagia & gurgadia penitus non teneri, nec ad exhibendum vel solvendum talia pro rebus suis propriis, quas non causa negotiandi deferunt vel deferri faciunt, seu transmittunt.) Volentes propter multorum insolentiam & abusum poenæ adminiculo adjuvare, adjicimus districtius inhibendo (contraria consuetudine quorumcumque, quæ dicenda est corruptela verius, non obstantia) ut nec collegium, nec universitas, nec aliqua etiam singularis persona cujuscunque sit dignitatis, conditionis aut status, à præfatis ecclesiis, aut personis, pro personis ipsi aut rebus prædictis talia exigat, vel extorqueat, perse vel per alium, suo nomine vel etiam alieno, aut eas ad hujusmodi persequenda compellat. Qui verò contraxerint, si personæ fuerint singulares, excommunicationis: si autem collegium vel universitas civitatis, castri, seu loci alterius cujuscunque, ipsa civitas, castrum vel locus interdicti sententias ipso facto incurrant: nec ab excommunicatione hujusmodi absolutionem vel interdicti relaxationem obtineant, donec exacta plenarie restituerint, & de transgressionibus satisfecerint competenter.

CAP. V.

Archiepiscopus visitare potest provinciam ac etiam iterare, licet suffraganei non sint negligentes: & tunc confessiones omnium curæ, absolvere, & poenitentias imponere, h. d. Domin.

Idem.

Perpetuò a declaramus edicto, Archiepiscopum posse, secundum tenorem constitutionis felicis recordationis Innocentii Papæ IV. prædecessoris nostri super hoc edicte, suam provinciam visitare liberè, licet non sint ejus suffraganei negligentes, & iterare visitationem eandem, ac procuraciones à locis recipere visitatis. Consuetudine (si qua forsitan ab ipsis suffraganeis vel ab aliis allegatur) præmissis contraria non obstante. Potest etiam idem Archiepiscopus dum visitat confessiones subditorum suffraganeorum audire, ac absolvere contentes, & ipsis poenitentias injungere salutaris.

DE CONSECRATIONE ECCLESIE
VEL ALTARIS.

TITVLVS XXI.

CAP. VNIC.

Polluta ecclesia pollutum est cœmeterium illi contiguum, sed non remota. Polluto cœmeterio ecclesiam non pollut, licet contigua exeat. Polluto uno cœmeterio, aliud illi contiguum pollutum non est, licet per portam de uno in aliud detur ingressus, hoc dicit, Dominus.

a Vide conc. Lat. sub Alex. III. c. 22. & conc. Trid. Sess. 25. de ref. c. 20. b Ergo eas faciem probabit hoc sibi tueri, infra c. 2. de immuni. eccl. l. i. cap. de vit. reg. not. Dom. & Phil. c. vide l. si pu. hinc. s. rebus. ff. de publ. Font. d. vide conc. Trid. Sess. 24. de ref. c. 25. à metropolitani verò ut dicit intelligit qualiter hodie procedat dispositio hujus capituli.

Bonifacius VIII.

SI a ecclesiam pollui sanguinis effusione contingat, ipsius cœmeterium, si contiguum sit eidem, censetur esse pollutum: unde antequam reconciliatum fuerit, non debet in eo aliquis sepeliri. Secus si remotum fuerit ab eadem. Non sic quoque in casu converso sentimus, ut videlicet polluto cœmeterio (quamvis ecclesie contiguo) debeat ecclesia reputari polluta: ne minus dignum, majus, aut accessorium principale ad se trahere videatur. Non unum, sed plura cœmeteria esse noscuntur, quæ quamvis sibi coherentia, pariete tamen medio se junguntur. Ideoque violato eorum altero, alterum (licet de uno ad aliud per portam intermediam habeatur accessus) non propter hoc reputabitur violatum.

DE RELIQUIIS ET VENERATIONE

SANCTORUM.

TITVLVS XXII.

CAP. VNIC.

Festa duodecim Apostolorum, quatuor Evangelistarum, & quatuor doctorum & confessorum ecclesie, scilicet Gregorii, Augustini, Ambrosii, & Hieronymi, sub officio duplici debent solemniter celebrari, Ioan. And.

Bonifacius VIII.

GLoriosus b Deus in sanctis suis, & in majesticate mirabilis, cujus ineffabilis altitudo prudentiæ nullis inclusa limitibus, nullis terminis comprehensa, recti censura judicii celestia pariter & terrena disponit, etiam cunctos ejus ministros magnificet, altis de ore honoribus, & celestis efficiat beatitudinis possessores: illos tamen (ut dignis digna rependat) potioribus attollit insigni dignitatibus, & præmiorum uberiori retributione prosequitur, quos c. digniores agnoscit, & commendat ingeniorum excellentiam meritorum. Sic & alma mater ecclesia ejus sacra vestigia prosequens, & exemplo ducta laudabili, licet universos in regnis celestibus constitutos studii honore sollicitis & honoris effere præconiis non desistat: gloriosissimos tamen Christianæ fidei principes, athletas Dei electos, justos seculi iudices, lumina vera mundi, videlicet Christi redemptoris Apostolos numero duodecim contentos, qui viventes in carne prædictam ecclesiam suo precioso sanguine plantaverunt, ipsam erigendo sublimiter, & discipulis sanctissimis dirigendo: Reverendissimos etiam patres virosque clarissimos quatuor Evangelistas Domini, per quorum diligentissima & fidelissima studia eidem ecclesie sacra Evangelia illuxerunt: Egregios quoque ipsius doctores ecclesie beatos Gregorium, qui meritis inclitus sedis Apostolicæ curam gessit, Augustinum & Ambrosium venerandos a antistites, ac Hieronymum sacerdotii prædictum titulo, eximios confessores summis attollere vocibus, laudibus personare præcipuis, & specialibus disponit honoribus venerari. Horum quippe doctorum perlucida & salutaria documenta prædictam illustrarunt ecclesiam, decorarunt virtutibus, & moribus informarunt: per ipsos præterea quasi luminosas ardentesque lucernas super candelabrum in domo Domini positas (errorum tenebris profugatis) tanquam sydus irradiat matutinum: eorum etiam secunda fecundia celestis irrigui gratia influente scripturarum ænigmata referat, solvit nodos, obscura dilucidat, du-

a De materia hujus decretalis, vide plene Turresotamam & alios in cap. ecclesie de consecrat. dist. 1. b Vide Chassanet in Cathologo gloria mundi, part. 3. considerat. 20. & multis sequentibus. c Vide text. 19. dist. 1. ad hoc. Font. d. Aliis reverendis.

haque declarat: profundis quoque ac decoris illorum sermonibus ampla ipsius ecclesie fabrica velut gemmis vernantibus rutilat, & verborum elegantia singulari gloriosius sublimata, coruscat. Ideoque circumspicte prudentia dicta sedis (quæ actibus intenta salubribus, & operibus exposita pietatis, libenter exequitur, quæ sunt Dei) præmissa sollicitè digneque considerans, & debita meditatione perlustrans, ad divini nominis honorem & gloriam, exaltationem catholicæ fidei salutemque fidetium, merito censuit, riteque providit, Apostolos, Evangelistas, & confessores eosdem in universali ecclesia honorificentia potioris impendiis attollendos: ut ab ea tantò propensius honorari sese sentiant, quanto ipsam præ cæteris excellentius illustrarunt. Nos itaque piis ducti consiliis, dignisque studiis excitati, nonnullis a prædecessores nostros Romanorum Pontificum (qui specialis devotionis profuentes affectum, aliquorum festis sanctorum sub duplici ordinaverunt officio celebranda) imitari sollicitè intendentes, eorumdem Apostolorum, Evangelistarum & confessorum festivitates præcipuas (de fratrum nostrorum consilio & assensu) sub officio duplici per universas orbis ecclesias volumus, statuiamus, & præcipimus annis singulis perpetuis futuris temporibus sollemniter celebrari.

DE IMMUNITATE & ECCLESIARUM, COEMETERIORUM, ET ALIORUM LOCORUM AELIOSORUM.

TITVLVS XXIII.

CAP. I.

Seculares potestates ab ecclesiis vel ecclesiasticis personis talibus vel exactiones pro rebus vel possessionibus acquisitis vel acquirendis exigere non præsumant: nec eos compellere ad ipsas distrahendum, vel extra manum suam ponendum, hoc dixit. Ioan. And.

Alexander III.

Quia e nonnulli habentes temporale dominium, vel potestatis gerentes officium secularis, libertatem & immunitatem ecclesiasticam ledere ac minuire tanquam honoris & privilegii ecclesiarum invadendi moluntur: expedit, quòd per diligentiam & auctoritatem sedis Apost. (quæ curam habet ecclesiarum omnium & tutelam) contra talium ausus & conamina opportunum remedium apponatur, ut ecclesie ipse in plenitudine juris sui & libertatis integritate lateatur, ac detestabilis malignorum audacia, & insolentium nefaria temeritas, proculsetur. Sanè intelleximus, quòd in regno Francia, communia, scabinii, seu consules & alii domini temporales, & ii, qui jurisdictionem in ipsis communibus, castris & villis temporalem exercent, vel quibus in illis commissæ est executio iustitiæ secularis, molesti sunt nimium ecclesiis super pluribus, & infestis: & inter cætera nituntur & student, ut illis collectas e & tallias & alia huiusmodi eadem ecclesie prætextu ho-

a Al. ita: nonnullos prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, &c. b vide conc. Trid. sess. 25. de refor. c. 26. ubi privilegia & immunitates ecclesiarum & personarum ecclesiasticarum immovantur & confirmantur. c vid. conc. Lat. sub Alex. III. c. 15. & conc. Lat. sub Leone X. sess. 9. tit. de reformat. s. etiam à iure. d alias, locentur. e Vide Anch. consil. 96. incip. super dicto dubio. Dec. consil. 496. incip. in causa domini. & Inf. consil. 83. incip. dicta prædia. volum. 3.

norum, quæ acquisiverunt, tribuant & periolvant, vel extra manum suam ponant huiusmodi acquisita. Volentes itaque super his omnibus (prout expedit) sollicitè providere, totique temerariis ausibus congruis prædictis obviare, auctoritate Apostolica, præhabita cum fratribus nostris diligenti deliberatione, decernimus, non licere præfatis communibus, scabinis, & iis, qui in eis jurisdictionem temporalem obtinent, vel iustitiam temporalem exercent, tallias vel collectas seu exactiones quasunque ecclesiis vel personis ecclesiasticis imponere, vel exigere ab eisdem pro domibus, prædiis, vel quibuscunque possessionibus ab eisdem ecclesiis, vel personis ecclesiasticis legitime hæcenus acquisitis, vel in posterum acquirendis, etiam ipsæ ecclesie vel persone, vel res huiusmodi sint intra illorum districtum vel territorium constituta. Nec etiam liceat illis ipsas ecclesias vel personas ad distrahendum vel alienandum, aut extra manum suam ponendum, acquisita jam vel quæ deinceps acquirant, aliquatenus coartare.

CAP. II.

In ecclesiis dato humili ingressu debet orationibus missis: classis clamoribus & seditionibus, consilio universitatum laicorum & eorum publicis parlamentis, vanu colloquiis, negotiationibus, & mandatis ac iudiciis secularibus, & maxime criminalibus, h. d. usq. ad s. ordinarii. Dominicus.

Gregorius X. in generali conc. Lugdun.

Decet domum Domini b sanctitudo, decet ut cuius in pace factus est locus, ejus cultus sit cum debita veneratione pacificus. Sit itaque ad ecclesias humilis & devotus ingressus, sicut in eis quietæ conversatio, Deo grata, insipientibus placida c, quæ considerantes non solum instruat, sed & reficiat. Convenientes ibidem nomen illud, quod est super omne nomen (à quo aliud sub cælo non est datum hominibus, in quo salvos fieri credentes oportet, nomen videlicet IESV d Christi, qui salvum faciet populum suum à peccatis eorum) exhibitione reverentia specialis attollant, & quod generaliter scribitur e, ut in nomine IESV omne genua flectatur, singuli singulariter in seipsis implentes (præcipue dum aguntur misterium sacra mysteria) f gloriosum illud nomen quandoquocunque recolitur, flectant genua cordis sui, quod vel capitis inclinatione testentur; attendantur in locis eisdem intentis præcordis sacra solennia, devotis orationibus insistant, nullis in locis eisdem, in quibus cum pace ac quiete vota convenit celebrari, seditionem excitet, clamorationem moveat, impetumve committat. Cessent in locis illis universitatum & societatum quarumlibet concilia g, conciones & publica parlamenta. Cessent vana, & multò fortius scæda & prophana colloquia. Cessent confabulationes quolibet. Sint postremo quæcunque alia, quæ divinum officium turbare officium, aut oculos divina majestatis offendere, ab ipsis prorsus extranea: ne ubi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi derur occasio, aut deprehendantur peccata committi. Cessent in ecclesiis earumque cæmeteriis negotiationes, & præcipue nandinarum ac fori cuiuscunque tumultus, omnis in eis ecclesiarum judiciorum strepitus conquiescat, nulla inibi causa per laicos, criminalis maxime, agitur, sint loca eadem à laicorum cognitionibus aliena.

Locorum ordinarii exequi debent hic contenta: & sententia in ecclesiis habita sunt nulla: & contra facientes puniri debent, h. d. Dominicus.

Ordinarii locorum hoc faciant observari: suadenda

a Secularium legitur constanter in vestigiis codicis. b Psal. 97. & 75. c Alias placida. d vide beatorum Chrysostomus super e. i. Epist. Pauli ad Galatas. e Philipp. 2. f Alias, mysteria. g al. consilia.

suadent,

deant, interdicta hujus canonis auctoritate compellant, ad hoc alios etiam in ecclesiis ipsis magis assiduos, & in præmissis idoneos deputando. Et nihilominus processus iudicum secularium, ac specialiter prolata sententia in eisdem locis omni careant robore firmitatis. Qui vero præmissas inhibitiones animo perulanti contempserint, præter processum ordinarium & deputandorum ab ipsis, divinæ ultionis & nostræ poterunt acrimoniam formidare, donec suum confessi reatum à similibus firmato proposito deliberaverint abstinere.

CAP. III.

Penit excessus laicorum, qui clericis collectas, tallias & onera imponunt: & excessus clericorum, qui talibus consentiebant.

Bonifacius VIII.

Clericis a laicis infestis oppidò tradit antiquitas, quod & præsentium experimenta temporum manifestè declarant, dum suis finibus non contenti nituntur in ventum, ad illicita frena relaxant, nec prudenter attendunt, quàm sit eis in clericis, ecclesiasticæ personis & bona interdicta potestas, ecclesiarum prælati, ecclesie, ecclesiasticæ personis regularibus & secularibus imponunt onera gravia, ipsosque talliant, & eis collectas imponunt, ab ipsis suorum proventuum vel bonorum dimidiam, decimam seu vicefimam, vel quamvis aliam portionem aut quotam exigunt & extorquent, eosque moliantur multis modis subicere servituti, sicutque submittere ditioni: & (quod dolenter & referimus) nonnulli ecclesiarum prælati, ecclesiasticæ personæ, trepidantes ubi trepidandum non est, transitoriam pacem querentes, plus timentes majestatem temporalem offendere, quam æternam, talium abutibus non tam temerariè, quam improvidè acquiescunt, sedis Apostolicæ auctoritate seu licentia non obtenta.

Præcipit personas ecclesiasticas pro rebus suis vel ecclesiarum nihil facere debere absq. licentia Apostolica sedis, sub quoquoque colore maris, subventionis, doni, vel alio quolibet: ut etiam ipsi laici talia non exigant vel recipiant: nec occupent quocumq. modo deposita ecclesiarum vel personarum ecclesiasticarum: singulares contra factores excommunicat, universitates interdicat: quæ pena locum habent in promissionibus factis etiam ante hanc constitutionem, si per modum solvantur vel recipiantur: & ab his sententia solus Papa ab solvat, præterquam in more articulo h. d.

Nos igitur talibus iniquis actibus obviare volentes, de fratrum nostrorum consilio Apostolica auctoritate statuimus, quòd quicumque prælati ecclesiasticæ personæ, religiosæ vel seculares quorumcumque ordinum, conditionis seu status, collectas vel tallias, decimam, vicefimam, seu centesimam suorum & ecclesiarum proventuum vel bonorum laicis solverint vel promiserint, vel se solutores confenserint, aut quamvis aliam quantitatem, portionem, aut quotam ipsorum proventuum vel bonorum estimationis, vel valoris ipsorum, sub adiutorio, mutui, subventionis, sub fideli vel doni nomine, seu quovis alio titulo, modo, vel quaesito colore absque auctoritate sedis ejusdem: necnon Imperatores, Reges, seu principes, duces, comites, vel barones, potestates, capitanei, vel rectores, quocumque nomine censeantur.

a Quærebant Ioan. Mont. in isto cap. Quid si fiat impositio tali non ecclesiasticis personis, sed eorum hominibus, nunquid esset locus penæ hujus cap. Et dicebat quod sic, quia sit fraus legis, de qua supra de regulis jur. cap. fin. & supra de privileg. quanto. facit infra in cap. pen. secundum Lupum, Abb. Dom. Philip. dicit quod nullo casu habebit locum hæc constitutio, quia penitus revocata cum suis declarationibus, nec ullus Doctorum eam legit. Font. b. Quis, dicitur.

civitatum, castrorum, seu quorumcumque locorum constitutorum ubilibet, & quivis alii quocumque præminentiæ, conditionis, & status, qui talia imposuerint, exegerint, vel receperint, aut apud aedes sacras deposita ecclesiarum vel ecclesiasticarum personarum ubilibet arrestaverint, falsiverint, seu occupare præsumserint, vel arrestari, falsi a aut occupari mandaverint, aut occupata, falsi a seu arrestata receperint: necnon omnes, qui scienter dederint in prædictis auxilium, consilium, vel favorem publicè vel occultè, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant. Universitates quoque, quæ in his culpabiles fuerint, ecclesiastico supponimus interdicto. Prælati & personis ecclesiasticis prædictis in virtute obedientiæ, & sub depositionis pena districtè mandantes, ut talibus absque expressa licentia dictæ sedis nullatenus acquiescant: quodque præterea quocumque obligationis, promissionis, & confessionis e facturum hæcenus vel faciendum in antea, priusquam hujusmodi constitutio, prohibitio, seu præceptum ad notitiam ipsorum pervenerit, nihil solvant, nec prædicti seculares quocumque recipiant. Et si solverint, vel prædicti receperint, in excommunicationis sententiam intendant ipso facto. A prædictis autem excommunicationum & interdicti sententiis nullus absolvi valeat (præterquam in mortis articulo) absque sedis Apostolicæ auctoritate & licentia speciali: Cum nostræ intentionis existat tam horrendum secularium potestatum abutium nullatenus sub dissimulatione transire.

Omnia privilegia derogantia huic constitutioni, cassat & irritat.

Non obstantibus quibuscumque privilegiis sub quibuscumque tenoribus, formis, seu modis, aut verborum conceptione concessis Imperatoribus, Regibus & aliis prædictis, quæ contra præmissa in nullo volumus alicui vel aliquibus suffragari.

CAP. IV.

Excommunicati sunt, qui impediunt super causis, quæ ad forum ecclesiasticum de jure vel de consuetudine pertinent, literas à sede Apostolica impetrari, vel se ipsi coram ordinariis vel delegatis ecclesiasticis litigare. Ioan. And.

Idem.

Quoniam (ut intelleximus) quorundam justitiariorum, ballivorum, iudicum secularium ac temporalium dominorum in quibusdam partibus præsumptuosa temeritas sic exerevit, ut in terris eorum sine districtibus literas Apostolicas impetrantes, vel ad iudices ordinarios ecclesiasticos recurrentes, super causis, negotiis, seu quaestionibus, quæ ratione personarum aut rerum de jure aut antiqua consuetudine ad forum ecclesiasticum pertinent, obtinere non possunt in eis per eosdem ordinarios iudices vel Apostolicas literas justitiariorum complementum: quin potius super illis recurrere ad iudiciumulare, vel à lite, causa seu quaestione desistere compelluntur: Nos justitiam nostram & ecclesiæ sponsæ nostræ nolentes negligere, qui alios in sua justitia fovemus: statuimus districtius inhibendo, ne quis impetratores literarum nostrarum, vel alios in foro ecclesiastico delegatos seu ordinarios litigantes, seu litigare volentes, sive ambe partes hoc voluerint, sive una super causis ecclesiasticis, sive quæ ad forum ecclesiasticum ratione personarum, negotiorum, vel rerum de jure vel de antiqua consuetudine pertinere noscuntur, per se vel per alium ad desistendum, vel in foro seculari de quaestionibus hujusmodi litigandum per eorundem iudicium ecclesiasticorum vel impetrantium, aut litigantium, seu

a Al. falsari. *b* al. falsari. *c* In manu legitur constanter ita: & concessio. *d* al. pervenerint. *e* Quæ sint illa causæ, vide in c. licet. de foro compe. in antiq. Bar. in extrava. ad rep. in verb. denunciat.

volentium litigare, aut propinquorum ipsorum seu rerum illorum, aut ecclesiarum suarum etiam captionem, modisve aliis quibuscumque compellat seu compelli faciat vel procurer: nisi per se alioquin impediatur, quod minus coram iudicibus ecclesiasticis, delegatis seu ordinariis querelantis de causis, quæ (ut præmissum est) ad cognitionem pertinent eorundem, possint liberè justitiam obtinere: nec ad prædicta faciendâ det auxilium, consilium, vel favorem. Si quis vero contra præsumperit, excommunicationi se ipso facto noverit subjacere: à qua (nisi tam iudici, cujus cognitio fuerit impedita, vel iurisdicção usurpata, quam parti, quæ turbata in prosecutione fuerit sui juris, de injuria, damnis, expensis, & interesse prius per eundem integrè fuerit satisfactum) nullatenus absolvatur.

CAP. V.

Domini temporales prohibentes subditis, ne cum personis ecclesiasticis contrahant, vel communia obsequia exhibeant, ipso facto excommunicationem incurrunt. h. d. Dom.

Idem.

Eos a, qui temporale dominium obtinentes, suis subditis, ne prælatis aut clericis, seu personis ecclesiasticis quicquam vendant, aut emant aliquid ab eisdem, neque ipsis bladum molant, coquant panem, aut alia obsequia exhibere præsumant, aliquando interdiciunt (cum talia in derogationem libertatis ecclesiasticæ præsumantur) eo ipso excommunicationis sententiæ decernimus subjacere.

NE CLERICI VEL MONACHI SECULARIBUS
NEGOCIIS SE IMMISCEANT.

TITVLVS XXIV.

CAP. I.

Capitulum, super specula, prohibens audientiam legum vel physice, non includit parociales ecclesias habentes, nisi sint plebanie habentes sub se capellas, in quibus clerici perpetuè instituantur. h. d. Dom.

Bonifacius VIII.

Statutum b felicitis recordationis Honorii Papæ tertii prædecessoris nostri, quod Decanis, Archidiaconis, præpositis, plebanis, cantoribus, & aliis clericis habentibus personatus, audire leges vel physi-

a Vide Anch. consil. in cap. factum super quo petitur consil. & Lapum allegat. 92. in cap. in seximus. b Vide Doll. & in primis Pannocm. in ca. non magnopere. & in ca. fin. extr. ne clerici vel monachi & Innoc. in cap. firmiter. extrâ, de summ. Trinitat. & fide Catholica.

cam interdicit, ad eos, qui parociales ecclesias obire noscuntur, viz memoriæ Clementis Papæ quarti prædecessoris nostri vestigiis inhærentes, declaramus præsentis constitutionis oraculo ratione ecclesiarum huiusmodi non extendi. Nisi eadem ecclesiæ fuerint plebanie sub se capellas habentes, in quibus instituantur clerici perpetui, nequeuntes ab ipsis absque causa rationabili amovendi.

CAP. II.

Excommunicatus est ipso facto religiosus professus, habitum tamen dimittere, vel ad quæcumque studia accedens, non obtenta licentia & prælatis & conventus. Doctores scienter docentes, vel in scholis retinentes ad leges vel physicam tales religiosi, simili excommunicationem incurrunt. h. d. Dominicus.

Idem.

Vt a periculosa religiosis evagandi materia subtrahatur, districtius inhibemus, ne de cetero aliqua quamcumque religionem tacite vel expressè professus, in scholis vel alibi temerè habitum religionis suæ dimittat: nec accedat ad quævis studia literarum, nisi à suo prælato cum consilio sui conventus vel majoris partis ejusdem sibi eundi ad studium, licentia primitus sit concessa. Si quis autem horum temerarius violator extiterit, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto. Doctores quoque sive magistri, qui religiosos habitu suo dimisso leges vel physicam audientes scienter docere, aut in scholis suis præsumperint retinere, simili eo ipso sint sententia innodati.

CAP. III.

Clericus in loco temporalis iurisdictionis sua super debito ibi commissio delegans, ut veritate inquisita justitiam exequatur, irregulari non efficitur, licet pena sanguinis inferatur. hoc dicit Dominicus.

Idem.

Episcopus b seu quicumque alius prælatus, vel clericus iurisdictionem obtinens temporalem, si homicidio aut alio maleficio ab aliquibus in iurisdictione sua commissio, ballivo suo aut alii cuicumque injungat, ut super hoc veritatem inquirens justitiæ debitum exequatur, irregularis censer non debet: quamvis ipse ballivus vel alius contra malefactores ad pœnam sanguinis processerit, justitia mediante. Nam licet clericis causas sanguinis agitare non liceat, eas tamen (cum iurisdictionem obtinent temporalem) debent & possunt metu irregularitatis cessante aliis delegare.

a Multa huc spectantia, vide per Calderinum consil. 2. tit. de magistris. & per Abbatem consil. 24. lib. 1. b Prater Doctores, hie, vide notata in ca. ex literis extrâ, de excess. prælat. & in cap. in archiepiscopatu, de raptoribus.

FINIS.

SEXTI

SEXTI DECRETALIVM

LIBER QVARTVS.

DE SPONSALIBVS ET MATRIMONIIS.

TITVLVS PRIMVS.

CAPVT VNICVM.

Sponsalia pura & certa, ex consensu valida, licet aliàs nulla, inducunt publicam honestatem: quæ habet dirimere sequentia sponsalia, sed non præcedentia.

Bonifacius VIII.

X sponsalibus a puris & certis, etiam si consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, religionis, aut alia quavis ratione sint nulla, dummodo non sint nulla ex defectu consensu, oritur efficax ad impediendum & dirimendum sequentia sponsalia vel matrimonia, non autem ad præcedentia dissolvendum, impedimentum iustitiæ publicæ honestatis b: Quare ille, qui sponsalia purè ac determinatè cum aliqua muliere contraxit, & postmodum cum secunda prioris consanguinea idem fecit, ex priorum sponsaliorum vigore (quibus per publicæ honestatis iustitiã ex secundis sponsalibus subsecutam minimè derogatur) ad matrimonium contrahendum cum prima remanet obligatus.

Publicam honestatem non inducunt sponsalia conditionalia ante nuptias, h. d. Thom. And.

Ille verò, qui sponsalia cum aliqua muliere c sub conditione contraxit, si postmodum ante conditionis eveniunt cum alia prioris consanguinea per verba contraxerit de presenti, cum secunda remanere debet. Cum ex sponsalibus conditionalibus ante conditionem extantem, sicuti consensum non habentibus, & incertis, nulla publicæ honestatis iustitiã oriatur.

DE DESPONSATIONE IMPVERBVM,

TITVLVS II.

CAP. VNIC.

Sponsalia a maioribus infantium vel aliorum tantum per superveniunt majoris ætatis non validantur, nec publicam honestatem inducunt: nisi fuerint ratificata tacitè vel expresse, h. d. usq. ad 6. Item quog. Thom.

Bonifacius VIII.

S infantem d ad invicem, vel unus major septennio, & alter minor, sponsalia contraxerint, ipsi vel parentes pro eis, nisi per cohabitationem eo-

a Vide Conc. Trid. sess. 24. de refor. matr. c. 3. consert enim multum pro lxxix & gl. b de impedimento iustitiæ publicæ honestatis, quid sit, & unde proveniat, vide B. Thom. in questionibus additis ad tertiam partem. q. 55. art. 4. & Doct. scholasticos l. 4. sent. dist. 41. c No. Do. hic illam dici mulierem, quæ nondum matrimonio copulata. d Vide B. Thom. in questionibus additis ad 3. part. q. 41. art. 1. & 2. Doct. l. 4. sent. dist. 17. & Demmie. cons. l. 2. q. 1. in p. quia diffus.

rum mutuum, seu aliàs verbo vel facto ipsorum liquido appareat, eosdem in eadem voluntate factos majores septennio perdurare, sponsalia hujusmodi, quæ ab initio nulla erant, per lapsum dicti temporis minimè convalescunt: & ideo cum sint nulla, ratione defectus consensus, publicæ honestatis iustitiã non inducunt.

Sponsalia per verba de presenti contracta inter impuberem & puberem, vel inter impuberes non proximos pubertatis, valent ut sponsalia de futuro: nec in matrimonium transiunt ex sola perseverantia ætatis: nisi aliter approbentur: inducunt tamen publicam honestatem, h. d. Thom.

Idem quoque si pubes & impubes, vel duo impuberes non proximi pubertati, & in quibus ætatem malitia non supplebat, per verba contraxerint de presenti: sponsalia enim illa, quæ juris interpretatione tantum fuerint sponsalia de futuro (licet verba consensus exprimentia de presenti haberent, & matrimonium contrahere intenderent contrahentes) per adventum pubertatis in matrimonium non transeunt de presenti: nec matrimonium (quod ut matrimonium ætate non tenuit prohibent) per lapsum dicti temporis convalescit: nisi per carnis copulam subsecutam, vel aliquem modum alium contrahentes eosdem cum ejusdem perseverantia voluntatis ad pubertatis tempora pervenisse constituerit evidenter, per dictum tamen contractum, qui valuit ut potuit, non sicuti agebatur, publicæ honestatis iustitiã est inducta.

Sponsalia pro absentibus filiis non tenent: nisi ipsi presentibus, vel nisi approbaverint tacitè vel expresse ex post facto. hoc dicit, Thom.

Porrò ex sponsalibus, quæ parentes pro filiis puberibus vel impuberibus plerunque contrahunt, ipsi filii, si expresse consenserint vel tacitè, ut si presentes fuerint, nec contradixerint, obligantur: ex eis oritur iustitiã publicæ honestatis. Et est idem, si filii tempore sponsaliorum absentes, & etiam ignorantes eadem sponsalia post scientes ratificaverint tacitè a vel expresse: aliàs ex sponsalibus contractis à parentibus pro filiis, nec ipsi filii obligantur, nec publicæ honestatis iustitiã inde surgit.

a Vide Bari in l. quo enim ff. rem ra. ha. Fem.

c. 52. ff. de appell. de l. 5. ff. de rem. hab.

DE COGNATIONE SPIRITVALL

TITVLVS III.

CAP. I.

Inter baptizatum & leuamem filio, & uxorem leuanti ante carnaliter cognitam, & suscipientem & patrem & matrem suscipit, & simuliter de baptizato, spiritali contrahitur cognatio. h. d. *vsq.* ad 6. Ex confirmatione. Dom.

Bonifacius VIII.

NEdum a inter baptizatum & illum b qui eum suscepit de baptismo, ac inter eundem baptizatum & suscipientis filios & uxorem ante susceptionem carnaliter cognitam ab eodem: imò etiam inter suscipientem, patremque baptizati & matrem, cognationem spiritalem in baptismo contrahi iure constat: quæ cognatio & contrahendum matrimonium impedit, & dirimit post contractum. Et eadem quæ de suscipiente sunt dicta, sunt de baptizante censenda.

Confirmatio frontis, inducit spiritualem cognationem sicut baptisma h. d. Dominus.

Ex confirmatione quoque seu frontis chrismatione, spiritalis cognatio eisdem modis contrahitur: matrimonia similiter impediens contrahenda, & dirimens post contracta.

CAP. II.

Compaternitas per catechismum contracta, impediens matrimonium, sed non dirimit. Ioan. And.

a Vide Conc. Trid. sess. 2. 4. de refor. matr. c. 2. & B. Thom. in qu. addit. ad 3. part. q. 86. per totum: & Theol. eod. lib. 4. sent. dist. 42.
b Procedit si ille est christ. xxx. q. 1. c. 2. de cons. dist. 4. in baptismo. Ioan. And. in reg. ex. cod. 7. de reg.

Idem.

PER a catechismum, qui præcedit baptismum, sacramentorum fundamentum & saniam reliquorum, cognatio spiritalis contrahitur: per quam contrahendum matrimonium impeditur. Vt ex prædecessoris nostri Clementis Papæ tertii decretali colligitur evidenter dicendo enim, quòd talis res vix contrahendo matrimonium impedimentum afferret, velle videtur quòd afferat, nam quòd vix sit, fieri tamen dubium non existit. Per illam tamen cognationem matrimonium posteam contractum minime separatur.

CAP. III.

Unus tantum intervenire debet in levatione infamie de sacro fonte vel chrismatione frontis: tamen si plures interueniunt, cognationem contrahunt spiritalem. Es ex alio sacramenti cognatio non contrahitur. h. d. Dominus.

Idem.

Quamuis b non plures c, quàm unus vir, vel una mulier accedere debeant ad suscipiendum de baptismo infantem, iuxta sacrorum canonum instituta: si tamen plures accesserint, spiritalis cognatio inde contrahitur, matrimonia contrahenda impediens, & etiam post contracta dissolvens. De confirmatione insuper, quantum ad hoc, idem iudicium est habendum.

Ex datione verò aliorum sacramentorum cognatio spiritalis nequaquam oritur, quæ matrimonium impedit vel dissolvat.

a Vide Theolog. scholasticor. 4. sent. dist. 42. & beatum Thom. in quæst. additu ad 3. part. q. 55. art. 2. b Vide Conc. Trid. sess. 2. de refor. matr. c. 2. c Vide L. ad testium. §. fin. ff. de testam.

F I N I S.

SEXTI DECRETALIVM LIBER QVINTVS.

DE ACCVSATIONIBVS a, INQVIVISIONIBVS, ET
denunciationibus.

TITVLVS PRIMVS.

CAPIT. I.

Ex confessione coram delegato inquirente super certis criminibus deputato facta punietur c. 19. de ac. re. lib. 3. *confitens, licet dicat se prius diffamatum non fuisse, vel inquisitionis capitula non habuisse. h. d. Dominicus.*

Bonifacius VIII.

Dostquam b coram eò, qui contra te super certis criminibus inquisitor fuerat deputatus, eadè etimina fuisse confessus, frustra confessionem tuam (quo min^{us} puniaris ex ea, prout iustitia sua debet) eo prætextu impugnare contendis, quòd super eisdem criminibus non fueras antea dif-

famatus. Vel quòd per eundem inquisitorem capitula super quibus contra te volebat inquirete, tibi tradita non fuerunt.

CAP. II.

Valet inquisitio facta super veritate criminum omnia inquisitione infamia, si reus præsentis tacuit. h. d. secundum Ioan. And.

Idem.

Sis, cui contra te commissa fuerat simpliciter inquisitio super certis criminibus faciendâ; processerit te

a De materia huius tit. vide pleni per Hostien. in summa eod. tit. b Vide Perusinum in c. dilato. de appellat. & Alex. cons. 32. lib. 3. & Felina. d. de except.

rite præfente, nec reclamante, aut quicquam super hoc excipiente (infamia inquisitione omiffa) ad veritatem eorundem criminum inquirendam: proceffum hujusmodi ex eo quod non fuit de infamia & primitus inquisitum, ulterius impugnare nequibus.

DE HÆRETICIS.

TITVLVS II.

CAP. I.

Propter crimen hærefis clericum in quibuscung. facri ordinibus conflitutum, folus ejus Epifcopus degradare poterit. h. d. Dominus.

Gregorius IX. Remen. Archiepifcopo, & fuis Suffraganeis.

Quoniam Epifcoporum numerus ad degradationem clericorum & canonibus conflitutum non potest de facili & convenire: Concedimus, ut faceret vel alium clericum in facris ordinibus conflitutum (cum pro hærefi fuerit curiæ feculari relinquendus, aut perpetuo immutandus) convocatis Abbatibus, aliisque prælatis & religiofis perfonis ac literatis fuis dicecefis, de quibus expedire videbitur, fuus folus poffit Epifcopus degradare.

CAP. II.

Excommunicationem incurrit fepelient hereticos, vel unum receptatores, defensores, vel fautores, nec abfolvitur nifi erant eorum corpora, locus verò privatur, fepultura, hac dieit usq. ad l. habebimus. Dom.

Alexander IV.

Quicumque & hæreticos, credentes, receptatores, defensores, vel fautores eorum scienter præfumpferint & ecclefiafticæ tradere fepultura, ufque ad fatisfactionem idoneam excommunicationis fententiæ fe noverint & fubjacere. Nec abfolutionis beneficium mereantur fi nifi propriis manibus publice extumulent & deprojiciant h. hujusmodi corpora damnatorum. Et locus ille perpetua & careat fepultura.

Excommunicati debent laici publice, vel occulte difputantes de fide h. d. Dominicus.

Inhibemus quoque ne cuiquam laicæ perfonæ liceat publice, vel private de fide catholica difputare. Qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

Non valet promotio hæreticorum, au credentium, fautorum, receptatorum, & defenforum eorum, nec fitorum fuorum ufq. ad fecundam generationem, ad beneficia ecclefiaftica, vel officia publica h. d. Dom.

Hæretici autem, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipforumque filii & ufque ad fecundam generationem, ad nullum ecclefiafticum beneficium, feu officium publicum admittantur. Quod fi fecus actum fuerit, decernimus irritum & inane.

Privati funt habentes beneficia ecclefiaftica ad preces hæreticorum: & inhabiles efficiuntur ad alia obtinenda, fi scienter talia recipiunt. h. d. Dom.

Ad hæc quoſcunque viros ecclefiafticos, qui ad preces hujusmodi peffilentium perfonarum dignitates, perfonatus, & quæcunque alia ecclefiaftica beneficia funt adepti, ex nunc privamus taliter acq. fuis: volentes, quod tales & habitus careant perpetuo. & fi receperunt l. illa scienter, ad alia vel fimilia nequaquam in pofterum admittantur.

^a Et qualiter probari debeat infamia alicujus, vide Romanenſem conf. 267. & Cardinalem conf. 3. de reſt. ^b Nota hic quod propter difficultatem relaxatur juris ſolemnitas: ut habes c. ſuprad. & l. 5. ff. de vent. in poſſ. aut. Font. ^c Vide Turrocrematum in ſum. de ecclefia l. 4. pars. 2. cap. 22. ^d al. præſumpſerit. ^e al. noverit. ^f al. receperit. ^g al. extumulet. ^h al. projiciat. ⁱ al. perpetuo. ^k vide Conſiſtorium trac. de her. q. 22. & repertorium in quif. verbo filii. ^l al. receperint.

Nulla eſt emancipatio filiorum vel ſubditorum per hæreticos facta, etiam ſi poſtea vitium detegatur. h. d. Dominus.

Illorum autem filiorum emancipationem, quorum parentes poſt emancipationem etiam hujusmodi apparuerit ante ipſam à via veritatis ad hæreticæ ſuperſtitioſis invium declinaſſe, nullius volumus eſſe momenti, velut factam de hominibus ſui juris: cum dignum ſit, ut propter tanti atrocitatem delicti, filii eſſe in præteritum hæreticorum doſerint poteſtate.

CAP. III.

Filius vel hæres potenterium in infirmitate ſua hæreticorum conſolationem, non admittuntur ad probandum, quod non ſana mentis, vel perditæ loquela ſuſceperint, ſi conſtat, quod erant ſana mentis, vel ſi prius ſuſpecti, vel diſſimulati erant de hærefi: aliis admittuntur, ſcilicet per teſtes fide dignos, non ſuſpectos. hoc dicit. Dominicus.

Idem in quifitoribus hæreticæ pravitate.

Filii, vel hæres illorum, qui dum in ægritudinis letho decumberent, petierunt hæreticos conſolatos, ut ab eis per manus impoſitionem conſolationem recipere ſecundum peſſimam conſuetudinem eorundem, ſicque vitam fuerint univerſæ carniſingreſſi: ad probandum, quod ipſi deſuncti conſolationem illam, imò verius conſolationem non à ſana mentis effecti ſuſceperint, vel poſt perditam jam loqueliam (cum tamen moris ſit (ut dicitur) apud eos, quod nullum taliter conſolentur, qui non ſit ſana mentis, & memoriã habeat ordinatam) admitti non debent: ſi dum vivebant, diſſimulati erant de hærefi, vel ſuſpecti, aut legitime conſiterit, quod ſana mentis exiſtentes hujusmodi hæreticos petierunt. Alioquin admitti poterunt prædicti filii, vel hæres ad probandum præmiſſa. Non tamen per uxores, filios, familiares, vel de ſuis aliquos, ſed per teſtes alios fide dignos, & ſpecialiter fidei zelatores.

CAP. IV.

Relapſi in hærefim ſunt tradendi curiæ ſeculari, licet poeniteat eos, & ad fidem redeant: non tamen denegantur eis ſacramenta poenitentia & euchariftia. h. d. Dominus.

Idem eſt ſem.

Super eo h. quod ſcriptum legitur: Eccleſia nulli claudit gremium redeunt: quodque ij, qui poſt abjurationem erroris, vel poſtquam ſe proprii antiſtitis examinatione purgaverint, ſi deprehendi fuerint in abjurata hærefim recidiſſe, ſeculari decernuntur iudicio ſine ulla penitus audientia relinquendi: cum ſcripturæ hujusmodi videantur ſibi invicem adverſari, quid tenendum ſi per ſedem edoceri Apoſtolicam poſtulaſtis. Nos itaque inquisitioni vestræ de fratrum noſtrorum conſilio reſpondemus, quod taliter deprehendiſſe, etiam ſi (ut dictum eſt) ſine ulla penitus audientia relinquendi ſint iudicio ſeculari: ſi tamen poſtmodum poeniteant, & poenitentia ſigna in eis apparuerint maniſeſta, nequaquam ſunt (humiliter petita) ſacramenta poenitentia, ac euchariftia deneganda.

CAP. V.

Excommunicati, participes, & ſocii criminis, admittuntur in teſtes contra hæreticos, ſiſciant verifimiliter veritatem. deponere. h. d. Dom.

Idem eſt ſem.

In fidei favorem concedimus, ut in negotio inquisitionis hæreticæ pravitate excommunicati & participes, vel ſocii criminis ad teſtimonium admittantur: Præſertim in probationum aliarum defectum, contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores & defensores eorum, ſi ex verifimilibus conjecturis, & ex numero teſtium, aut perſonarum (tam deponen-

^a Quod ex verbis & actibus probatur: ut not. in l. ſi cum de tem. 8. ſi autem ſi. ſol. mat. c. hoc habet. q. 6. diſt. & legitimus 93. diſt. ^b Vide Zanoh. trac. de her. c. 10.

tium, quam eorum contra quos deponitur) qualitate, ac aliis circumstantiis sic testificantes falsa non dicere presumantur.

CAP. VI.

Ordinarii, vel eorum delegati, & inquisitores sine poena excommunicationis facere executionem iustitiae contra haereticos, per habentes jurisdictionem secularem in loco: licet excommunicati sint, vel de facto tantum illam jurisdictionem possideant. h. d. Dom.

Idem eisdem.

Praesidentes & regimini alicujus regni, provinciae, sive loci (licet excommunicati, vel de facto tantum, & non de jure jurisdictionem habentes, ac eorum officiales ad requisitionem ordinariorum, vel delegatorum ipsorum, aut inquisitorum haereticae pravitatis, non valentium sine moris dispendio vel negotii periculo reatum habere ad superiores, qui legitime in locis ipsis possint iustitiam exequi) possunt & debent contra haereticos, eredientes, fautores, receptatores, & defensores eorum, iustitiam, & suum officium exercere. Nec requirentes huiusmodi excommunicatos, propter hoc sententiam excommunicationis incurrunt. Non tamen praesidentibus praebatis, vel officialibus eorundem propterea in aliis casibus intelligatur concessum aliquid vel permissum.

CAP. VII.

Excommunicatus propter contumaciam non respondens super haeresi, de qua erat suspectus, post annum damnatur, ut haereticus. h. d. Dominicus.

Idem eisdem.

Cum b contumacia (in causa praesertim fidei) suspicioni praesumptionem adiciat vehementem: si suspectus de haeresi vocatus a vobis, ut de fide respondeat, excommunicationis vinculo (pro eo quod parere subterfugit, aut contumaciter se absentat) per vos fuerit innodatus, quam si e per annum animo sulfineat pertinaci, extunc velut haereticus condemnatur.

CAP. VIII.

Abjurans in iudicio haesim propter vehementem praesumptionem, si iterato lapsus (licet non fuisset probatus plene) relapsus dicitur: secus si levis erat praesumptio. h. d. usq. ad 5. Eius vero. Dominicus.

Idem eisdem.

Acusatus de haeresi vel suspectus, contra quem de hoc crimine magna & vehemens suspicio orta erat, si haesim in iudicio abjuravit, & postea committit in ipsa, censi debet quaedam juris fictione relapsus: licet ante oburationem suam, haeresis crimen plene probatum sit contra ipsum.

Si autem levis & modica suspicio illa fuerit d, (quam ex hoc sit gravior puniendus) non tamen debet in haesim relapsorum poena puniri.

Culpabilis in uno articulo haeresi, generaliter poenae abjurando, relapsus dicitur, si committit etiam in alium articulum separatum. h. d. Dom.

Eius vero, qui in una haeresis specie vel secta committit, aut in uno fidei articulo, seu ecclesiae sacramento erravit, & postmodum haesim simpliciter vel generaliter abjuravit, si extunc in aliam etiam haeresis speciem sive sectam, aut alio articulo seu sacramento committat, volumus, ut relapsus in haesim iudicari.

Qui post aburationem haeresi, de qua convictus fuerat, vel postea contrahitur, facto vel verbo haereticus committit in rebus hinc prohibitis, relapsus dicitur. h. d. Dom.

Ille quoque, de cuius lapsu in haesim ante abjura-

a Vide gl. fin. in c. 1. de offi. vicarii hoc eod. lib. & Gondissalvum tract. de her. & q. 19. b de intellectu vide Albertinum tract. de agnos. assert. q. 30. num. 73. c Dicitur, si, deest in antiquioribus codicibus etiam impressis, & series orationis indicat abesse oportere. d al. suis.

tionem, confiteretur, vel nunc constat, si post illam haereticos acceptet, deducat, visitet, sive associet, aut dona vel munera eis donet, vel mittat, seu favorem eis impendat, qui excusari non possit etiam sine adoratione (ut verbis vestris utamur) merito debet iudicari relapsus, cum illum ex b approbata a se prius erroris consequentia non sit dubium id fecisse.

Testis in causa haeresi falsum deponens, licet perjurus sit, prolixi dicendo contrarium: dum tamen ex indicis constat dictum non corruptionem, sed veritatem continere. h. d.

Licet vero perjuri a testimonio, etiam post poenitentiam, repellantur, si tamen ipsi, qui coram inquisitoribus iurantes, tam de se, quam de aliis super facto haeresi dicere veritatem, eam celando dejerent, & postmodum velint corrigere dictum suum, contra se ac alios suos complures deponendo: cum crimen huiusmodi sit exceptum, si ex manifestis indicis apparuerit, tales non animi levitate, aut odii fomite, sui corruptione conueniunt, sed zelo fidei orthodoxae dictum suum velle corrigere, ac modo (qua prius tacerant) revelare in favorem fidei (nisi aliud obstat) stari debet, tam contra se, quam contra reliquos, attestantibus eorundem.

Inquisitores super haeresi deputati, non se intromittant de divinationibus vel sortilegiis non sapientibus haesim manifestam. h. d. Dominicus.

Sanè cum c negotium fidei (quod summe privilegium existit) per occupationes alias non debeat impediti: pessis inquisitoribus haereticae a sede Apostolica deputati, de divinationibus, aut sortilegiis (nisi haesim sapienter manifeste) intromittere se non debent, nec puniri talia exercentes, sed eos relinquere suis iudicibus puniendos.

Inquisitores haeresi de quaestionibus usurarum se intromittere non possunt. h. d.

De quaestionibus praeterea usurarum motis, & contra illos, quibus restitutionem usurarum in poenitentia pro haeresi crimine injunxerunt, ac illi se & sua ad hoc faciendum in iudicio ecclesiae obligant, intromittere se non possunt: ne per causas huiusmodi officendulum negotio fidei praeparatur.

Inquisitores possunt compellere haeresi factorum haereticorum (qui tamen haereticus non erant) ad implendum poenitentiam injunctam in bonis temporalibus: secus si mortui sint antequam fuerit poenitentia injuncta. h. d. Dom.

Si vero d pro iis, qui in haeresi, receptando vel defendendo haereticos, seu eis favendo, non tamen existens haereticus, quis commiserit, sub obligatione bonorum suorum inquisitoribus se adstrinxit ad recipiendum ab eis poenitentiam & complementum, & ea licet injuncta, non tamen peracta decessit: si per huiusmodi poenitentiam onus impositum fuerit proficiens ad salutem, in bonis ejus temporalibus exequendum, ad complementum ipsius per inquisitores cogi debent haeresi, vel alii ad quos cum suo onere bona huiusmodi devenerunt. Porro, si propter huiusmodi haereticorum receptionem, defensionem, seu favorem, quis ad faciendam poenitentiam, quam inquisitores ipsi injungere vellent, bona sua obligaverit eisdem, & antequam ei poenitentia injungeretur, decesserit: ejus haeredibus non est satisfactio pro extincto jam crimine injungenda.

Post mortem haeretici declarari potest eum haereticum fuisse, ad finem conficiendi. Dom.

In eorum casu, quo haeresi ad successionem non debent ob haesim sui auctoris admitti, non obstante, quod auctore ipso vivente hoc non fuerit (interveniendo ipsius morte) per sententiam declaratum e, ad

a Al. recepti. b al. approbati. c Vide Zaehnerum tract. de heret. c. 27. d In veterioribus cod. ita, si vero in his, & c al. ad occupationem.

confessionem bonorum post mortem ejusdem nihilo minus procedatur.

Clerici instruunt testes, ne inquisitores veritatem investigent, puniri possunt per eos: & religiosi gravius puniuntur. hoc dicit. Dominianus.

Sacerdotes insuper, & alii clerici qui negotium inquisitionis instruendo citatos hæreticos, vel eorum credentes de celanda veritate, vel dicenda falsitate, seu eos indebitè liberando inventi fuerint impedire (cùm non sit dubium eos a ipsa facere in favorem hæreticæ pravitatis) per inquisitores à talibus compefci possunt, & poena debita castigari, tam per captionem personarum, quàm aliàs, prout culpa exegit delinquentis. Religiosi etiam sunt immutationis poena, vel alia gravius puniendi quàm seculares, si inventi fuerint in hæresi, vel confamilibus deliquisse.

CAP. IX.

Non valent statuta per quæ inquisitionis hæresis officium impediatur, vel retardatur.

Urbanus IV.

Statutum b civitatis, castri, villæ, vel alterius loci, super quod negotium inquisitionis hæreticæ pravitatis, directè vel indirectè (ne in eo liberè procedi valeat) contigerit impediri, vel quomodo libet retardari, nullius existere firmitatis: ipsiusque civitatis vel loci dominum, potestatem, capitaneum, consules, vel rectores, per quem vel quos eadem civitas, seu locus regitur, quocunque nomine censeantur, ad statutum hujusmodi loci dioecesano, vel ejus vicario, aut inquisitori, seu inquisitoribus labis præfatæ, sine moræ dispendio exhibendum: & si tale inventum fuerit, revocandum omnino, vel saltem eatenus moderandum, quod per illud inquisitionis processus non impediatur, vel aliquatenus retardetur, per censuram ecclesiasticam decernimus compellendos.

CAP. X.

Officium inquisitionis hæresis mortis concedentis non expirat: etiam quoad negotia prius non capta vel exorta. h. d.

Clemens IV. Inquisitoribus hæreticæ pravitate.

Ne alicui dubitationem sollicitam excitantes in dubium revocent, an officium inquisitionis hæreticæ pravitatis sollicitudini vestræ intra certos limites ab Apostolica sede commissum, expiret per mortem Romani Pontificis, qui commisit: Præsentè declaramus eisdem, ipsum officium non solum quoad negotia vivente mandatore incepta, imò etiam, quoad integra & non incepta, & quod plus est, quantum ad ea quæ tunc nequam emerferant, in favorem fidei pôit committentis obitum perdurare.

CAP. XI.

Informat inquisitores ad Deum, ut ejus timorem hominum metu anteponant, in procedendo simul vel separatim contra hæreticos & suos fautores: & etiam in eos absolvendo cum vere redierint.

Idem eisdem.

Ut d officium inquisitionis contra hæreticos in provincia, in qua vobis idem officium est commissum auctoritate Apostolica possitis efficacius adimplere, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quæ

a Alii, ita: sposea facere, &c. b Concordat rescriptum Innocent. IV. in cap. ad extirpanda. §. ceterum teneatur. & aliud rescriptum Alex. IV. in cap. implacida relatio. quæ habentur impressa in bullario literarum Apostolicarum pro officio sanctissime inquisitionis. c Vid. Dec. in ca. causam matrimonii. extr. de offic. deleg. & Arelatanum tract. de hæret. notabili §. d Concordat rescriptum Urbani IV. in cap. licet ex omnib. unde hoc capitulum accipiet lucem. habetur impressum in bullario literarum Apostolicarum pro officio sanctissime inquisitionis.

tenus ubique in præfata provincia simul vel separatim aut singulariter (prout negotii utilitas suadebit) contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, necnon contra infamatos de hæresi vel suspectos, juxta sanctiones canonicas (hominum metu, divinoq; timore proposito) procedatis. Si verò aliquis ex prædictis hæreticæ labe primitus abjurata, redire voluerit ad ecclesiæ unitatem: ei juxta formam ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis, & injungatis eidem quod injungi talibus consuevit: proviso solerter, ne simulata conversione redeant fraudulenter, & vos (imò seipso) fallentes sub agni specielupum gerant.

Instruit inquisitores in modo examinationis testium, & in personis, quæ testificata scribere debent. h. d.

Verùm, quia in tam gravi crimine cum multa oportet cautela procedi (ut in reos sine ullo proferatur errore duræ ac dignæ severitas ultionis) volumus & mandamus, ut in examinatione testium, quos recipi super crimine prædicto, ipsumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas & discretas personas: in quarum præsentia per publicam (si commodè potestis habere) personam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem depositiones testium conscribantur. Ad conferendas b quoq; hujusmodi depositiones testium, & ad faciendum omnia, quæ in commissio vobis officio ad scribarii, seu tabellionis officium pertinet, teneri districtè præcipimus, cùm per vos fuerint requisiti, omnes & singulos vestri ordinis fratres, qui dum essent in seculo tabellionatus officium habuisse aut exercuisse noscuntur: & illos etiam, quibus idem tabellionatus officium ratione præfati negotii fidei fuit Apostolica sede commissum, & in posterum committetur: concedentes hujusmodi fratribus, necnon & aliis religiosis quibuslibet, qui similiter dum essent in seculo, tabellionatus officium habuerunt & exercuerunt, quibusvis etiam clericis secularibus officium ipsum habentibus (etiam si iidem fratres religiosi & clerici sint in sacris ordinibus constituti) exercendi liberè officium ipsum quoad præmissa, non obstante statuto aliquo contrario canonis vel ordinis, quocunque valato munimine, potestatem.

Instruit inquisitores: circa personas, per quas impediri possent, vel deferri inquisitionis negotium. h. d.

Compescendi præterea monitione præmissa per censuram ecclesiasticam appellatione postposita, prædicatores quaestuosos d (ubi contigerit pro inquisitionis seu fidei negotio congregationem fieri, vel aliàs eidem negotio, quomodolibet ex hoc impedimentum aliquod afferri) à prædicationis officio, quoad ipsos nullatenus pertinet (quorum interest tantum charitativa subsidia suppliciter petere, ac indulgentiam si fortè habent exponere) liberam vobis & singulis vestrum concedimus auctoritate præsentium facultatem. Denique, ut circa præmissa plenè vobis & singulis vestrum coërcitionis expedita & inviolabilis adsit auctoritas, volumus, ut ea omnia viriliter exequamini (si opus fuerit) invocato auxilio brachii secularis, contraditores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Non obstantibus aliquibus privilegiis vel indulgentiis quibuscumque personis cujusvis conditionis, dignitatis vel gradus, religionis vel ordinis, comitatibus e, vel universitatibus civitatum & locorum specialiter, vel generaliter sub quacunque

a Leg. di vino timore postposito. b Vid. refer. Alexand. IV. in cap. ne commissis. & rescriptum Pii IV. in cap. pastoralis officii cura. habentur impressa inter literas Apostolicas pro officio sanctissime inquisitionis. c Alii, ita: habuerint & exercuerint. d Prædicatores quaestuosos omnino sustulit. Concil. Trident. sess. 5. de reform. cap. 2. §. ult. & sess. 21. de reform. c. 9. e In manuscr. legitur, communitatibus.

verborum expressione vel forma à memorata sede concessis, vel in posterum concedendis, cum ex huiusmodi, vel aliis privilegiis, vel indulgentiis nullum vobis in tanta pietatis negotio velimus obstaculum interponi: & constitutione de duobus dietis edita in concilio generali. Statuimus insuper, ut potestas, capitaneus, seu rector, vel consules, seu quivis alii, qui civitati præstant, vel loco alteri ad præsens, aut præerunt in futurum, ad requisitionem diocesano- rum, vel vicario- rum suorum, seu inquisitorum hæreticæ pravitatis, jurent præcisè attendere inviolabiliter & b observare, ac facere à suis subditis observari toto tempore sui regiminis, in terris suæ jurisdictioni regiminivè subjectis, constitutiones contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, ipsorumque filios & nepotes à sede apostolica promulgatas, ac etiam approbatas, quas, qui jurare noluerit, & servare, ut infamis, & tanquam hæreticorum fautor, ac de fide suspectus officio & honore sui regiminis spoliatur: nec ulterius potestas, capitaneus, consul, vel rector habeatur in aliquo, aut de cætero in e aliquam dignitatem, vel officium publicum ulterius assumatur: & quæ ut potestas, ballivus, consul, vel rector fecerit, nullam obtineant firmitatem.

CAP. XII.

Comprehendit ista decre. plura utilia pro expediendo officio inquisitorum. dat enim eis potestatem committendi citationes, & sententiarum denunciations. dat potestatem vocandi peritos, clerum & populum, ut eis assistant. dat potestatem procedendi contra illos, qui de sua in aliam provinciam se transfulerunt. dat potestatem repetendi libros & processus, commutandi & mitigandi penas, privandi & privatos nunciandi officii & honoribus hæreticos, fautores, & defensores eorum: ita tamen quòd hoc fiat de diocesanorum, vel in eorum absentia vicario- rum suorum consilio: nisi eadem scienter talibus beneficia contulissent. h. d. Ioan. And.

Bonifacius VIII. Inquisitoribus hæreticæ pravitatis.

VT d commissi vobis officii debitum utilius & uberior exequamini, sanctæ memoriæ Innocentii, Alexandri, & Clementis prædecessorum nostrorum vestigiis inherentes, vobis & vestrum singulis committendi citationes & denunciations sententiarum, quas in quolibet hæreticos, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum tuleritis. Advocandi quoque prout expedierit, peritos quoslibet, ut vobis assistant, & in huiusmodi ferendis sententiis præbeant consilium opportunum, ac eis, quod super his vobis humiliter pareant, in virtute obedientiæ injungendi. Convocandi etiam clericum & populum civitatum, castro- rum, aliorumque locorum (prout dicto negotio fidei videritis expedire.) Et contra illos, quos in provincia, in qua vobis inquisitionis officium est commissum, hæreticæ criminis confiterit commississe (licet ad alias partes se transferendos duxerint) procedendi. Necnon faciendi à quibuslibet assignari vobis libros, seu quaternos, & alia scripta in quibus inquisitiones factæ, ac processus per quoscunque auctoritate sedis Apostolicæ, vel legatorum ejus habitis contra hæreticos continentur: & illorum, qui vestris mandatis obediens humiliter stant propter hæresim in carcere vel muro reclusi, penam unam cum prælatis, quorum jurisdictioni subsunt miungendi, vel mutandi, cum videritis expedire: Privandi præterea, vel privatos nunciandi dignitatibus ac aliis beneficiis ecclesiasticis de diocesanorum, vel eis absentibus vicario- rum suorum consilio, & officiis publicis, ac honoribus quibusunque,

a al. præsthorint. b al. ita: & servare. c al. ad aliquam. d Vid. referiptum Vrbani. IV. in cap. licet ex omnibus. & ut ergo. extat impressum inter literas Apostolicas, in officio sanctissimæ Inquisitionis.

eisdem hæreticos, credentes, receptatores, & defensores ipsorum, eorumque filios & nepotes plenam concedamus facultatem. Sunt autem diocesanii in privando tales, vel nunciando privatos beneficiis huiusmodi, requirendi. Nisi fortè constaret legitime, quòd iidem scienter huiusmodi personis eadem beneficia contulissent: tunc enim eos in his requirendos non esse censemus, sed potius à suo iudice puniendos.

CAP. XIII.

Christiani ad Iudaismum transientes & redeuntes, hæretici putantur. h. d. secundum Zen.

Idem.

Contra Christianos, qui ad ritum transierint, vel redierint Iudæorum (etiam si huiusmodi redeuntes, dum erant infantes, aut mortis metu, non tamen absolute, aut præcisè coacti baptizati fuerint) erit a tanquam contra hæreticos, si fuerint de hoc confessi, aut per Christianos, seu Iudæos convicti. Et sicut contra fautores, receptatores, & defensores hæreticorum, sic contra fautores, receptatores, & defensores talium est b procedendum.

CAP. XIV.

Non consensiant doctes uxorum innocensium propter hæresim maritorum. h. d. secundum Zen.

Idem.

Decrevit e felicis recordationis Innocentii. Papa IV. quòd propter hæresim maritorum, uxorum catholicarum doctes non debeant consensari. Quod intelligendum fore censemus, nisi fortè mulieres ipse cum viris matrimonium contraxissent, quos hæreticos tunc sciebant.

CAP. XV.

Fili hæreticorum usque ad secundam lineam paternam, ad primam vero maternam, sunt inhabiles ad beneficium ecclesiasticum, vel officium seculare, si patres ante natorum ecclesia reincorporati non fuerint. h. d. secundum Dom.

Idem.

Statum felicitis recordationis Innocentii, & Alexandri. præd. nost. ne videlicet hæretici, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filii usque ad secundam generationem ad aliquod beneficium ecclesiasticum, seu publicum officium admittantur, quòd si fecus actum fuerit, sit irritum & inane. Primum & secundum gradum per paternam lineam comprehendere declaramus: per maternam vero ad primum duntaxat volumus hoc extendi. Hoc sanè de filiis & nepotibus hæreticorum ereditum, & aliorum huiusmodi, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur, intelligendum esse videtur: non autem illorum, quos emendarose esse constiterit, & reincorporatos ecclesie unitati, & pro culpa huiusmodi ad mandatum ecclesie penitentiam recepisse, quam ipsi vel jam perfecerunt, vel humiliter prosecutioni ejus insistant, vel parati fuerint ad recipiendam eandem.

CAP. XVI.

Inquisitor Papa super hæresi, sine speciali mandato non inquirat contra Episcopum, sed sicut culpabilem severit, nunciabit Papa. h. d. Ioan. And.

Idem.

Inquisitores d hæreticæ pravitatis ab Apostol. sede seu alio vel aliis quibuslibet deputati, de huiusmodi crimine inquirere contra Episcopos nequeant, aut ejus prætextu procedere contra eos. Nisi in literis commissionis Apostolicæ, quòd hoc possint, contineatur expressè. Si tamen inquisitores ipsi Episcopos, vel alios superiores prelatos sciverint & invenerint circa crimen

a al. est. b Verbum, est, deest in manu- scr. c Vid. Zan- chinum tract. de hæret. cap. 25. d Vid. Conc. Trident. sess. 24. de reform. cap. 5. & repetitorium Inquisitionum, verbo Episcopus. hæte.

hæreticos commisisse, aut eos de hoc diffamatos existere, vel suspectos; id tenebuntur sedi Apost. nunciare.

CAP. XVII.

Non derogatur ordinariis super processibus hæreticorum, licet Papa generaliter alteri deleget. Et super eodem facto Episcopus & inquisitor possunt procedere communiter vel divisim, vel proferre sententiam; in qua si discordant, debent Papa referre. Et Episcopi qualitercumque procedant, debent servare modum inquisitoribus scriptum, h. d. Dominic.

Idem.

De hoc, quod negotium hæreticæ pravitatis alicui vel aliquibus ab Apostolica sed. generaliter in aliqua provincia, civitate, vel dioecesi delegatur, dioecelanus Episcopus, quin & ipsi auctoritate ordinaria, vel delegata (si habent) in eodem procedere valeant, nolumus derogari. Verum, ut dictum inquisitionis negotium efficacius, melius, utiliusque procedat, concedimus, quod per Episcopos ipsos, & per inquisitores de facto eodem inquisitor valeat communiter vel divisim: & si divisim processerint, teneantur sibi invicem communicare processus, ut per hoc possit melius veritas inveniri: & nisi hoc casu inquisitores in sententia prolatione dioecelanus vel e contra duxerint deferendum, per utroque simul sententia proferatur: in qua ferenda, si non conveniant, per utroque negotium sufficienter instructum ad sedem Apost. remittatur b. Sive autem ordinaria, sive delegata Episcopi potestate procedant, illum in procedendo modum observent, quem inquisitores possunt & debent per iura communia, vel per speciales concessiones, seu ordinationes sedis Apostolicæ observare.

CAP. XVIII.

Episcopi & inquisitores hæresi non resistant, sed omnino parentemini temporales, & de eo crimine non cognoscant: alias prout dicitur hinc puniuntur, h. d. secundum Zen.

Idem.

In inquisitionis negotium contra hæreticam pravitatem, ad Dei gloriam & augmentum fidei nostris temporibus prosperetur, leges & quædam per Federicum olim Romanorum Imperatorem, tunc in devotione Romanæ persistentem ecclesiæ, promulgata (quatenus Dei, & ecclesiæ sanctæ suæ honorem promoveant, & hæreticorum exterminium prosequantur, & iuris canonicis non obstant) approbantes & observari volentes: universas seculi potestates & dominos temporales, ac provinciarum, terrarum, civitatum, aliorumque locorum rectores, quibuscumque dignitatibus vel officiis, aut nominibus seculantur, requirimus & monemus, ut sicut reputari capiunt & haberi fideles, ita pro defensione fidei dioecelanus Episcopus & inquisitoribus hæreticæ pravitatis, à sede Apostolica deputatis, aut in posterum deputandis, parent, & intendant hæreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum ipsorum in investigatione, captione, ac custodia diligentiam ab eis succintè requisiti: & ut præfatas personas in potestatem, seu carcerem Episcoporum, aut inquisitorum dictorum, vel ad locum, de quo ipsi vel aliqui ex eis mandaverint, intra eorundem dominorum potestatem, vel rectorum districtum ducant, vel duci faciant sine mora: ubi per viros catholicos à præfatis Episcopis, seu inquisitoribus, vel eorum aliquo deputatos subacta & diligenti custodia teneantur, donec eorum negotium per ecclesiæ iudicium terminetur. Utque de hæresi à dioecelano Episcopo vel inquisitore, seu inquisitoribus condemnatos, præfati potestates, domini temporales, sive rectores, vel eorum officiales, seu nuntii sibi reli-

quos statim recipiant indilate animadversione debita puniendos: non obstantibus appellationibus, seu proclamationibus prædictorum nequitæ filiorum: cum tamen secundum ordinationem prædecessorum nostrorum, quàm secundum legem Imperialem, appellationis & proclamationis beneficium expressè sit hæreticis & credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus & defensoribus interdictum. Prohibemus quoque districtus potestatis, dominis temporalibus, & rectoribus, eorundemque officialibus prædictis, ne ipsi de hoc crimine (cum merè sit ecclesiasticum) quoquo modo cognoscant vel iudicent, sive captos pro eodem crimine, absque dictorum Episcoporum sive inquisitorum, aut saltem alterius eorundem licentia, vel mandato à carcere liberent, aut executionem, sibi pro huiusmodi crimine à dioecelano vel inquisitoribus, seu inquisitore injunctam, promptè (prout ad suum spectat officium) facere seu adimplere detrectent: vel alias dioecelanos, aut inquisitorum iudicium, sententiam, seu processum directè, vel indirectè impedire præsumant. Si quis verò de prædictis potestatibus, dominis temporalibus, rectoribus, vel eorum officialibus, seu ballivis, contra prædicta fecerit, aut præfatis fidei negotio saepèfatis dioecelano Episcopo vel inquisitoribus incumbenti se opponere fortè præsumperit, vel ipsum aliquatenus impedire, necnon & qui scienter in prædictis dederit auxilium, consilium, vel favorem, excommunicationis se novit mucrone percussurum: quam si per annum sustinuerit pertinaci, extunc velut hæreticus condemnatur.

CAP. XIX.

Bona hæreticorum, ipso iure sunt confiscata: quod probatur triplici argumento legali. Sed apprehensio bonorum fieri non debet per dominum secularem, nisi prius pronuntiatum fuerit super crimine per iudicem ecclesiasticum, qui hoc præstat, lo. An.

Idem.

Cum secundum leges civiles, nefarias, naturæ contrarias, incestas nuptias contrahentes, corpore suorum dominium rerum perdant: & mulier humanam legem transgrediens, & (præsertim parentibus suis non consentientibus) raptoris & nuptias eligens, bona omnia, quæ per legem sibi obvenerant à raptore, ac aliis consortibus raptus, ipso iure amittat: certoque casu deferantur in sineum. Ac etiam illicitas species transvehens, aut rerum vestiarum professionem & omittens, earundem specierum & rerum proprietate hoc ipso privetur, & fisco rerum & specierum dictarum proprietates acquiratur. Bona hæreticorum (qui gravius, horribilius, ac detestabilius, quàm prædicti delinquant) ipso iure de fratrum nostrorum consilio decernimus confiscata. Confiscationis tamen huiusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per principes, aut alios dominos temporales (juxta Gregorij Papæ prædecess. nost. declarationem) antequam per Episcopum loci aliam personam ecclesiasticam, quæ super hoc habeat potestatem, sententia super eodem crimine fuerit promulgata.

CAP. XX.

In causa hæresi proceditur simpliciter & de plano, & dicta testimonium & accusatorium non publicantur, si periculum timeatur, h. d. secundum Zen.

Idem.

Statuta quædam felicis recordationis, Innocentii, Alexandri, & Clementis prædecessorum nostrorum, quibusdam declaratis & additis, recententes: concedimus, quod in inquisitionis hæreticæ pravitatis nego-

a Declaratum hæc a. per extrax. Bened. III. incip. ex eod. habetur in de her. b. Vid. Zanclini. mail. de her. c. is. & reperitur inquis. verbo Episcopus, §. quando Episcopi. c. Vid. Bart. in L. Avel. §. idem quæsi. ff. de la. leg. in causa. ff. de pro. innoc. c. cum venerabilis, de except. Font.

a Vid. Concil. Trident. sess. 14. de refor. matrim. c. 6. b. dit. professionem.

cio procedi possit simpliciter & de plano a, & absque a advocatorum ac iudiciorum strepitu & figura. Iubemus tamen, quod si accusatoribus vel testibus in causa hæresis intervenientibus seu deponentibus (propter potentiam personarum, contra quas inquiritur) videant Episcopos vel inquisitores grave periculum imminuere b, si contingat fieri publicationem nominum eorundem: ipsorum nomina non publicè, sed secretò coram diocæsano Episcopo, vel eo absentè ipsius vicario, quando inquisitores procedunt: quando verò procedit Episcopus, coram inquisitoribus, si haberi commodè possit copia eorundem: ac nihilominus siue Episcopus, siue inquisitores processerint, aliquibus aliis personis providis & honestis, jurisque peritis (quas ad hoc vocari, & eis per c totum processum super quo deliberandum est seriòse manifestari, ac integraliter explicari, & de ipsorum consilio ad sententiam vel condemnationem procedi volumus) exprimentur: si que (non obstante, quòd illis contra quos huiusmodi deposuerunt, nomina ipsorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem iudicis instruendam plena fides depositionibus testium eorundem. Et ut eorundem accusatorum & testium periculis efficacius occurratur, & cautius in inquisitionis negotio procedatur: presentis constitutionis auctoritate permitimus, quòd Episcopus vel inquisitores secretum possint indicare illis, quibus (ut præmissum est) processum huiusmodi explicabunt: & in eos si arcana consilii, seu processus, sibi sub secreto ab eisdem Episcopo, vel inquisitoribus patefacta, præter eorum licentiam aliis patefecerint, excommunicationis sententiam, quam ex secreti violatione ipso facto incurrant (si eis expedire videbitur) promulgare: sic tamen, quòd inquisitores Episcopum, vel Episcopus inquisitores non excommunicent hac de causa, sed Episcopi ex inuncto ex nunc à nobis sub virtute sanctæ obedientiæ districto præcepto ad secretum huiusmodi teneantur. Cessante verò periculo supradictò, accusatorum & testium nomina (prout in aliis sit iudiciis) publicentur. Cæterum in his omnibus præcipimus, tam Episcopos, quàm inquisitores puram & providam intentionem habere, ne ad accusatorum vel testium nomina suppressenda, ubi est securitas, periculum esse dicant: nec in eorum discrimen securitatem asserant, ubi tale periculum immineret, super hoc eorundem conscientias onerantes. Constitutiones verò, ordinationes, & mandata alia prædecessorum nostrorum in negotio hæreticæ pravitatis facta, concessa, seu etiam ad consulta responsa, quæ constitutionibus supra scriptis d super eadem editis pravitatem non obviat, in suo volumus robore permanere.

66

66

DE SCHISMATICIS.

TITVLVS III.

CAP. I.

In prima parte ponit araganz usque ad vers. videlicet. in qua dicit, quòd Columen. Iacobus & Petrus olim cardinales, & filii Ioannis, fratres scilicet dicti Petri duntaxat expectant noluerint ad cor redire, sed in profundum malorum descendentes sua ag gravabant delicta: quare varias penas tulit in eos, quas ad certitudinem presentium & memoriam futurorum hic inserit. Secundo ponit pa-

a De ista clausula vide Lanfrancum Clem. sepe. in num. 1, 2, 3. & ibi alios Doct. & Bart. in extravag. ad reprimendum. in verbo Summarie. b Hodie semper presumitur imminere tale periculum, & idè indistinctè solet observari, ut in crimine hæresis, nunquam publicentur nomina accusatorum vel testium. vide extravag. Innoc. Papa, quam asserit Repertorium inquisitorum, verbo, nomina. c Dicitur, per, deest in manuscriptis codicibus. d In antiquioribus legitur constanter, supradictis.

nas, quas protulit in epfos Iacobum & Petrum ad vers. contranatu. Ibi tertio ponit penas, quas tulit contra filios & posteros dicti Ioannis usq. ad vers. omnem. Ibi, quarto imponit penas in, qui de cetero delibèrèrunt dictos Iacobum & Petrum pro cardinalibus habitur. vel eis vel predicti nati Ioannis favore præbuerint: usq. ad vers. hoc & alia. Ibi quinto & ultimo ratificat, innovat, & confirmat predicta, & ea præcipit inviolabiliter observari: & iubet similes excessus puniri similibus penis in posterum. hoc dicit. Ioannes Andreas.

Bonifacius VIII.

AD succidendos infructuosos palmites pestiferos & nocivos, quos (quasi ficus fatua) domus a de Columna produxit, nescientes in semitis iustitiæ dirigere gressus suos, ad cor reverti, & agere penitentiam dignos fructus, licet diutius expectatos (Iacobum videlicet de Columna, & Petrum nepotem ipsius, olim sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, & filios quondam Ioannis de Columna, fratris dicti Iacobi, & patris Petri præfati, posteros & fautores & sequaces eorum) in virtute altissimi exurgentes, spiritaliter & temporaliter, contra eos duximus procedendum. Consequenter dictis Iacobo & Petro, descendentibus in profundum malorum, & molientibus in consutilem tunicam Domini, sanctæ videlicet ecclesiæ, scindere unitatem, & cor gladium acuentibus linguas suas, & prorumpentibus, non tam in verba b blasphemias & schismaticas, quàm insana, quæ in scriptis redacta sub sigillis, quibus antequam essent depositi utebantur, per urbem & diversa mundi climata destinaverunt, astimantes loquacitatem facundiam, & maledicere conscientie bonæ signum, & conficta materia disputandi, quia veritate non poterant, nos saltem lacerare conviciis præsumperunt: quorum dicta licet possemus superiori assertionem convincere, & luce clarioribus rationibus confutare, duximus eorum latratibus non dare responsum, ut contrita eorum rabies, auctoritate honora præfidentis in supremo iudicio solito frangeretur, & patens veritas per se ipsam veniret in publicam notionem, nostrumque silentium in supplicium eis foret, processus tamen contra ipsos & alios fecimus successivè varios, diversisque temporibus, spirituales & temporales penas & sententias continentes & multas: quorum (quia totum tenorem constitutionis in presenti inferere longum esset) ex eis quædam compendiosè collata huic nostræ constitutioni duximus inserenda, ad certitudinem presentium, & memoriam futurorum: videlicet, quòd excausis, quæ rationabiliter nos moverunt, de fratrum nostrorum consilio deposuimus dictos Iacobum & c Petrum à cardinalatibus eiusdem ecclesiæ, & ab omni cardinalatus commodo & honore, ipsosque iudicavimus schismaticos & blasphemos, & tanquam hæreticos puniendos expositis personis eorum à fidelibus capiendis, omnibus beneficiis, officiis, honoribus, dignitatibus, & prælaturis perpetuò privantes eosdem, & reddentes inhabiles ad habenda, cunctis eorum bonis mobilibus & immobilibus, iuribus & iurisdictionibus publicatis. Contra natos in super & posteros dicti Ioannis spiritaliter & temporaliter duximus multipliciter procedendum, eorum bonis & iuribus publicatis, & confiscatis, ipsisque posteris dicti Ioannis per masculinam & femininam lineam descendentibus indignis perpetuò redditus ad cardinalatus honorem, & quælibet officia, beneficia, & ministeria in ecclesiâ memorata vel ejus curia: alibi verò usque ad quartam generationem. Omnem personam presentem & futuram cujuscunque fuerit præminentie, con-

a Huius appellatione non veniunt bastardi. de Arch. Phil. dicit. sup. tit. prox. c. statutum. adde. gl. in Cle. 1. de bap. Ni. de Vob. in tract. de success. ab intest. Font. b alia: in verba blasphemia & schismaticæ. c Vid. l. si servus s. plurium. ff. si quis caus. & l. demonstratio. ff. de condit. & demost. Font.

ditionis

ditionis, dignitatis, aut status ecclesiastici vel mundani (etiam si foret sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalis) quæ ipsos Iacobum & Petrum, vel eorum alterum scienter & deliberatè pro cardinalibus habuerit & tenuerit, aut ad cardinalatum admiserit, seu votum eorum vel alicujus ipsorum suffragium in electione Romani Pontificis admiserit, aut in Pontificem Romanum elegerit, nominaverit, assumpserit, vel receperit, seu dederit in his vel ad hoc auxilium, consilium, vel favorem, excommunicationis sententia duximus innodandam, à qua (absque expressa licentia Romani Pontificis) non possit absolvi, nec etiam per collegium Apostolicæ sedis, eadem sede vacante, eumq; pralatione, dignitate, statu & honore ecclesiasticis omnino privamus: nihilominus omnes, qui dictis Iacobo & Petro, aliàs & natis dicti Ioannis favorem præbuerint, vel auxilium in rebellionem vel schismate persistentibus, & excommunicationis sententia innodantes. Hæc & alia per nos facta in prædictis nostris processibus, & in literis nostris bullatis super eis confectis contenta, hæc constitutione perpetuò valitura ratificamus, confirmamus, & etiam innovamus, eandemq; a de novo facimus de fratribus nostrorum consilio prædictorum. Et ut dictorum malitia non inveniat successorem & punitione transgressionis exemplar retrahat alios ab offensa, ac in oblivionem veritas veniens, non vagueur incerta: statutuim atq; decrevimus, b, ut & ipsa inviolabiliter observentur, & quòd similes excessus & culpa poenis similibus in posterum puniantur.

DE HOMICIDIO.

TITVLVS IV.

CAP. I.

Per assassinos faciens, vel tantum mandans aliquem interfici, tanquam ab omnibus diffidatus, absq; alicujus pralatione sententia incurrit excommunicationis & depositionis ab officio & beneficio, h. d. secundum Zen.

Innocentius quartus In Concilio generali Lugdunensi.

Pro humani redemptione generis, de summis celorum ad ima mundi descendens, & mortem tandem subiens temporalem Dei filius Iesus Christus, ne gregem sui precio sanguinis gloriosi redemptionis, ascensus post resurrectionem ad partem, absque patore desereret, ipsius curam B. Petro Apostolo (ut sua stabilitate fidei ceteros in Christiana religione firmare, eorumq; mentes ad salutis opera suæ accenderet devotionis ardore) commisit, unde nos ejusdem Apostoli effecti (disponente Domino, licet immeriti,) successores e, & ipsius redemptoris locum in terris, quamquam indignè tenentes, circa gregis ejusdem custodiam solliciti excitati vigiliis, & animarum salutis vigiliis cogitationis intendere, summo vovendo noxia, & agendo profutura debemus, ut excusio à nobis negligentia somno, nostriq; cordis oculis diligentia sedula vigilantibus, animas Deo lucifacere sua nobis cooperante gratia valeamus.

Cum igitur illi qui sic horrenda inhumanitate, detestandaque levitia mortem sitiant aliorum, ut ipsos faciant per assassinos occidi, non solum corporum, sed mortem procurent etiam animarum (nisi eos exuberans gratia divina prævenierit, ut sint armis spiritualibus præmuniti, ac omnis potestas tribuatur à Domino ad justitiam rectumq; judicium exercendum.) Nos tanto periculo volentes occurrere animarum, & tam d

nefarias præsumptiones ecclesiasticæ animadversionis mucrone ferite (ut metus poenæ, meta hujusmodi præsumptionis existat) præsertim cum nonnulli magnè taliter perimè formidantes, coacti fuerint securitatem ab eorumdem assassinatorum domino impetrare, sicq; ab eo non absque Christianæ dignitatis opprobrio redimere quodammodo vitam suam.

Sacri approbatione concilii statuimus, ut quicumque princeps, prælatus, seu quavis alia ecclesiastica secularisve persona, quempiam Christianorum per dictos assassinos interfici fecerit, vel etiam mandaverit (quamquam mors ex hoc forsitan non sequatur) aut receptaverit, vel defenderit seu occultaverit, excommunicationis & depositionis à dignitate, honore, ordine, officio, & beneficio incurrat sententias ipso facto: & illa liberè aliis per illos (ad quos eorum collatio pertinet) conferantur: sit etiam cum suis bonis mundanis omnibus, tanquam Christianæ religionis amulus, à toto Christiano populo perpetuò diffidatus, & postquam probabilibus constiterit argumentis a, aliquem scelustam execrabile commisisse, nullatenus alia excommunicationis, vel depositionis, seu diffidationis adversus eum sententia requiratur.

CAP. II.

Sine poena irregularitatis possunt clerici de suis malefactoribus conquiri coram iudice seculari, etiam de criminibus, ex quibus debetur poena sanguinis: expresse protestando, quòd ad poenam sanguinis non intendunt, h. d. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

Prælatus b vel clericus quibuscunque, qui de laicis suis malefactoribus querelam penes secularem iudicem deponentes, petunt emendam sibi fieri, & provideri, ne contra eos talia de cætero præsumantur, protestando expresse quòd ad vindictam c seu poenam sanguinis non intendunt, imputari non debet: quamvis aliàs in tali casu de jure debeat poena sanguinis irrogari, si iudex mortem illis inferat justitia exigente.

Alioquin si prælati aut clerici propter metum hujusmodi (quia iudex ad poenam sanguinis posset d procedere de suis malefactoribus) taliter conquiri non audent, daretur plerisque materia trucidandi eisdem, & ipsorum bona liberè depraedandi.

CAP. III.

Mandanti aliquem verberari, secuta mors imputatur, hoc dicit, secundum Zen.

Idem.

Is, qui mandat aliquem verberari (licet expresse inhibeat ne occidatur ullatenus, vel membro aliquo mutiletur) irregularis efficitur, si mandatarius fines mandati excedens mutilet vel occidat. Cum mandando in culpa fuerit, & hoc evenire posse debuerit cogitare.

DE VSVRIS.

TITVLVS V.

CAP. I.

Primo innovat & observari præcipit Lateranense consilium contra usurarios edictum, usque ad ver. & quia. Vbi præcipit omnibus dominiis & universitatibus terrarum, ne permittant alienigenas in terris suis conducere domos, ad exercendum sanus, vel condullas habere, & quòd aliquis eis ad hoc domos non loeat, usque ad versic. qui verò. Vbi imponit poenam clericis contrafractantibus, usque ad versic. caterium. Vbi imponit poenam laicis, & hoc facit usque in finem. Ioan. And.

a Vid. l. non omnes, §. à barba. ff. de remiss. b Vid. Decretum consil. 189. & Felin. in cap. asserit. extr. de presumpt. c Praeter doctores hic vide Felinum in cap. querelam. ext. de iurejurando. d alit. possit.

a In antiquis libris: eademq; de novo, &c. b al. de cornibus. c Vid. Turresemata in summa de eccles. lib. 23. & 36. d al. ita: & iam usurarios præsumptores.

Gregorius decimus in generali concilio Lug-
dunensi.

Vsurarum voraginem (quæ animas devorat, & facultates exhaurit) compescere cupientes, constitutionem Lateranensis a concilii contra usurarios editam, sub divinæ maledictionis interminatione precipimus inviolabiliter observari. Et quia, quo minor fœneratoribus aderit fœnerandi commoditas, eo magis adimeretur scœnus exercendi libertas, hæc generali constitutione sancimus, ut nec collegium, nec alia universitas, vel singularis persona cujuscunque sit dignitatis, conditionis aut status, alienigenas & alios non oriundos de terris ipsorum, publicè fœnebrem pecuniam exercentes, aut exercere volentes, ad hoc domos in terris suis conducere, vel conductas habere, aut aliàs habitare permittant: sed hujusmodi usurarios manifestos omnes intra tres menses de terris suis expellant, nunquam aliquos b tales de cætero admitturi: nemo illis ad scœnus exercendum domos locet, vel sub alio titulo quocunque concedat. Qui verò contra fecerint, si persona fuerint ecclesiastica, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, suspensionis: minores verò personæ singulares, excommunicationis: si autem collegium, seu alia universitas, interdicti sententiam ipso facto se noverint incursum. Quam si per mensem animo suscipuerint îndurato, terræ ipsorum (quandiu in eis iidem usurarii commorantur) extunc ecclesiastico subjaceant interdicto. Cæterum si laici fuerint, per suos ordinarios ab hujusmodi excessu (omni cessante privilegio) per censuram ecclesiasticam compescantur.

CAP. II.

Manifesti usurarii licet mandaverint usuras restitui, ecclesiastica sepultura negabitur, nisi primò satisfiat, vel secundum formam hujus decreti idoneè caveatur. Sepelientes eos contra hanc constitutionem, Lateranen. conc. penam incurunt. Testamenta ipsorum aliter facta non valent, nec debet eis aliquis interesse, vel eos absolvere, vel ad confessionem admittere. h. d. Ioan. And.

idem c.

Qvanquam usurarii manifesti de usuris, quas receperant d satisfieri expressâ quantitate vel indistinctè in ultima voluntate mandaverint: nihilominus tamen eis ecclesiastica sepultura denegatur, donec de usuris ipsis fuerit (prout patiuntur facultates eorum) plenariè satisfactum: vel illis quibus faciendâ est restitutio, si præsto sint ipsi, aut alii, qui eis possint acquirere, vel eis absentibus loci ordinario, aut ejus vicereserenti, sive rectori parœciæ, in qua testator habitat, coram aliquibus fide dignis de ipsa parœciâ (quibus quidem ordinatio, vicario, & rectori prædicto modo, cautionem hujusmodi eorum nomine licet præsentis constitutionis auctoritate recipere: ita, quòd illis respondeat actio acquiratur) aut servo publico de ipsius ordinarii mandato idoneè de restitutione faciendâ sit cautum. Cæterum si receperant usurarum sit quantitas manifesta, illam semper in cautione prædictâ exprimi volumus: alioquin aliam recipientis cautionem hujusmodi arbitrio moderandam: ipse tamen scienter non minorem quàm verisimiliter creditur, moderetur: & si fecerit, ad satisfactionem residui teneatur. Omnes autem religiosos & alios, qui manifestos usurarios, contra præsentis sanctionis formam ad ecclesiasticam ausi fuerint admittere sepulturam, poenæ Late-

a Lateranense concil. sub Alexand. III. c. 25. b alit. alios. c al. ita: Idem in eodem. d Supple cum effectu, ideo sit cautus, dicitur Ioan. Andr. Domin. advocatus, ne in isto casu simpliciter formet articulum, quòd mutuavit ad usuras, quia de mutuantibus tantum nisi probentur recepti, textus non loquitur, faciunt nota, in simili sup. tit. 21. cap. 1. e Promissio de dando non conclusit dationem. i. q. 1. c. 1. c. 1. c. 1.

ranensis concilii contra usurarios promulgata statuimus subjacere. Nullus manifestorum usuratorum testamentis interlit, aut eos ad confessiones admittat, sive ipsos absolvat: nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo a pro suorum viribus facultatum præsent (ut præmittitur) idoneam cautionem.

Testamenta quoque manifestorum usurariorum aliter facta non valeant, sed sint irrita ipso jure.

DE EXCESSIVIS PRAELATORUM, & b subditorum.

TITVLVS VI. CAP. I.

Mendicantes non possunt acquirere nova loca ad habitandum, vel antiqua alienare vel mutare, absq; speciali licentia Papa, qua de hac prohibitione faciat mentionem. In acquirentibus tamen loca pro eremitica vita ducenda, cessat prohibitio. h. d. Ioan. An.

Bonifacius octavus.

Cum ex eo, quòd prædicatores, minores, & religiosi alii mendicantes, in civitatibus, castris, villis, aut aliis locis ad habitandum domos vel loca de novo suscipiunt, seu olim suscepta dimittunt, se ibidem ad alia transferentes, diversa scandala quandoque provolant, & frequentes clamores ad sedem Apostolicam proferantur. Nos super hoc providere volentes, hoc perpetuo prohibemus edito, ne deinceps aliquis vel aliqui de prædictis, quibuscunque super hoc privilegio maniti existant (quæ ipsis contra tenorem constitutionis præsentis nullatenus volumus suffragari) in aliqua civitate, castro, villa, seu loco quocunque ad habitandum domos, vel loca quæcunque de novo recipere, seu hæcenus recepta mutare, vel ea venditionis, permutationis, donationis aut cujuscvis alienationis titulo quocunque in alios transferre præsumant, absque sedis Apostolicæ licentia c speciali, plenam & expressam faciente de prohibitione hujusmodi mentionem: si secus egerint, irritum & inane. Per hoc tamen eis, qui vitam duxerint eremiticam seu solitariam eligendâ, de majorum suorum licentia (quin cellas, mansiones seu habitacula in eremo, sive locis ubi non sit hominum habitatio de propinquo, possint acquirere ac mutare) non intelligimus interdictum.

DE PRIVILEGIIS.

TITVLVS VII. CAP. I.

Exempti vel privilegiati, ut non teneantur, nisi sub certo iudicio respondere, ratione delicti, contractus aut rei, si hæc sint edita vel facta loco non exempto, conveniuntur coram ordinario: sed ratione delicti non.

Innocentius quartus In concilio generali Lug-
dunensi.

Volentes d libertatem (quam nonnullis Apostolica sedes privilegio exemptionis indulgit) sic integram observari, ut & illam alii non infringant, & ipsi ejus limites non excedant e: declaratione irrefragabili definimus, quòd quantumcunque sic exempti gaudeant libertate, nihilominus tamen ratione delicti sive contractus, aut rei, de qua contra

a ad satisfactionem. b Hæc duo verba, & subditi non desunt in antiq. codicib. & in recentioribus magis emendatis. c Per ipsos excluditur hic legatus de latere. Phil. Fon. d Vid. Conc. Trid. sess. de refor. c. 2. ubi hæc decretalia innovantur. e Privilegiati non debent excedere metas privilegior. sup. cod. sanc. & c. parò. f alit. ita: quod quantumcunque, & c.

ipfos agitur, ritè possunt coram locorum ordinariis conveniri, & illi a, quoad hoc, suam in ipsos jurisdictionem (prout jus exigit) exercere. Nunquid ergo carent omnino in his commodis libertatis? non utique, quia nec coram ordinariis ipsis, dummodo sit in loco exempto commissum delictum, vel contractus initus, aut res litigiosa, nec ubi domicilium habent si alibi delinquant vel contrahant; aut res ipsa consistat, conveniri possunt aliquatenus super istis: nec domiciliorum præteritum locorum diocesani (si ubi deliquerunt, vel contraxerunt, aut res ipsa consistit, illi convenientur) remittendi eos illuc, vel ipsi ut illic respondeant, injungendi habeant aliquam potestatem: salvis nihilominus casibus aliis, in quibus eos Episcoporum jurisdictioni subesse canonica præcipiunt instituta. Et id ipsum decernimus circa illos, quibus ut non nisi sub uno certo iudice teneantur de se conquerentibus respondere Apostolito privilegio est concessum.

Monasterio privilegiato ut ejus Monachi: a quocunque interdicti, suspendi, vel excommunicari non possint, cessat in illis ordinariarum jurisdictione quoad illa: nisi illi Monachi mitterentur ad prioratum subiectos ordinariis: quia tunc etiam licet utrobique sint Monachi, ordinariis etiam quoad prædicta illos iudicant, quamdiu ibi manent, hoc dicit.

In eos b autem, quibus ne interdicti, suspendi vel excommunicari à quoquam valeant, à sede Apostolica est indultum (sicut sunt religiosi quamplures) in quorum privilegiis continetur, ne quisquam Episcopus vel Archiepiscopus monasteriorum suorum Monachos pro ulla causa ullove loco interdicere, suspendere, vel excommunicare præsumat, iidem ordinarii jurisdictionem suam quantum ad ista ubicunque illi fuerint, penitus exercere non possint. Nisi forsitan ipsi Monachi ad monasteriorum suorum prioratus ordinariis eisdem subiectos (ut vel gerant eorum regimen, vel in eis tanquam proprii locorum ipsorum Monachi resident) fuerint destinati: tunc enim etsi liberè possint ad eadem monasteria revocari, actam illorum, quam ipsorum prioratum Monachi reputent (cum non sit incongruens aliquem d utrobique locum habere monachicum e) unum alteri subesse monasterio, vel ab ipso noscitur dependere, ratione tamen eorundem prioratum dicti ordinarii sua jurisdictione in ipsis etiam quoad præmissa (quamdiu morantur in illis) licitè uti possunt.

CAP. II.

Curia Romana habet studium generale, & ejus privilegia. h. d. Joannes Andr.

Idem.

Quoniam de diversis mundi partibus multi conflant ad sedem Apostolicam quasi matrem: nos ad communem tam ipsorum, quam aliorum omnium commodum & profectum paterna sollicitudine intendentes (ut sit eis mora hujusmodi in fructuosa) providimus, quòd ibidem de cetero regatur, & vigeat studium juris divini & humani, canonici videlicet & civilis. Unde volumus & statuimus, ut studentes in scholis ipsis penes sedem eandem talibus privilegiis omnino, libertatibus & immunitatibus gaudeant, quibus gaudent studentes in scholis ubi generale regitur studium, ac recipiant integrè proventus suos ecclesiasticos sicut illi.

CAP. III.

Dicit quomodo intelligatur privilegium quod habent quidam Abbates de populo benedicendo, & quibus possint Abbates conferre resoriam. Ioan. Ad.

a al. ita: & illi quoad hoc. b De intellectu vide Decium in cap. riarum. nu. 49. ext. de privileg. c al. illorum. d al. ita: aliquem sic utrobique, &c. e alit. Monachum. f Vid. Concil. Trident. sess. 3. de resor. ca. in fin.

Alexander IV.

Abbatibus, quos Apostolica sedes in exhibitione benedictionis super populum speciali privilegio insignivit, in ecclesiis, quæ ad eos pertinent pleno jure, quando in eis divina officia celebrant, possunt post missarum solennia, & vespertinas ac matutinas laudes, benedictionem solennem super populum elargiri. Alibi autem publice aut per vias, civitates, castra & villas, populis, & plebibus benedictionem facere vel impartiri non valeant. Nisi hoc eis expresso b Apostolico privilegio sit concessum. Nec eis c licitum sit aliis, quam monasteriorum suorum conversis, & qui ad illa convolaverint, & in quos ecclesiasticam & quasi Episcopalem jurisdictionem obtinent, primam clericalem conferre tonsuram. Nisi eis id competat ex pleno præfata sedis indulto.

CAP. IV.

Exempti in locis non exemptis oratoria vel capellas sine diocesanorum licentia construere non possunt, nec in exemptis sine licentia Papa. Nec possunt exempti assumere causas proprias suorum liberorum hominum in se: etiam si illi sint sui censuales. Ioannes Andreas.

Idem.

Auctoritate sedis Apostolicæ de fratrum nostrorum consilio statuimus, quòd oratoria vel capellas, in locis non exemptis sine diocesanorum locorum ipsorum licentia exempti construere non præsumant: neque in sic constructis, nec tempore interdicti (casibus expressis in jure duntaxat exceptis) celebrent vel faciant celebrari divina. Quòd si talia præsumperint, ab his per locorum ipsorum ordinarios compellantur. Et si quas propter hoc exemptorum ipsorum conservatores in eos sententias protulerint, illas penitus revocamus. Inhibemus insuper, ne in locis etiam exemptis hoc ipsi exempti facere audeant, nisi super his licentiam vel privilegium habeant sedis Apostolicæ speciale. Causas quoque sive lites proprias suorum hominum liberorum, quæ videlicet tantum ad ipsos homines pertinent, iidem exempti suo nomine, sive ut actores, sive ut defensores, aliquatenus non assumant. Etiam si sint ipsi dicti homines censuales: cum id nequaquam licitum sit eisdem.

CAP. V.

Privilegium Papa, quòd qui excommunicari, suspendi, vel interdicti non possint, non extenditur ad sententias ordinariarum: nisi tale privilegium sit concessum Regibus, Reginis, vel ipsorum filii, vel religioso loco, vel ordini. h. d. Ioan. And.

Clemens IV.

Ne aliqui de indultis Apostolicis confidentes, alios confidentius in suo jure molestant, & ordinariarum jurisdictionem contemnunt pariter & eludant: Omnes indulgentias & privilegia, quibuscunque singularibus personis ecclesiasticis vel secularibus, cujuscunque sint præminentia, dignitatis, conditionis aut status, quòd interdicti à quocunque, vel excommunicari non possint, nec etiam vel ecclesia ipsorum, ecclesiastico interdictio supponi, sub quacunque forma verborum concessa, (illis per quæ Regibus & Reginis eorumque filiis, necnon & religiosis quibuscunque non personarum tantum, sed ordinum privilegiatorum vel locorum ratione, in hoc immunitas hujusmodi conceditur, duntaxat exceptis) de fratrum nostrorum consilio ad ordinariarum sententias & processus edicto perpetuo prohibemus extendi.

CAP. VI.

Inferiores prelati, quibus per privilegium conceditur usus mitra, si sunt exempti in provincialibus & Episcopatibus conciliis, uti possunt metri auriferiati, non habentibus laminas aut gemmas.

a In manuscriptis ita: Alex. III. b al. expressè. c Vid. Concil. Trident. sess. 23. de resor. c. 10.

Et si non sunt exempti, alibi & planis utantur: alius locis utantur, aut indulta permittunt.

Idem.

VT Apostolica sedis benignitas (quæ nonnullis Abbatibus *a*, aliisque prælati, quibus non competit ex propria dignitate, concessit in ecclesiis suarum gloriarum & honorem, quod mitra *b* & aliis Pontificalibus uti possint) provideat ne inde scandala orientur, sic tamen, quod ipsi privilegiati suorum privilegiorum non frustrentur effectu, & ex majoritate ac decore majori ornatum, majoritas appareat dignitatum. De fratrum nostrorum consilio præsentis decreto statuimus, ut Abbates & alii, quibus mitræ usus est ab eadem sede concessus, exempti quidem in provincialibus conciliis, & Episcopaliibus synodis (quibus nonnulli eorum interesse xentur) mitris tantummodo aurifrisiatis (non tamen aureas vel argenteas laminas, aut gemmas habentibus) uti possint: Non exempti verò simplicibus, & albis ac planis utantur. In aliis verò locis exemptis, & non exemptis, mitris liceat illis uti, prout concessa eis ab eadem sede indulta permittunt.

CAP. VII.

In prima parte demonstrat, quid juris, cum quis solo privilegio se dicat exemptum. In secunda, ibi, si autem, quid juris cum super hoc præscriptionem allegat. In tertia, ibi, quod si tales, quid juris, cum allegat utring. Ioan. And.

Bonifacius octavus.

Cum *e* personæ ecclesiasticæ tam religiose, quam seculares plura præsumunt, quæ ipsis infamiam pariant, & aliis inferunt læsionem, prætextu exemptionis vel libertatis, quam asserunt se habere: ordinario correctiones & ordinationes subterfugientes, ac eorum forum sive iudicium declinantes: Nos volentes super hoc de salubri remedio providere, statuimus ut ii, qui se asserunt per privilegia seu indulgentias Apostolicæ sedis exemptos, à locorum ordinariis *d* requisiti, huiusmodi privilegia vel indulgentias (quibus se dicunt fore munitos) ipsis ordinariis in loco congruo & securo, aut aliquibus prudentibus viris omni suspitione carentibus, ad hoc per dictos ordinarios deputatis, intra terminum competentem, pro facti qualitate, ipforum ordinario, vel delegatorum suorum arbitrio moderandum, iusto impedimento cessante ostendere, ac ad legendum integraliter *e*, exhibere: nec non de articulis, de quibus controversia fuerit, transcriptum tradere teneantur. Si autem ad fundandam intentionem suam super huiusmodi libertate solummodo præscriptionem canonicam duxerint opponendam: eisdem ordinariis vel delegatis ab eis viris prudentibus non suspectis, de præscriptione huiusmodi facere debent fidem. Quod si tales privilegio & præscriptione asserant se munitos: privilegium quidem ipsum exhibeant, ut in primo huiusmodi constitutionis articulo superius est expressum. Et si privilegium exhiberent non ad plenum per se sufficiat ad exemptionem seu libertatem huiusmodi comprobendam, sed tale est, quod saltem causam præbeat præscribendi: coram personis prædictis annorum *x* præscriptionem teneantur probare, præscriptionisque probatione pendente, licet ordinario intentio de iure communi fundetur, tamen quia de privilegio (quod saltem causam præscribendi præbet) faciunt fidem, in libertatis vel exemptionis possessione, non violenta, non clandestina, nec

a Abbates an dicantur esse prælati, vide Gemmianum in cap. præsentis de off. ord. lib. 6. *b* Vid. Barbat. in cap. volentes. extr. de off. deleg. *c* Vid. Antonium Capycium de cession. Neapolis. 209. & Supplement. Dorn. & Phil. seu alii, quorum iurisdictione fundata est iure communi, aut statuto, privilegio, notorium: quia notorium facti, ut latè Anchar. operatur eadem quod notorium iuri. Font. *e* Vide Bart. in rubr. ff. de no. op. nun. & l. prætor. ff. de eod. Font.

concessa præcarior, de qua fidem coram eisdem fecerint, non turbentur: si verò privilegium per se sufficiens, quando solo privilegio se defendunt, vel saltem tale, quod præscriptioni canonicæ causam præbet, cum præscriptionem allegant, non exhibuerint, ut est dictum (cum de iure communi ordinario intentio sit fundata) sua iurisdictione uti possint in eisdem libere: donec de præscriptione canonica (ut præmissum est) fecerint plenam fidem.

CAP. VIII.

Interdictum est ingressus ecclesia regularibus vel secularibus (quamvis exemptis) qui scienter celebrant vel celebrari faciunt divina in civitatibus vel locis interdictis: nisi secundum permissionem iuri: vel qui excommunicatos vel interdictos publicè ad divina officia, sacramenta vel sepulturam admittunt, hoc dicit, Ioannes Andreas.

Idem.

Episcoporum *a* & aliorum prælatorum querelis frequentibus & querulosis clamoribus excitati, præsentis decreto duximus statuendum, ne aliqui seculares aut regulares, quantumcunque exemptionis seu libertatis sedis Apostolicæ privilegii communiti, cuiuscumque ordinis, religionis, status vel conditionis existant, scienter celebrant vel faciant celebrari divina in civitatibus *b*, castris, villis (nisi quatenus eis à iure conceditur) seu locis aliis interdictis ab ordinariis sive delegatis iudicibus vel à iure: aut excommunicatos publicè vel interdictos ad divina officia seu ecclesiastica sacramenta, vel ecclesiasticam sepulturam admittant. Qui verò contra præsumpserint (præter alias pœnas à iure statutas) ingressum ecclesiæ sibi noverint interdictum: donec de transgressione huiusmodi ad arbitrium ejus, cuius sententiam contempserint *c*, satisfecerint competenter.

CAP. IX.

Primo ponit quando eximitur ecclesia, quid importet. Secundo, quando ipsius canonici. Tertio, quando clerici. Et ista ordinata declarant in qualibet partium affirmativè & negativè loquendum, secundum Ioan. And.

Idem.

Per *d* exemptionem ecclesiæ concessam, ipsa ecclesia & ipsius Monachi vel Canonici, clericetiam & conversi, perpetuoque oblati (non autem ecclesiæ ejusdem Presbyter, qui paræcianorum curam habet, quoad ea, quæ ad curam eandem pertinent, nec ipsi paræciani etiam) intelliguntur exempti. Verum si canonici aliqui ecclesiæ eximantur, ipsi soli canonici, non autem ecclesiæ vel alii ejus clerici, sunt exempti. Si autem clerici cuiusvis ecclesiæ eximantur, tunc tam canonici, quam alii clerici eximuntur, non tamen ecclesiæ: nisi aliud in exemptionis privilegio exprimat.

CAP. X.

Formas privilegiorum ponit hæc decretalis: quarum quædam exemptionem consecunt, quædam non. Ioan. And.

Idem.

SI Papa in aliquo privilegio vel scriptura non facti principaliter super donatione *e* vel sententia exemptionis seu libertatis, aliquam ecclesiam ad jus & proprietatem Romanæ ecclesiæ pertinere, vel consimilia verba naret: non propterea illius ecclesiæ exemptio est probata, nisi de libertate aliter doceatur. Si autem ecclesiæ vel monasterio exemptionis privilegium concedendo, vel super ipsius exemptionis sententiando (cum de ipsius exemptionis negotio ageretur) asserat ipsam

a Vid. Clement. ex frequentibus, de sentent. excommuni. Caldeinum consil. 4. tit. de sentent. excommuni. & latè Felinum in cap. à nobis. extr. de exceptio. *b* Civitatis appellatione quid veniat, vide per Felinum in ca. Rodolphus extr. de rescript. *c* alit. contempserint. *d* Præter dicitores hic vide Decretum consil. 15. *e* ad donatione.

pocteliam fore exemptam: aut eam juris beati Petri existeret: five ad jus & proprietatem Romanæ ecclesiæ, vel ad Romanam ecclesiæ specialiter, aut sine medio, vel etiam simpliciter pertinere: per hoc plenè debet exempta hujusmodi ecclesiæ judicari. Cùm enim jure communi omnes ecclesiæ per orbem diffuse ad Romanam ecclesiæ pertineant, si id alicui concedatur ecclesiæ, vel de ea per sententiam judicetur, ex hoc ipsius comprobatur exemptio: ut privilegii nihil aliàs allatura concessio ei, cui conceditur, & sententia nullum aliter data subsidium ecclesiæ (pro qua fertur) prerogativam (cùm rebus aliquid operari debeant) conferat gratiæ specialis. Est idem, si privilegium contineat, vel ipse Papa per modum exprimat scripturam, quòd ecclesiæ sit libertas: seu quòd potiatur Romanæ ecclesiæ libertate: vel quòd in hoc prerogativa gaudeat speciali: aut si dicat in definitivè, quòd ecclesiæ Romanæ annuum censum solvat, ad percepta indicium libertatis: five quòd ipsam ecclesiæ eximit ab ordinarij a potestate: vel quòd non audeat illic Episcopus cathedram collocare, aut imperandi (seu ordinationem quamvis levissimam faciendi) exercere aliquam potestatem. Similiter si aliqui recipientur in proprios & speciales subjectos, censentur exempti. Non sic si in proprios & speciales filios Romanæ ecclesiæ sint suscepti: tales quippe exempti propterea non existunt. Si verò dicatur simpliciter, quòd aliqua ecclesiæ Romanæ ecclesiæ annuum censum solvat: non propter hoc exempta ecclesiæ dici debet. Idem dicimus si circa aliqua per privilegium concedatur libertas, & distulsa de censu annuo persolvendo sequatur: ut si aliquibus quòd ab alio, quam à Papa seu ejus legato communicari, suspendi aut interdici non possint, vel aliquid aliud specialiter à sede Apostolica sit indultum: vel etiam dicatur, quòd in speciales Romanæ ecclesiæ filios sint assumpti, & sequatur in privilegio, quòd ecclesiæ Romanæ ad indicium b libertatis percepta annuum censum solvant. His enim & consimilibus casibus si o in ceteris privilegiati articulis, ordinariorum jurisdictioni quantum ad alia sunt subjecti. Licet autem sic diversos privilegiorum, quibus ecclesiæ ac monasteria eximuntur, tenentes ad limum materiam imputandum duxerimus designandos: per hoc tamen aliis exemptionum (si reperierint) seu aliarum libertatum modis vel eorum effectibus nullatenus aliquatenus derogari.

CAP. XI.

Trivulghum ut tempore interdicti possint celebrare divina clausi ecclesiis, alienam extraneos admittere non possunt. Et si fuerint singulari persona super hoc privilegiata, familiares suos admittunt: sicut in familia conventus taliter privilegiati. Hoc privilegio non gaudet ille, cujus culpa ponitur interdictum. h. d. Dominicus.

Idem.

Item a vobis concessum existat, ut interdicti tempore januis clausis, excommunicatis & interdictis etiam, voce submissa divina celebrare possitis: ad ea tamen aliquos etiam si aliunde venerint (nisi super hoc privilegiati existant) recipere nulla ratione debeatis. Cùm conceditur singulari personæ, ut modo præmissis tempore interdicti celebrare valeat, vel audire divina: eius familiares domestici ad audiendum cum ea, & celebrandum sibi divinum officium, licet admittuntur. Non sic autem in familiaribus aliquis conventus, seu collegij est censendum: illi enim nisi privilegiati fuerint, admitti non debent. Hujusmodi quoque concessione gaudere non potest is, cujus causa seu culpa, dolo

a Al. ordinario, b Alias, judicium, c Al. ita: sic super privilegiati articulis, al. ita: sic inserti privilegiati articulis, etc. d de materia vide latius in c. alms. water. infra de sent. excom.

vel fraude, fuit a sententia interdicti prolata, seu qui ad perpetrandum delictum, cujus occasione lata existit, præbuit consilium, auxilium, vel favorem.

CAP. XII.

Episcopi cum altari viatico celebrare possunt, & sibi sacore celebrari: ita tamen, quòd non violent interdictum, hoc dicit. Ioan. And.

Idem.

Quoniam Episcopi & eorumque superiores se habent diversis ex causis suis ecclesiis & diocesisibus absentare frequenter, nec semper possunt commode ad ecclesias accedere pro missa celebranda vel audienda in ipsis, sine qua eos transire non decet absque causa rationabili ullam o diem: præsentis constitutione indulgemus eisdem, ut altare possint habere viaticum, & in eo celebrare, ac facere celebrari ubicunque absque interdicti transgressione illis permittitur celebrare vel audire divina.

DE INIURIIS, ET DAMNO

DATO.

TITVLVS VIII.

CAP. VNIC.

Repressalis contra personas ecclesiasticas concedi, vel concessio extendi non debent, contra facientes (nisi revocent intra mensem) singulares sunt excommunicati, universitates interdictæ, Ioan. And.

Gregorius X. in concilio generali Lugdunensi.

Et si pignoraciones, quas vulgaris elocutio d præfalias nominat, in quibus alius pro alio prægravatur, tanquam graves legibus, & acquirati naturali contraria; civili sint constitutione prohibita. Vt tamen earum prohibitio in personis ecclesiasticis tanto amplius timeatur, quanto in illis specialius inhibentur, eas concedi contra personas prædictas, seu bona ipsorum e, aut quantumcunque generaliter prætextu consuetudinis (quam potius reputamus abusum fore) concessas, ad illas extendi præsentis decreto districtius inhibemus. Illi autem, qui contra fecerint, adversus personas easdem pignoraciones, seu repressalias concedendo, vel extendendo ad eas (nisi præsumptionis vel extensionis tempore intra mensem) si persona singulares fuerint, sententiam excommunicationis incurrant: si verò universitas, ecclesiastico subiaceat interdicto.

DE POENIS.

TITVLVS IX.

CAP. I.

De veteri jure poterit Archiepiscopus, eum in provincia sua jurisdictionem suam exequitur, punire notorios iniuriantes, sibi, nunciis, & familia sua, si per ea sua jurisdictione impediatur: aliàs non, nisi consuetudo amplius tribuat: sed hodie tales injurias tunc puni, etiam si jurisdictionem non impediunt, h. d.

Innocentius IV.

Romana s ecclesia: & infra. Licet autem Remen. Archiepiscopo suam Provinciam visitanti, eos, qui tunc sibi, vel suæ familia, aut aliis, quos propter hoc per eandem provinciam dirigit, & etiam

a Al. fuerit, b Et an appellatione Episcopi veniat elatus, vide Felin. in cap. eam. re. de rescript. vers. tertio restringitur. c al. ita: nulla die. d Vide librorum, s. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. Bart. in l. Labeo. ff. de sup. le. e al. ipsorum. f Vid. Alex. cons. 133. h. incip. circa primum dubium, unde intelliges quando quis possit esse iudex in propria causa.

quando concilium convocat, eos, qui nunciis suis, quos pro illo vel alias per Provinciam ipsam sua debita jurisdictione utendo transmittit, injuriari presumunt: si hac occasione sua in his impediatur jurisdictione, pro injuria hujusmodi (dummodo existat notoria) propria auctoritate punire, nisi amplius ei de Remensis ecclesie consuetudine competere dignoscatur. Sibi etiam & metropolitanis aliis in suis provinciis (dum sic in illis jurisdictionem exercent) puniendi manifestas & notorias offensas, tunc eisdem illatas vel suis (etiam si exinde impediti jurisdictionem hujusmodi non contingat) libera sit de nostra speciali concessione facultas.

CAP. II.

Docet hac Decretalis, quibus assensibus fieri debeat degradatio, de quibus vestibus, ornamentis, libri & instrumentis in degradatione fiat expoliatio, & quibus verbis utatur ipse degradans. Ioan. And.

Bonifacius VIII. Inter. Episcopo.

Degradatio a qualiter fieri debeat, a nobis tua fraternitas requisivit. Super quo tibi taliter respondemus, quod verbalis degradatio seu depositio ab ordinibus vel gradibus ecclesiasticis est a proprio Episcopo sibi assistente, in degradatione clericorum in sacris constitutorum ordinibus, certo Episcoporum numero, definito canonibus, facienda: quanquam proprii Episcopi sententia sine aliorum Episcoporum presentia sufficiat in degradatione eorum, qui minores dumtaxat ordines receperunt. Actualis vero sive solennis celestis militia militis, id est clerici degradatio (cum ad eam fuerit procedendum) fiet, in executione eius, qui militia deseruit armata, cui militaria detrahuntur insignia, sicque a militia remotus castris eicitur, privatus consortio & privilegio militari. Clericus igitur degradandus vestibus saceris indutus, in manibus habens librum, vas, vel aliud instrumentum seu ornamentum ad ordinem suum spectans, ac si deberet in officio suo solenniter ministrare, ad Episcopi presentiam adducatur: cui Episcopus publice singula, sive sint vestes, calix, liber, seu quavis alia, quae illi juxta morem ordinandorum clericorum, in sua ordinatione ab Episcopo fuerint tradita, seu collata, singulariter auferat, ab illo vestimento seu ornamento, quod datum vel traditum fuerat ultimo inchoando, & descendendo gradatim degradationem continuet usque ad primam vestem, quae datur in collatione tonsurae, tuncque radatur caput illius seu tondeatur, ne tonsura seu clericatus vestigium remaneat in eodem. Poterit autem Episcopus in degradatione hujusmodi uti verbis aliquibus ad terrorem, illis oppositis, quae in collatione ordinum sunt prolata, dicendo Presbytero haec vel similia verba in remotione planeta: Auferimus tibi vestem sacerdotalem, & te honore sacerdotali privamus: sicque in remotione reliquorum insignium similibus verbis utens in ablatione ultimi, quod in collatione ordinum fuit primum, infra scripto, vel alio simili modo pronunciet sive dicat: Auctoritate Dei omnipotentis Patris & Filii & Spiritus Sancti, ac nostra, tibi auferimus habitum clericalem, & deponimus, degradamus, spoliamus, & eximus te omni ordine, beneficio & privilegio clericali.

CAP. III.

Quamvis inventio carceris fuit ad custodiam: amen potest qui puniri pena carceris perpetui & ad tempus. Io. And.

Idem.

Quamvis ad reorum custodiam non ad poenam carcer specialiter deputatus esse noscatur: Nos

^a Qualiter hodie fieri possit degradatio, vide conc. Frid. sess. 13. de reform. c. 4. adde citatos in c. 1. sup. de heret. eod. lib. b. al. fuerunt. c. al. ad. ut. d. Vide Io. Ananiam in c. a. nobis. de apofa. & Fel. in c. cum sit. de ser. compet.

tamen non improbamus, seu convictos (eorum excellentibus & personis, ceterisque circumstantis provida deliberatione pensatis) in perpetuum vel ad tempus, prout videris expedire, carceri mancipes ad poenitentiam peragendam.

CAP. IV.

Pena alicui imposita, & ejus posteris, non extenditur ad posteritatem linea feminina: nisi aliud in jure, vel sententia sit expressum. h. d. Zan.

Idem.

Vicunque a alicui & ejus filijs seu posteris usque in certam generationem poena imponitur ab homine vel a jure, poena ipsa eos tantum afficit, qui per masculinam, non per femininam lineam descendere dignoscuntur. Nisi aliud in jure vel sententia sit expressum.

CAP. V.

Primo puniunt insequentes, percutientes, aut capientes Cardinales, & ejus criminis socios. Secundo, eorum filios & nepotes. Tertio, ipsi in seclatoribus poenam addit. Quarto, quam satisfactio nem cum absolutum, facere debeant: & quid per absolutum consequantur. Quinto, de nudi consistorii, vel simplicitate favoribus hinc crimini. Sexto, ad collaterales permittit poenam extendi. Septimo, poena de insequentibus clericis vel religiosi familiaribus Papa vel Cardinalium. Octavo, poena de accidentibus Cardinalibus. Nono, dicit potestates seculares nihilominus poena legibus contrariae uti debere, & hanc constitutionem etiam fuisse observari: & contra facientibus poenam imponit. Io. And.

Idem.

Felicis recordationis Honorii Papae tertii, praedecessoris nostri vestigijs inhaerentes, quibusdam additis detractis de communi firmitate nostrorum consilio, hacin perpetuum valitura constitutione sancimus, ut si quis deinceps in hoc sacrilegii genus irreperit, quod sanctae Romanae ecclesiae cardinalem fuerit hostiliter infecutus, vel percussit, aut cepit, vel socius fuerit facientis, aut fieri mandaverit, vel factum ratum habuerit, aut consilium h dederit vel favorem, aut postea receptaverit vel defensus fuerit scienter eundem: sic ut reus criminis laesa majestatis perpetuo sit infamis, diffidatus & nihilominus & bannitus, sit interstabilis, ut nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad aliquis bona ex testamento vel ab intestato vocetur: quatenus ab omni successione repulsus, publicaque repulsa confusus minus inveniat hujus malitia successorem: sicut ad habitationes ejus desertae, & ut non sit qui eas inhabitet, dentur cuncta ipsius aedificia in ruinam, & ut perpetua notam infamiae perpetua ruina restetur, nullo tempore reparentur: nullus ei debita redere, nullus respondere in iudicio teneatur: quicquid etiam in bonis invenitur, ipsius fisci, vel reipublicae dominio applicetur, ut ex illis nil transmittat ad posterum, sed potius cum ipso quodammodo damnetur & sua. Si qua vero feuda, locationes, officium vel beneficium spirituale vel temporale ab aliquibus ecclesiis obtinet, sit eis ipso jure privatus, quae sic liberet ad ecclesias revertantur, quod ecclesiarum rectores de ipsi pro sua voluntate disponant. Quod si quis praedictorum filium vel filios habeat, nepotem, vel nepotes per rectam lineam descendentes, beneficium seu beneficium quovis beneficio (etiam si pontificalem adeptus vel adeptus fuerit dignitate) sint eis ipso jure privati: Ipe promotionis omnino sublata. Nulli pre-

^a Prater Doctores hic vide aliqua per Decium in c. movi. de iudic. b. Vide Decium in c. 1. de off. delegati. c. Dissidere & bannire quid significet docuit Angelus de Perusio consil. 7. Geminus in c. 1. de hono. d. 6. & Petrus Godofredus in Auth. s. f. c. de her. d. Psalm. 62. terea

terestium filiorum atque nepotum ex virili sexu descendendum ab eisdem, alicujus aperiatur janua dignitatis, aut honoris ecclesiastici vel mundani, seu ad alicujus loci regimen sit ascensus: sit eis postulandi negata facultas, sit notorie a judicatus, & quodlibet aliud officium seu ministerium publicum interdictum: in iudiciis eorum assertio contra quemquam nihil fidei, nihil credulitatis inveniat, ut ad testimonium prorsus reddantur indigni: sit eis ad ordines ascensus inhibitus, sit ad beneficium vel officium ecclesiasticum denegatus accessus b, & (ut magis famosa sit eorum infamia) ad actus legitimos nullus eis pateat aditus, nulla porta pandatur eidem super aliquo præmissorum, omni e spe dispensationis adempta. Præsenti nihilominus adicimus sanctionem, ut ex insecutione prædicta, sicut ex insecutione manuum violenta, ipso facto excommunicationis sententiam quis incurrat, & tam insecutor, quam alii supra distincti mali participes, quamdiu in sua contumacia perduraverint, singulis diebus dominicis & festivis pulsariis campanis, & candelis accensis, per omnes illius loci ecclesias, in quo tantum facinus fuerit attentatum, nec non civitatem & dioecesim vicinarum & excommunicati publice denuncietur: nec ab alio, quam à Romano Pontifice possint absolutionis beneficium obtinere, nisi dumtaxat in mortis articulo constituti.

Quam autem fuerint absolviendi: primò sufficienter & idonee caveant, quòd inferendæ pœnæ parebunt, & auxiliante Domino pœnitentiam peragent injungendam: deinde per omnes illius loci ecclesias principales, vicinarumque locorum, diebus dominicis & solennibus incedant nudi coram populo, femoralia tantum habentes, & serulas deferentes in manibus cum quibus per easdem ecclesias publice fustigentur: itur postmodum ultra mare, & ibidem acturi pœnitentiam per tres annos ad minus, nec exinde postmodum reversuri absque sedis Apostolicæ licentia speciali. Verum eam talis gratiam reconciliationis mererit (beneficio absolutionis obvento) indulgetur ei licentia, ut suam & suorum injuriam prosequatur: & debitorum illorum, quæ contracta fuerint, & postmodum acquisitis repetitio non negetur. Illud autem non duximus omitendum, quòd si quis fuerit in præmissis nudo consilio aut simplici favore culpabilis, iudex in talem pœnam metiatur ex culpa: ut secundum quòd excessus exegerit, vindicta procedat. Ceterum, qui dignum est, ut nefanditate flagitii ultionis severius amplius extendatur, & propter enormitatem culpæ, flagitiorum modus exuberet, nec pœnis solitis contententur: statim, ut ad collaterales fratres, videlicet nepotes, & pronepotes talium possit extendere pœnas in hujusmodi nostra constitutione contentas, circumspèctio Romani Pontificis, prout circumstantiæ rationabiles suadebunt.

Præmissis etiam dignum censuimus annexendum: ut si quisquam aliquo prædictorum excessuum, quemquam de clericis vel religiosis nostræ familiæ, vel cardinalium officere fortè præsumperit, proportionetur pœna delicto: ita quòd vindicta ex æquo excessui respondente ab offensa nostrorum cohibeantur deinceps manus temerariæ formidine ultionis, quas Dei vel nostræ seu fratrum nostrorum reverentia non coëcet. Si quis verò per se vel per alium occiderit cardinalem (quòd absit) vel dederit causam mortis: ultra quàm

præmissa contineant, sic in eum potestas jurisdictionis insurgat, sic rigor ultionis insiliat, quòd contra vitam subsidium mortis solatium inverteat, vivens pœnæ non culpæ, vindictæ speculum non offensæ. Per hoc quoque secularibus potestatibus non admittimus facultatem utendi legibus contra tales, quas adversus sacrilegos catholicæ Principes ediderunt. quis enim locus regimini poterit esse tutus, quis rector securitate gaudebit, si Romana ecclesia (quæ omnium ecclesiarum disponente Domino caput est & magistra) castibus istis subijcitur? si ejus filii speciales hujusmodi periculis exponuntur? Quem ecclesiæ filium, quem fidei zelatorem contumelia tanta non tangeret, & confusio tam aspera non moveret? Porro si filius est, dolebit: si fidelis, matre fidei læsa lædetur. Quapropter si Princeps, senator, consul, potestas, vel alius dominus sive rector contra præsumptos prædictos præsentis constitutionis tenorem non fecerit observari: tam ipse, quam officiales ipsius infra mentem (postquam res ad notitiam eorum pervenerit) eo ipso sententiam excommunicationis incurrant. Civitas verò quævis alia, præter urbem, quæ talia facienti vel facientibus seu præsumptibus, in his consilium vel auxilium dederit aut favorem, vel infra mentem saltem delinquentes, (prout tanti facinoris enormitas exegerit, & facultas ei affuerit) non duxerit puniendos, pontificali & supra, sit eo ipso dignitate privata, & nihilominus remaneat interdicta.

DE PœNITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

TITVLVS X.

CAP. I.

Quæstores non citant aliquos, licet eos monere possint. Et in concedendu indulgentiis non excedant Archiepiscopi statutum concilii generalis. b. d. Zen.

Innocentius IV. in concilio Lugdunensi.

Romana ecclesia: & infra. Quæstoribus autem fabricæ Remen. ecclesiæ, Remen. Archiepiscopus, sive ejus officiales citandi suffraganeorum ipsius ecclesiæ subditos (quos iidem quæstores sibi resistere, aut nolle parere dixerint) ut super hoc compareant coram ipsis, nequaquam tribuant potestatem. Super benigna verò ipsorum receptione ac subventionem ipsi fabricæ faciendæ, possunt eosdem suffraganeos & alios Christi fideles Remen. Provincie charitative monere. In concedendis quoque indulgentiis non excedat Remen. Archiepiscopus statutum concilii generalis.

CAP. II.

Concessio generalis confessoris non tangit Episcopo specialiter reservata, nec obtentu consuetudini potest quis sibi eligere confessorum. b. d. Zen.

Bonifacius VIII.

Si Episcopus suo subdito concesserit, ut sibi possit idoneum eligere confessorem, ille quem is elegerit, in casibus, qui eidem Episcopo specialiter reservantur b, nullam habet penitus potestatem: Quam in generali concessione illa non veniant, quæ non esset quis verumiliter in specie concessurus. Nulla quoque potest consuetudine introduci, quòd aliquis præter sui superioris licentiam confessorem sibi eligere valeat, qui cum possit solvere vel ligare.

CAP. III.

Decretalia, cum ex eod. in pluribus Episcopis indulgentibus locum habet. b. d. Zen.

a Predicatoris quæstuaris omnino sustulit conc. Trid. sess. 5. de refor. c. 2. in fine. & sess. 21. de refor. c. 1. b Vide conc. Trid. sess. 1. de sanctissimo pœnitentiæ sacramento. can. 11.

a Al. notariis. b Al. ascensus. c Al. omnino d. Lo. a vicina qua dicantur, vide per Alex. consil. 157. f. 3. e Al. nunciantur. f Quamvis in mortis articulo nulla est reservatio, atq. ita omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes, à quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt: ita conc. Trid. sess. 4. c. 7. tit. de casibus reservatione. g Al. iuranti.

Idem.

Indulgentiæ a, quæ ab uno vel pluribus, Episcopis in ecclesiarum dedicationibus vel aliis quibuscunque casibus conceduntur, vires non obtinent b, si statuta excederint concilii generalis.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS, SUSPENSIONIS, ET INTERDICTI.

TITVLVS XI.

CAP. I.

Judex qui excommunicat, suspendit, vel interdicat, in scriptis hoc faciat, et causam conscribat, et requisitus exemplum sententiæ tradat intra mensem. Qui contra fecerit, per mensem ab ingressu ecclesiæ & divinis officijs suspenditur, et relaxabitur illa sententia per superiorem absq. difficultate, et condemnabitur lator in expensis, et aliis pena condigna. Si sic suspensi celebrant ut prius, sunt irregulares: nec absoluntur ab alio quam Papa, h. d. Ioan. And.

Innocentius IV. in concilio Lugdunensi.

Cum medicinalis sit excommunicatio, non mortalis: disciplinans, non eradicans: dum tamen is, in quem lata fuerit, non contemnat: curæ provideat iudex ecclesiasticus, ut in ea ferenda ostendat se prosequi, quod corrigentis fuerit d & medentis. Quisquis igitur excommunicat, excommunicationem in scriptis proferat, & causam excommunicationis expressè conscribat, propter quam excommunicatio proferatur. Exemplum verò hujusmodi scripturæ teneatur excommunicato tradere intra mensem, si fuerit requisitus, super qua requisitione fieri volumus publicum instrumentum, vel literas testimoniales confici sigillo authentico consignatas. Si quis autem iudicum hujusmodi constitutionis temerarius extiterit violator, per mensem unum ab ingressu ecclesiæ e, & divinis officiis noverit se suspensum. Superior verò, ad quem recurritur, sententiam ipsam sine difficultate relaxans f, latorem excommunicato ad expensas, & omne interesse condemnet, & alias puniat animam diversione condigna ut poena docente discant iudices, quàm grave sit excommunicationum sententias sine maturitate debita fulminare. Et hæc eadem in suspensionibus & interdicti sententiis observari. Caveant autem ecclesiarum prælati & iudices universi, ne prædictam poenam suspensionis incurrant: quoniam si contingeret eos sic suspensos divina officia exequi sicut prius, irregularitatem non effugient juxta canonicas sanctiones: super qua non nisi per summum pontificem poterit dispensari.

CAP. II.

Qui petit absolvi ad cautelam, docens excommunicationis sententiam a se latam esse nullam, absolvetur cuiuscumq. contradictione non obstante: nisi dicatur & probetur intra octo dies excommunicatus pro manifesta offensa. Qui probat se excommunicatum post appellationem, probatione pendente in iudicio evitabitur, extra iudicium verò non. h. d. Ioan. And.

a Vide B. Thom. in questionibus additis ad 3. part. q. 10. art. 2.
b Vide l. i. iurjurandum quid ex conventionem, §. i. ff. de iurejur. & l. falsus, ff. quod cum sal. tu. Font. c. Vide conc. Trid. sess. 25. de reform. c. 3. & cur excommunicatio dicatur medicinalis, luculentè docet Ioannes Rossensis adversus Lutherum, art. 2. & Covarruvias in cap. alma mater. de sent. excomm. l. c. in int. d. al. est. e Nota hic ex mente Dominici, quòd non poterit dominus aratorius celebrare. Font. f. Vide prolatam C. de sent. & inter. omn. iud. Font.

Idem in eodem.

Solet a à nonnullis in dubium revocari, an cum aliquis per superiorem absolvi postulat ad cautelam, dum in se latam excommunicationis sententiam assensit esse nullam, sine contradictionis obstaculo munus ei debeat absolventis impendi? Et an ante absolutionem hujusmodi is, qui se offert in iudicio probaturum se post appellationem legitimam excommunicatione innodatum, vel intolerabilem errorem in sententia fuisse patentem expressum, sit in cæteris (excepto probationis illius articulo) evitandus. In prima igitur dubitatione sic statum observandum, ut petenti absolutor non negetur, quamvis in hoc excommunicator vel adversarius se opponat: nisi eum excommunicatum pro manifesta dicat offensam. In quo casu terminus octo dierum indiligitur sic dicenti: ut si probaverit quod opponit, non daretur sententia, nisi prius sufficiens præstetur emenda vel competens cautio de parendo iuri, si offensam dubiam proponatur. In secunda verò questione statuimus, ut is, qui ad probandum admittitur, pendente probationis articulo, in cæteris, quæ ut actor b in iudicio attentaverit, interim evitetur. Extra iudicium verò in officiis, postulationibus, & electionibus, ac aliis legitimis actibus nihilominus admittatur.

CAP. III.

Excommunicatis lata in participantes excommunicati in locutione & similibus (canonica monitione non præmissa) non tenent. Ioan. And.

Idem in eodem.

Statuimus e, ut nullus iudicum participantes cum excommunicatis ab eo, in locutione & aliis, quibus ligatur participans excommunicatione minori, ante monitionem canonicam excommunicare majore excommunicatione præsumat: salvo constitutionibus contra illos legitime promulgatis, qui in crimine præsumunt participare damnato. Quòd si ex locutione & aliis quibus participans labitur in minorem, excommunicatus fortius indurescat: poterit iudex post monitionem canonicam hujusmodi participantes consimili damnare censura. Aliiter autem in participantes excommunicatio prolata non tenet: & proferentes poenam legitimam poterunt formidare.

CAP. IV.

Episcopi nullam interdicti vel suspensionis incurrant sententiam, nisi in sententia sint expressi, h. d. Ioan. And.

Idem in eodem.

Quia periculum est Episcopis & eorum superioribus propter executionem pontificalis officii, quod frequenter incumbit, ut in aliquo casu interdicti vel suspensionis incurrant sententiam ipso facto: Nos deliberatione provida duximus statuendum, ut Episcopi & alij superiores prælati nullius constitutionis occasione, sententia sive mandati prædictam incurrant sententiam ullatenus ipso jure: Nisi in ipsis de Episcopis expressa mentio habeatur.

CAP. V.

Hujus decretala quing. sunt dicta. Primum, quòd Archiepiscopus sententias latus à subditis suarum suffraganeorum, nisi hoc habeat de consuetudine, non relaxet. Secundum, quòd generalis sententia Archiepiscopi ligat tantum subditos. Tertium, quòd pro præteritis vel presentibus culpis, monitione non præmissa, ab eo lata sententia est iniusta. Quartum, quòd pro futuris culpis vel iam commissis, scilicet nisi satisfecerint, excom-

a Vide Abb. Felin. & alios in c. Apostolica, ext. de except. nulli multa tradunt de absolutione ad cautelam huc spectantibus.
b Vide Dec. in c. intelleximus, extra de iudicio. c. Deparantibus cum excommunicatis, vide c. sicut Apostolica, 21. q. 3. & ibi late Trorer. & B. Thom. in questionibus additis ad 3. part. q. 3. art. 1. & 2.

mutare non debent: nisi mora, culpa, vel offensio, vel alia iusta causa subsit. Quantum, quod in universitatem vel collegium non sentitur excommunicationis sententia: sed in illos, qui culpabiles existunt. Ioan. And.

Idem. a

Romana ecclesia: & infra. Ceterum interdicti, suspensionis, vel excommunicationis sententias latas ab officialibus Archidiaconorum, seu quibuslibet aliis jurisdictionem habentibus, suffraganeorum Remen. ecclesie subditis, Remen. Archiepiscopus & ejus officiales (omissis ipsis excommunicationibus) non relaxent: salva contraria super hoc consuetudine, si quam habent. Porro excommunicationum sententia à Remen. Archiepiscopo, suisque officialibus generaliter promulgata, subiectos ejusdem jurisdictioni Archiepiscopi tantum ligant. Sed nec in specie nec in genere pro culpis & offensibus præteritis vel præsentibus, excommunicationum sententias absque competenti monitione præmissa promulgent, & si contra præsumpserint, injustas noverint esse illas. Caveant etiam, ne tales sententias excommunicationis, si ve specialiter, si ve generaliter, in aliquos pro futuris culpis, videlicet si tale quid fecerint, vel etiam pro iam commissis sub hac forma, si de illis intra tale tempus minime satisfecerint, proferre præsumant: nisi mora in exhibenda satisfactione vel culpa seu offensio præcesserit, quibus merito ad injungendam satisfactionem hujusmodi, & taliter prohibenda familia inducantur: aut alia rationabilis (quam in ipsis sententiis exprimat) causa subsit. In universitatem vel collegium proferri excommunicationis sententiam penitus prohibemus: volentes animarum periculum vitare, quod exinde sequi posset, cum nonnunquam contingeret innoxios hujusmodi sententia irretiri: sed in illos duntaxat, de collegio vel universitate, quos culpabiles esse constiterit, promulgentur.

CAP. VI.

Prælati contra potentiam temporalem etiam spirituali gladio, sicut ecclesiastica censura, se tuere possunt. h. d. Ioan. And.

Idem in eodem. c

Dilecto filio Decano Aurelianensi: & infra. Præterea cum omnes leges, omniaque jura vim vi repellere, cunctisque sese defendere permittant, sic ut d utique ipsi Decano (si prædictus ballivus eum bonis suis mundanis injuriose spoliare, vel ea violententer occupare præsumpserit, ut superius est expressum) contra illius violentiam injuriamque se tueri. Et quoniam adversus ejus nimiam potentiam sufficiens temporalis defensio sibi forte non aderat, potuit se etiam spiritualiter, gladio videlicet utendo ecclesiastico, defendere, ac recurrere propter hoc ad arma spiritualia, quæ sunt ecclesie propria, & profuso munimine illis uti: præsertim cum dictus ballivus post latus in eum ab eodem Decano ex aliis causis excommunicationis sententias (sicut idem Decanus asseruit) ipsum tanquam exinde provocatus, sententiis ipsis contemptis, bonis spoliasset eisdem: & propter hoc postmodum ipse Decanus sententiam tulerit interdicti, tanquam spiritualis se mucrone defendens contra illius injuriam & violentiam, sibi ab eodem occasione prædictarum sententiarum, & in ipsarum contemptum illatam. Et quidem cum liceat cuilibet suo vicino vel proximo pro repellenda ipsius in-

juriam suam impartiri auxilium; imò si potest & negligit, videatur injuriantem fovere, ac esse particeps ejus culpa: licuit profecto ipsi Decano proprio sibi met subvenire subsidio, & suammet temporalem injuriam sua propria spiritali defensione tueri: sicque utrumque quodammodo gladium & temporalem & ecclesiasticum, alterum videlicet altero adjuvare: maxime quia hi duo gladii consueverunt (exigente necessitate) sibi adinvicem suffragari, & in juvamen alterius subventionem mutua frequentius exerceri.

CAP. VII.

Excommunicatos à subditis suffraganeorum, Archiepiscopi non possunt absolvere: sed excommunicatos à suffraganeis vel officialibus bene, si ad eos appellatum fuerit. h. d. Ioan. And.

Idem.

Venerabilibus: & infra. Ceterum Rothomagen. Archiepiscopo vel ejus officiali non licet excommunicatis ab Archidiaconis vel aliis subditis suffraganeorum ipsius Archiepiscopi (cum nec excommunicantium nec excommunicatorum sint iudices) absolutionis beneficium impartiri: excommunicatos autem ab ipsis suffraganeis vel eorum officialibus possunt absolvere, si ab ipsis litigantibus ad eos a fuerit provocatum. Neutra verò partium appellante, si qua ipsarum per Archiepiscopum vel ejus officialem ab excommunicatione contra eam lata pro reliqua postulet se absolvi: vel alias eoram eis de parte adversa querimoniam sine appellatione interpositione deponat: non est in hoc ab ipsis (cum sui non sint iudices) audienda. Sed si excommunicatis deponat apud eos de suffraganeo, ut imponatur ei pœna, & pro suo interesse super injusta excommunicatione querelam; audire utique debent eum: secus autem si congeratur de ipso, ut relaxetur hujusmodi sententia contra se ab eo pro alio promulgata: quoniam tueri hanc causam non ad ipsum suffraganeum, sed ad eum pro quo est sententia lata, spectat. Attamen si suffraganeus vel extra iudicium pro suorum defensione b jurium, vel etiam in iudicio ex suo procedens officio c, inquirendo videlicet vel simile quid agendo, aliquem excommunicet in hoc casu conveniendus est ipse suffraganeus coram Archiepiscopo, vel ejus officiali: quia ipsius interest defendere causam suam.

Archiepiscopus in casibus, in quibus jurisdictionem habet, ante cognitionem causæ absolvit excommunicatum ad petitionem partis, vel ex officio, nisi dicatur excommunicatus pro manifesta offensio vel contumacia: & contumacia præsumpta & manifesta ponit exemplum. h. d. Ioan. And.

Porro Archiepiscopus vel ejus officiales excommunicatos à suffraganeis, semper antequam audire causam incipiant, in casibus, in quibus eis jurisdictione competit, juxta ecclesie formam debent absolvere: utpote si post diffinitivam fuerit excommunicationis sententia promulgata, & ad eos d fuerit appellatum: exceptis casibus, in quibus jura prohibent post sententiam appellare. Similiter si suffraganeus extra iudicium excommunicet aliquem pro ejus offensio, vel pro sui defensione juris, & super hoc querimoniam ille proponat, est ille primitus juxta formam ecclesie absolvendus: nisi suffraganeus probaturum se offerat, quod pro manifesta offensio excommunicationis eum vinculo innodavit. Idem est, etiam si quenkum pro præsumpta contumacia (videlicet quia citatus præfixo sibi termino non comparuit) excommunicatione confringat:

a Altra: Idem in eodem. al. ita: Innocentius quartus, in consilio Lugdunensi. b Dicitur, excommunicationis deest in antiquioribus exemplis impressis. c in manus, desunt hæc duo verba in eodem. d Vide Dec. in c. cum non ab homine in primo. de jud. & in c. significasti. de off. deleg. e Hæc verba, ab eodem Decano: desunt in manuscriptis.

a Amplius in alio casu no. ut per Abbatem in ca. tu litera. de off. deleg. ubi vide omnino Decium. b Vide no. in cap. notit. de off. leg. & l. m. c. ex parte supra de verb. signi. Font. c Vide Inno. c. humilis. de major. & obedien. Bart. in l. de adult. ff. Foman. d Al. ipsos.

quia si sit ligatus, proposita querimonia a petat ab Archiepiscopo se absolvi, sive quando suffraganeus ex suo processu officio, sive quando est ad ipsum Archiepiscopum ante sententiam diffinitivam appellatum, & ab adversario proponatur, quod absolvendus non sit, nec pando ei debeat iudicium aditus, nisi prius expensas restituat, & iudicio sibi exhibeat cautionem: ipseque respondeat, quod recte contumax reputari non debet, pro eo quod in itinere captus, vel etiam alio impedimento detentus in termino comparere nequivit: tunc proinus sibi iuxta formam ecclesie, beneficium debet absolutionis impendi. Secus autem si se contumacem constituitur, vel alias de contumacia sua constat, quia forte praxiderat in iudicio quod minime compareret: tunc enim (cum manifesta sit contumacia, & manifesta reputetur offensio) non est ei (nisi primo expensarum satisfactio, ac de stando iudicio cautione praestita) absolutio impendenda. Et hoc ipsum est in similibus observandum: sicut si aliquis ad certum locum citetur, & ille proponat ipsum non esse sibi tutum, & iudex postea in eum (quia non probavit hoc, nec comparuit) sententiam excommunicationis promulget: nam tunc si excommunicatus ipse ad superiorem appellet, & ante omnia se ab eo petat absolvi (cum probare coram eo velit ipsum locum non existere sibi tutum) in hoc est proculdubio audiendus, cum praesumpta solummodo ejus contumacia videatur. Sed si iudex pronunciasset locum illum esse idoneum & securum, & ille non comparuisset, ac ideo excommunicasset eundem: ipse postmodum super hoc (nisi post latam interlocutoriam intra decendum provocasset) nullatenus audire debet.

Excommunicatio lata post appellat. interpositam ex causa probabili, non statim pronuntiatur nulla: sed fieri potest relaxatio ad cautelam, etiam antequam incipiat de veritate causa cognoscere. Item si dicatur lata per intolerabilem errorem, & in contrarium error ille probabiliter defendatur. Ioan. And.

Sed si ex causa legitima seu probabili quis appellet, puta quia locus non est tutus, & post appellationem huiusmodi excommunicatione ligetur, ac deinde constat superiori, quod ad ipsum ex tali causa extitit provocatum: non tamen illico pronuciare debet excommunicationis sententiam fore nullam, sed potest eam ad cautelam iuxta formam ecclesie relaxare.

Si certum est excommunicationem esse iustam, sit remissa: si certum est eam iniustam, non sit si est dubium, fieri potest relaxatio, sed honestius est remittere. tenet tamen relaxatio, ubi Archiepiscopus est iudex, licet non fiat remissio. h. d. Ioan. And.

Sane si certum est excommunicationis sententiam esse iustam, velut cum propter manifestum excessum est in aliquem promulgata, superior iudex (nisi periculum sit in mora) excommunicatum ad excommunicationem profus remittere debet: nec debet eum absolvere, nisi excommunicator requisitus malitiose illi absolutionis beneficium denegat exhibere. Si vero constat huiusmodi sententiam esse iniustam, nequaquam remittendus est ad suum excommunicatorem excommunicatus, sed debet sine difficultate aliqua mox absolvi. Quod si dubitatur, utrum iusta sit vel iniusta, superior (nisi excommunicatori deferat) relaxare iuxta formam ecclesie potest illam: quanquam honestius & convenientius agat, si ei deferat in hoc casu. Vbi autem superiori competit de excommunicatione cognoscere, absolutio seu relaxatio, quam ipse fecerit, tenet, licet forsitan sit iusta: quoniam et si contra jus litigatoris, non tamen contra jus constitutionis absolvit.

Archiepiscopus in casibus, in quibus excommunicare potest, si consuetudo habet, emendas pecuniarias exigere potest. h. d. Ioan. And.

a Per viam supplicationis, restitutionis in integrum, appellatio. Dom. Font. b Al. fore.

Denique à subditis suffraganei emendas pecuniarias potest Archiepiscopus secundum consuetudinem regionis exigere, in casibus, in quibus ei licet eos excommunicationis vinculo innodare.

Summatur supra in 6. sed si ex causa, ibi videat.

Potest quoque Archiepiscopus beneficium absolutio- nis iuxta formam ecclesie nonnunquam impendere ad cautelam: utpote si asserit in excommunicationis sententia, intolerabilem errorem fuisse parenter expressum, id est, aliquid sub vi praeccepti vel mandati aperte in ea contineri, quod communiter vel in suo genere est peccatum: veluti si dicat forte aliquis, se à suffraganeo excommunicatum fuisse, pro eo quod elemosinam pauperi tribuebat, vel quia faciebat aliquid aliud, quod in se bonum est, aut quia non operabatur id, quod suo admodum illicitum est & pravum, & suffraganeus ipse asserat, quod pro digna & rationabili causa, vel pro conservanda vel exequenda iustitia hoc illi prohibuisset, vel etiam iniunxisset: nam tunc Archiepiscopus ad cautelam absolute- vere potest eum.

Summatur habes supra in 5. Sed si ex causa, ibi videat.

Similiter si aliquis proponat se ante diffinitivam sententiam in iudicio, vel extra, post appellationem ex causa legitima interpositam, vinculo excommunicationis adstrictum: potest Archiepiscopus, postquam sibi de hoc constiterit (etiam priusquam incipiat de veritate causa appellationis cognoscere) absolutionis illi beneficium ad cautelam iuxta formam ecclesie impartiri.

CAP. VIII.

Iudex ecclesiasticus compellit iudicem laicum repellere excommunicatos ab actibus iudicariis sibi prohibitis. h. d. Io. And.

Alexander IV.

Decernimus, ut iudices seculares per censuram ecclesiasticam & ecclesiasticis iudicibus (canonica monitione praemissa) repellere excommunicatos ab agendo, patrocinando & testificando in suis curiis & iudiciis compellantur.

CAP. IX.

Non valet excommunicatio lata in participantes, nisi fuerint moniti nominatim. Et canonica monitio dicitur, qua habet dierum intervalla: nisi necessitas facti aliud suadent. hoc dicit. Ioan. And.

Gregorius X. in concilio generali Lugdun.

Constitutionem felicis recordationis Innocentii Papae quarti, praedecessoris nostri, qua prohibet participantes & excommunicatis ea participatione, qua solum minore excommunicationem inducit (monitione canonica non praemissa) majori excommunicatione ligati, decernens promulgatam aliter excommunicationis sententiam non tenere: ad tollendum omnem ambiguitatis scrupulum declarantes decernimus, ita demum esse monitionem canonicam in hoc casu, si aliis rite servatis, eos qui monentur, exprimat nominatim. Scavimus quoque, ut inter monitiones, quas (ut canonicè promulgetur excommunicationis sententia) statuunt iura praemitti, iudices sive monitionibus tribus utantur, sive una pro omnibus, observent aliquorum dierum competentia intervalla: Nisi facti necessitas aliter ea suaserit moderanda. d

CAP. X.

Relaxatio ad cautelam, in generali interdicto non habet locum. h. d. Domin.

a De Anch. hic remittit ad 23. q. 5. c. si vos. 21. q. 5. si quis cui iurabit. Font. b Quod lucratur patrocinando, debet excommunicatus restituere, vel erogare in pauperes: quia mali est questum. ca. cum sit. de iuda. Font. c Vide Fran. Are. l. ff. de ver. obl. ca. lex divina 27. q. 2. Et muti dicimur loqui etiam, ubi lex expresse meminit de ver. cap. cum apud. de spons. Font. d Vide Bald. in l. de prec. imp. offer. Dom. Font.

Idem in eodem.

Presenti generali declaramus edicto, beneficium relaxationis ad cautelam quoad interdicti sententias in civitates, castra vel qualibet alia loca, sive terras aliquis generaliter promulgatas, locum aliquatenus non habere.

CAP. XI.

Primo excommunicat certis limitatōnibus dantes licentiam faciendi in personis vel rebus suis, vel suorum: exercentes contra aliquos ecclesiasticam censuram, vel exerceri facientes, vel illi habeservantes. Secundo ibi, eadem penam prorogat ad usum, vel usum, proprio ad agentem. Tertio, qui autem penam aggravat h. d. Ioan. And.

Idem in eodem.

Quicumque pro eo, quod in Reges, principes, barones, nobiles, ballivos, vel quoslibet ministros eorum, aut quoscunque alios excommunicationis suspensionis, seu interdicti sententia fuerit promulgata, licentiam aliter dederit occidendi, capiendi alias in personis, aut bonis suis, vel suorum, a, gravandi eos, qui tales sententias protulerunt, sive quorum sint occasione prolata, vel eadem sententias observantes, seu taliter excommunicatis communicare noverint (nisi licentiam ipsam, re integra revocaverint, vel si ad honorum captationem occasione ipsius licentia sit processum, nisi bona ipsa fuerint intra octo dierum spacium restituta, aut satisfactio pro ipsis impensa) eo ipso sententiam excommunicationis incurrant. Eadem quoque sententia sunt innovati omnes, qui ausi fuerint praedicta licentia data uti, vel aliquid praemissorum, ad quae committenda dari licentiam prohibuimus, alias committere suo motu. Qui autem in eadem sententia permanerint duorum mensium spacium, extunc ab ea non possunt, nisi per sedem apostolicam, ab solutionis beneficium obtinere.

CAP. XII.

Si malefactor captus a iudice laico dicit se clericum, huius rei cognitio ad iudicem ecclesiasticum spectat. Et si notorie, vel publica fama, vel communis estimatione habetur pro clerico, statim remittitur. Item si prius se gerebat pro clerico, & modo deprehensus fuit in habitu clericali. Si autem prius gerebat pro laico, licet modo in clericali habitu deprehensus fuerit, non sit remissio, donec fuerit de clericali probatum, sed interim contra eum iudex in suo procedit. h. d. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

Si iudex laicus malefactorem captum detineat, & scia se clericum dicens ad curiam ecclesiasticam petat remitti, vel curia ipsa eum tanquam suum clericum repetat, iudice illum insufficiente clericum, ac ob hoc minime remittendum: dubitationis huiusmodi, an scilicet sit, qui reperitur clericus, ad iudicem ecclesiasticum (quia de re ecclesiastica & spiritali, vocato tamen iudice seculari, vel alio, cuius interest) cognitio pertinet. Et si notorium fuerit, quod idem malefactor sit clericus, qui huiusmodi privilegio gaudere debeat, statim absque alia cognitione, vel fama publica de hoc exierit, aut ipse pro clerico communiter habeatur: in continentem etiam ante cognitionem de clericali, ecclesiasticae curiae debet reddi. Idem esse censemus si reus ipse ante deprehensionem pro laico publice se non gerens, deprehensus fuit in habitu clericali, tonsuram videlicet, & vestes deferens clericales: nam talem debemus clericum (donec constet de contrario) reputare.

^a Vide Bald. in l. his rebus ff. sol. matrim. Bare. in l. nam & Ser. v. de neg. gest. & l. quoniam multa. C. ad leg. Jul. de vi. & c. sicut vol. de testib. Font. ^b Vide Alex. cons. s. l. i. & cons. s. l. q. Bald. in l. si qua per columbariam. C. de Episcop. & cleric. canonibus, in c. cum non ab homine, ext. de iud. late Covarr. in pract. quest. c. 33. & Grammaticum de testib.

Sicut de illo, qui in possessione ingenuitatis existit, si dicatur ab alio libertinus, legalis sanxit auctoritas, ut probandi necessitate non ipse, sed adversarius adstringatur. Iustum est enim ut ipse talis, quem gestat ex habitu (quousque appareat aliud) praesumat, qualis is esse, cuius fert habitum, comprobatur. Ex stigmatem namque consueto Fabricensibus & imprimi, latitans Fabricensis agnoscitur. Et custodes aquarum (quos hydrophyllas nominant) quae eis insigi solet annotatione signati, manifesti sunt omnibus, & angariarum nomine non tenentur. Isque status alicujus esse videtur, in quo ipse deprehenditur, donec contrarium doceatur. Non sic autem volumus observari, si ante deprehensionem pro laico publice se gerebat, ac pro tali communiter habebatur, quamvis deprehensionis tempore reperit fuerit in habitu clericali: tunc enim restituendus non est, quousque fidem de titulo fecerit clericali, cuius eidem probationis onus incumbat, propter praesumptionem, quae adversus ipsum orta est ex declaratione laicalis habitus praecedenti. Contra eum tamen interim quivis processus iudicis penitus conquiescat.

CAP. XIII.

Non tenet suspensio vel interdictum lata in participantes, non praemissa mentione canonica. h. d. Ioan. And.

Idem.

Statutum Gregorii Papae X. factum ad declarationem constitutionis Innocentianae, quae prohibet participantes excommunicatis ea participatione, quae solum e minore inducit, majore excommunicatione ligari mentione canonica non praemissa: in suspensionis & interdicti sententias (quae pro huiusmodi participatione plerumque ab ordinariis vel delegatis a iudicibus promulgantur) praecipimus inviolabiliter observari. Decernentes easdem sententias non tenere aliter promulgatas.

CAP. XIV.

Ter negligentiam non prosequenti debito tempore appellationem, excommunicatio post eam lata non convalescit: sed potius tunc de iudicari, & debet vitari, donec de sententia docuerit. h. d. Ioan. And.

Idem.

Licet excommunicationis sententia post appellationem legitimam promulgata, pro negligentiam appellantis, appellationem suam minime prosequentis, non ratificetur, nec etiam convalescat: excommunicatus tamen nominatim, vel specialiter & expresse, qui post appellationem legitimam excommunicationis sententiam asserit in se laram: si appellationem eandem intra tempus, ad ipsam prosequendam ab homine, vel à jure statutum, non fuerit (ut debuit) prosecutus, lapsa eodem tempore excommunicatus publice nunciari, & nequam in iudicialibus, sed etiam in extrajudicialibus vitari, ac à legitimis actibus removeri debet, quousque quod post appellationem legitimam excommunicatus fuerit, vel alias de ipsius sententia docuerit nullitate.

CAP. XV.

Prælatus capi faciens & includens, etiam per laicos, clericum nondum incorrigibilem, excommunicatus non est: nec etiam ipse capientes. Secundo dicitur, si salu dat, fidei iussus de parente iuri, detinere non debet: nisi iusta causa id suadeat. h. d. Ioan. And.

^a Vide Alexatum l. i. praetermissorum, verbo militia. ^b Vid. de e. tuam. de ord. cog. l. present. C. ad l. lullam de plag. ^c al. solam. ^d Nota quod delegati possunt excommunicare, suspendere, interducere: quamquam hoc in litteris delegationis non exprimitur, secundum Doct. vide not. super ed. statimus. Font. ^e Vide Abbat. in c. testimonium, ext. de testib.

Idem.

SI a clericis tuz jurisdictioni subjectos propter commissos excessus, etiam per laicos capi facias, & eos (ne fugiant) in carcere poena debita postea castigandos includas: te vel capientes eosdem (licet nondum appareat incorrigibiles illos esse) nulla credimus excommunicatione innodari. Cum in his (nisi aliis ex proposito excedatur in ipsis) temeritas vel injuria nequeat deprehendi. Eosdem quoque clericos si de patendo juri tibi fidejussoriam dederint cautionem, detinere non debes: nisi excessus enormitas, vel alia causa rationabilis eos suaserit detinendos.

CAP. XVI.

Interdictio clero non est interdictio populus, nec e converso. Interdicta civitate propter delictum domini, cives non interdicti extra ipsam audiunt divina. Interdictio populo singulares de populo intelliguntur interdicti. h. d. Ioan. And.

Idem.

Sententia interdicti proferatur in clerum, non intelligitur (nisi aliud sit expressum in ea) interdictus populus: nec etiam e converso. Vnde uno interdicto ipsorum, alius licite admittitur ad divina. Caterum cum propter delictum domini, vel rectoris, est civitas interdicta, cives ejusdem (qui culpabiles non existunt, dummodo & ipsi propter dominum, vel rectorem puniendum in eis non fuerint interdicti) possunt extra ipsam licite interesse divinis. Cum vero alicujus terra populus interdictio nodatur, singulares ex eo persone, quas interdictas esse constat, (ne sententia effectu careat, cum divinorum auditio, & sacramentorum perceptio populo ut universis non competat) non debent alicubi (casibus expressis a jure duntaxat exceptis) audire divina, vel ecclesiastica recipere sacramenta.

CAP. XVII.

Interdicta civitate, suburbia & continentia adificia dicuntur interdicta. Et interdicta ecclesia, capella contigua, & cœmeterium contiguum dicitur interdictum. h. d. Ioan. And.

Idem.

SI civitas, b. castrum, aut villa, subjiciantur ecclesiastico interdicto, illorum suburbia, & continentia adificia eo ipso intelligi volumus interdicta. Nam licet prædicta videantur aliis murorum ambitu terminari, hoc tamen casu ne vilipendi valeat sententia interdicti (quod fieri si posset in ipsorum suburbis, vel continentibus adificiis licite celebrari, ut prius) expedit interpretationem fieri latiore. Ratione quoque simili si fit ecclesia interdictio supposita e, vel subiecta, nec in capella ejus celebrari, nec in cœmeterio ipsius eidem ecclesie contiguis poterit sepeliri. Secus si ei contigua non existant.

CAP. XVIII.

Celebrans scienter in ecclesia polluta, vel præsentante excommunicatione majori excommunicatione, irregularitatem non contrahit. Domin.

Idem.

IS, qui in ecclesia sanguinis aut seminis effusione polluta, vel qui presentibus majori excommunicatione notatis, scienter celebrare præsumit, licet in hoc temerariè agat, irregularitatis tamen (cum id non sit expressum in jure) laqueum non incurrit.

Scienter celebrans in loco interdicto, in casibus non permisis, irregularis & ineligibleis est. h. d. Dom.

a Vide *Al. conf. 3. l. 1. incip. videtur super primo dubio. & conf. 249. l. 6. incip. in causa inguistroni.* b Et an appellatione civitatis veniant terra sibi recommendata, vide *Aucha, in Cle. ne Roman. & sane. de elect. ubi asserit non venire, & quæ sit ratio, vide Cur. in conf. 204. l. 2. & quid veniat appellatione civitatis, tradit Fel. in s. Rodulphi. extr. de rescript. c Hæc duo verba, supposita vel, desunt in manu sc. cod.*

Is verò, qui scienter in loco celebrat supposito interdicto (nisi super hoc privilegiatus existat, aut à jure sit concessum eidem) irregularitatem incurrit: à qua nequit per alium, quam per Romanum Pontificem liberari, & adeò efficitur ineligibleis, quòd nec ad eligendum cum aliis debet admitti.

CAP. XIX.

Tempore interdicti christina die cœna domini confici potest, hoc dicit.

Idem.

Quoniam a in baptismo & confirmatione (quæ nondum pueris, sed adultis, propter moræ periculum, exhiberi possunt licite, tempore interdicti) christinatis utimur unctio: posse (licet terra interdicta existat) christina die cœna domini confici, dubium non existit.

CAP. XX.

Suspensus ab ingressu ecclesie, in ea divina celebrari, est irregularis. Et mortuus impoentens suspensione illa durante, caret ecclesiastica sepultura. Et suspensus ab ingressu ecclesie vel officio per appellationem sequentem non suspenditur. h. d. Dom.

Idem.

IS, cui ecclesie interdictus ingressus (cum sibi per consequens censeatur in ipsa divinorum celebratio interdicta) irregularis efficitur, si contra interdictum hujusmodi divinis in ea se ingerat, in suo agens officio sicut prius. Talis quoque si hoc interdicto durante decedat, non debet in ecclesia vel cœmeterio ecclesiastico (nisi & poenituerit) sepeliri. Sanè sicut excommunicatio, sic ab officio vel ab ingressu ecclesie lata suspensio, aut ipsius effectus, per appellationem sequentem minimè suspenduntur.

CAP. XXI.

Religiosum, clericum verberantem, absolvit Episcopus, eo casu, quo absolvetur clericum. h. d. Dom.

Idem.

Religioso, qui manus violentas in clericum secularem injecit (ne hoc prætextu habeat materiam evagandi) poterit ab Episc. eo casu absolutionis beneficium exhiberi, quo seculari clerico posset, si alium clericum percussisset. Verberans novitium religionis, excommunicationem incurrit. h. d. Dom.

Quamvis e autem is, qui religionem ingreditur, religiosus censeatur cum effectu non possit, donec sit tacite vel expressè professus: si quis tamen violentas manus in eum injiciat, excommunicationis latæ à canone vinculum non evadit.

CAP. XXII.

Absolutum propter mortis periculum, vel aliud impedimentum, ab eo, à quo aliàs non poterat, si cessante impedimento se non presentat, cum commode potest, e, à quo aliàs absolvi debebat, recidit in eandem sententiam. Idem in absoluto, qui se debet alicujus conspectu presentare si hoc non faciat. Ioan. And.

Idem.

Eos qui à sententia canonis vel hominis (quàm ad illud, à quo aliàs de jure fuerant absolvendi, nequeunt propter imminens mortis articulum, aut aliud impedimentum legitimum pro absolutionis beneficio habere recursum) ab alio absolventur: si cessante postea periculo, vel impedimento hujusmodi se illi, à quo his cessantibus absolvi debebant, quàm citò commode poterunt, contempserint presentare, mandatum ipsius super illis, pro quibus excommunicati fuerant, humiliter recepturi & satisfacturi, prout justitia suadebit: decernimus (ne sic censura illudant ecclesiasticæ) in eandem sententiam recidere ipso jure. Idem statuimus de his, quibus (cum à sed. Apost. vel à legatis ipsius, absol-

a Vide text. & ibi doct. in ca. non est. in fi. extr. de spons. b In manuscriptis codicibus ita: nisi prius poenituerit, &c. c Vide Fel. c. cum deputat. extr. de jud. & last. leg. pen. ff. de j. omni. jud.

absolutionis beneficium, à quibusvis sententis consequantur injungitur, ut ordinariorum suorum, vel aliorum quorumlibet susceperunt poenitentiam, ab eisdem se consecuturi representent, & passim injuriam, seu iis, quibus propter hoc obligati existunt, satisfactionem exhibeant competentem: si hæc quum primum commode poterint, non curaverint adimplere.

CAP. XXIII.

Super cessionem in clericum sine meo mandato, tamen nomine meo factam, ratam habeam, excommunicatus sum: secus si meo nomine non sit facta. Ioannes Andr.

Idem.

¶ **C**um quis absq; tuo mandato manus injicit a in clericum tuo nomine violentas, si hoc ratum habueris, excommunicationem latam a canone incunctanter inquis: cum rati habitio retrorahatur, & mandato debeat comparari. Si verò injectio eadem tuo nomine non sit facta, tunc licet pecces ratam habendo eandem, non tamen propter hoc excommunicationis ullius vinculo innodaris. Cum quis ratum habere nequeat, quòd eius nomine non est gestum.

CAP. XXIV.

Tempore interditi etiam sani ad poenitentiam admittuntur: nisi sine excommunicatione, qui non nisi in mortis articulo admittentur: vel nisi causam dederint interditi, qui non admittentur, nisi satisfacti, vel caveant prout possunt. Item illo tempore missæ & alia divina officia sub pena distributionum, sicut prius, in ecclesiis celebrantur, januis clausis: plane sine excommunicatione & interditi, & januis campanarum, & quater in anno alii cum campanis & januis aperti celebrare possunt, & exclusis excommunicatis interditi. Ita tamen quòd hi propter quorum excessum latum est, non appropinquent altari. In ceteris servandum est interdictum. Et revocata sunt privilegia, ultra id quibuscuque concessa. his dieb. Ioann. Andr.

Idem.

¶ **A**lta mater ecclesie, plerunque nonnulla rationabiliter ordinat & consultè, quæ suadente subjectorum utilitate, postmodum consultius, ac rationabilius revocet, & in melius commutat. Sanè à nostris dudum fuit prædecessoribus constitutum, ut in terris seu locis ecclesiastico suppositis interditi, nulla (certis casibus) sacramentis exceptis) divina celebrantur officia, vel ministrantur ecclesiastica sacramenta. Quia verò ex distinctione hujusmodi statutorum excrevit inde votio populi, pullulant hæreses, & infinita pericula animarum insurgunt, ac ecclesiis sine culpa earum debita obsequia subtrahuntur: cum fratribus nostris deliberatione habita super his diligenter concedimus, quòd tempore interditi ab homine, vel à jure prolatis, non tantummodo morientes, sed & etiam viventes, tam sani etiam quàm infirmi, ad poenitentiam (quæ propter pronitatem & facilitatem hominum ad peccandum, summè necessaria est) licitè admittantur dum tamen excommunicati non fuerint, quos admitti (præterquam in mortis articulo) nolumus ad eandem. Illis etiam propter quorum culpam, dolui vel fraudem lata est sententia interditi, vel qui ad perpetrandum delictum, cujus occasione ipsum interdicitum est latum præbuerunt auxilium, consilium vel favorem: nisi de ipso delicto (si sint tales, quòd id facere valeant) prius satisfecerint, vel de satisfaciendo idoneam dederint cautionem, aut si satisfacere nequeant, vel hu-

iusmodi cautionem præstare jecerint, quòd quum poterunt satisfaciant: & ad satisfactionem hujusmodi per eum, vel per eos qui facere ipsam debent & possunt præstandam dabant consilium, & auxilium, ac juxta posse suum fideliter laborabunt: non est poenitentia beneficium aliquatenus concedendum. Nec tunc etiam quoad istos vel alios, qui circa hoc minime deliquerunt (ubi civitas vel locus alius, seu universitas interdicti existunt) faciendæ est relatio interditi, sed est eis solummodo injungenda poenitentia salutaris. Adjectis præterea, quòd singulis diebus in ecclesiis & monasteriis missæ celebrentur, & alia dicuntur divina officia sicut prius: submissa tamen voce & januis clausis, excommunicatis ac interditi exclusis, & campanis etiam non pulsatis. Et tam canonici, quàm clerici ecclesiarum, in quibus distributiones quotidianæ illis, qui horis interdicti canonicis tribuuntur, si ad officia non venerint supra dicta, distributiones easdem amittant: sicut interditi perderent non extante, si divinis officiis non adessent. In festivitatibus verò natalis Domini, Paschæ, ac Pentecostes, & assumptionis virginis gloriosæ, campanæ pulsantur, & januis apertis alta voce divina officia solemniter celebrentur, excommunicatis profus exclusis, sed interditi admittis: quibus ob reverentiam dictarum solemnitatum (ut ipsi ad humilitatis gratiam, & reconciliationis affectum a facili inclinentur) præfatis diebus participationem permittimus divinorum: si tamen quòd illi, propter quorum excessum interdicitum hujusmodi est prolatum, altari nullatenus appropinquent. Cæteris, quæ circa observationem interditi dorum à nostris sunt prædecessoribus instituta, in suo robore duraturis: non obstantibus quibusvis privilegiis, ecclesiis, monasteriis, ordinibus, religionibus, seu personis ecclesiasticis, secularibus, vel regularibus, exemptis non exemptis, sub quavis forma vel expressione verborum ab Apostolica sede concessis, quæ contra tenorem præsentis constitutionis nullis volumus suffragari, cum quibuslibet tam secularibus, quàm regularibus sufficere debeat, ut tempore interditi modo præmissis diebus celebrentur supra dictis.

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

TITVLVS XII.

CAP. I.

Declarat hic Innocentius quid significet verbum privilegii: recipimus vos in proprios filios ecclesie Romanæ: & qui locus dicitur esse desertus, hoc dicit. Ioann. Andr.

Innocentius quartus.

¶ **V**eniens: & infra. Per illa verba privilegii: in speciales & proprios ecclesie Romanæ filios vos recepimus: dictos fratres exemptos non intelligi, & ipsos ex illo in proprios ejusdem ecclesie filios fuisse receptos, quòd ab alio quàm à Romano Pontifice, vel legato ab ejus latere b destinato, interditi vel excommunicati à quoquam non valeant, declaramus. Hujus locum desertum in præmissis intelligimus, qui non habitatus penitus, neque cultus fuerit, vel ultra memoriam hominum, secundum indulgentiam Lucii est sub Saracenorum potestate detentus: cententes ecclesias in talibus desertis locis, à fratribus ipsius constructas, seu etiam construendas, in eo plena libertate gaudere, ut secundum indulgentiam Lucii,

a al. effectum. b Pet. de Anchar. negat per hunc text. probari, legatos cognoscere posse de causis exemptorum, quia hic est privilegium non jus commune. Non aquirantur ordinarii, qui exemptos non judicant, not. sub de offi. leg. translatione. Fon.

Hhhh

a alia. iniecit. b al. illius. c Vid. l. i. C. de cad. sol. ubi dicit Bald. quòd sicut medicus secundum tempora alterat medicinas, ita legislator leges. Font. d aliter, ita: sed & viventes. e Nam in mortis articulo nulla est casuum reservatio: argue idè omnes sacerdotes quoslibet penitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt. ita Concil. Trident. sess. i. c. 7. de casibus reservatione.

nihil ab ipsis legis dioceseana nomine valeat per Episcopos exigi: quæ (secundum privilegium Alexandri) non possint interdictione, seu excommunicatione supponi: quas in locis huiusmodi dicti fratres habeant potestatem (petita à sede apostolica licentia) construendi, easque cum suis plebibus per suos clericos idoneos gubernent, qui ratione plebium examinandi Episcopis præsententur: ut ab eis curam recipiant animarum, cum plebes Episcopis sint subiectæ. Cæterum dicti fratres decimas de laboribus & novalibus suis, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, aut aliis bonis sibi à Deo præstitis, conventibus clericorum ordinis sui (à quibus quarta vel tertia nullatenus exigatur) cum integritate persolvant: salva moderatione concilii generalis.

In aliis eorum possessionibus iure communi, seu quolibet alio ecclesiis parochialibus, dioceseano Episcopo reservato: Per declarationem autem huiusmodi nolumus defensionibus aliis, seu iuribus partium derogari.

CAP. II.

Declarat manifestum & evidens esse synonyma, & idem significare, quoad casum decret. de elect. Si forte. Ioan. And.

Nicolaus tertius a.

Constitutionem felicis recordationis Gregorii Papæ prædecessoris nostri editam in concilio Lugdunen. ut si forte inter cætera quæ obijciuntur electo, aut postulato, seu aliis promovendo ad aliquam dignitatem, evidentem scientia, vel alium personæ defectum opponi contingat, de illo primitus cognoscatur: & si oppositionem inventum fuerit destitui veritate, à causæ illius prosecutione totaliter sit exclusus, & aliàs puniatur, ac si in objectorum probatione omnium defecisset: in illo, qui manifestum defectum in visu, auditu, & aliis corporis sensibus, nec non & in memoria, & etiam intellectu opponit electo, locum habere: ac quod ad intentionem constitutionis ipsius, manifestum & evidens, idem supponere declaramus.

Declarat conspiratores & conjuratores, qui jurati erunt & statuerunt de non recipiendo aliquem in canonicum ad mandatum Papæ, donec possent resistere. Ioan. And.

Cæterum canonicos cuiusvis ecclesiæ, qui statutum fecerunt solenniter, & juramento firmarunt, quod ecclesiæ suam & se ipsos contra omnes impetantes canonicum ipsius ecclesiæ defenderent, usque ad jus vel sententiam, quantum possent, ad iudicium domini Papæ, vel specialis mandati eiusdem: & quod communibus expensis, ac eum procuratorio sigillo capituli sigillato eadem defensio fieret: & quod, quandiu aliquis de canonicis eiusdem ecclesiæ defensionem huiusmodi, & oppositionem veller prædicto modo subire, alii canonici non possent nec deberent recipere in canonicum, nec habere pro canonico in capitulo, vel extra capitulum impetrantem: conspiratores & conjuratores contra sanctam Romanam ecclesiam, ac libertatem, obedientiam & auctoritatem ipsius decernimus, & eisdem tanquam conspiratores ac conjuratores secundum sanctiones canonicas puniendos.

Statutum de non recipiendo aliquem ad Papæ mandatum, multum ex causis est detestabile & illicitum. h. d.

Statutum quoque ipsum (quod capitulo prælibato & singulis ejus personis libertatem, obedientiam eidem ecclesiæ Romanæ debitam exhibendi saltem usque ad sententiam, & e pontificum Romanorum iudicium, seu speciale mandatum, liquidò interdicit, promptum futurorum gravaminum & expensarum discrimen ingerens, contra legitimas sanctiones laudabile votum execrantium lites vetat, injustam litem movere compellit, iniquæ controversiæ, seu liti cedendo, bonam

a In plerisque antiquis codicibus, etiam impressis ita: Nicolaus quartus. b al. corporis. c al. & pontifici & Romani, &c.

fidem seu conscientiam agnoscere prohibet, & adigit ad peccandum) conspirationem & conjurationem continere contra libertatem & auctoritatem sedis Apostolicæ manifeste, ac aliàs detestabile, prorsusque illicitum reputamus.

CAP. III.

Constitutio amplissima penè cunctas declarationes hæsitantes quæ circa divi Francisci regulam contingere possunt: præsertim ut fratres minores (quos cordigeros vocant) illius regulæ professores, sint ad omnia evangelii consilia obligati. Et utrum aliquid proprium habere, & pecuniam recipere, legatarij, sibi relicta agnoscere valeant: cum multis aliis ambiguitatibus his luculentissimè resolutum.

Idem.

Exiit qui seminavit a seminare semen suum. De fructu Patris in mundum, veste scilicet humanitatis indutus Dei filius Iesus Christus, verbum evangelicum facturus in singulos probos & reprobos, insipientes & ignaros, studiosos & desidios, & juxta prophetam colonus futurum, in terram semen suum doctrinam evangelicam sine defectu dispersit in omnes, qui omnia tracturus ad se, omnes salvae venerat: qui tandem scriptum Deo patri pro salute omnium in redemptionis humanæ precium immolavit. Licet autem hoc semen in singulos communicativa Dei charitate dispersum, aliud ceciderit secus viam, super corda scilicet demonum suggestionibus pervia: aliud supra petram, corda scilicet nullo fidei vomere penetrata: aliud inter spinas, corda scilicet hominum divitiarum solitudinibus laterata. Et idem unum pravis affectibus concultatum, aliud aridum, quia gratia carebat humore, reliquum vero legitur inordinatis multitudinibus suffocatum. Aliud tamen mite cor & docile, terra bona, suscepit, hoc est minorum fratrum mitis & docilis in paupertate ac humilitate per alium Christi confessorum Franciscanæ radicata religio: qui ex illo vero semine germinans germen illud, per regulam sparsit in filios, quos sibi & Deo per suum ministerium in observatione evangelii generavit. Ibi sunt filii, qui docente Jacobo verbum æternum Dei filium, in situ humanæ naturæ in orto virginis uteri, potens salvare animas, in mansuetudine suscepit. Hi sunt illius sanctæ regulæ professores, quæ evangelico fundatoris eloquio, vita Christi roboratur exemplo, fundatoris militantis ecclesiæ, Apostolorum ejus sermonibus actibusque firmatur. Hac est apud Deum & Patrem munda & immaculata religio, quæ descendens à Patre luminum per ejus Filium exemplariter & verbaliter Apostolis tradita, & deinde per Spiritum Sanctum beato Francisco, & eum sequentibus inspirata, totius in se quasi continet testimonium Trinitatis. Hac est, cui (attestante Paulo Apostolo) nemo de cætero debet esse molestus: quam Christus stigmatibus suæ passionis confirmavit, volens institutorem ipsius passionis suæ signis notabiliter insigniri. Sed nec sic contra fratres ipsos minores, & regulam hostis antiqui cessavit astutia, quin potius contra eos nitens superfeminare zizaniam, interdum amulatores agitat invidia, iracundia, & indiscreta inscitia contrivit: inordentes fratres & eorum regulam, quasi illicitam, inobservabilem, & discriminosam, canonicis tractibus lacerantes, non attendentes hanc sanctam regulam (ut prædicitur) præceptis ac monitis salutaribus institutam, apostolicis observationibus roboratam, per plures Romanos Pontifices e approbatam, &

a In antiquioribus codicibus, etiam impressis ita: Exiit qui seminavit, & infra: & mox sequitur decretali Privilegium, ex prima etiam glossa hic constat olim non fuisse solitam opposi integram: sed decessit in initium tantum. b Non tamen per omnia, ut in extra. quorundam. s. adhuc. Font. c Honorium III. Innocentium III. Gregorium IX. Font.

tiam per sedem Apostolicam confirmatam, tot divinis testimoniis communitam, quae credibilia facta sunt nimis in tot sanctis viris, in observantia hujus regulae agentibus & finientibus dies duos, quorum nonnullos sanctorum Cathalogo sedes eadem ex eo, unum vitam & miraculis fecit ascribi. Ac novissimè, quasi diebus istis, per pia memoriae Gregorius Papa nonum, praedecessorem nostrum approbatam esse, ex evidenti utilitate, quam de ipsa consequitur universalis ecclesia, in generali Lugdunensi concilio declaratur. Nec nos minus attendimus, imò profundius cogitamus, sicut pensare debent subtilius ceteri catholicae fidei professores: quia ipse Deus ordinem praedictum & ejus observatores inspicens, sic eos insurgentibus in ipsos rancoribus salutari subsidio praeservavit, quod nec ipsos fluctus tempestuosos allisit, nec animos in ordine ipso degentium confravit: quin potius in vigore regulari condescent & amplientur in suorum observantia mandatorum. Veruntamen, ut ordo praedictus (quibuslibet praecisus anfractibus) distincta & pura vigeat claritate, & sicut fratres ejusdem ordinis nuper in generali capitulo congregati providenter, dilectis filiis generali & nonnullis aliis provincialibus ejusdem ordinis militibus, qui in capitulo ipso convenerant, in nostra praesentia constituitis, cum ad plenam observationem regulae ejusdem in vigore spiritus eorum fervere noscatur intentio: Visum est nobis (ut mordacibus hujusmodi mordendi vias praeccluderemus) aliqua, quae in ipsa regula videri poterant dubia declarare: nonnulla per praedecessores nostros etiam declarata pleniori claritate dissolvere: in aliquibus etiam regulam ipsam contingentibus puritati eorumdem conscientiarum providere. Nos autem, qui à teneris annis ad ordinem ipsam effectus nostros b'ereximus, in illis succedendo, cum aliquibus ejusdem confessoris sociis, quibus ejus vita & conversatio nota erat, super ipsa regula & sancta ipsius beati Francisci intentione frequentem collationem tractavimus. Et tandem cardinalis, ac postmodum ejusdem ordinis per praedictam sedem gubernator & protector, & corrector effecti, conditiones praedicti ordinis ex imminente nobis cura palpavimus in apostolatus officio: tam de pia intentione confessoris praedicti, quam deis, quae regulam ipsam & ejus observantiam contingant: ex praedictis longa etiam experientia informati, nostros ad ordinem praefatum convertimus cogitavimus. Et tam ea, quae per eosdem praedecessores approbata & declarata esse noscuntur, quam etiam ipsam regulam & eam contingentia, maturitate plena discussimus. Nonnulla in praesenti serie statuimus, declaravimus, certius approbavimus, approbata confirmavimus, edidimus, & concessimus, plura etiam ordinando seriose & clarius, quae infra scriptis articulis plenius exprimentur. In primis, quia (sicut intelleximus) ab aliquibus haesitatur, an fratres ejusdem ordinis, tam ad consilia, quam ad praecipua evangelii teneantur: tum quia in regula praescripta principio habetur, Regula & vita minorum fratrum haec est: scilicet Domini nostri Iesu Christi sanctum evangelium observare, vivendo in obedientia, sine proprio, & in castitate: tum ex eo, quod in eadem regula continetur sic: Finito vero probationis recipiantur ad obedientiam, promittentes vitam istam semper & regulam observare: tum etiam, quia in fine ipsius regulae continentur haec verba, paupertatem, & humilitatem, ac sanctum evangelium Domini nostri Iesu Christi, quod firmiter promissimus observemus.

Licet felicitis recordationis Gregorius Papa nonus praedecessor noster hunc articulum & nonnullos alios ejusdem regulae declaravit: quia tamen ejus declaratio propter aliquorum insurgentium in fratres & regulam inordinatos vel mordaces insultus, & multorum postea emergentium casuum considerandos eventus, in aliquibus obscura, in aliquibus semiplena, & in multis etiam contentis in ipsa regula insufficientes videntur: Nos obscuritatem ac insufficientiam hujusmodi praefatae interpretationis declaratione amovere volentes, & cujuslibet ambiguitatis scrupulum in eisdem de singulorum mentibus plenioris expositionis certitudine amputare.

Dicimus, quod cum in principio regulae non absolute, sed cum quadam modificatione, seu specificatione ponatur: Regula & vita minorum fratrum haec est: scilicet Domini nostri Iesu Christi sanctum Evangelium observare, vivendo in obedientia, sine proprio, & in castitate: quae tria eadem regula multum arte profequitur, & nihilominus alia nonnulla subnectit, praecipiendo, prohibendo, consulendo, monendo, hortando, & sub aliis verbis, ad aliquem modorum reducibilibus praedictorum: de intentione regulae liquere valeat appetitus: ut illud, quod in professione, quasi absolute, subnecti videntur, promittentes vitam istam semper & regulam observare, & quod in fine subiungitur, & sanctum Evangelium Domini nostri Iesu Christi, quod firmiter promissimus, observemus: totum ad ipsius regulae modificatum, vel determinatum, seu specificatum principium reducitur: videlicet ad observantiam Evangelii (ut praedicitur) per ipsam regulam in illis tribus modificatam, vel determinatam, seu specificatam. Cum non sit verisimile ipsum factum verbum ab ipso semel cum quadam modificatione, vel determinatione, seu specificatione prolatum, licet quasi succinctorie repetitum, voluisse in sui repetitione data sibi per eum modificatione seu specificatione sine certa causa carere. Et utriusque juris argumenta nos doceant a, ea qua in medio, ad finem atque principium, & ea qua in fine, ad utrumque vel eorum alterum saepe referri. Et dato, quod absolute diceretur omnino, premitto sanctum Evangelium observare: non b' professor hujusmodi intendere se ad omnem consiliorum observantiam obligare: quod vix aut nunquam posse ad literam observari: propter quod talis promissio illaqueate promittentis animum videretur. Clare videntur promissionem hujusmodi ad alium intellectum absque intentione promittentis non debere perstringi: nisi ut observantia Evangelii sit, sicut tradita reperitur à Christo, videlicet quod praecipua ut praecipua, & consilia ut consilia à promittentibus observentur. Quem intellectum etiam in eisdem verbis habuisse idem beatus Franciscus in serie sui processus in regula patenter ostendit: cum aliqua Evangelica consilia indicat, ut consilia, sub verbis monitionis, exhortationis & consilii, nonnulla vero sub prohibitione ac verbo praecipiti: per quod patet, quod non fuit loquentis intentio e, quod fratres ex professione hujusmodi regulae ad omnia consilia, sicut ad praecipua Evangelica tenerentur: sed solum ad illa consilia, quae in eadem regula praecceptorie vel inhibitorie, seu sub verbis aequipollentibus sunt expressa. Unde nos ad fratrum ejusdem ordinis conscientias plenarie ferendas declaramus, quod ex professione ejusdem regulae, fratres ipsi ad ea tantum Evangelica observanda consilia sunt adstricti, quae in ipsa regula praecceptorie vel inhibitorie, seu sub verbis aequipollentibus

a Quos ponit Ant. circa finem tertiae part. sua chronice. b Idem dicit Joann. 22. in exitu aeg. quorundam. ver. nunc vero. post prim. Font.

a Quae vide in gloss. rubr. infra eod. de reg. jur. tit. prox. Font. b Alit. cum professor. &c. c Ecce ex verbis colligitur intentio, Font.

exprimuntur. Ad nonnulla verò alia per evangelium data consilia eò magis, secundum exigentiam sui status, tenentur, plus quam ceteri Christiani, quò per statum perfectionis, quem per professionem hujusmodi assumpserunt, se obtulerunt Domino holocaustum medullatum, per contemptum omnium mundanorum. Ad omnia autem, quæ in ipsa regula continentur, tam præcepta quam consilia, quam cætera ex voto professionis hujusmodi, non aliter tenentur, quam eò modo, quo in regula ipsa traduntur: ut scilicet teneantur ad eorum a observantiam, quæ in eadem regula ipsis sub verbis obligatoris indicuntur. Cæterorum verò observantiam, quæ sub verbis monitoris, exhortatoris, informatioris, & instructoris, seu quibuscumque aliis continentur: eatenus magis concedet de bono & aquo eos prosequi, quo imitatores tanti patris effecti Christi semitas elegerunt. Porro cum ipsa regula expressè contineat, quòd fratres nihil sibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem: sitque declaratum per eundem prædecessorem nostrum Gregorium nomen, & nonnullos alios, hoc servare debere, tam in speciali, quam etiam in communi: quam sic arctam abdicacionem venenosus obtræctationibus aliquorum insensata damnaverit astutia, ne fratrum eorundem perfectionis claritas in talium imperitis sermonibus læderetur: dicimus quòd abdicatio proprietatis hujusmodi omnium rerum non tam in speciali, quam etiam in communi propter Deum meritoria est & sancta: quam & Christus viam perfectionis ostendens, verbo *b* docuit & exemplo firmavit: quamque primi fundatores militantis ecclesiæ, prout ab ipso fonte hauserant, volentes perfecte vivere, per doctrinam ac vitæ exempla in eos derivarunt. Nec his quisquam putet obfistere, quòd interdum dicitur Christum loculos habuisse: nam sic Iesus Christus, cujus perfecta sunt opera, in suis actibus viam perfectionis exerevit, quòd interdum infirmorum imperfectionibus condescendens, & viam perfectionis extolleret, & imperfectorum infirmas, feminas non damnaret: sic infirmorum personam Christus suscepit in loculis: sic & in nonnullis aliis infirma humanæ carnis assumens (prout evangelica testatur historia) non tantum carne, sed & mente condescendit infirmis. Sic enim humanam naturam assumpsit, quòd in suis operibus perfectus existens, in nostris factus humilis, in propriis permanit excelsus. Sic & summæ charitatis dignatione ad actus quosdam nostræ imperfectionis conformes inducitur, quòd à summæ perfectionis rectitudine non curvatur. Egredietur Christus & docuit opera perfectionis. Egredietur infirma, sicut interdum & in fuga patet & loculis: sed utrumque perfectè perfectus existens, ut perfectis & imperfectis sc. viam salutis ostenderet, qui utroque salvare venerat: qui tandem mori voluit pro utrisque. Nec quicquam ex his insurgat erroneè, quòd taliter propter Deum proprietatem omnium abdicantes, tanquam homicidæ sui vel tentatores Dei vivendi discrimini se committant: sic enim seipos committunt divinæ providentiæ in vivendo, ut viam non contemnant provisionis humanæ: quin vel de iis, quæ offeruntur liberaliter, vel de iis, quæ mendicantur humiliter, vel de iis, quæ conquiruntur per laborium sustententur, qui triplex vivendi modus in regula providetur expressè. Perfectio si (juxta promissum salvatoris) nunquam deficit fides ecclesiæ, per consequens nec opera misericordie subtrahentur: ex quo Christi pauperibus omnis ratio diffidentia cu-

a Verba obligatoria sunt: teneantur, habeant, & alia declarata in Clem. exviii. 4. ut aviam hac. 4. præterea eum. Font. b Extravagant, quia quorundam. declarat hæreticum asserere, quòd Christus nec in speciali, nec in communi proprium habuerit. Font.

justitæ videtur esse sublata. Et quidem ubi (quòd non est aliquatenus præsumendum) hæc cuncta deficerent, sicut nec cæteris, sic nec ipsis fratribus, jure poli, in extrema necessitate articulo, ad providendum sustentationi naturæ, via omnibus extrema necessitate detentis concessa, præcluditur: cum ab omni lege externa necessitas sit exempta: nec talem abdicacionem proprietatis omnimodæ, renunciacionem usus rerum cuiquam videatur inducere: nam cum in rebus temporalibus sit considerare præcipuum, proprietatem, possessionem, usum fructum, jus utendi, & simplicem facti usum, & ultimo tanquam necessario egeat, licet primis carere possit vita mortalium: nulla profus potest esse professio, quæ à se usum necessariæ sustentationis excludat: verum concedens fuit ei professioni, quæ sponte devovit Christum pauperem in tanta paupertate seclari, omnium abdicare dominium & rerum sibi concessarum necessario usu fore contentam. Nec per hoc, quòd proprietatem usum, & rei cuiusque dominium à se abdicasse videtur, simpliciusvis omnis rei renunciassè, convincitur: qui inquam usus, non juris, sed fabricatum modo nonien habens, quòd facti est tantum, in utendo præbet utentibus, nihil juris: quinimò necessariarum rerum, tam ad vitæ sustentationem, quam ad officiorum sui status executionem (excepto quòd de pecunia infra subiungitur) moderatus usus, sed secundum eorum regulam & veritatem omnimodam, concessus est fratribus: quibus rebus fratres licite uti possent durante concedentis licentia. & juxta id, quòd in præsentis serie continetur. Nec his obviare dignoscitur, quòd civilis providentia in humanis rebus humane consuevit: videlicet non posse usum vel usum fructum à dominio perpetuò separari: quòd ne dominium dominis (semper abscedente usu) redderetur inutile, temporalem utilitatem tantum in constituendo prospiciens ista decrevit. Retentio namque dominii talium rerum cum concessione usus facta pauperibus, non est infructuosa domino, cum sit meritoria ad æterna, & professione pauperum opportuna, quæ tanto sibi censetur utilior, quanto commutat temporalia pro æternis. Perfectio non fuit confessoris Christi regulam instituentis intentio: quinimò contrarium in ipsa conscripsit, contrarium vivendo servavit, cum & ipse temporalibus ad necessitatem usus fuerit, & in pluribus locis in regula usum talem licere fratribus manifestet. Dicit namque in regula, quòd clerici faciant divinum officium ex quo habere poterunt breviana: ex hoc patenter insinuans, quòd fratres sui habituri essent usum breviarum & librorum, qui sunt ad divinum officium opportuni. In alio quoque capitulo dicitur, quòd ministri & custodes pro necessitatibus infirmorum, & aliis fratribus induendis, per amicos spirituales sollicitam curam gerant, secundum loca & tempora & frigiditas regiones, sicut eorum necessitati viderint expedire. Alibi etiam exhortans fratres, per congruum laboris exercitium ad otium evitandum, dicit, quòd de mercede laboris, pro se & suis fratribus corporis necessaria recipiant. In alio quoque capitulo continetur, quòd fratres vadant pro elemosinis confiderent. Habetur & etiam in eadem regula, quòd in prædicatione, quam fratres faciunt, sint examinata & casta eorum eloquia ad utilitatem & edificationem populi: annunciando eis vitæ & virtutes, pœnam & gloriam. Sed constans est, quòd hæc præsupponunt scientiam: scientia requirit studium: exercitium verò studii convenienter haberi non potest, sine usu librorum d.

a De consec. dist. 2. sicut & infir. ead. dist. 4. c. sanctum. c. quod non est. cum gl. de reg. jur. Font. b Vid. d. omnium. ff. de usuff. l. antiquas. C. de. Font. c Vid. conc. Trid. sess. 5. de reform. c. 2. d Libri sunt ad scientiam necessariam. vide Oldrad. cons. 14. m. p. an expedit habere multos libros.

Ex quibus omnibus satis claret ex regula, ad victum, vestitum, divinum cultum & sapientiale studium, necessarium rerum usum fratribus esse concessum. Patet itaque sane intelligentibus ex prædictis, regulam quoad abdicatorem huiusmodi, non solum observabilem, possibilem & licitam, sed meritoriam & perfectam: & eo magis meritoriam, quo per ipsam professores ipsius magis à temporalibus propter Deum (sicut prædicatur) elongantur. Ad hæc cum fratres ipsi nihil sibi in speciali acquirere, vel eorum ordini possint etiam in communi, & cum aliquid propter Deum ipsis offertur, conceditur, vel donatur, ea (si secus non exprimat) offerentis, concedentis, vel donantis, verisimiliter credatur intentio, ut rem huiusmodi oblatam, concessam, vel donatam perfecte concedat, donec auferat, à se abdicet, ac in alios transferre cupiat propter Deum, nec sit persona, in quam loco Dei congruentius huiusmodi res dominium transferat, quam sedes præfata vel persona Rom. Pontif. Christi vicarii, qui pater est omnium, & fratrum minorum nihilominus specialis. Ne talium rerum sub incerto videatur esse dominium, cum patri filius suo modo, servus domino, & monachus monasterio res sibi oblatas, concessas vel donatas acquirant, omnium utensilium & librorum, ac eorum mobilium presentium futurorum, quæ & quorum usum fructum scilicet et ordinibus vel fratribus ipsis licet habere, proprietatis & dominium a quod & fere Innoç. Papa IV. prædec. noster fecisse dinoscitur) in nos & Romanam ecclesiam planè & liberè pertinere hæc præsentis constitutione in perpetuum valitura sancimus. Præterea loca emptæ de elemosinis diversis, & oblata seu concessa fratribus, sub quacunque forma verborum (licet fratres sibi cavere debeant, quod huiusmodi verbis statui suo incomprentibus non utantur) à diversis seu pro indiviso possidentibus, seu certas partes in ipsis locis habentibus, in quibus ipsi possidentes pro indiviso, seu certas partes habentes nihil sibi in oblatione seu concessione huiusmodi reservent: similiter & in jus & dominium ac proprietatem nostram & ecclesie prædicte eadem auctoritate suscipimus. Loca verò seu domos pro habitatione fratrum à singulari persona vel collegio vel ipsi fratribus ex integro concedenda seu etiam offerenda (si talia de voluntate conferentis fratres inhabitare contigerit) perseveranter tantum voluntate concedentis inhabitent. Ac illa liberè præter ecclesiam & oratoria ad ecclesiam destinata, & cœmeterium, quæ tam ad præsentia, quam ad futura, in jus ad proprietatem nostram & prædicte Romanæ ecclesie simili modo & auctoritate recipimus, metata concedentis voluntate, ac ipsis fratribus patefacta dimittant: in quorum locorum dominio seu proprietate nihil nobis vel præfate Romanæ ecclesie reinemus omnino: nisi ea specialiter de nostro seu ipsius Romanæ ecclesie recipiant assensu, & si in eisdem locis reservaverit dominium sibi in concedendo concedens, præter inhabitationem fratrum specialè & dominium in jus ecclesie prædicte non transeat: seu potius plene liberum maneat concedenti. Insuper nec utensilia, nec alia præter eorum usum ad necessitatem & officiorum sui status executionem (non enim omnium rerum usum habere debent ut dictum est) ad ullam superfluitatem, divitias, seu copiam, quæ de reges pauperum, vel ad thesaurizationem, vel eo animo, ut ea distrahant, sive vendant, recipiant, nec sub colore providentiæ in futurum, nec alia occasione: quini modo in omnibus apparet in eis, quoad dominium omnimoda abdicatio, & in usu necessitas. Hoc autem secun-

dum exigentiam personarum & locorum, ministri & custodes simul & separatim in suis administrationibus & custodiis cum discretione disponant: cum de talibus interdum personarum qualitas, temporum varietas, locorum conditio, & nonnullæ aliæ circumstantiæ plus minusve, ac aliter provideri requirant: ista tamen sic faciant quod semper in eis & eorum actibus paupertas sancta reluceat, prout ipsis ex eorum regula invenitur indicta. Cæterum cum in eadem regula sit super præcepti districtione prohibitum, ne fratres recipient per se vel per alios denarios vel pecuniam ullo modo: idque fratres in perpetuum servare cupiant, & velut in junctum necesse habeant adimplere: ne ipsorum puritas in huiusmodi observatione præcepti maculetur in aliquo, & ne fratrum conscientia aliquibus aculeus stimulentur. Articulum istum propter detrahentium morus profundius, quam nostri prædecessores fecerint assumentes, ac ipsum clarioribus determinationibus prosequentes, dicimus in primis, quod fratres ipsi à mutuis contrahendis abstineant, cum eis mutuum contrahere (ipsorum statu considerato) non liceat: possint tamen ipsi pro satisfactione faciendâ, pro eorum necessitatibus, quæ pro tempore occurrerint (cessantibus elemosinis, de quibus satisfieri commodè tunc non possit) circa cujuslibet obligationis vinculum dicere, quod per elemosinas & alios amicos fratrum ad solutionem huiusmodi faciendam intendant fideliter laborare. Quo casu procuretur à fratribus, quod ille, qui dabit elemosinam, per se vel per alium, non nominandum ab ipsis, & fieri poterit, sed ab eo potius juxta suum beneplacitum assumendum, huiusmodi satisfactionem faciat in totum vel in partem, prout sibi dominus inspirabit. Si tamen ipse hoc nollet facere, vel non possit, vel quia recessus ejus imminet, aut quia quibus hoc velit committere, notitiam non habet fidelium personarum, seu quacunque alia occasione vel causa: declaramus & dicimus, quod in nullo regulæ puritas infringitur, aut quomodolibet ipsius observantia maculatur, si fratres ipsi alicujus vel aliquorum sibi current dare notitiam, vel aliquos seu aliquem nominare, aut etiam presentare: cui vel quibus si elemosinam facienti placuit, committi possit executio prædictorum, ac ipsius habeatur assensus super subrogationibus infra scriptis. Ita tamen, quod penes ipsum dantem dominio, proprietate, ac possessione ipsius pecunie cum libera potestate revocandi sibi pecuniam ipsam semper usque ad conversionem ipsius in rem deputatam, plene, liberè, ac integrè remanentibus, in ipsa pecunia nihil omnino fratres juris habeant: nec ad administrationem, seu dispensationem, nec contra personam nominatam, vel non nominatam ab eis, cujuscunque conditionis existat, in judicio, vel extra, actionem, persecutionem, aut aliquid aliud jus intentent, qualitercunque persona prædicta in commissione huiusmodi se habeat: liceat tamen fratribus suas necessitates insinuare, ac specificare, vel exponere personæ prædicte, ac eam rogare, quod solvat. Possint etiam personam eandem exhortari ac inducere, quod fideliter in re commissa se habeat, & animæ suæ salutem in commissa sibi executione provideat. Ita tamen, quod ab omni ejusdem pecunie administratione, seu dispensatione, & contra prædictam personam actione seu persecutione (ut prædictum est) fratres abstineant omnimodò. Si verò personam huiusmodi nominatam, vel non nominatam à fratribus (quod minus per se possit exequi, quod prædicatur) contigerit per absentiam, infirmitatem, volunta-

a De hoc domino vide extrav. Ioan. 27. incip. ad conditionem canonum. et de verb. signific. & extravog. quorundam. cod. tit. 6. al. tale.

a Quia tibi de meo sit suum, quod pronomen fratri minoris non convenit: & hanc provisionem circa pecuniam approbat Clemens. xxviii. ubi vide à 5. porro usque ad 5. promde. Font. b Quid de hæreditibus talis persona: vide infra eod. 5. in eo casu. Font.

rem, seu locorum distantiam, ad qua ipse nollet accedere, in quibus esset solutio seu satisfactio facienda, vel per occasionem aliam impediti: liceat fratribus cum conscientia puritate quamdam aliam personam subrogandam ad praemissa in nominando & aliis (si ad primam dantem non possint vel nolint habere recursum) cum ista persona facere, sicut supra proximè declaravimus ei licere cum prima: duarum enim personarum ministerium per viam subrogationis (ut dictum est) communius & generalius videtur posse in praedictorum executione sufficere, cum praedicta satisfactio praesumatur posse celeriter expediri. Si tamen (ut interdum dictum est) propter locorum distantiam, in quibus esset satisfactio facienda, & conditiones seu circumstantias alias, casus emerget, in quo videretur plurimum personarum subrogandarum ministerium opportunum: liceat ipsis fratribus in hoc casu juxta negotii qualitate (servato modo praedicto) plures personas assumere, nominare, seu praesentare ad istud ministerium exequendum. Et quia oportet & expedire fratrum necessitatibus, non solum illis, pro quibus jam esset solutio seu satisfactio facienda (ut superius proximè dictum est) sed etiam imminuentibus, siue tales necessitates ingruentes immincant, quae brevi tempore expediri valent siue tales, licet pauca comparatis, quarum provisio ex sui conditione necessario tractum a temporis habet: ut in libris scribendis, ecclesiis seu aedificiis ad usum habitationis ipsorum construendis, libris & pannis in locis remotis emendis, & aliis similibus, si qua occurrerint, cum moderamine supra dicto salubriter provideri. Sic in istis necessitatibus clarè distinguimus, sic in eis fratres posse tute & salva conscientia procedere declaramus: videlicet ut ingruenti vel imminenti necessitate, quae brevi tempore, vel quae interdum ex aliquibus circumstantiis non sic brevi (ut supra in proximo casu dictum est) valeat expediri: tam quoad dantem elemosynam, quam quoad nominatum vel substitutum in omnibus & per omnia (sicut in articulo solutionis pro necessitatibus praeteritis faciendae supra proximè declaravimus) procedatur. In ea verò necessitate quantumcumque praesentialiter ingruenti, quae tamen ex qualitate sui (ut praedicitur) tractum temporis habet innoxium, quia in eo casu verisimile est, quod tum ratione distantiae locorum, quae expeditio necessitatis ipsius ex sui conditione requireret: tum etiam circumstantiarum ipsius necessitatis ratione penita frequenter casus acciderent, in quibus ad expeditionem necessitatis hujusmodi oporteret, quod per diversas manus & personas transferretur pecunia necessitati hujusmodi deputata: quarum omnium personarum impossibile quasi esset dominum principalem pro ipsa necessitate pecuniam deputantem, seu etiam substitutum ab eo, & tertium etiam ab ipso substituto (si casus talis accideret) postea subrogatum habere notitiam: declaramus, & dicimus, quod in hoc articulo, praeter dictos duos modos in necessitatibus praeteritis & ingruentibus, quae possint brevi tempore vel interdum non brevi (ut supra exprimitur) expediri (ut praediximus) observandos ad observandam ipsius regulae ac professorum ejus omnimodam puritatem. Quod si praesto sit elemosyna hujusmodi largitor, vel ejus nuncius, qui possit hoc facere & velit: expresse illi praedicitur a fratribus, quod sibi placeat ut (dominio talis pecunia cum libertate potestate revocandi sibi pecuniam ipsam penes ipsum semper usque ad conversionem ipsius in rem deputatam libere remanente, ut in aliis duobus casibus superius dictum est) per quorumcumque manus pecunia seu elemosyna ipsa tractetur, siue personas ab eo vel a fratribus nominatas, totum suo consensu, voluntate ac au-

storitate procedat: quo assensum suum praebente praedictis, securè fratres re empta vel acquisita de illa pecunia, per quemcumque (juxta modum annotatum superius) uti possint. Ad majorem autem praedictorum omnium claritatem hac in perpetuum valitura provisione serie declaramus, quod fratres (praefatis modis, ut praedicitur, circa pecuniam in supportandis eorum praeteritis & ingruentibus necessitatibus observatis) non intelligantur, nec dici possint per se vel per interpositam personam pecuniam recipere, contra regulam vel professionis sui ordinis puritatem: cum manifeste pateat ex praemissis, ipsos fratres non solum a receptione, proprietate, dominio, siue usu ipsius pecuniae: verum etiam a contractatione qualibet ipsius, & ab ea pecunia penitus alienos. In eo verò casu quando (antequam ipsa pecunia in licitum rei habenda vel attenda commercium sit conversa) concedentem pecuniam morti contigerit: si concedens in concedendo dixerit vel expresse rit, quod persona deputata pecuniam ipsam in necessarium usum fratrum expenderet, quicquid de ipso concedente vivendo vel moriendo contingeret, siue concedens hujusmodi haeredit reliquerit, siue non: possint fratres ad personam deputatam (non obstante concedentis morte, vel haeredit contradictione) pro ipsa pecunia expendenda recurrere: sicut poterant ad ipsum dominum concedentem. Quia verò puritatem ipsius ordinis maxima cordis affectione zelamus, cum in praedictis casibus ad determinatam necessitatem (ut praedicitur) aliquam pecuniam concedi contigerit, concedens pecuniam rogari posuit a fratribus, quod si quid de pecunia ipsa (habita necessitate determinata) supererit, consentiat ipse concedens, quod residuum praefata pecunia in res alias pro aliis ipsorum fratrum praedictis necessitatibus convectatur, quo non consentiente praedictis, ipsam residuum (si quod fuerit) restituitur eidem. Caveat tamen frater, quod solite se cooptent, ut non plus scienter concedi consentiant, quam verisimiliter estimari possit, rem necessariam, pro qua pecunia ipsa conceditur, valitura.

Et quia b praedictorum seriose expositione a dante vel recipiente de facti possit errari: ut clarus utilitanti dantium puritatis ordinis, simpliciter aliquid simplicium, saluti animarum hinc inde securius consulatur: intelledum illum, qui satis in hoc casu a sane intelligente percipitur, praesentis ac in aeternum valitura constitutionis serie lucidamus, volentes illum ad communem devocari notitiam: videlicet quod semper quando pecunia fratribus ipsis mittitur vel offertur (nisi expresse per mittentem vel offerentem aliud exprimat) praedictis modis pro suo oblata intelligatur & missa.

Non enim verisimile est, aliquem elemosynae sine expressione modum illum praesigere, per quem & donans merito, vel illi, quorum necessitatibus intendit per donum hujusmodi providere, vel effectum doni, vel suae conscientiae puritatis fraudentur. Ad haec quia fratribus ipsis interdum in ultimis voluntatibus sub diversis modis nonnulla legantur, nec expresse, quid de his agendum sit, in regula vel praedecessorum nostrorum declarationibus continetur: ne in ipsis dubitari contingat in posterum, providendo legantibus, & fratribus conscientias praecavendo declaramus, ordinamus, & dicimus, quod si testator modum, secundum quem fratribus (eorum conditione inspecta) recipere non liceret, exprimat in legando: ut si legaret fratribus vineam vel agrum ad excolendum, domum ad locandum, vel similia verba in similibus proferret, aut modos similes in relinquendo servaret: à tali legato & ejus receptione per omnem modum fratres abstant.

a Observati modo & forma, ut in athen. sup. ca. 1. b aliter & quia in praedictorum, &c. c al. & illi. d al. providere.

Si vero modum licitum fratribus in legendo testator expresserit: ut si diceret, Lego pecuniam pro fratrum necessitatibus expendendam, vel domum, agrum, vineam & similia: ad hoc, quod per certam personam vel personarum ditionem distrahatur, & pecunia de rebus ipsis accepta in aedificia vel alia fratrum necessaria convertatur: aut in legendo similibus modis vel verbis utatur, in hoc casu illud in omnibus & per omnia (consideratis eorum necessitatibus & moderaminibus supra dictis) quantum ad fratres, servari decernimus, quod per nos est superius in concessis pecuniariis elemosynis declaratum. Ad quae legata vendenda tam haeredes testatorum, quam executores se liberales exhibeant. Et etiam praetati & seculares, quibus de jure vel consuetudine provisio ista competere (cum expedierit) se ex officio suo promptos exhibeant, ad pias voluntates deficiente adimplendas.

Nam & nos etiam per modos licitos, & fratrum regula congruus intendimus providere, quod haeredum cupiditas legitimis istibus feriat: ne pia defunctorum delinatur intentio; ac ipsi fratres pauperes opportunis auxiliis non fraudentur. Si vero fratribus ipsis generaliter aliquid absque modi expressione legatur, in hoc legato sic indeterminatè relicto in omnibus & per omnia intelligi ac servari volumus, & in pecunia praesenti constitutione jubemus, quod supra in pecunia seu elemosyna fratribus indeterminatè oblatam vel missam volumus ac expressimus observari: videlicet ut sub modo licito fratribus intelligatur esse relicto: ita quod nec legans merito, nec fratres ipsi effectum relicti fraudentur.

Quia vero libros & alia mobilia, quibus tam ordo quam fratres utantur, quorum dominium (cum non sint dominii aliorum) ad praefatam ecclesiam specialiter spectare dignoscitur, interdum contingit seu expediri vendi vel etiam commutari; fratrum utilitatibus & eorum conscientibus providere volentes, eadem auctoritate concedimus, ut commutatio talium rerum, & ad eas res, quarum usum fratribus licet habere, de generalium & provincialium ministrorum in suis administrationibus conjunctim vel divisim auctoritate procedat: quibus etiam de dispositione usus talium rerum concedimus ordinare. Si vero res hujusmodi astimato pretio vendi contingat: cum fratribus ipsis per se vel per alium recipere pecuniam (regula prohibente) non liceat: ordinamus & volumus, quod talis pecunia seu pretium recipiatur & expendatur in rem licitam, cujus usum fratribus licet habere, per procuratorem à praefata sede, vel à cardinali, gubernationem per ipsam sedem gerenti ejusdem ordinis, deputandum, juxta modum in superioribus necessitatibus praeteritis & ingruentibus ordinatum. De vilibus autem mobilibus, vel parum valentibus, licet ex praesenti nostra concessione fratribus (pietatis seu devotionis intuitu, vel pro alia honesta & rationabili causa) obtenta super hoc prius superiorum suorum licentia, juxta quod inter fratres in generali, vel in provincialibus capitulis, tam de ipsis rebus vilibus seu parum valentibus & earum valore, quam praefata licentia, scribetur à quibus & qualiter sit habenda, extiterit ordinatum: intra & extra ordinem aliis elargiri licet. Licet autem contineatur in regula, quod fratres habeant unam tunicam cum caputio, & aliam sine caputio, & videri possit illa fuisse infirmis intentio, quod necessitate cessante pluribus non utantur: declaramus, quod possint fratres de licentia ministrorum & custodum conjunctim & divisim in administrationibus sibi commissis, cum eis videbitur

(pensatis necessitatibus & aliis circumstantiis, quae secundum Deum & regulam attendenda videntur) uti pluribus, nec per hoc videantur à regula deviare: cum etiam in ipsa dicatur expresse, quod ministri & custodes de infirmorum necessitatibus, & fratribus indueendis sollicitam curam gerant, secundum loca & tempora & frigiditas regiones. Et quantum praedicta regula contineat, quod de fratribus induendis & necessitatibus infirmorum ministri tantum & custodes sollicitam curam gerant: & dictio illa tantum, adeo ministros & custodes in hac cura perstringere videatur, quod ab ea ceteros prima facie excludat: quia tamen sollicitè considerare nos convenit, & tempus regule instituitur, quo fratres isti ad comparationem praesentem numero pauci erant, & forsitan ministri & custodes videbantur tunc ad ista procuranda posse sufficere: ac nihilominus multiplicationes fratrum, & moderni temporis qualitates: nec sit verisimile beatum Franciscum institutorem regulae vel ipsis ministris & custodibus impossibilitatis jugum voluisse praefigere, vel ex ipsius impossibilitatis consequentia fratres ipsos suis necessitatibus velle carere: concedimus, quod ipsi ministri & custodes possint per alios hujusmodi curam sollicitudinem exercere. Debent etiam & alii fratres curam hujusmodi, quae praefatis ministris & custodibus praecipue incumbit ex hac regula, cum sibi ab illis commissa fuerit, gerere diligenter. Continetur quoque in regula, quod fratres, quibus gratiam dedit Dominus laborandi, laborent fideliter & devotè. Ita quod (excluso ocio animae inimico) sanctae orationis & devotionis spiritum non extinguant. Quia vero ex verbo isto fratres ipsos de ociositate vitae, & de regulae transgressione improbe notare interdum nefarius aliqui sunt conati: nos motus hujusmodi nefarios reprimentes, declaramus, quod consideratis verbis praedictis, & forma seu modo loquendi, sub quibus fratres ad hujusmodi exercitium inducantur, non videtur ea fuisse instituentis intentio, quod vacantes studio vel divinis officiis & ministeriis exequendis manuali labori seu operationi subiceret, vel ad hoc illos arctaret. Cum exemplo Christi multorum sanctorum patrum labor iste spiritualis tandem illis praeponderet, quanto, quae sunt animae, corporalibus praefunderentur. Ad alios vero, quae se in praedictis spiritualibus operibus non exercent, nisi tales aliorum fratrum licitis servitiis occupentur (ne ociose vivant) verba praedicta declaramus extendi. Nisi & tales tam excellentis & notabilis contemplationis, & orationis existenter, quod merito propter hoc non essent à tanto bono pro hujusmodi exercitio subtrahendi: fratres enim quicumque studio vel divinis ministeriis non vacantes, sed aliorum fratrum studio vel aliis divinis officiis & ministeriis vacantium servitiis inhærentes tantum, pro servitiis eisdem cum ipsis, quibus serviunt, sustentari merentur, quod astruitur illa aequali lege, qua strenuus pugnator ille c. David iussu decrevit, videlicet, quod descendendum ad praedium, & remanentium ad farcinas, portio aquaretaret. Verum quia expresse continetur in regula, quod fratres non praedicentur in Episcopatu alicujus Episcopi, cum ab eo illis fuerit contraditum: nos in hoc & deferentes regulae, & nihilominus auctoritatem apostolicam plenitudinis conservantes, dicimus, quod praedictum verbum ad iteram sicut regula ipsa protulit, observetur: nisi per sed. Apostol. circa hoc pro utilitate populi Christiani sit concessum, vel ordinatum aliud, vel in posterum concedatur, seu etiam ordi-

a Nota quod constitutio ex ratione super venienti ampliatur.

b hoc est, non concedantur ad plebem, non psallunt, non conlegunt.
Font. c. 1. Lab. Reg. e. 30. d. Vide omnino Cons. Trid. sess. 5. de reform. 6. 2 & sess. 24. de reform. 6. 2.

a Nota, quod iudex secularis interponit se circa legata pia. Font. b. Vide Clem. exviii. §. praeterea. & extravag. quorundam. §. in prima. Font.

inetur a. Et quia in eodem capitulo regula immedia-
te subiungitur, quod nullus fratrum populo penitus
audeat predicare, nisi a ministro generali fuerit exami-
natus, & etiam approbatus: ac ab eo predicationis of-
ficium sibi sit concessum. Nos & statum praxeritum
ipsius ordinis in paucitate sui, & modernum in amplia-
to statum numero, ac utilitatem animarum (ur conde-
cer) advertentes: concedimus, nedum generalem exa-
minare & approbare fratres predicatos in populis;
ac illis concedere licentiam predicandi, quatenus per-
sona idoneitatem & predicationis officium licentia
ipsa respiceret, prout in regula continetur: verum etiam
provinciales ministri hoc possint in capitulis provin-
cialibus cum definitioribus, quod etiam hodie ob-
servari dicitur & in fratrum privilegiis contineri: quam
quidem licentiam prefati ministri revocare & suspen-
dere valeant & arctare: sicut & quando id eis videbitur
expedire. Sed quoniam in desiderijs nostris hoc gerit-
ur, ut ad Dei gloriam salus proficiat animarum: ac di-
cto ordini, per quem fugiter ad amorem divinum affe-
ctio Christiana religionis accenditur, meritum & num-
eratus augeatur, concedimus & presenti statuto firma-
mus, licere non solum generali, sed etiam provinciali-
bus ministris personas fugientes a seculo in fratres re-
cipere: quia ministrorum provincialium licentia per
ipsum generalem (sicut expedire viderit) possit arctari.
Vicarii vero provincialium ministrorum ex officio vi-
cariis licentiam hanc sibi noverint interdiciam, nisi per
ministros eosdem (quibus hoc posse committere vica-
riis & aliis licere decernimus) hoc ipsis vicariis specia-
liter committatur. Caveant tamen ipsi provinciales,
quod hoc non indiseretè, non passim, sed sic confide-
ratè committant, ut illos, quibus hoc committi conti-
gerit, fidelibus consiliis fulciant, quæ omnia discretè
procedant. Nec indifferenter omnes admittantur ad
ordinem, sed illi tantum, qui suffragantibus eis litera-
tura, idoneitate, vel aliis circumstantiis possint utiles
esse ordini: sibi que per vitam meritum, ac aliis proficere
per exemplum. Insuper dubitantibus fratribus prædicti
ordinis, an pro eo, quod in regula dicitur, ut decedente
generali ministro, a provincialibus ministris & custo-
dibus in capitulo pentecostes fiat electio successoris,
omnium custodum multitudinem oporteat ad gene-
rale capitulum convenire: aut (ur omnia cum majori
tranquillitate tractentur) sufficere possit, ut aliqui de
singulis provinciis, qui vocem habeant aliorum, inter-
sint. Taliter respondemus, ut scilicet singularum provin-
ciarum custodes unum ex se constituant, quem cum
suo provinciali ministro pro seipsis ad capitulum diri-
gent: voces aut vires suas committentes eidem. Quod
etiam constituerint per se ipsos: statum huiusmodi du-
ximus approbandum. Quod idem prædecessor noster
Gregorius nonus in casu huiusmodi dicitur respondisse.
Denique b quia continetur in regula supra dicta, quod
fratres non ingredientur monasteria monacharum, præ-
ter illos, quibus a sede prædicta concessa fuerit licen-
tia specialis: quanquam hoc de monasteriis pauperum
monialium incluserunt fratres attentius intelligendum
esse crederent: cum eorum sedes præfata curam ha-
beat specialem, & intellectus huiusmodi per constitu-
tionem quandam tempore regula data, vivente adhuc
B. Franciscus, per provinciales ministros fuisse credatur
in generali capitulo declaratus: iidem fratres certifica-
ri nihilominus postulaverunt, an hoc de omnibus gene-
raliter, cum regula nullum excipiat, an de illis solum

monasteriis monialium prædictarum debeat intelligi.
Nos utique generaliter id esse prohibitum de quacun-
libet cœnobis monialium respondemus: & nomine
monasterij volumus clausuram, domos, & officinas in-
teriores intelligi: pro eo, quod ad alia loca ubi homi-
nes seculares conveniunt, possunt fratres illi causa præ-
dicationis vel elemosinæ petendæ accedere: iis quibus
id a superioribus suis pro sua fuerit maturitate vel ido-
neitate concessum exceptis, seu pro prædictarum mo-
nasteriis incluserunt, ad quæ nulli datur accedendi si-
cultas sine sedis ejusdem licentia speciali: quod etiam
ipsum idem prædecessor noster Gregor. IX. in eo casu
dicitur respondisse. Ceterum sancta memoria confes-
sor Christi Franciscus mandasse dicitur circa ultimum
vitæ suæ (cujus mandatum ipsius dicitur testamentum)
quod verba ipsius regula non glossentur, & (ur verbis
utatur eisdem) quod sic, vel sic intelligi debeat, non
dicatur: adiciens quod fratres nullo modo literas ali-
quas ab Apostolica sede petent: & alia quædam inter-
ferens, quæ non possent sine multa difficultate servari,
propter quod fratres hesitantes, an tenerentur ad ob-
servantiam testamenti prædicti, dubitationem huius-
modi per eundem prædecessorem nostrum Gregor. IX.
petierunt de ipsorum conscientijs amoveri: qui (sicut
asseritur) attendens periculum animarum, & difficulta-
tes, quas propter hoc possent incurere, dubitationem de
ipsorum conscientijs amovendo, dixit, fratres ipsorum
ipsius mandati observantiam non teneri, quod sine con-
sensu fratrum, & maxime ministrorum, quos universos
tangebatur, obligare nequivit, nec successorem suum quo-
modolibet obligavit: cum non habeat imperium per
in parva. Nos autem circa præsentem articulum nihil
duximus innovandum a. Ad hoc a nonnullis præ-
decessoribus nostris Romanis Pontificibus circa decla-
rationem ipsius regula & ipsam regulam contingit
diversas literas intelleximus emanasse. Sed nec per
hoc mordacium prædictorum contra regulam ipsam &
fratres quævis insulto: nec per ipsas literas statum fra-
trum providere b in multis, in quibus de novo vel al-
liter necessario providendum esse multorum postea ca-
suum contingit experientia indicavit. Nos itaque
ne literarum huiusmodi & præsentis constitutionis di-
versitas vel intellectus adversitas in prædictorum ob-
servantia fratrum animos perturbaret: & ut plenius,
clarius & certius eorum statui & observantia prædictæ
regulæ consulari in omnibus, & singulis illis articu-
lis, quos constitutio ipsa continet, quanquam ipsi vel
eorum aliqui contineantur in aliis literis apostolicis
supradictis: Hanc nostram constitutionem, declaratio-
nem, seu ordinationem tantum a fratribus ipsis præci-
sè, ac inviolabiliter decernimus perpetuis temporibus
observandam. Cum igitur ex prædictis & aliis per nos
cum multa maturitate discussis, regula ipsa licita, san-
cta, perfecta, & observabilis, nec ulli patens discrimi-
ni evidenter appareat: illa & omnia supra scripta per
nos statuta, ordinata, concessa, disposita, decreta, de-
clarata etiam & suppleta, de apostolica potestate ple-
nitudine approbamus, confirmamus, & volumus ex-
istere perpetuè firmitatis. In virtute obedientie di-
strictè præcipientes, quod hæc constitutio sicut cæ-
teræ constitutiones, vel decretales Epistolæ, legatur in
scholis. Et quia sub colore liciti nonnulli contra fra-
tres ipsos & regulam in legendo, exponendo, atque
glossando possent dirum virus suæ iniquitatis effun-
dere: ac ipsius constitutionis intellectum ipsam in
diversas & adversas sententias producentes suis ad-
inventionibus depravare: & opinione diversitas ac
discordia intellectus multorum pios animos possent

a Nota bene, quod Papa potest constituere expresse contra con-
stitutionem aliquam facti: etiam si viciata & constitutio sua sit per
alios Pontifices approbata. Font. b Vide concil. Trident. sess. 23.
in. de regularibus & monialibus capit. 5. & extrava. Per Papa
V. incip. & si mendicantium.

a Vid. hunc. 5. & 4. quia sub colore. aurb. si qua mulier. C. de
sacro. eccl. & Bal. l. non dub. de lig. Fon. b al. providetur.
invol.

involvere, & a religionis ingressu multorum corda subtrahere: talium detrahentium vitanda perversitas cogit nos viam ipsam ad prædicta præcludere, & certum procedendi modum hanc constitutionem legentibus prædicere. Itaque sub poena excommunicationis & privationis officii ac beneficii districtè præcipimus, ut præsens constitutio, cum ipsam legi contigerit, sicut prolata est, sic fideliter exponatur ad literam: concordantiæ, contrarietates, seu diversæ vel adversæ opiniones à lectoribus, seu expositoribus nullatenus inducantur. Super ipsa constitutione glossæ non fiant (nisi forsitan, per quas verbum vel verbi sensus, seu constructio, vel ipsa constructio quasi grammaticaliter ad literam vel intelligibilius exponatur) Nec intellectus ipsius per legentem depravetur in aliquo, seu distorqueatur ad aliud, quàm litera ipsa sonat. Et ne secundum prædicta contra detractores hujusmodi oporteat alterius laborare, universis ac singulis consueque præminentibus, conditionis, aut status districtè præcipimus, ne contra prædictam regulam & statum fratrum prædictorum, seu contra præmissa per nos statuta, ordinata, concessa, disposita, decreta, declarata, suppleta, approbata, & etiam confirmata, dogmatizent, scribant, determinent, prædicent, seu pravè loquantur publicè vel occultè. Sed si quid penes aliquem in his ambiguitatis emerferit, ad culmen prædictæ sedis Apostolicæ deducatur, ut ex auctoritate Apostolica sua in hoc manifestetur intentio: cui soli concessum est in his statuta condere, & edita declarare. Glossantes vero in scriptis constitutionem ipsam aliter, quàm eo modo, quem diximus: Doctores verò insuper & lectores, dum docent in publico, ex certa scientia & deliberatè intellectum constitutionis hujusmodi depravantes, facientes quoque commentum, scripturas, seu libellos, ac ex certa scientia & deliberatè determinantes in scholis, seu prædicantes contra prædicta, vel aliqua seu aliquod prædictorum (non obstantibus aliquibus privilegiis, vel indulgentiis, aut litteris Apostolicis, quibuscunque dignitatibus, personis, ordinibus, aut locis religiosis vel secularibus generaliter vel singulariter sub quacunque forma vel expressione verborum concessis, quæ nolumus aliquibus in præmissis quomodolibet suffragari) excommunicationis sententiæ, quam nunc in ipsos proferimus, se noverint subjacere: à qua per neminem nisi per Romanum Pontificem possint absolvi. Insuper tam istos, contra quos per nos excommunicationis est prolata sententia, quàm alios (si qui fuerint) contra præmissa vel eorum aliquod venientes, ad sedis memoratæ volumus deducti notiam: ut quos provisiis modis æquitatis non arceat à vetitis, compescat rigor Apostolicæ ultionis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, ordinationis, concessionis, & dispositionis, suppletionis, approbationis, confirmationis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursum. Datam Siriani XVIII. Calendas Septembris, Pontificatus nostri anno secundo.

CAP. IV.

Exempli celli alicujus monasterii, quid appellatio cella significet, hic ostendit. Ioan. And.

Bonifacius VIII.

Privilegium monasterio tuo concessum, ut monachi sine fratre in cellis ad monasterium ipsum spectantibus habitantes, ab alio, quàm à Papa, vel ejus legato excommunicati, aut suspensi, vel ipsæ cellæ interdicto supponi non possint: non fratres in prioratibus,

^a In isto verò nota, quod Papa potest sibi rebellantes excommunicare, & ultra adhuc aliter punire. Pont.

ecclesiis, seu capellis ejusdem monasterii commorantes, aut ipsos prioratus, ecclesias vel capellas ab ordinario jurisdictione in aliquo, sed residentes tantum in cellis, & cellas ipsas (hoc est loca secreta & solitaria, quæ ab hominum separata convictu sunt, ad contemplandum & Deo vacandum specialiter deputata) defendat.

CAP. V.

Privilegiato aliquo, ut possit conferre beneficia clericorum suorum, quid appellatio clericorum suorum designet, ostendit. Ioan. And.

Idem.

Sicut nobis significare curasti, tibi gratiosè concessimus, ut beneficia clericorum tuorum cedentium vel decedentium possis conferre: quodque iidem clerici præbendam suam fructus percipiant, ac si in suis ecclesiis personaliter residerent. Verum quia dubitas, qui clericorum tuorum appellatione debeant contineri: Brevis respondemus oraculo, quòd illos in his & similibus casibus tuos volumus intelligi clericos, qui per te non quasi propterea, vel recepti, sine fraude & fictione qualibet verè tui clerici familiares existunt; & in tuis expensis continè domesticis commensales. Etiam si quos ex illis aliquando pro tuis gerendis negotiis abesse contingat.

DE REGULIS JURIS

Bonifacius VIII. b

Regula I.

Beneficium ecclesiasticum non potest licitè sine institutione canonica obtineri.

Idem. Regula II.

Possessor male fidei ullo tempore non præscribit.

Idem. Reg. III.

Sine possessione præscriptio non procedit.

Idem. Reg. IV.

Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.

Idem. Reg. V.

Peccati venia non datur nisi correcto.

Idem. Reg. VI.

Nemo potest ad impossibile obligari.

Idem. Reg. VII.

Privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona.

Idem. Reg. VIII.

Semel malus, semper præsumitur esse malus.

Idem. Reg. IX.

Ratum a quo habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum.

Idem. Reg. X.

Ratihibitionem retrahere, & mandato non est dubium comparari.

Idem. Reg. XI.

Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius, quàm actori.

Idem. Reg. XII.

In judiciis non est acceptio personarum habenda.

Idem. Reg. XIII.

Ignorantia facti, non juris, excusat.

Idem. Reg. XIV.

Cum quis in jus succedit alterius, justam ignorantiam causam censetur habere.

Idem. Reg. XV.

Odia restringi, & favores convenit ampliari.

^a Aliàs, ita: etiamsi ex illis aliquos aliquando, &c. ^b Aliàs, ita: idem. ^c Ex B. Augusti. epist. 14. ad Macedonem refert. ^d In decreto part. 13. c. 4. & part. 15. c. 25. ^e Vide Ruum; consil. 27. l. 4. & consil. 129. eod. lib.

<i>Idem.</i>	Regula XVI.
Decet concessum à principe beneficium esse mansu-	
<i>Idem.</i>	Reg. XVII.
Indultum à jure beneficium, non est alicui auferen-	
<i>Idem.</i>	Reg. XVIII.
Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio	
non subsistit.	
<i>Idem.</i>	Reg. XIX.
Non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet,	
se immiscet.	
<i>Idem.</i>	Reg. XX.
Nullus pluribus uti defensionibus prohibetur.	
<i>Idem.</i>	Reg. XXI.
Quod semel placuit, amplius discutere non potest.	
<i>Idem.</i>	Reg. XXII.
Non debet aliquis alterius odio præggravari.	
<i>Idem.</i>	Reg. XXIII.
Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis punien-	
das.	
<i>Idem.</i>	Reg. XXIV.
Quod quis mandato facit iudicis, dolo facere non vi-	
detur: cum habeat parere necesse.	
<i>Idem.</i>	Reg. XXV.
Mora sua cui libet est nociva.	
<i>Idem.</i>	Reg. XXVI.
Ea, quæ sunt à iudice, si ad eum non spectant officium,	
viribus non subsistunt.	
<i>Idem.</i>	Reg. XXVII.
Scienti & consentienti non fit injuria, neque dolus.	
<i>Idem.</i>	Reg. XXVIII.
Quæ à jure communi exorbitant, nequaquam ad con-	
sequentiam sunt trahenda.	
<i>Idem.</i>	Reg. XXIX.
Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.	
<i>Idem.</i>	Reg. XXX.
In obscuris minimum est sequendum.	
<i>Idem.</i>	Reg. XXXI.
Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet.	
<i>Idem.</i>	Reg. XXXII.
Non licet astori, quod reo licitum non existit.	
<i>Idem.</i>	Reg. XXXIII.
Mutare consilium quis non potest, in alterius detri-	
mentum.	
<i>Idem.</i>	Reg. XXXIV.
Generi, per speciem derogatur.	
<i>Idem.</i>	Reg. XXXV.
Plus semper in se continet, quod est minus.	
<i>Idem.</i>	Reg. XXXVI.
Pro possessore habetur, qui dolo desit possidere.	
<i>Idem.</i>	Reg. XXXVII.
Vtile non debet per inutile vitari.	
<i>Idem.</i>	Reg. XXXVIII.
Ex eo non debet quis fructum consequi, quod nisi ex-	
istit impugnare.	
<i>Idem.</i>	Reg. XXXIX.
Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ fe-	
quuntur ex illo.	
<i>Idem.</i>	Reg. XL.
Pluralis locutio duorum numero est contenta.	
<i>Idem.</i>	Reg. XLI.
Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat,	
quod per eum fuerat faciendum.	
<i>Idem.</i>	Reg. XLII.
Accessorium naturam sequi congruit principalis.	
<i>Idem.</i>	Reg. XLIII.
Qui tacet, consentire videtur.	
<i>Idem.</i>	Reg. XLIV.
Is, qui tacet, non fatetur: sed nec utique negare vide-	
bitur.	

<i>Idem.</i>	Regula XLV.
Inspicimus in obscuris, quod est verifimilius, vel quod	
plerumque fieri consuevit.	
<i>Idem.</i>	Reg. XLVI.
Is, qui in jus succedit alterius, eo jure, quo ille, uti de-	
bebit.	
<i>Idem.</i>	Reg. XLVII.
Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.	
<i>Idem.</i>	Reg. XLVIII.
Locupletari non debet aliquis, cum alterius injuria vel	
factura.	
<i>Idem.</i>	Reg. XLIX.
In pœnis benignior est interpretatio facienda.	
<i>Idem.</i>	Reg. L.
Actus legitimi conditionem non recipiunt neque	
diem.	
<i>Idem.</i>	Reg. LI.
Semel Deo dicatum, non est ad usus humanos ulterius	
transferendum.	
<i>Idem. a</i>	Reg. LII.
Non præstat impedimentum, quod de jure non for-	
tur effectum.	
<i>Idem.</i>	Reg. LIII.
Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus.	
<i>Idem.</i>	Reg. LIV.
Qui prior est tempore, potior est jure.	
<i>Idem.</i>	Reg. LV.
Qui sentit onus, sentire debet commodum, & e-	
contra.	
<i>Idem.</i>	Reg. LVI.
In re communi potior est conditio prohibentis.	
<i>Idem. b</i>	Reg. LVII.
Contra eum, qui legem dicere potuit apertius, est in-	
terpretatio facienda.	
<i>Idem. c</i>	Reg. LVIII.
Non est obligatorium, contra bonos mores prædictum	
juramentum.	
<i>Idem.</i>	Reg. LIX.
Dolo facit, qui petit, quod restituere oportet eundem.	
<i>Idem.</i>	Reg. LX.
Non est in mora, qui potest exceptione legitime se	
tuere.	
<i>Idem.</i>	Reg. LXI.
Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in eius	
dispendium retorquendum.	
<i>Idem.</i>	Reg. LXII.
Nullus ex concilio, dummodo fraudulentum non fue-	
rit, obligatur.	
<i>Idem.</i>	Reg. LXIII.
Exceptionem objiciens, non videtur de intentione	
adversarii confiteri.	
<i>Idem.</i>	Reg. LXIV.
Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis ha-	
beri.	
<i>Idem.</i>	Reg. LXV.
In d pari delicto vel causa, potior est conditio possi-	
dentis.	
<i>Idem.</i>	Reg. LXVI.
Cum non stat per eum ad quem pertinet, quo minus	
conditio impleatur, haberi debet perinde, ac si impleta	
fuisse.	
<i>Idem.</i>	Reg. LXVII.
Quod alicui suo non licet nomine, nec alieno licebit.	

^a Per hanc regulam dicitur Phil. Ioan. And. non esse spolia per matrimonium ob consanguinitatem resolutum, & saltem regula in iis in quibus tacita voluntas sufficit, de leg. 1. plane, in pro. Aug. Fab. s. posteriori, quibus modis in form. ^b Vide a non dilectus, de consuet. ^c Vide B. Thom. 2.2. p. 89. ar. 7. ^d De commodo possessionis, vide Doct. in l. quærit. C. de rei vend. *Idem.*

Idem. Regula LXVIII.
Potest quis per alium, quod potest facere per se-
ipsum.
Idem. Reg. LXIX.
In aequalis promissis fidem non expedit observari.
Idem. Reg. LXX.
In alternatis electoris & est electio, & sufficit alte-
rum adimpleri.
Idem. Reg. LXXI.
Qui ad agendam admittitur, est ad excipiendum mul-
to magis admittendus.
Idem. Reg. LXXII.
Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se-
ipsum.
Idem. Reg. LXXIII.
Factum legitime retractari non debet, licet casus post-
ea veniat, à quo non potuit inchoari.
Idem. Reg. LXXIV.
Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet aliis
in exemplum.
Idem. Reg. LXXV.
Nulli sibi fidem quis postulat ab eo servari, cum fi-
dem à se praestitam servare recusat.
Idem. Reg. LXXVI.
Delictum e personæ, non debet in detrimentum ec-
clesiæ redundare.
Idem. Reg. LXXVII.
Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substitui-
tur in honore.

^a Vid. B. Th. 2. 2. q. 29. art. 7. & Turrecr. in c. si aliquid. 22.
q. 4. b In omnibus antiq. cod. legitur, debitoris. c Vide gloss.
v. de dilat. gloss. in c. placuit. 26. q. 3. Innoc. in v. cum dilectus. de ord.
regationum. Ant. de Butro in c. 1. de dolo & contum. & Doctor in l.
idem. C. de sacros. eccl.

Idem. Reg. LXXVIII.
In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessi-
tatem aliquando sunt concessa.
Idem. Reg. LXXIX.
Nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi
competere dignoscatur.
Idem. Reg. LXXX.
In toto partem non est dubium contineri.
Idem. Reg. LXXXI.
In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non
esset verisimiliter in specie concessurus.
Idem. Reg. LXXXII.
Qui contra jura mercatur, bonam fidem præsumitur
non habere.
Idem. Reg. LXXXIII.
Bona fides non patitur, ut semel exactum iterum ex-
igatur.
Idem. Reg. LXXXIV.
Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia
debet admitti.
Idem. Reg. LXXXV.
Contractus à ex conventionione legem accipere digno-
scentur.
Idem. Reg. LXXXVI.
Dammum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non a-
liis & imputare.
Idem. Reg. LXXXVII.
Infamibus portæ non pateant dignitatum.
Idem. Reg. LXXXVIII.
Certum est, quod is committit in legem, qui legis ver-
ba complectens, contra legis nititur voluntatem.
Data Romæ apud sanctum Petrum, V. nonas Martii,
Pontificatus nostri anno quarto.

^a Nota quod conventio partium legem inducit, quæ in con-
tractibus servanda est. Philip. b al. alii.

F I N I S.

